

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА ЛІТЕРАТУРНОЇ ТВОРЧОСТІ
ІМЕНІ АНДРІЯ МАЛИШКА

П. П. КУЛЯС

**РЕДАКТОРСЬКИЙ ПРАКТИКУМ
(з дисципліни “Типологія помилок”)**

*Для студентів спеціальностей “Видавнича справа та редагування”,
“Журналістика”, “Філологія” – з паралельною спеціалізацією “Редактор”
та “Літературний редактор”*

**Київ
Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова
2014**

УДК 808.2(075.8)
ББК 76.170.541я73
К 90

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник для студентів
вищих навчальних закладів
(Лист 1/11 – 9583 від 6 червня 2013 року)*

Рецензенти: *Висоцький А. В.*, д-р. філол. наук, проф. (НПУ імені М. П. Драгоманова);
Онкович Г. В., д-р пед. наук, проф. (Інститут вищої освіти НАПН України);
Артикуца Н. В., канд. філол. наук, доц. (НУ “Києво-Могилянська академія”).

Укладач: *Куляс Павло Петрович*, кандидат історичних наук, доцент кафедри журналістики НПУ імені М. П. Драгоманова.

К 90 Редакторський практикум (з дисципліни “Типологія помилок”): навчальний посібник / укл. П. П. Куляс. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. – 336 с.

ISBN 978-966-660-910-9

Пропонований посібник розрахований на студентів факультетів та відлень журналістики видавничої справи та редагування, філології зі спеціалізаціями літературного редагування, ділового мовлення тощо. Він буде корисний також для всіх, кому доводиться мати справу з написанням або редагуванням текстів для фахової і масової політичної преси, тобто практично для всіх хто працює або готує себе до роботи в ЗМІ у різноманітних університетських і галузевих виданнях. Системна робота з редагування пропонованих фрагментів допоможе відпрацювати стилістичне чуття, підвищити фахову мовну та редакторську компетентність. Хорошим порадиником стане довідниковий розділ у якому звернено увагу на найскладніші випадки редагування.

ISBN 978-966-660-910-9

УДК 808.2(075.8)
ББК 76.170.541я73

© Куляс П. П., 2014
© Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014

Вступ

Практичні завдання з курсу “Типологія помилок” містять вправи на точність слововживання, виявлення русизмів (росіянізмів) і російських кальок, оволодіння складними випадками полісемії, забезпечення ясності тексту, його синтаксичної вправності, а також на подолання вад смислового логічного зв’язку в окремих фрагментах тексту.

Матеріал для вправ дібрано з багаторічних спостережень укладача за стилістичними похибками в журналістському продукті – газетах і журналах, а також у живому мовленні в суспільстві (Верховна Рада України, різноманітні масово-політичні заходи, телебачення, радіо).

Передумовою успішного виконання цих завдань має бути опанування основ теорії редагування газетних і журнальних матеріалів. Оскільки за навчальним планом немає можливості вчитати нормативний курс дисципліни, студент має самостійно опанувати основну літературу з курсу, яка подається нижче, з тим щоб оволодіти такими основними темами:

- ✓ Аналіз і оцінка тексту з позицій редагування.
- ✓ Вступ до типології помилок у журналістських текстах.
- ✓ Ясність тексту (ясність слова залежно від місця в реченні: зміщення логічного наголосу; неясність словоформи).
- ✓ Забезпечення комунікативної точності тексту.
- ✓ Забезпечення стислості викладу. Правка на скорочення.
- ✓ Повнота викладу. Правка на поповнення пропущених елементів тексту.
- ✓ Логічні основи редагування тексту.

З практичної частини курсу (“Редакторський практикум”) необхідно поповнити основи знань з української мови, зосередивши увагу на розпізнаванні найхарактерніших помилок

.....

журналістського тексту і мовлення: неточне слововживання, русизми і російські кальки, похибки формотворення тощо.

Увага! При виконанні завдань слід мати на увазі, що в реченнях можуть бути не лише помилки, на які вказано в умові вправи, а й інші. Студент має повністю відредагувати фрагмент тексту і визначити типи помилок.

Скорочення в тексті

ВЗ – Газета “Високий замок”

ВООУ – журнал “Вища освіта України”

ВР – Верховна Рада України

ГУ – газета “Голос України”

Голов. – С. І. Головащук (РУС сталих словосполучень)

Гр. – Б. Грінченко

ДТ – газета “Дзеркало тижня”

Заб. – Оксана Забужко

Карав. – Святослав Караванський

СВ – газета “Сільські вісті”

УК – газета “Урядовий кур’єр”

УМ – газета “Україна молода”

Хр. – газета “Хрещатик”

Рекомендована література

Підручники, посібники

1. *Бацевич Ф.* Основи комунікативної девіатології / Флорій Бацевич. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. – 236 с.
2. *Зелінська Н. В.* Теоретичні засади роботи редактора над літературною формою / Н. В. Зелінська. – К. : УМК ВО при Мінвузі УРСР, 1989. – 212 с.
3. *Капелюшний А. О.* Стилїстика й редагування : практ. словник-довідник журналіста / А. О. Капелюшний. – Львів : ПАІС, 2002. – 576 с.
4. *Капелюшний А. О.* Практична стилїстика української мови : навч. пос. / А. О. Капелюшний. – Львів : ПАІС, 2001. – 224 с.
5. *Куляс П. П.* Система – проти автоматизму суржику: Редакторський погляд : навч. пос. – Вид. друге, доп. / П. П. Куляс. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. – 294 с.
6. *Куляс П. П.* Типологія помилок у корекційних таблицях : навч. пос. / П. П. Куляс. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. – 168 с.
7. *Мильчин А. Э.* Методика редактирования текста. – Изд. 3-е, перераб. и доп. / А. Э. Мильчин. – М. : Логос, 2005. – 524 с.
8. *Накорякова К. М.* Литературное редактирование / К. М. Накорякова. – М. : ИКАР, 2008. – 432 с.
9. *Різун В. В.* Літературне редагування / В. В. Різун. – К. : Либідь, 1996. – 240 с.
10. *Фаріон І. Д.* Мовна норма: знищення, пошук, віднова (Науково-навч. вид.) : [монографія]. – Вид 3-тє, доп. / І. Д. Фаріон. – Ів.-Франківськ : Місто НВ, 2013. – 332 с. + Компакт-диск

Інші посібні джерела

11. *Антоненко-Давидович Б. Д.* Як ми говоримо / Б. Д. Антоненко-Давидович. – К. : Academia, 1994. – 256 с.
12. Гід журналіста : зб. навч. матеріалів за французькою методикою вдосконалення працівників ЗМІ. / Упор. Алла Лазарева. – К. : 1999. – 120 с.
13. *Іванченко Р. Г.* Літературне редагування : навч. пос. / Р. Г. Іванченко. – К. ; ВРВ Книжк. пал. Укр., 1970. – 368 с.

-
14. *Каптон Рене Дж.* Настанови журналістам Ассошіейтед Пресс: Професійний поради́к / Рене Каптон ; пер. з англ. – К. : ВД КМА, 2005. – 158 с.
 15. *Караванський С.* Секрети української мови. 2-ге розширене вид. / С. Караванський. – Л. : БаК, 2009. – 344 с.
 16. *Караванський С.* До зір крізь терня, або Хочу бути редактором / С. Караванський. – Л. : БаК, 2008. – 120 с.
 17. *Караванський С.* Пошук українського слова / С. Караванський. – К. : Академія, 2001. – 239 с.
 18. *Караванський С.* Звідки пішла єсть московська мова або шила в мішку не сховаєш / Святослав Караванський. – Л. : БаК, 2012. – 192 с.
 19. *Мацько Л. І.* Українська мова в освітньому просторі : навч. пос. для студ.-філологів осв.-кваліф. рівня "Магістр" / Л. І. Мацько. – К. : Вид-во НПУ ім. Драгоманова, 2009. – 607 с.
 20. *Мучник Б. С.* Человек и текст. Основы культуры письменной речи / Б. С. Мучник. – М. : Книга, 1985. – 252 с.
 21. *Мучник Б. С.* Основы стилистики и редактирования. Б. С. Мучник. – Ростов н/Д : Феникс, 1997. – 480 с.
 22. *Пономарів О. Д.* Українське слово для всіх і для кожного / Олександр Пономарів. – К. : Либідь, 2013. – 360 с.
 23. *Радевич-Винницький Я., Іванишин В.* Мова і нація: тези про місце і роль мови в національному відродженні України. 5-те вид. / Я. Радевич-Винницький, В. Іванишин. – Кам'янець-Под. : АБЕТКА, 2003. – 120 с.
 24. *Рогоза Б. П.* Уроки державної мови / Б. П. Рогоза. – К. : ТОВ "УВПК "ЕксОб", 2010. – 544 с.
 25. *Сербенська О. А., Волощак М. Й.* Актуальне інтерв'ю з мовознавцем / О. А. Сербенська, М. Й. Волощак. – К. : ВЦ Просвіта, 2001. – 208 с.
 26. *Таланчук П. М., Ярема С. Я., Моргунюк В. С.* та ін. Норми української науково-технічної мови. Тлумачний словник термінів з видавничої, поліграфічної та пакувальної справи / П. М. Таланчук, С. Я. Ярема, Ю. М. Коровайченко, С. М. Ярема, В. С. Моргунюк. – К.-Л. : Ун-т "Україна", 2006. – 664 с.
 27. Українська мова у ХХ сторіччі: історія лінгвоциду / за ред. Лариси Масенко. – К. : ВД НауКМА, 2005. – 399 с.
 28. *Фаріон Ірина.* Правопис – корсет мови? Український правопис як культурно-політичний вибір / І. Д. Фаріон. – Л. : Свічадо, 2004. – 120 с.
 29. *Шевельов Ю.* Українська мова в першій половині ХХ ст. (1900 – 1941). Стан і статус / Ю. Шевельов. – Чернівці : Рута, 1998. – 208 с. / Також у кн. Шевельов Ю. Вибрані праці у двох книгах. Кн. 1. Мовознавство. – К. : ВД КМА, 2008. – С. 26–279/.

**Основні лексикографічні джерела
(Енциклопедії, словники, довідники)**

30. Українська мова. Енциклопедія. – К. : Укр. енциклопедія, 2007. – 856 с.
31. Орфографічний словник української мови. – 3-тє вид., переробл. і доп. / уклад. М. М. Пещак. НАН України. – К. : Довіра, 2002. – 1006 с. – (“Словники України”).
32. Словник української мови. У 20 томах /СУМ–20/. – Т. 1. А–Б /НАН України – К. : Наукова думка, 2010. – 912 с.; т. 2, 2012. В – Відеріблитися – 976 с.; т. 3, 2013 – (“Словники України”).
33. Словник української мови. В 11 томах. /СУМ–11/ – К. : Наукова думка, 1970–1980.
34. Великий тлумачний словник української мови /укл. і гол. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ Перун, 2001. – 1440 с. [170 тис. сл.] Вид. 2-ге: 2005, 1728 с. [250 тис. сл. Гриф: “Рек-но Мін. освіти і науки Укр.”]
35. Російсько-український словник : у 4 т. – Т. 1. А–Й /І. С. Гнатюк, С. І. Головащук, В. В. Жайворонок та ін. – К. : Знання, 2011. – ХХХVIII, 992 с.; Т. 2. К–О, 2012. – 860 с.; Т. 3. П – Р. – 2013. – 934 с. – (Академічні словники).
36. Російсько-український словник. /за ред. В. В. Жайворонка. – К. : Абрис, 2003. – 1424 с.
37. *Мацько Л. І., Мацько О. М., Сидоренко О. М.* Українська мова. Сучасний довідник. Орфографія, стилістика, граматики, пунктуація / Л. І. Мацько, О. М. Мацько, О. М. Сидоренко. – Х. : Книжковий “Клуб сімейного дозвілля”, 2013. – 656 с.
38. *Єрмоленко С. Я.* Довідник з культури мовлення / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бирик, Н. М. Сологуб та ін. ; за ред. С. Я. Єрмоленко. – К. : Вища школа, 2005. – 400 с.
39. Словник-довідник з культури української мови / Д. Гринчишин, А. Капелюшний, О. Сербенська, З. Терлак. 3-тє вид., виправлене. – К.: Знання, 2006. – 367 с.
40. Словник синонімів української мови. – У двох томах. – К. : Наукова думка, 1999. – Т. 1, 1028 с.; т. 2, 956 с.
41. Словник фразеологізмів української мови / уклад. : В. М. Білоноженко та ін. – К. : Наук. думка, 2008. – 1104 с. – (“Словники України”)
42. Фразеологічний словник української мови. – У двох томах. – К. : Наукова думка, 1993. – Т. 1, 528 с.; т. 2, 982 с.
43. *Данилюк І. Г.* Великий сучасний рос.-укр. укр.-рос. словник фразеологізмів та сталих виразів. – Дон. : ТОВ "ВКФ "БАО", 2009. – 640 с.

-
44. *Головащук С. І.* Російсько-український словник сталих словосполучень / С. І. Головащук. – К. : Наукова думка, 2001. – 640 с.
 45. *Головащук С. І.* Словник-довідник з українського літературного слововживання / С. І. Головащук. – К. : Наукова думка, 2010. – 432 с.
 46. Словник труднощів укр. мови. / за ред. С. Я. Єрмоленко. – К. : Рад. школа, 1989. – 336 с.
 47. Новий словник іншомовних слів : бл. 40 000 слів і словосполучень / Л. І. Шевченко, О. І. Ніка, О. І. Хом'як, А. А. Дем'янюк ; за ред. Л. І. Шевченко. – К. : Арій, 2008. – 672 с.
 48. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бибик, О. Г. Тодор та ін. ; за ред. С. Я. Єрмоленко. – К. : Либідь, 2001. – 224 с.
 49. *Штерн І. Б.* Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики. Енциклоп. сл-к / І. Б. Штерн. – К., 1998.
 50. *Караванський С.* Практичний словник синонімів української мови. – 4-те вид., опрацьоване і значно доп. / С. Караванський. – Л. : БаК, 2012. – 523 с. /Бл. 20 тис. синон. рядів/.
 51. *Караванський С.* РУС складної лексики. 2-ге вид., доп. і випр. / С. Караванський – Л. : БаК, 2006. – 562 с.
 52. *Куляс П. П.* Словник найпоширеніших помилок у ЗМІ з варіантами їх виправлення : посібник для майбутнього редактора / П. П. Куляс. – К. : Ун-т Україна, 2006. – 193 с.
 53. *Голуб І. Б.* Новый справочник по русскому языку и практической стилистике : уч. пос. / И. Б. Голуб. – М. : Эксмо, 2007. – 464 с.
 54. *Накорякова К. М.* Справочник по лит. редактированию для работников СМИ / К. М. Накорякова. – М. : Флинта : Наука, 2010. – 200 с.
 55. *Чак Є. Д.* Складні випадки правопису / Є. Д. Чак. – К. : Рад. школа, 1998. – 278 с.
 56. *Ставицька Л.* Короткий словник жаргонної лексики української мови / Л. Ставицька. – К. : Критика, 2003. – 336 с.
 57. РУС у 3-х томах, 1968 – 1970 – як історичне джерело.

З М І С Т

БЛОК РЕДАКТОРСЬКОГО ПРАКТИКУМУ

Розділ 1

Вправи на виправлення неточностей слововживання (на вироблення точності слововживання)

✓ Слово має інше значення	13
✓ Слово має інший смисловий нюанс	17
✓ Слово має інший стилістичний відтінок	18
✓ Невиправдані новотвори. Вигадані слова (часто – покручі).....	20

Розділ 2

Вправи на орієнтування в стилістичних ситуаціях полісемії (Багатозначність слів і контекстуальні неточності їх уживання)

✓ Неточний вибір синоніма.....	25
✓ Синонімічні пари (але не дублети)	29
✓ “Нібисиноніми”	31
✓ Нерозрізнення паронімів.....	35
✓ Нерозрізнення антонімів та антонімічних контекстів	49
✓ Оцінка стилістичних засобів	55

Розділ 3

Вправи на виявлення помилок у формотворенні

✓ Вади відмінювання іменників	64
✓ Похибки у відмінюванні власних назв	74
✓ Спотворення у відмінюванні числівників.....	76
✓ Відмінювання прикметників та інших частин мови	81
✓ Не той рід.....	83
✓ Не те число	85
✓ Не та частина мови (в т.ч. трансформовані прислівники, субстантивовані прикметники тощо)	86
✓ Неправильне ступенювання	87
✓ Недотримання правил захисту милозвучності мови (евфонії)	91

Розділ 4

Система – проти суржику (Вправи на виправлення русизмів і російських кальок)

✓ Русизми	95
-----------------	----

✓ Кальки	98
✓ "Розвилки" (міжмовні омоніми та пароніми)	110
✓ Боязнь русизму	123
✓ Префіксальні інтерференції	126
✓ Суфіксальні інтерференції	128
✓ Фіктивний дієприкметник	134
✓ Калькована (і спотворена) фразеологія	150
✓ Зросійщені прийменникові словосполучення	167
✓ Зросійщені сталі словосполучення з ключовими словами	169

РОЗДІЛ 5

Помилки у використанні лексики неосновного фонду ("Периферійна лексика")

✓ Архаїчна і діалектна лексика	173
✓ Актуалізовані питомі українські слова	175
✓ Іншомовні слова	181
✓ Жаргонізми (сленгізми)	189

РОЗДІЛ 6

Вправи на встановлення ясності тексту

✓ Неточний логічний наголос	192
✓ Неясні омоформи	196
✓ Хибний смисловий зв'язок	197
✓ Помилкове смислове роз'єднання слів	201

РОЗДІЛ 7

Синтаксичні помилки

I. Помилки простого речення	205
✓ Нанизування однотипних словоформ	205
✓ Вади керування	205
✓ Неузгодження між синтаксичними одиницями	215
✓ Неузгодження у словосполученнях з числівниками	218
✓ Неузгодження в реченнях з однорідними членами	221
✓ Помилки в конструкціях зі зворотами	224
✓ Неточності в послуговуванні вставними словами	226
✓ Пасивні конструкції та інший канцелярит	229
II. Помилки складного речення	231
✓ Помилки в сурядних побудовах речень	232
✓ Помилки в побудові складнопідрядних речень	233
✓ Неправомірне поєднання різнотипних частин складного речення	235
✓ Неправильне вживання сполучників у складних реченнях	236

✓ Похибки у вживанні парних сполучників у складних реченнях (підрядних, порівняльних)	237
✓ Кома на стику двох сполучників.....	238
✓ Контамінація прямої і непрямой мови	240
✓ Надмірні синтаксичні ускладнення	241

Розділ 8

Вправи на забезпечення стислості та повноти викладу

✓ Мовна надмірність та мовна недостатність	242
--	-----

Розділ 9

Вправи на усунення логічних суперечностей (помилки)

I. Порушення логічних зв'язків між елементами повідомлення (тексту).....	247
✓ Неврахування логічних функцій сполучників (а також прийменників, модальних зв'язок, прислівників та інших зв'язкових слів).....	247
✓ Неврахування логічних функцій розділових знаків.....	249
II. Група помилок на порушення закону тотожності.....	252
✓ Порушення послідовності у викладі.....	252
✓ Зісковзування з теми	253
✓ Пропущені ланки викладу	253
✓ "Вузлики на пам'ять редакторів"	254
✓ Порушення логіки часу, обставин місця, способу дії тощо	255
✓ Порушення вимог до визначень і формулювань.....	257
✓ Помилки в оперуванні поняттями, їх класифікації, поділі	258
✓ Фактичні помилки як наслідок порушення логічності мислення ..	261
✓ Нерозрізнення уявного й реального	262
✓ Розрізнення тотожного.....	265
III. Порушення вимог закону несуперечності	267
✓ Суперечності текстів, мовлення.....	267
IV. Порушення закону достатньої підстави.....	269
✓ Помилка "Виведення невивідного"	269

Розділ 10

Комунікативні помилки.....	272
-----------------------------------	------------

Розділ 11

Інтегровані вправи підвищеної складності	276
---	------------

БЛОК КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

ЧАСТИНА I

Зразки типових контрольних робіт (з можливими варіантами редагування)	284
--	-----

ЧАСТИНА II

Іспитові запитання до курсу "Типологія помилок"	291
---	-----

ЧАСТИНА III

Найчастотніші помилки (для бліц-опитування та самотренінгу).....	294
--	-----

ДОВІДКОВИЙ БЛОК

"Редакторів – на увагу"	301
1. Відмінкові форми іменників	301
2. Деякі особливості відмінювання числівників	303
3. Перелік незбіжностей у роді (між українською і російською мовами).....	307
4. Винятки з правил евфонії	307
5. Найпоширеніші помилки в ступенюванні	309
6. Префіксальні інтерференції.....	309
7. Суфіксальні інтерференції.....	312
8. Способи віддачі "фіктивного дієприкметника" засобами української мови	315
10. Іншомовні слова	320
11. Складні випадки пунктуації	321
12. Про логічні функції сполучників.....	325
13. Про значення "актуалізовуваної лексики"	326

БЛОК РЕДАКТОРСЬКОГО ПРАКТИКУМУ

РОЗДІЛ 1

ВПРАВИ НА ВИПРАВЛЕННЯ НЕТОЧНОСТЕЙ СЛОВОВЖИВАННЯ (на вироблення точності слововживання)

- ✓ Слово має інше значення
- ✓ Слово має інший смисловий нюанс (потребує смислового уточнення)
- ✓ Слово має інший стилістичний відтінок (інше стильове забарвлення)
- ✓ Невиправдані новотвори, вигадані (штучні) слова (покручі)
- ✓ Сплутування слів одного семантичного (предметного) поля

✓ Слово має інше значення

ВПРАВА 1

Виправте неточно взяті слова. Поясніть значення неправильно взитого слова (можна, наприклад, за допомогою синоніма чи російського слова; або описово).

Зразки: 1. “День слов’янської письменності”. Письменність – синонімом до цього слова може бути грамотність; а до слова писемність – письмо, система графічних знаків мови.

Отже, в реченні виправляємо одне слово: “День слов’янської писемності”.

2. “Місячник *збереження* енергії”. “Збереження” російською – “сохранение” замість “экономии, сбережения”. Отже, і в цьому прикладі виправляємо одне слово: “Місячник заощадження (або економії) енергії”. Правильно вжито це слово в іншому контексті: напр., закон збереження енергії (у галузі фізики та ін. фундаментальних наук).

Прем’єр запевнив пікетувальників, що плата за квартиру коштуватиме не більше 25 відсотків зарплати.

Завітайте в “Господарочку”: ви будете задоволені привітністю продавців і дешевими цінами.

Доповідач говорить тільки те, що йому корисно сказати.

На рівень плинності кадрів найбільше впливають негативні умови праці.

“Уявіть собі мешканців України, які сидять біля телевізора і боліють за Оксану Баюл, братів Кличків чи українських футболістів...” (День, 8–9.04.2011).

Назва посібника. Чи все в ній правильно? Мартинов А.В., Неженцев О.Б., Шевченко М.О. Основи енергозбереження : Навч. пос. – Луган.: СНУ ім. В.Даля, 2003.

“Знайшлося троє ініціативних викрадачів, які, видаючи себе за фотографів з газети, успішно викрали дитину з власного дому. (День, 28.01.2005)

“Мало ж бо хто наважується вкладати свої кровно зароблені гроші в якусь справу, бо не бажає вовтузитися з морем різноманітних реєстрацій, дозволів і мати справу з всюдисущою податковою” (Хр., 5.09.2002).

Багато важить провідний досвід підготовки педагогічних кадрів (З наук. зб.).

“Ви маєте на увазі прийняти ці чвари?” /йшлося про те, що ці чвари шкодять справі/ (5-й кан. ТБ, 13.01.2009)

“Тигр” Тоні Томпсон виявився беззубим претендентом на пояс чемпіона світу з боксу Володимира Кличка. Українцю знадобилося лише шість раундів, щоб нокаутувати суперника” (Stern, 8.07.2012. Навела газ. “День”, 10.07.2012).

Ціна за номер у готелі "доволі вища" (ВР, нардеп, 6.07.2012).

“У поляків та українців були різні історичні непорозуміння” (День, 15.07.2004).

Тепер складіть речення, в яких будуть доречними вилучені вами слова (крім одного - вигаданого, ненормативного, назвіть його).

ВПРАВА 2

Умова та сама, що і у вправі 1. Виправте й решту помилок.

"Біль обходить віруючих" (заголовок в "Укр. газеті" № 35 – 2008)

"У Підволочиську Тернопільської області на агропідприємстві "Україна" введено в експлуатацію потужний елеватор ємністю 60 тис. т зерна" (Коломієць Віктор. Ще один елеватор // СВ, 21.07.2011).

"Однак минуло вже майже півтисячоліття з часів смерті регента Шотландії, а інформації як не було, так і немає" (Главред, 20.09.2010).

"Філософськи розглянута в першому наближенні освіта, таким чином, – це, перш за все, "граничний" соціокультурний архетип. Його зміст утворює освоєння і привласнення наявних у суспільстві знань і навичок, котрі стосуються як взаємодій людей з усім існуючим, так і

.....

їхніх означень неіснуючого..." (Володимир Шевченко. Філософія освіти: проблеми самовизначення. // Філософія освіти. – 2005. – № 2.– С. 25).

"Урна наповнюється без усякого розкладу, потрібно постійно її перевіряти й спустошувати" (Тижн-к "Обрії Батьківщини" /Бровари/, 19.09.2008).

"Дуже радий, що спромігся для країни завоювати золоту медаль, хоча було надто складно. І це м'яко кажучи... Адже це моя ще юнацька мрія. Для цього знадобилося майже п'ятнадцять років" (Порадниця, 7.02.2009 ?)

"За своє творче життя вона сплела з вовни понад 200 килимів та настінних панно" (Нарис про художника-гобеленницю // День, 12.02.2009).

"Але цьому проекту не довелося здійснитись" (УР-1, 28.04.2009).

"Попри від'ємні характеристики документа його слід прийняти" (ВР, нардеп, 24.06.2009).

"Європейські експерти у сфері конституційного права в 2003 році визнавали, що вибір форми обрання президента є особистою справою кожної держави" (Сергій Рахманін. Уроки парламентаризму // ДТ, 6.06.2009).

"У сучасних магазинах декілька дверей (вхід і вихід) з метою, щоб люди в проходах не схрещувались" (З учнівських творів; надіслав Борис Нечипорук, с. Франківка на Черкащині // СВ, 2.10.2009)

**✓ Слово має інший смисловий
нюанс**

ВПРАВА 3

Виправте контекстно неточне слово (іншими словами – уточніть коефіцієнт контекстної точності слова)

"Я вважаю, що це зайве", – каже він. – Здорова натура не потребувала лікарського втручання" (Газ. "Експрес", 21.12.2006).

"Ейфорія давно пройшла. Сьогодні все більше й більше мешканців області замислюються над тим, що ж реально дала кожному з нас помаранчева революція?" (День, 10.11.2006).

"Він /цвях/ має бути прямим, а не згорнутим у штопор..." (З навч. пос. Ефективне виробництво теленовін: Практик. посібник для журналістів – К. : ХББ, 2006 /похибки – з рукопису/).

"Уряд не зміг досягнути розбірливих гарантій того, що терористичні групи повністю припинять вуличне насильство" (День).

"Біля "Міні-Маркету" урну вкрали незабаром після відкриття магазину" (Газ. "Карапишівська правда", квітень 2011, № 4).

"Щоразу, купуючи первоцвіти, покупці провокують торговців везти нові і нові партії зникаючих квітів" (Бучанські новини, 29.03.2010).

"В Україні немає домінуючої конфесії, а три найбільших церкви в нашій державі – Київський патріархат, УПЦ (МП) та УГКЦ – історично знаходяться у непростих відносинах" (Іван Капсамун. Про "рівних" і "рівніших" // День, 16.12.2010).

"Кава чудовна" (Р. Ера, 28.05.04, реклама).

Нападаючий виходить наодинці з воротарем... Та вдача цього разу відвернулася від форварда" (З футб. репортажу // "2+2", квітень 2013).

"Кандидат у народні депутати започаткувала будівництво нового корпусу інституту" (З агітац. брошури кандидата в нар. депутати Вікторії Лісничої, вересень-жовтень 2012).

✓ Слово має інший стилістичний відтінок

Як нас учать класики літературної, редакторської і перекладацької справи, до слова маємо ставитись з особливою дбайливістю, проникати в найтонші стилістичні нюанси. Український письменник і визначний перекладач Олексій Кундзіч писав, що “наша сучасна літературна мова рясніє словами, що звучать півтоном інакше, ніж треба”. І далі зазначає, що “наша мова дуже органічна, з високим коефіцієнтом точності слова”, а всякі штучні елементи, неадаптованості слововжитку “знижують коефіцієнт точності в передачі думки” (Див. Кундзіч, 1973. – С. 6, 155, 160)

Слова з неточним стилістичним відтінком Григорій Кочур називає прозаїзмами.

ВПРАВА 4

Відредагуйте, уточнивши смисловий нюанс, стилістичний відтінок заміною слова (скорегуйте коефіцієнт семантичної точності)

Мені так спекотно (З телесеріалу).

Він працював навмисне для цієї виставки... (СТБ, 10.01.2002 – і часто).

Радують око доглянуті поля.

Треба допомогти насамперед бідолашним людям (УМ).

Кандидат сам шукав приключку, щоб улаштувати скандал: про кращу рекламу годі було й думати.

"Ще знадобиться майже місяць, поки буде відкрито Другий фронт у Західній Європі..." (Вол. Біленко. Свавілья Дракона // СВ, 18.05.2010)

Я вірно використовую тут це слово?

"Ще до підняття завіси в залі божествує довтілення спектаклю. Воно забарвлює жанровим мотивом, настроює на емоційну тональність сшибки очікуваного й того, що пред'являється в ім'я акту співпереживання, співзнання, співтворчості" (Олексій Кужельний. Сонячний день пізнім вечором // День, 13.03.2013)

"Місто /Коломия/ неабияк потерпало від турецько-татарського нахабства" (Нотатка "Коло Мия" // Зустрічна смуга, ж-л ДАІ МВС України. – 2013. – № 3).

"Одного зимового дня, якраз напередодні Нового Року, я поспішав до супермаркету для того, щоб прикупити подарунків рідним та друзям" (Дубнівська рай. газета "Наше дзеркало", 27.02.2013).

"Із превеликим сумом Марк і Керол Тетчери оголосили, що їхня матір баронеса Тетчер мирно померла після інсульту" (Світлана Грезда. Залізна леді померла від інсульту // Газ. по-українськи, 9.04.2013).

"Анонсуючи позаминулого року проект "Тарас", що має стати однією з центральних театральних подій, присвячених 200-річному ювілею Кобзаря, режисер Сергій Проскурня та Черкаський театр ім. Шевченка зарекомендували себе неабиякими відчайдухами" (Людмила Олтаржевська. Проект "Тарас" // УМ, 28.05.2013).

"Поговоримо про велике збіговисько у Львові, яке ви збираєте на Львівський книжковий форум" (Провідник програми "Укр. вимір" Нац. радіо Роман Коляда – гості, одному з організаторів цієї поважної події в культурному житті, Олександрі Коваль, 5.09.2012).

.....

"П.Війтович на зламі XIX–XX ст. заслужив у галицької критики клички "Нашого Фідія", останні роки життя прожив у притулку для перестарілих митців" (СВ, 4.04.2012).

"Ці скандальні події лише сприяють поширенню розчарування" (Андрій Юраш, релігієзнавець // День, 30–31.03.2012).

"Москва має тисячу способів і можливостей здійснювати свій вплив на пострадянському просторі. На жаль, досить часто Москва віддає перевагу найбрутальнішим методам, не звертає уваги на витрати, в результаті власноручно підриваючи свій вплив у цьому ключовому для нас регіоні" (Хоч як дивно, ці слова належать рос. "яструбу" Кост. Затуліну. Навів Микола Сірук. "Примітивізм реакції" // День 11.04.2012).

✓ **Невиправдані новотвори.**
Вигадані слова (часто – покручі)

ВПРАВА 5

Відредагуйте фрагменти. Поясніть можливі причини виникнення покручів.

Зразок. "Перший чинник – це наявність на більшості території України-Руси на рідкість плідючої землі, що за умови раннього середньовіччя (за відсутністю будь-яких добрив та приблизно однакової культури землеробства) було чи не єдиним чинником надвисокої за тих часів урожайності" (Олдр Крамаренко. *Відсутність* нац. еліти в Україні: причини та ознаки // День, 2.03.2007) – без будь-яких добрив; та за приблизно однакової культури рільництва.

Землеробство і землероб. Набули поширення за радянських часів як ближчі до російських слів "земледелие", "земледелец". У Гр. цих слів немає; є хлібороб і похідні: хліборобний, хліборобник, хліборобство, хліборобський, а ще й хлібодар і хлібодарник.

Отже, землероб – хлібороб, селянин, хлібодар; землеробство – рільництво, хліборобство.

Крім того, слід виправити "за відсутності" – на "без будь-яких добрив" і те ж слово в заголовку замінити на брак еліти.

"Нещодавно в Полтавській дирекції Укрпошти відбулася виробнича нарада з питань поштової безпеки, забезпечення схоронності майна та грошових коштів у об'єктах Полтавської дирекції поштового зв'язку та стану проведення профілактичної роботи з упередження випадків посягань на майно" (Поштовий вісник, 6.05.2005).

"Я готовий прийти і дати показання, якщо мене допросять згідно з законом" (5 кан. ТБ 12.04.05).

"О.Лановенко відзначає, що нині культура України поділяється на дві більш-менш рівновеликі складові, або "общини", які перебувають у стані жевріючого конфлікту, умови для стрімкого "розгортання" якого вже наявні" (Мовна ситуація в Україні: між конфліктом і консенсусом. – К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2008. – С. 206).

"Минулоріч першу премію отримала Н." (Навів Карав.)

"Саму реконструкцію площі коштом обласної ради здійснюватимуть вже цього року", сказав мер /м. Дніпропетровська/ (Вадим Рижков. Переєменування відклали // День, 23–24.03.2012).

"Олександр Кондратьєв брав активну участь у заходах регіоналів і освятив своєю присутністю сумновідомий з'їзд сепаратистів у Сєверодонецьку" (Газ. Свобода, 19-25 липня 2005).

Обіцянки досюгочас так і лишилися невиконаними (з коментаря журналіста на УР-1, червень 2012).

"Зі скаргами на зловживання будівельників жителі мікрорайону неоднораз зверталися до міськдержадміністрації" ("Печерськ", жовтень 2011)

.....

"Я не можу спам'ятати випадку посилення на 18-ту ст. Європейського кодексу" (коментар юриста на 5-му каналі ТБ з приводу рішення Європ. Суду на користь Ю.Луценка, 4.07.2012).

"Мені оці кадрові розборки напам'ятають басню Крилова "А вы, друзья, как ни садитесь, всё в музыканты не годитесь" (Нар. деп. на 5 каналі ТБ, 2.07.2012).

"В результаті ДТП 30-річний керувальник отримав смертельну травму" (Дорога не прощає помилок // Газ. "ЛАД", 17.08.2011).

"Уряд подав вам сьогодні 63 законопроекти, і ми б хотіли, щоб вони були якнаймога швидше прийняті... Сподіваюсь, що ми якнемога швидше приймемо закон..." (Інформація Прем'єр-міністра України Ю. В. Тимошенко на засіданні Верховної Ради України 11.04.2008). І пізніше: "Будемо все робити, щоб якнемога швидше ліквідувати наслідки вибуху /в Луганську/" (Синхрон Ю.Тимошенко на кількох каналах ТБ 19.01.2010).

"Це добре, що ми розглядаємо питання влітку, навіть на початку літку..." (Нар. депутат Олег Зарубінський).

Виконавши вправу, можна переконатись, що одна з причин з'яви цих штучних новотворів – манірність, мода; друга – несподіваний продукт калькування (суржику), а третя – мовна малограмотність.

Караванський називає все це "штучною (щоб не сказати мертвою) лексикою".

(Впишіть сюди тип помилок вправи 6)

ВПРАВА 6

Виправте наведені нижче фрагменти. Визначте причину несподіваних помилок, їхній тип

"Бомжі узимку знаходять собі місце в підвалах, на дахах" (УР, 12.12.2001).

"Без струму залишилося понад кілька тисяч людей" (ICTV, 13.10.2009).

"Для мене дуже важливе відчуття того, що той барометр, який є в державі в особі бізнесу, підкаже, у той бік дме вітер чи ні" (Віктор Янукович // Навела газ. ДТ, 30.12.2011).

"Очевидці тих подій пригадують, що поневолені червоноармійці йшли під німецьким конвоєм нескінченними шеренгами..." (Лариса Салімонович. Барвінківська пастка // УМ, 25–26.05.2012).

"Із 90-х років минулого століття філософія освіти в Україні розуміється як напрям у системі філософських досліджень та підготовки спеціалістів і як навчальна дисципліна, що викладається у вищих, передусім у педагогічних, навчальних установах" (Володимир Шевченко. Філософія освіти: проблеми самовизначення. // Філософія освіти. – 2005. – № 2. – С. 19).

"Поруч – хата з іконою на стіні, а на подвір'ї розкидані стовбури, ржавіє автоцистерна, за звалищем – руїни від колишнього храму... (З книги про Т. Г. Шевченка, 2012. – С. 187).

"А вдома за вами сумують матері, сестри, наречені та інші люди жіночої національності" ("Сказав служивий" //СВ, 10.12.2010).

.....

"Вони (бригади з реквізицій зерна і продовольства) приходили в хату, де не було що їсти, і виливали останній чан борщу" (Іван Капсамун. Інт. з Арсенієм Яценюком // День3–4.12.2010).

"Не помирилися між собою, вчинивши бійку, і свекор із зятем" ("Ринок Бориспіль", 25.11.2008).

"Літати на милицях непросто, але він навчився" /йдеться про Маресьєва/ (З учнівських контр. робіт // СВ, 18.07.2008, надіслав Віктор Корж з с. Грунь Охтирського району Сум. обл.).

"Онука частувала улюблений торт "Монастирська ізба" (Газ по-укр., №48. – 2007).

"Проте надії білого командира (отамана Шкуро) не справдились, адже наявність великих розходжень між комуністами і більшовиками сама по собі ще не означала, що Нестор Іванович – переконаний ворог "золотопогонників" (денікінців) – відразу ж перейде на їхній бік" (Вол. Горак. Проти спільного ворога. Маловідомі сторінки історії формування антибільшовицьких альянсів в Україні в 1918–1921 рр. // День, 19.10.2008).

=====

Краще відпрацювати стилістичне чуття допоможуть вправи розділу 2 (с. 21-52), зокрема щодо точного послуговування синонімами (вправи 1-7), у використанні лексики і фразеології на межі образності, в боротьбі зі штампами і журналізмами (вправи 17-18).

РОЗДІЛ 2

ВПРАВИ НА ОРІЄНТУВАННЯ В СТИЛІСТИЧНИХ СИТУАЦІЯХ ПОЛІСЕМІЇ (Багатозначність слів і контекстуальні неточності їх уживання)

- ✓ *Неточно вибрані синоніми /неконтекстні синоніми/*
- ✓ *Синонімічні пари /розрізнення семантики близьких синонімів, позірних дублетів/*
- ✓ *"Нібисиноніми" /"квазісиноніми"/ – неточні, приблизні, "чужі" для контексту слова*
- ✓ *Нерозрізнення паронімів*
- ✓ *Нерозрізнення антонімів і антонімічних контекстів*
- ✓ *Оцінка стилістичних засобів*

✓ Неточний вибір синоніма

ВПРАВА 1

Виправте, знайшовши точніший синонім

Зразки. 1. "Хто не хоче віддати дитину в *гарну* школу?! А що таке *гарна* школа? Запитайте у батьків, вони скажуть: "Це школа, де гарні вчителі". Що таке *гарний* престижний дитячий садок? Це садочок, де *гарні* вихователі. "Гарні" автоматично означає – професійні, які знають предмет, а також самовіддані, котрі люблять і розуміють дітей... І це дійсно так" (Оксана Миколюк. Школа та формування нації // День, 29.09.2010) – **чому ж не хороша** школа й **хороші** (високопрофесійні) вчителі? **Очев., боязнь русизму.** ("Гарні", перефразовуючи автора статті, "автоматично

.....

означає" вродливі, миловидні, гожі, красиві, а не *професійні* й не *самовіддані* – це саме те *нефахове* мовлення, *приблизне*, з низьким коефіцієнтом точності, про яке писав О.Кундзіч).

У Практичному словнику синонімів С. Караванського до слова "хороший" – бл. 20 синонімічних рядів. І тільки в одному є слово "гарний" – в ряду (*хто*): гарний, вродливий. Слово "гарний" має 5 рядів. Усі пов'язані з вродою, естетичними цінностями.

2. "М'яч до Кудінова не потрапив" (СТБ, 1.09.2002) – це, виходить, усередину Кудінова, до його шлунка? – *тр. не долетів*, Кудінову не дістався; Кудінов не заволодів м'ячем. Природа помилки в калькованому перекладі з *рос.* слова "попадать". Так само невдало "*потрапив у штангу*" (тобто в середину штанги?) – вцілив у штангу; "Павел Недвед не *потрапив у ворота*" (СТБ, 16.02.2003) теж неточно – йому й не треба *потрапляти* у ворота, тобто забігати в них – у сітку, туди треба загнати м'яча і тоді кажуть: влучив, уцілив, поцілив.

Отже, тут маємо *неконтекстні синоніми* (+ *боязнь русизму*).

====

Комітет здібний підготувати цей документ за тиждень (ВР).

Хочу вам з'ясувати причини запізнення (ВР).

Вступ виявився невдалим, однобічним (З рецензії).

Підбір кадрів в будь-якій галузі – перша умова успіху (Голос України).

Обсяг відра – 10 літрів (З цінника).

"Ми не змарнували стосунки з жодною європейською країною" (Нардеп. Час. Підсумки дня // 5-й канал ТБ, червень 2012).

Об'єм курсової роботи не повинен перевищувати 40 сторінок (3 методички).

"Десь за дверима плакало маленьке руде цуценя" (З конкурсного твору).

"Третій етап вимагає уваги до деталей" (М. Дьомін. Образотворчість у закладах естет. виховання. – К. : Наук. думка, 2012. – С. 18, з рукопису).

"Говорять, співпраця – це процес лише вільних людей" (Микола Семена. У Сх. Європі теж не всюди закінчився сталінізм // День, 22.05.2012).

"Цього року урожай гарний, більший, ніж торік" (Шепетівський вісник, 18.08.2011).

"Дуже образливо було дізнатися, що й ви нічим не відрізняєтеся від Затуліна, Жириновського та Лужкова" (День, 15.02.2012; цитує інтернетські відгуки на участь рос. "опозиціонера" Олексія Навального в ток-шоу Є. Кисельова "Велика політика"; "демократизм" його "здубся", як тільки зайшла мова про Україну; він визнав себе людиною імперської російської ідеї, яка вважає росіян, українців і білорусів однією, єдиною нацією).

"Син пішов шляхом батька, одержав професію авіаційного інженера, працював у Центрі підготовки космонавтів імені Ю.Гагаріна" (Валентин Сандул. За 19 днів до польоту Гагаріна // Дем. Укр., 17.02.2012).

"Столовий оцет може прислужитися в господарстві не довше року" (Хр., 25.12.2003).

"Науковий текст характеризується тим, що в нього включаються тільки точні, отримані в результаті тривалих спостережень і наукових експериментів відомості та факти" (дипл. роб. Оксани Півень про н.-поп. стиль, 2012).

Складіть речення, в яких би виправлені вами слова були на місці.

ВПРАВА 2

Перекладіть з російської мови (український синонімічний ряд до рос. слів "основа" – "основание").

Основы знаний.

Вещественное доказательство – достаточное основание для задержания подозреваемого.

Проект закона принят за основу.

Налоги взимаются на основании норм Закона о добавленной стоимости.

На научной основе.

С полным основанием.

Нет оснований надеяться.

Нет оснований обвинять.

На каком основании я должен за это отвечать?

Лишенное основания обвинение.

Основание здания.

Теория построена на непрочном основании.

Действовать на основе взаимного доверия.

Лежать в основе чего.

Основные труды классической философии.

Основание первого университета в Киеве.

Без всякого основания.

Разрушить до основания.

Единое основание классификации.

Потрясенный до основания.

Основательные требования.

Человек он обстоятельный.

✓ *Синонімічні пари (але не дублети)*

Розрізнення значень у цих парах /У словниках часто пишуть: "Те ж, що й..." – те, та не те.

Дублети в мові рідкісні. Синоніми також потребують розрізнення, розмежування значень.

ВПРАВА 3

Відредагуйте, користуючись тлумачними та синонімічними словниками. Визначте пари близьких синонімів і розрізніть їх контекстні значення

"А після того, як вдалося забити гол, стали виникати ситуації, коли наша команда неправильно грала, не дорожила м'ячем" (З інт. гол. тренера київського "Динамо" Юрія Сьоміна // УК, 23.10.2008). Студент виправив слово "дорожити" на "цінувати". Чи згодні ви з цим?

"Сьогоднішню гру я розділив би на дві частини" (З інт. гол. тренера київського "Динамо" Юрія Сьоміна // УК, 23.10.2008).

"Переможці отримали оплачувану поїздку на крайову спартакіаду" (Змагалися пластуни // УК, 23.10.2008)

"Перелік райцентрів, де успішно діють ресторани комплекси, незабаром продовжить древній Острог".

"Якщо наші російські колеги обмежать доступ українських товарів на свій ринок, сказав Микола Азаров, передусім постраждають вони самі, оскільки наші сири хорошої якості й мають нижчу вартість" (Віталій Княжанський. Сир і тероризм // День, 18.01.2012).

"Це знову ж таки відбулось біля магазину "Валента" (Йдеться про пошкодження новопосаджених дерев і кущів. – Газ. "Карапишівська правда", квітень 2011, № 4).

"Керівник Православної церкви в Америці митрополит Іона відправлений у відпустку строком на 60 днів" (Голос Православ'я, 15.02.2011). Студентка виправила "строком" на "терміном". Чи згодні ви з цим? Розрізніть значення слів "строк" і "термін".

"Бродяга й найманець Джон Сміт по дорозі до мексиканської границі опиняється в маленькому техаському містечку, де облаштувалися дві банди бутлегерів, які ведуть між собою нескінченні криваві розборки. Примикаючи по черзі то до однієї, то до іншої банди, Сміт насправді переслідує свою власну мету" ("День", кінець серпня 2011 р. "Анонси програм")

"У модернізаційному суспільстві люди починають у всіх сферах буття діяти раціонально, позбавляються звички орієнтуватися у своїй життєдіяльності лише на традиційні уявлення, будувати її на ілюзіях і фантазіях, якими б утішливими вони не були" (Василь *Кремень*. "Енергія інтелекту // День, 13–14.05.2011).

"Сподіваюся зустріти жінку 27–35 років, гарну господиню..." (Порадниця, 7.04.2011. Матримоніальне оголош.).

"В ході експерименту було встановлено, що самотійність студентів детермінується не одним, а комплексом мотивів, що знаходяться між собою у складній ієрархічній залежності" (Бенера Валентина. Формування пізнавальної самотійності майб. педагога в процесі реалізації особистісно орієнтованого підходу // Акт. проблеми гуманіт. освіти; Зб. н. пр. Вип. 1 – Кременець, 2004. – С. 33).

"Вкрай образливо було чути під час останньої презентації в Києві головного трофея Євро-2012 з уст капітана збірної України кілька фраз, позичених у мови сусіда" (Богдан Савків. Що мене принижує? // День, 22.05.2012).

"Регіонал Забарський подав законопроект, за яким ВР може обирати спікера не таємним, а звичайним голосуванням – картками" (Вол. Бондаренко, нардеп // ВЗ, 5–11.07.2012).

ВПРАВА 4

Складіть фрази, в яких би контекстуально точно було вжито подані нижче близькі за значенням слова.

Відсутність – брак

Вимагати – потребувати.

Відбуватися – ставатися – траплятися.

Здатний – здібний – спроможний.

Знаходитися – перебувати.

Неможливо – не можна.

Відчуття – почуття.

Обіг – оборот.

Загальний – спільний.

Направляти – спрямовувати – скеровувати.

Одержати – отримати – дістати.

Говорити – розмовляти – казати.

Має – повинен – зобов'язаний – слід – треба.

✓ <i>“Нібисиноніми”</i>

“Нібисиноніми” – просто неточні, приблизні (несинонімічні) слова.

В оцінці вони дуже подібні до неточно вжитих слів з іншим значенням (розділ 1), але автори і редактори сприймають їх як синоніми до незнайдених або зігнорованих контекстних слів. Це "нібисиноніми" (чи "квазісиноніми") – тобто удавані, позірні синоніми, а насправді й несиноніми – скорше це неконтекстні слова, ближчі до слів з іншим значенням.

ВПРАВА 5

Відредагуйте. Обґрунтуйте необхідність заміни неточного слова в тексті.

.....

"Цього разу ведучі трьох головних телевізійних ток-шоу удостоїлися особистої зустрічі з Президентом, який постарався створити атмосферу довірчості" (Ігор Лосєв. Прикмети політ. часу // День, 2–3.03.2012)

"Часу на цей "апокаліпсис" /етнічний розвал Росії/ знадобиться не дуже й багато: два, максимум три покоління, враховуючи демографічну катастрофу в західних частинах Росії. Західний "довісок" цієї азійської неоімперії стрімко деградуватиме..." (Володимир Огрязко. Нова Росія, стара Маломосковія // День 13.03.2012)

"Аби вчасно зупинити недугу, їй /алкозалежній людині/ знадобиться допомога психолога, психотерапевта або психіатра" (Лариса Попроцька. Сто грамів перед трапезою – бомба сповільненої дії // ВЗ, 10–16.05.2012).

Питання вкрай зрозуміле (ВР, Соломатін, 2.11.2004).

"Міліція відкрито потурає закон" (ВР, Стретович В.М., 2.11.2004).

"Вийшов на екрани також російський документальний фільм "Отражение". В ньому йдеться про те, як там стрімко зростає злочинність на основі расового чи міжнаціонального неприйняття. Нас це поки що практично не торкається, але на чужому досвіді можна повчитися, щоб попередити подібні спалахи ненависті й агресії до іногородців" (Оксана Тихончук. День, 12.11.2004).

Банкіри очікують, що такий крок допоможе наситити ринок і привести до зменшення курсу долара ("Хр.", 12.10.2004).

"Препарат спричиняє лікувальний ефект" (Р. Ера, 19.11.2003).

"Гіпопотами можуть атакувати людину, якщо та виявиться між берегом і твариною" (Хр., 16.12.2004).

“Колишній перший секретар Дніпропетровського міськкому партії Володимир Ошко теж почав згадувати... Про те, як у 1978 р. Володимир Щербицький втішно відгукнувся про нього в своїй книзі” (“Грані-плюс”, 24.03.2003).

“Попервах лікар вважав, що першопричинами одишки є якісь аерозолі або парфуми” (Метро, 20.12.2004).

Прогноз успішності за нашою формулою здійснюється в 70% випадків. Найбільший внесок вносять вербальні здібності (З рук. до ВОУ № 1 – 2004).

"А це застерігає хворого від небезпечної операції" (Реклама на УТ-1, 7.04.2011).

ВПРАВА 6

Поміркуйте над вжитими словами – ніби синонімами ("нібисинонімами", "квазісинонімами"). Чи вони синоніми насправді? Знайдіть контекстно точніші слова.

"Київ найбільше приналежить до себе на зламі XVIII–XIX сторіч" (З краєзнавчої книги).

З турботою спостерігають за вирізкою дерев (Р. Київ, 23.03.2004).

"В Україні капеланів мало. Цей рух нині постає перед важливими перешкодами" (Хр., 20.05.2004).

"Значно легше жити безвідповідально, бідкаючись на злих ворогів..." (День, 20.09.2011).

"Ми не змарнували стосунки з жодною європейською країною" (Нардеп. Час. Підсумки дня // 5-й канал ТБ, червень 2012).

"Та як боляче особливо тим, хто дерева садив, коли недобросовісні люди навмисно їх псують" (Газ. "Карапишівська правда", квітень 2011, № 4).

"Я нещодавно працюю в аптеці" (УР-1, 31.01.2010).

"У жовтні, коли оголошували про створення премії, арт-критики і самі куратори Центру не приховували скептицизму щодо затії". (Художників восени рахують // УМ, 27.02.2009).

"Книга повинна давати їжу для роздумів, змушувати задуматися" (Інт. Наталії Королевської // ВЗ, 5–11.01.2012).

"Архітектура театру в Епідаврї – яскравий синтез способу мрії та придбаних знань: з акустичної фізики, матеріалознавства, психології сприйняття, естетики, етнорелігії, науки, культури, проектування штучного середовища у природному тощо. Ця повнота знань, збережена в античній спадщині, "годує" й досі нащадків Еллади" (з рук. до ВОУ № 1 –2006; ст. 3. Донець).

"Загадкова загибель сестри й кадри її смерті в інтернеті змушують Сінду впровадитися в заборонний світ похмурого сайту, щоб стати своєю серед його відвідувачів і знайти убивцю сестри" (День, 23.12.2006, анонси кінопрограм).

"Тамянка" підходить до легких закусок та страв з морепродуктів. А "Кадарка" пасуватиме до м'ясних страв, особливо до шашлику (Газ. по-укр., 12.10.2006).

"На питання, чи можна успішно боротися з захворюваннями шкіри, відповідь була схвальною" (Рекл. на Р. Ера, 23.05.06).

"Усі вони різні, гірші чи кращі, але кожен зробив свій неповторний внесок у незалежність" (Отар Довженко, інт. зі Святославом Цеголкою // День, 10.11.2006).

"Про можливе підняття ціни на нафту відповів Єхануров" (УР-1, 11.05.06).

"Відвідайте магазин у сприятливий для вас час" (ICTV, Факти, 24.12.2006).

"Речниця зазначила, що хоча заборговані гроші почали віддавати наступного дня після самогубства робітника ВАТ, але ці кошти керівництво підприємства намагалось віднайти протягом кількох попередніх місяців і їхня виплата не пов'язана з трагедією" (Дем. Укр., 23.12.2006).

"Учені придумали, як уберегти школярів від самогубств" (Газ. по-укр., 22.12.2006).

ВПРАВА 7

Напишіть 7 речень, контекстно використовуючи слова: відносини – взаємини – стосунки – відношення – ставлення. Збагатіть цей ряд з синонімічних словників (Словник синонімів української мови у двох томах. – К.: Наукова думка, 1999; Святослав Караванський. Практичний словник синонімів української мови. 3-тє вид., опрац. і доп. – Л.: БаК, 2008).

✓ <i>Нерозрізнення паронімів</i>

ВПРАВА 8

Розрізніть значення слів, скориставшись словниками

Зразок

Відпуск – відпустка

Відпуск. Видавання, продаж чогось (що вже відбулися). Повна копія відправленого з установи документа. *Відпуск товарів. Відпуск документа*

Відпустка. Звільнення на певний час від роботи. *Літня відпустка.*

Адрес – адреса

Виборний – виборчий

Вникати – уникати (Чи можна в цих словах застосовувати евфонічне чергування перших літер?)

Дійовий – діяльний

Натуральний – натурний

Показник – покажчик

Свідчення – свідоцтво

Тактичний – тактовний

—

Авторитарний – авторитетний

Адресант – адресат

Декваліфікація – дискваліфікація

Економічний – економний

Еміграція – імміграція

Виконавський – виконавчий

Професіональний – професійний

Статистичний – статичний

ВПРАВА 9

Виберіть контекстуально слушний паронім (потрібне слово)

9.1. Виключно чи винятково?

До Конституційного Суду обирають юристів за фахом.

Це митне право діє..... в межах України.

У закони про вибори більшості європейських країн внесено положення про невтручання виконавчих органів влади у виборчу компанію. Це маєвелике значення для забезпечення демократії.

До революції українська мова була майже..... мовою художньої літератури (М. Хвильовий).

Так вони йшли розмовляючи, зупиняючись, щоб зірвати якусь..... гарну квітку (О. Гончар).

У конкурсі братимуть участь..... українські митці.

*Яким синонімом можна (і часом краще було б) замінити слова **винятковий** і **виключний**?*

9.2. Вимагати чи потребувати?

.....сплатити борг своєчасно.

Ця справа наших рук і розуму.

..... від банку гарантованих виплат.

Документ доопрацювання.

Депутат допомоги досвідченого юриста.

Сплативши гроші за покупку, від касира чек.

Квартира хороша, але ремонту.

9.3. Всупереч чи наперекір?

Хай люди знають, хто йде громаді.

Свідомо чи несвідомо, але він діє рішенням громади.

..... суховіям і чорним бурям наші предки-орії з правіків обробляли землю.

..... невтішним прогнозам весна виявилася доволі м'якою й вологою.

9.4. Уявляти, являти (собою), становити чи бути?

Павлиська школа (Сухомлинського) новий педагогічний феномен.

Служба в армії почесний патріотичний обов'язок.

Інформація комерційну таємницю.

Акциз 10 відсотків від вартості товару.

Річний бюджет Обухова на Київщині 230 млн. гривень.

.....

Причини невдоволення в колективі не інтересу для керівника [в газеті “Київська правда” було написано “не складають” - чи можна з цим погодитися?].

Термін підготовки бакалавра і спеціаліста 3 роки.

9.5. Відчуття – почуття – чуття

Його не полишало присутності когось стороннього в домі.

..... дотику в пальцях хірурга.

Лише через тиждень з’явилися..... в нозі.

..... часу ніколи не зраджувало мічмана.

Тонке..... стану громадської думки, оперативне реагування на її зміни – головна політична властивість справді зрілої влади.

Для мене однаковою мірою важливими є різні емоції, різні....., які в мене пробуджують люди.

Включіть у цю справу не лише розум, а й

..... міри.

..... ліктя.

Треба мати шосте....., щоб із цим розібратися.

Режисер умів витончено грати на глядачів.

ВПРАВА 10

Подані нижче фрагменти відредагуйте, розрізливши пароніми

10.1. *Уява чи уявлення?*

"Дивіться на мене уважно, бо не будете мати уяви про мавпу" ("Сказав служивий" // СВ, 6.03.2009).

"Важко було малювати якусь уяву про той чи інший проект – їх практично ніколи не виносили на суд громадськості" (Р. Київ, 9.06.2007).

"І жодних там пістолетів не було. Людину зробили злочинцем, а він навіть уяви не мав про те, що таке пістолет" (Група авторів. Сафарі на 'кріпака' // День, 26.06.2009).

"Напад та окупація Грузії дають чітку уяву про наміри сучасного путінського режиму" (Невдалий переклад зі ст. экс-президента Чехії Вацлава Гавела; // УМ, 28.08.2008).

"Але фрагменти твору не дають справжньої уяви про фольк-оперу" (Леся Олійник. Ст. про Євгена Станковича в газ. День 30.11.2007).

"Унікальний за новаторством і мистецьким втіленням твір Є.Станковича /фольк-опера "Цвіт папороті"/ знаменував народження нової національної опери і перевертав саму уяву про жанр, який існує вже понад чотири століття" (Леся Олійник. Ст. про Євгена Станковича в газ. День 30.11.2007).

"Серед них /членів багатьох антиукраїнських партій/ багато колись етнічних українців, які тепер задля влади запопадливо вдають із себе російськомовних та російськокультурних, а насправді уявляють собою ментальний суржик" (Ол-др Музичко. Хто такі укр. історики і чого вони хочуть? // День, 25–26.03.2011).

"Важко розраховувати на сценічний успіх, якщо акторові бракує художнього уявлення" (з міської газети).

10.2. Дільниця чи ділянка?

"Цього разу /на виборах президента Росії/ було дуже багато спостерігачів на виборчих ділянках" (Інт. з Ольгою Герасим'юк, членом парлам. делег. України в ПАРЄ // День, 6.03.2012).

"Більшість зустріла 1 травня на садових дільницях" (5-й кан. ТБ, 1.05.06).

"Бюлетені поступають на виборчі ділянки вчасно" (5-й канал, 26.02.2006, плинна стрічка).

"14 листопада 1974 року до поліцейської ділянки надійшов жахливий дзвінок: у резиденції родини Де Фо шістьоро людей застрелено у своїх ліжках" (День, 1.12.2006, Анонси програм).

"Я на любій дільниці готовий працювати..." (Станіслав Ніколаєнко. На 5 кан. ТБ, 9.04.2006)

10.3. Особистий чи особовий? (Особа чи особистість?)

"Такий підхід позбавляє необхідності фіксації суб'єкта дії, а також потреби вводити в текст особисті займенники" (дипл. роб. про н.-поп. стиль).

"У визначеннях ЮНЕСКО медіаосвіту й медіакомпетентність послідовно пов'язують і з розвитком демократичного мислення, і з розвитком громадської відповідальності особистості" (Програма навч. курсу "Медіаосвіта", 2010).

"Полковник, призначений у нову частину, знайомлячись з особистим складом, хотів показати себе демократичним і тому звернувся до одного з солдат..." (День, 30.05.2008).

"Боротьба розпалюється з новою силою і здобуває особистий характер" (День, Анонси програм, 11.04.2008; про фільм "Сиріана").

"Тепер шериф усупереч своїх страхів має встановити особистість хлопчика" (День, 15.09.06, Анонси програм).

"До шафи у нас кладуть особові речі" (Трудова слава, Бориспіль, 11.11.2006).

"Та якщо кандидат від опозиції був послідовним, то кандидат від влади продовжував втомлювати публіку блискавичною зміною власних політичних позицій та особистісних уподобань" (Хр., 28.12.2004).

"Серед особливого складу [в Іраку] втрат нема (Микола Вересень, 5-й канал, 28.10.2004).

А особисто "Просвіта" що взяла із старого року? (УР, 02.01.2004).

"Треба взяти це питання під особистий контроль Верховної Ради" /про захист прав дитини у Рівненській області/" (Нар. деп. Мірошниченко, ВР, 5.06.2009).

"Європейські експерти у сфері конституційного права в 2003 році визнавали, що вибір форми обрання президента є особистою справою кожної держави" (Сергій Рахманін. Уроки парламентаризму // ДТ, 6.06.2009).

"Особисто Німеччина застосовує принцип забезпечення енергетичного балансу за рахунок сонячних колекторів" (УР-1, 22.06.2006).

"Ми всі любимо пісні Майбороди і особисто "Рушник" (ВР, 1.11.2006).

10.4. *Громадський – громадянський – /суспільний/*

"Про творчість, сім'ю та активну громадську позицію Ірина розповіла під час візиту на кінофестиваль" (Інна Корчук. Інт. з актрисою Іриною Алфьоровою // ВЗ, 24-30.05.2012).

.....

"Але поки що, як і в минулі роки, громадсько-політичні процеси сприймаються як поодинокі й тимчасові труднощі" (Дмитро Шушарін. Безціннісні друзі // День, 30–31.12.2010).

"Із створенням та діями ініціативи колишніх та дійсних студентів Дон. нац. ун-ту щодо надання йому імені Василя Стуса ми спостерігаємо за народженням нового суб'єкту громадської дії..." (Станіслав Федорчук. Демонтаж лицемірства // День, 13.03.2009).

"Громадянські організації являються зв'язуючою ланкою між мером Києва і населенням" (Р. Ера, 23.11.2006).

"ЗМК представляють і ставлять на порядок денний громадянського обговорення глобальні проблеми суспільства" (з рук. до ВОУ № 3 – 2004).

ВПРАВА 11

Відредагуйте. Назвіть паронімічні пари слів, у яких автори плутаються.

У мене є зауваження змістовного характеру.

Схарактеризуйте об'єм понять: "транспорт" – "машина".

"Фібрамін стане вам у нагоді" (Медична реклама // УР–1, 24.01.2012).

"Трави містять у собі цінні речовини, які значно посилюють імунітет й забезпечують неприйнятність організму до інфекцій" (Газ. "Кияни", 17.05.2011).

"Українство, якщо воно ще й тримається, то винятково на незаперечних постатях, історичних подіях..." (Микола Гриценко. Справжня і несправжня... // День, 16–17.09.2011).

"Не залишайтеся наодинці зі своїми незгодами" (Реклама в циклі "Здорова шкіра" // УР-1, 22.08.2011 і щодня).

"Ефект звикання в культурі грає величезну роль" (Дмитро Десятерик. Інт. з Борисом Гройсом // День, 18–19.05.2012).

"Був же він князь чесотний і сильний у бою, і мужністю міцною відрізнявся, і всякими доброчесностями був сповнений" (Ол-др Палій. Дві дати /про князя Волод. Глібовича/ // День, 18.04.2012).

"Тисячі фін-угрів було відправлено на "спецпоселення". А народ вдовь після репресій зник повністю, колись це був сильний і чисельний народ..." (Ігор Лосєв. Демарш із сталінського бункера // День, 25–26.05.2012).

"Цьогоріч, наприклад, літнє подружжя забезпечили добривами" (Газ. "Київщина регіональна". 06.05.2011).

"Одним із пріоритетних напрямків стало відкриття нових лікарських закладів... Це /відкриття комунальних аптек/ дасть змогу забезпечувати населення у якісних і доступних лікарських засобах у широкому асортименті" ("Твоя Оболонь", 29.09.2011).

"Спочатку посада генерального секретаря була винятково адміністративною, і лише старанням Самого Сталіна цей пост став найважливішим у радянському державному устрої" (Сергій Борщевський, письм-к // УМ, 3.04.2012).

"Що таке апендицит? Яка його роль в організмі людини? І чи треба його удаляти?" (Р. Ера. Огляд преси, 24.07.2007).

"Відомий український психіатр Семен Глузман свого часу провів незалежну психіатричну експертизу дисидента генерала Петра Григоренка і встановив, що генерал у психіатричному відношенні здоровий" (Лосєв І. Наш телесатирикон та лампочка Павлова // День, 27.03.2009).

Бізнесова хвацькість (ТРК "Київ", СТБ, 15.09.04).

"Фільм уявляє собою своєрідний поетичний добуток, що розповідає про складні джерела духовного світу сучасної людини, про формування його моральних принципів" (Анонси програм, про фільм "Дзеркало" // День, 18.07.2008).

ВПРАВА 12

Відредагуйте. Назвіть паронімічні пари слів, у яких автори плутаються. Розрізніть значення паронімів.

Інформація гідрометеорологів стане в нагоді хліборобам.

"Такий підхід позбавляє необхідності фіксації суб'єкта дії, а також потреби вводити в текст особисті займенники" (З дипл. роб. 2012 р. про н.-поп. стиль).

"Та і як він /Черномирдін/ може допомогти Черновецькому відновити реноме адекватного індивіда? Хіба що запропонувати приєднатися до теплої кампанії російських громадян Бакая, Боделана і Белокопя?" (Лосев І. Наш телесатирикон та лампочка Павлова // День, 27.03.2009).

"Занадто м'яке виховання, розпещеність та все дозволеність також породжують в дитині агресію. Вона звикла до того, що її бажання виконуються, і потрапивши в іншу обстановку, звісно, відчуває дискомфорт та може озлитися. Висновок один: неможна занадто сильно опікуватись дитиною і балувати її" (Золотоніська толока", 6.11.2008).

"То ж слушне питання: чи вистрілить фільм у прокаті?" (Ярослав Підгора-Гвяздовський. Безруков, німці і скандал. Чому в Україні "забороняють смертельний "Матч" // ДТ, 21.04.2012).

"Для початку згадаю, що ж мають на увазі під цим словом /"опера дів"/" (Ол-др Москалець. Приймаються заявки на вакансію примадонни // ДТ, 21.04.2012).

"Тому потрібно зазначити, що в навчальних закладах, зокрема у старших класах школи повинні формуватися знання і розвиватися навички з публіцистики. Формування культури публіцистичного

мовлення – одне з провідних завдань усього навчального процесу в школі..." (Слободян Марія. Культура мовлення – запорука духовної особистості // Акт. проблеми гуманіт. освіти. Зб. н. пр. Вип.1 – К. – Кременець, 2004. – С. 354)

"Журналіст, напевно, це найкраще робить газетною статтею" (Валентина Самченко. Інт. з Святославом Цеголком // УМ,11–12.05.2012).

"Увесь час, поки Тейлор відповідав, на вустах пана Корнілова блукала тонка скептична усмішка, мовляв, давай-давай говори, а вже я справжню правду знаю... Посол Тейлор терпляче, з доброзичливою посмішкою вислухав усе, що виливалося з криниці регіональної економічної мудрості /від М. Азарова/" (Лосєв І. Наш телесатирикон та лампочка Павлова // День, 27.03.2009).

"Якість насіння являється найважливішим фактором підвищення урожайності всіх сільськогосподарських культур. Тільки при високій якості насіння можуть бути реалізовані всі потенціальні можливості сорту... Насіння, що володіє високою енергією проростання, спроможне давати урожай на 30–35 відсотків вище, ніж інше" ("Чорнозем", газета-довідник агропромислового комплексу, березень 2010).

"Освітньо-теоретичний потенціал сучасних українських архітекторів майже не використовується. Результат очевидний – на сторінках навчальної і довідникової літератури добір текстів та ілюстрацій, які представляють молодіжній аудиторії архітектуру, надто часто має випадковий, некомпетентно трактований зміст. Автори та укладачі надмірно покладаються на власну ерудицію, нехтують консультацією професіоналів" (з рук. до ВОУ № 1 – 2006).

"Мовляв, ні наукові знання, ні заслуги перед суспільством, ні авторитет в колективі не стануть у нагоді, коли до справи береться всесильне чиновництво і непереможна бюрократія" (Острозька академія → 19.01.19) // День, 24.01.2012. Про затвердження ректором високоавторитетного вченого Ігоря Пасічника, на якого чинив "наїзд" міністр освіти).

"Суд із прав людини виніс ухвалу, що масовий розстріл польських військовослужбовців під Катинню 1940 року є військовим злочином" (Микола Сірук. Початок "радян. Нюрнберга? // День, 18.04.2012).

"Був попит /у рад. часи/ на виноградні вижимки і у воєнного відомства" (Вол. Чопенко. Безневинне вино // ДТ, 31.03.2012).

"У гаслі "Росія – не ворог, НАТО – не друг!" є хибним намаганням ототожнити лексичні значення слів з понятійними, бо призводить до політичних ляпасів".

"Коли ви приходите до психолога, то він на вас має подивитися, поговорити з вами, протестувати" (УМ, 29.12.2006).

ВПРАВА 13

Знайдіть у публікаціях або самі сконструйте приклади контекстного використання паронімів:

Обставини і обстановка

Компанія і кампанія

Складати і становити

Абонемент і абонент

Популярний і популістський

Комунікативний і комунікаційний

Книжковий і книжний

Емісія і місія

Робочий і робітничий

Статист і статистик

Музичний і музикальний

Мимохідь і мимохіть

ВПРАВА 14

Перекладіть на українську:

14.1. Исключительный

Исключительные обстоятельства
исключительные мероприятия
исключительное право
исключительный талант
исключительный дурак
исключительный случай

14.2. Полісемічний ряд: супільний – громадський – громадянський
– цивільний.

Общественная собственность.
Общественное мнение.
Общественные организации.
Гражданский кодекс.
Общественная обязанность.
Гражданская обязанность – защищать Отчизну.
Общественный порядок.
Общественные интересы.
Личный интерес.
Гражданская позиция.
Гражданская война.
Гражданское мужество.
Гражданский брак.
Гражданская авиация.
Гражданская панихида.
Гражданская оборона.
Общественное сознание.
Общественные науки.
Общественный обвинитель.

Общественное порицание.
Общественная жизнь.
Общественная жизнь в России конца XIX века.
Общественная жизнь в институте.
Общественная обработка земли.
Общественное животноводство.
Общественное заведение.
Публичное заведение.
Гражданский шрифт (Петра 1).

14.3. Військовий чи воєнний

военная операция
военное положение
военная промышленность
военно-промышленный комплекс
военная база
военная доктрина
военная тайна
военное дело
военные действия
воинская (военная) присяга
военная форма
военный билет
военное время
военное превосходство
военный трибунал
военно-полевой суд
военная техника

14.4. Полісемічний ряд почуття - відчуття - чуття

Материнское чувство.
Лишиться чувств.

От избытка чувств.
Обман чувств.
Прийти в чувство.
Музыкальное чутьё.
Чувство долга.
Эстетическое чувство.
Чувство испуга.
Прочитал стихотворение с чувством.
Чувство такта.
Чувство меры.

**✓ *Нерозрізнення антонімів та
антонімічних контекстів***

Здавалось би, таких складнощів, як із синонімами й паронімами, автори та редактори не можуть мати з антонімами. Адже це – протилежні значення, і тому здається, що їх не можна сплутати. Та все ж – ось які бувають випадки в практиці редагування.

Але попередньо – одне зауваження: Вибір в антонімічній парі часом залежить від наявності додатка, чого іноді не враховують автори і редактори ("призвів дослідника до невдачі" – тр. привів; не було б додатка – не було б і помилки: "прорахунок призвів до невдачі).

ВПРАВА 15

Знайдіть відповідні контекстові слова там, де автори, по суті, скористалися антонімами. Виправте й решту помилок.

Антонімічні пари: *сприяти – спричиняти*
 привести – призвести
 завдяки – через

.....

15.1. *Чи точно вжито слово "сприяти"? (Якщо ні, то як відредагувати?)*

"Весняний переліт може сприяти спалаху пташиного грипу" (УР-1, лютий 2006).

"Біфенол А в експериментальних тварин сприяв розвитку раку" (СВ, 30.09.2008).

"Експерти зазначають надзвичайно низький рівень довіри населення до влади. Цьому сприяють декілька чинників" (Анна Черевко. "Подарунок для Президента // День, 10.07.2012).

"Жодної користі вони /радянські меморіальні знаки/ не приносять, лише сприяють суспільному розколу, перешкоджають порозумінню в суспільстві" (Христина Бондарева. На пам'ятках Львівщини рад. часів демонтують образливі для вояків УПА написи // День, 19.07.2012).

"Вживаємо заходів з метою усунення причин і умов, які сприяють злочинним проявам та корупції" ("Солом'янка", березень 2005).

"Це спричинило відхід від питомо українських слів і активізувало використання спільних з російською мовою компонентів синонімічного ряду. Цьому сприяла й невинна боротьба зі "шкідництвом на мовному фронті" (З дипл. роботи Ол-дри Корнієвської, травень 2011).

"Проблема Голодомору поставлена так: це геноцид чи ні? Я вам скажу, що це більше, ніж геноцид. Не лише Голодомор, але й шоа, і Голокост загалом сприяли перекосу пам'яті європейців" (Ігор Сюдюков. Як залишити "зону ненависті", слова рос. проф. Юрія Афанасьєва // День, 9.12.2008).

"Звичайно такий стан сприяє скоєнню корупційних факторів, корупційних злочинів з боку посадовців, які займаються цим питанням" (Газ. "2000", 24.11.2006).

“Трьохсотлітнє колоніальне існування, безумовно, позначилося на психології українців, значною мірою посприявши виникненню низки національних комплексів” (ДТ, 9.07.2005).

"Указ Президента передбачає усунення причин, що сприяють злочинності та корупції (УТ-1, 10.02.2004)

15.2. *приводити – призводити*
(Розведіть значення цих слів за контекстом)

"Якби новий Президент шляхом діалогу, в конституційних рамках формував парламентську більшість, це обов'язково призвело б до зближення позицій" (Наталія Ромашова. "Робота над помилками". Інт. з Віктором Ющенком // День, 2–3.04.2010).

"Судового розгляду також вимагають підписи Президента під Податковим кодексом та Пенсійною реформою, які , на думку опозиціонерів, призвели країну до економічної та соціальної прірви" (Вікторія Шульженко // УМ, 19.07.2012).

"Психологічні складові, які призводять до художнього розвитку, залишаються для мене таємницею" (Антон Відокль, художник. В інт. Дм. Десятерика "Про нові формати" // День, 4.04.2012).

"Перебудова, яка розпочалася із закликів зробити соціалізм ефективнішим, як наслідок, привела до його формальної загибелі" (Ірина Павлова. Вади державності // День, 2.03.2011).

"Хоч як це дивно, але ця трагедія призвела до поліпшення відносин між Варшавою та Москвою. Зокрема, російська влада нарешті признала відповідальність Сталіна за злочин, скоєний проти польських військовополонених" (Ігор Самокиш, Микола Сірук. Світові події року... // День, 30–31.12.2010).

"Мовна рівноправність не призводить до мовної рівності" (Підзаголовок до інт. з Юліаною Бестерс-Дільгер, яке взяв у Відні Волод. Бродзінський // День 24–25.12.2010).

"Це призведе країну до гуманітарної катастрофи" (Р. Ера, 24.04.2009).

"Нові видання творів Григора Тютюнника передруковуються із різних видань без чітких текстологічних правил, до того ж, упорядники нерідко допускаються помилок, що приводить до нових різночитань" (Олексій Неживий, проф. Луг.НУ. Григир Тютюнник: мить і вічність // Укр. літ. газ., 2.12.2011).

"Ці завдання і призвели до того, що Оксана Забужко – відома більшості саме як письменниця, стала працювати і як публіцист" (Н.О.Стеблина. Суміщення різних точок зору у письменницькій публіцистиці Оксани Забужко // Вісник Дніпропетр. ун-ту. 2008. Т.16. № 12. Сер. Мовознавство. Журналістика. Вип. 10. Соціальні комунікації. – С. 136).

"Зрештою, ніхто не може дати гарантії, що спроба радикального лікування чи реанімації партії /НСНУ/ призведе до бажаних наслідків" (СВ, 24.10.2006).

15.3. *завдяки – через – (із-за, в силу)*
(Та сама умова)

"Влада зробила багато прорахунків /у натівській стратегії/. Завдяки цим прорахункам сформувалася антинатівська громадська думка" (Валентина Бадран, експерт з питань конверсії..; 5-й канал, 6.10.2006).

"Телевізійники... і вклеїли злополучний план. Таким чином, доля щасливої сім'ї висіла на волосинці завдяки нашим колегам-халтурникам" (Ефективне виробництво теленовін: Практ. посібник для журналістів – К.: ХББ, 2006 (похибки – з рукопису).

"З плином часу і завдяки зусиллям московської зовнішньополітичної пропагандистської машини, "вагова категорія" якої є непорівняльною з нашою, в пам'яті європейців залишилася аксіома – "Україна перекрила газ на шляху до ЄС" (Павло Жовніренко. Позбутися "комплексу жертви" // День, 15.02.2012).

"Був розтратником казенних сум і коштів, підробляв грошові папери, мав у власності цукровий завод та багатів завдяки непосильній праці селян, своїх кріпаків" (З журнальної публікації).

"Із-за вдалого розташування, на горі, церква одержала в мешканців Суботова назву «горянська» (с. 184).

"Вислів "бабусі Черновецького" завдяки останнім подіям у столиці набув значення символу... Це весь той прошарок переважно пенсійного віку людей, які й складають електорат екстравагантного київського мера" (Ігор Лосєв. Як не стати "бабусями Черновецького"... // День, 27.02.2009).

"Можливо, в силу своєї крайньої зайнятості суддя не дотримала мою позовну заяву до кінця (Гриць Гайовий. Чи є управа на жерців права? Укр. літ. газ., 22.03.2013). "Завдяки віршам зі шкільної програми у свідомості мільйонів людей образ Лесі Українки асоціюється винятково з революціонеркою початку ХХ ст." (Товариш, 28.02 – 2.03.2006).

"Олекса Гірник бачив, як завдяки національній і мовній політиці компартії зросійщується український етнос".

"Таке різке падіння оптової торгівлі відбулося завдяки зниженню купівельної спроможності населення" (ВР, 20.09.2005)

"Отже, видимість уможлиблює оману, завдяки їй винятково суб'єктивне зміщується в судженні з об'єктивним" (Кн. Логіка: Антологія текстів: Н. пос. / Упор. В. Лобас, А. Довгань [вони ж і перекладали з рос., а не з оригіналу]. – Терноп.: ТІСІТ, 2004. – 288 с. Переклад з рос. варіанта "Логіки" Ім. Канта).

ВПРАВА 16

Відредагуйте фрагменти, в яких, зокрема, не розрізнено смислові контексти антонімічного характеру (з іншими антонімічними конотаціями)

Інші пари слів і словосполук

"У жінок, які вживають непомірно каву, значно більше шансів захворіти на діабет..." (Реклама на УР 1, 22.02.2011)

Ці угоди забезпечують порушення суверенітету України (ВР, 13.01.2006)

"Міністерство сільського господарства США вважає, що причиною зниження кількості курців у країні є постійно пропагована ЗМІ загроза раку легенів і горла, а також агресивна антинікотинова кампанія, наслідком якої є різке підвищення цін на тютюнові вироби й заборона паління в громадянських місцях" ("Сучасне життя", 4.10.2004).

Дуже важливо для тих жінок, хто курить, – кинути, бо тютюн є досить сприятливим фактором для утворення предракових утворень (Жінка, 2010, № 9).

"У теорії модернізації поширене уявлення про те, що модернізаційні проекти та інноваційні системи народжуються не із загальногуманістичних або загальнодержавних міркувань, а з усвідомлення політичними та інтелектуальними елітами неминучого краху власної держави – з паралельним прогресуючим відставанням від країн-’еталонів’ світового розвитку" (Андрій М.Окара. Нова ідея для нової України // День, 15.06.2010).

"– Чи сподівається ви, що значна частина киян перестане сплачувати за комунальні послуги /після підвищення тарифів/?"

– Я ні в якому разі не сподіваюся. Я побоююсь..." (Кор. Р. Київ 13.06.2009 Юрій Ісаков бесідує з одним із керівників житлово-комунальної служби).

Чи мав слушність гість студії? Прокоментуйте.

"Відсутність невідворотності покарання /за корупційні дії/ – запорука росту корупції і злочинності в країні" (З виступу Юрія Луценка на з'їзді партії "Народна самооборона" // СВ, 15.12.2009).

"І чи не є ота її /структури нац. культури/ неповнота джерелом роздраю не лише в сучасному політичному житті, але й в літературному? (Віталій Аблицов. Юрій Шевельов і Олесь Гончар // ЛУ, 19.02.2009).

"/Ю.Шевельов/, здається, ніколи не плекав ілюзій щодо майбутнього Загірної Комуни і Степової Еллади України" (Ігор Бондар-Терещенко. Розбиті окуляри // ЛУ, 25.12.2008).

✓ *Оцінка стилістичних засобів*

I. Журналізми (красивості)

- (1) – Надмірне використання засобів експресії (неточне використання високого слова, не виправдана гіперболізація, штампований пафос) – /Як писали Ільф і Петров, "Остапа понесло"/
- (2) – Стилiстично не виправдане послугування зниженим словом (контекстно не виправдані вульгаризми, сленгізми, побутовізми)
- (3) – Не виправдане вживання різностильової лексики (зокр., стилістично неточні слова)
- (4) – Невдала образність (недоречне використання засобів образності – тропів), переносних значень; **невдала метафоризація** у т.ч. "реалізація метафори" (неправильне розуміння метафоричного виразу в прямому смислі)
Просто неконтрольовані "красивості"
- (5) – Порушення закону естетичної відповідності зближуваних у тропі понять ("небо плює" у знач. "йде дощ")
- (6) – Руйнування єдності образної системи

II. Штампи

- (1) – невинувачене користування мовними кліше /штампований пафос/
- (2) – канцелярит
- (3) – **несподівана образність** – невинувачена персоніфікація неживих, абстрактних понять
- (4) – "журналізми" (за Рене Каппоном: журналізми; кліше, гіперболи; помпезність замість простоти)
- (5) – розщеплені присудки

I. Журналізми (красивості)

Деякі автори дуже люблять "крокувати" (від рос. "шагать"):

– по ланах України крокує весна...; ображено розвернувся і покрокував додому...

Олександр Пономарів коментує це так: "Не кажемо ж ми "Ой, не крокуй, Грицю, та й на вечорниці". *

А в українській мові – багатющі синонімічні ряди. І тут редакторів – вузлики на пам'ять:

до слова "хода": крок, похід, ступа́; (*історії*) поступ, прогрес; (*у фраз.*) ходьба (година ходьби); (*потягу*) швидкість;

до слова "хід": (*прудкий*) хід, хода, ступа́, рух; (*колони*) похід, процесія, марш; (*розмов*) перебіг, процес; (*думок*) напрям, характер; (*тактичний*) маневр; (*мотора*) дія; (*у фраз.*) дати ходу; навтьоки, дра́ла, навтікача́;

до слова "крокувати": ступати, *широким кроком* шугати, йти сягністо;

до слова "іти": ходити, ступати, простувати, прямувати, крокувати; (*стилістично забарвлено*) тупати, чимчикувати, перти; (*уроч.*) спрямовувати свої стопи; (*у бій*) рушати; (*тривалий час*) блукати, бродити, (*повільно*) плентатися; (*ч-з силу*) волоктися, чвалати, чалапати, клігати, чапати; (*енергійно*) чухрати, манджати; (*далеко*) тараба́нитися; (*без*

діла) віятися; (про літа) минати; (до чого) насуватися, наближатися; (про життя) розвиватися; (про чутки) ширитися; (про розмову) точитися; (про час) збігати, спливати, (про роки) пливати; (про події) відбуватися; (на що) пускатися; (фразеолог. синоніми) іде, мов на крилах – ноги самі несуть, летить; що йде від землі – відземний; іди знай – спробуй розберися.

Ось яке синонімічне багатство української мови. "Журналізми" і штампи його просто нищать.

ВПРАВА 17

Відредагуйте стилістичні невправності текстів. Прокоментуйте "найяскравіші творчі знахідки"

17.1.

"Я абсолютно з вами суголосна, селянина треба підтримувати" (ВР, 17.12.2009, нар. деп. Катерина Ващук).

"Музичний продюсер Олена Мозгова вважає, що артист завжди повинен бути готовий вийти на сцену. "Я категорично впевнена, що цей відбір потрібний! – також додала співрозмовниця "Голосу України" (ГУ, 20.03.2010).

"До списку символічної збірної увійшли представники абсолютно всіх восьми команд, що брали участь у молодіжному чемпіонаті Європи з футболу 2011 року" (Інф. "Дня" 1–2 липня 2011).

"Вражає неймовірна любов Лесі до України" (УР-1, 25.02.2008).

Сьогодні можу сказати з цілковитою відповідальністю, що я щаслива людина, оскільки мені вдалося запопасти такого футболіста /Вукоєвича/ (ВК, 27.05.2008).

"Актова зала вже згаданого університету гостинно відчинила свої хорони для тих, хто присвятив свої виступи актуальним питанням творчої особистості Олеся Гончара" (З рук. до Вітч. – № 1–2. – 2009).

.....

"Деталізація в сучукрліті здебільшого стосується ресторанного начиння і наркотичних речовин" (Богдана Пінчевська. Інт. з літератором Вол. Єшкілевим // ДТ, 11.07.2009).

"Думаю, мене всі собачники підтримають" (Печерськ, квітень 2008).

"Влада бачила того громадянина в одному місці". (ВР, 11.01.2007. О. Ляшко). О. Мороз відреагував: "А що стосується форми вашого висловлювання, то ви все ж точніше вказуйте, в якому місці".

"Вмикаю "ящик" – там дебати, з екрана лізуть кандидати" (УМ, 11.08.2004).

"Ляшенко поставила на вуха Китай" (спортогляд на УТ-1, 22.11.2003).

"... він відразу подав рапорт про відправку його до театру бойових дій" (Волод. Горак. Незвичайна жінка в долі незвичайної людини. Павло й Олександра Скоропадські: вибрані сторінки // День. – 2008. – 21 березня. – С. 8).

"Книга просто наповнена пахощами великодніх страв, просто дивуєшся багатоманітністю і всілякістю української великодньої кухні" (Порадниця, 20.02.2011).

"Форвард ухопився за свою Ахіллесову п'яту" (Репортаж з футбольного матчу "Шахтар" – "Металург" Донецьк // УТ-1, 7.05.2011).

" 'Демократичний костюм' може виявитися трохи вузьким у плечах, однак, не маючи кращого, потрібно вміти носити й такий гардероб" (Ганна Герман. Листи на захист демократії // ДТ, 23.10.2010).

17.2.

"Підвищення цін на м'ясо не уникнути. А ось яйця обіцяють подешевшати" (УР-1, 23.03.2010).

"Температура буде поводитись доволі скромно" (Синоптик Гідрометцентру на УР-1, 16.03.2009).

"У західних областях прохолодний фронт замовить помірні дощі... У східних і південних областях сонце виявлятиме свою прихильність із силою 21–25 градусів..." (Синоптик... на УР-1, 20.06.2009)

"Криміногенна ситуація в містечку Вуглегірськ бажає бути ліпшою" (Телеканал "Україна", січень 2008).

"Наші дівчата посперечаються за третю позицію" (Р.Ера, 12.07.2009).

"Район прийняв на свої плечі майже 2 тис. звернень" (Печерськ, квітень 2008).

"Циклон не хоче залишати нас своєю увагою" (УР-1, 19.09.2008, синоптик Гідрометцентру).

"Якщо півзахист Голландії не буде відпрацьовувати, португальський напад їх з'їсть і акуратно складе кісточки на краю поля" (УТ-1, 25.06.06, Віктор Вацко).

"Фернандо такі м'ячі перекусює нараз" (УТ-1, Португалія – Голландія, 25.06.2006, Віктор Вацко).

Історія аж кишить подвигами козаків (УР-1, 15.01.2007, Анатолій Ковтун з Вінниці).

"Кущі агрусу з голови до ніг були вкриті великими ягодами" (З учнівського твору // СВ, 27.07.2007):

.....

"У 12-томному радянському виданні творів Лесі Українки – численні купюри, /наводить приклади скорочень/. І подібними купюрами "науково-критичне видання" без перебільшення кишить..." (З кн. Оксани Забужко "Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій". – К.: Факт, 2007. – С.77).

"Беназир Бхутто була жінка, здатна запалити країну" (ICTV, 27.12.2007).

У статті дослідників з Лондонського університетського коледжу й університету в Стогні Брук (штат Нью-Йорк) повідомляється, що реліктова жаба жила пліч о пліч із хижими динозаврами, травоїдними крокодилами та гігантськими зміями" (День, 26.02.2008).

"Р. був спресований життям до повної душевної непрохідності, своєрідного хронічного закрепу, – і вона, Дарина, була його проносним" (Оксана Забужко. Музей покинутих секретів – с. 324).

II. Штampi, канцелярит

ВПРАВА 18

"Сучасний науково-популярний стиль не схильний до уніфікації й стереотипності" (3 дипл. роб. про н.-поп. стиль, травень 2011).

"Влада виправдовує таку "оптимізацію" /закриття укр. шкіл/ відсутністю потрібних фінансів" (Катерина Яковленко, Марія Томак. "Оптимізація" шкіл на Донеччині // День 29.03.2012).

"Ми маємо повну відсутність хоч якоїсь ідеології" (Іван Малкович // День, 28.03.2008).

"Це рішення /про дублювання рос. текстів/ мало на меті створення такого собі міні-скандалу, покликаного привернути увагу до оновлених "головних новин" країни. На сьогодні скандал забуто, мету досягнуто" (Зарудний Євген. Труднощі перекладу // День 14.03.2008).

“СДПУ(о) і “Наша Україна” пильнували лише” “свої корпоративні інтереси, які тільки опосередковано відгукуються на інтереси громади” (Укр. газ., 20.05.2004).

Педагог пише в редакцію: “Відсутній навіть належний облік дітей, що перебувають поза школою” (Укр. газ., 20.05.2004).

“Люди продовжують надходити до майдану” (5 кан., 30.11.2004).

“Часто переклади робляться гарячково, за декілька місяців, і питання якості має схильність розчинитися у питанні змагання з часом” (Р. Зорівчак. Укр. худ. переклад як націєтворчий чинник // ЛУ, 13.01.2005).

“Дослідження проблеми самостійності розглядається у двох аспектах: в особистісному – тобто зі сторони мотивації і в плані протікання самого процесу навчання” (Кремен. зб., с. 31).

“Тому питання утилізації непридатних та заборонених для використання агрохімікатів продовжує залишатися проблемним” (“Наше Придністров’я”, 2.12.2003).

“Провокація має на меті відволікти увагу української громадськості від єврейських злочинців у сьогodнішній владі” (Укр. газ., 8.09.2005).

“Його [державного менеджменту] становлення – першорядна потреба, яка, на жаль, може спіткнутися об відсутність кваліфікованих молодих кадрів” (День, 28.01.2005, інт. з Ан. Матвієнком).

“Та не дивлячись на те, що на сьогodні має місце наявне відторгнення радіо- й телевізійного простору від українства, все ж таки на деяких теле- і радіоканалах присутні досить цікаві україномовні програми” (з курсов. роботи Г. Горового “Русизми та рос. кальки в суч. ЗМІ. Б-ба за чистоту укр. мови”, листопад 2005).

"А родом він із мальовничого села Дідковичі, яке розкинулось по обидва боки річки Уж. Там пройшло його босоноге дитинство, де ходив до школи, а у вільний час допомагав по господарству батькам" (Петро Дідківський. Родом із села // Іскоростень, 19.11.2005).

"Слабка гра захисту (гостей) втілилася трьома пропущеними м'ячами"; "немає гравця, який був би дирижером атак" (з репортажу про футб. матч між збірними України та Азербайджану, ТБ-1, 15.08.2006).

"Мова науково-популярних книжок про науку має володіти точністю мови літератури наукової, яскравістю літератури художньої і бути зрозумілою читачам, на яких розрахований твір" (дипл. роб. про н.-поп. стиль, травень 2012).

"До середини 30-х романи Ільфа і Петрова були перекладені багатьма мовами світу. Був відсутній, як не парадоксально, переклад... українською" (Анат. Санжаровський. Василь Чечвянський // ЛУ, 7.06.2012).

"Семінар пройшов на базі госпіталю інвалідів війни. А вибраний для проведення семінару цей заклад не випадково. Адже протягом 20 років він стоїть на захисті здоров'я ветеранів" (Шепетівський вісник, 31.05.2011).

Редакторів – <i>вузлики на пам'ять</i>
--

:

Про образну мову.

Не плутати з нею т.зв. персоніфікацію, "реалізацію метафори" тощо. Зазвичай тут і змішування стилів: те, що є образним у поетичному творі, у звичайній інформації недоречне.

Зі штампами треба боротися; невиправдану, штучну, ходульну метафоричність – редагувати, а то й усувати. Але ж не забувати про те, що мова має бути образна. Такою вона й є в устах народу, у найкращих здобутках нашої художньої літератури.

Ось студент (2011 р.) викреслює фразу: "*Відбувається активне масове бомбардування*" (в мережах інтернету). У нього ж М. Азаров говорить про те, що ситуація на валютному ринку може змінитися так, що "*через 10 років ... будуть ганятися за гривнею, а не за долларом*". виправив: "*буде потреба в гривні, а не в доларі*". Але ж це образні вислови.

В уживанні тропів треба мати міру, про що застерігає нас і Словник літературознавчих термінів: "*Поетичних метафор у розмовній мові небагато, бо вони, як правило, заважають ясності, справляють враження пишномовності, а іноді викликають сміх*".

—

Повчальним є випадок з редакторських вправ під час вивчення дисципліни "*Типологія помилок*". "*Співачка Руслана вбила глядачів новим іміджем*", йшлося в одному з фрагментів. Студентка виправила справді на краще: вразила. Але помилковість уживання слова "*вбила*" вона аргументувала тільки першим значенням цього слова в тлумачному словнику: *позбавити життя*. Але ж там є й інші значення (їх близько десятка): 2) доводити до перевтоми, знесилення, виснаження; 4) *перен.* дуже засмучувати, завдавати великого душевного болю; 5) *перен.* призводити до занепаду, зникнення чого-н.; 6) *перен., розм.* марно витрачати, губити (час, життя, сили і т.ін.). РУС Жайворонка дає *убивать* в значенні "*ошеломлять*" як приголомшувати і убивати. Тобто як розмовне може бути і "*вбила*" (зокр., якщо це говорить персонаж).

Висновок: Користуючись словником, уважно прочитайте всю словникову статтю; "*приміряйте*" до редагованого фрагмента всі значення, і тільки після цього вирішуйте, як виправляти.

РОЗДІЛ 3

ВПРАВИ НА ВИЯВЛЕННЯ ПОМИЛОК У ФОРМОТВОРЕННІ

- ✓ Вади відмінювання іменників
- ✓ Похибки у відмінюванні власних назв
- ✓ Спотворення у відмінюванні числівників
- ✓ Відмінювання прикметників та інших частин мови
- ✓ Не той рід
- ✓ Не те число
- ✓ Не та частина мови
- ✓ Неправильне ступенювання
- ✓ Недотримання правил захисту милозвучності мови

✓ <i>Вади відмінювання іменників</i>

ВПРАВА 1

Відредагуйте, звернувши, зокрема, увагу на відмінкові форми іменника.

1.1.

"Статус незалежності отримується не просто завдяки оголошенню Декларації про незалежність, підняттю державного прапора і співом державного гімну" (Іван Капсамун. Інт. з Арсенієм Яценюком // День3–4.12.2010).

"Термін для зберігання хлібу малий..." (УР-1, 12.03.2007).

"І ось я вийшов з магазину, тримаючи книжку /Василя Шкляра "Чорний ворон"/" (Вол. Лесной. Читаючи Шкляра: чому та Україна програла? // День, 24–25.06.2011).

"Звісно, свою вагу мають усі фактори /зміни ситуації в Україні/, але щось має відігравати роль локомотиву. І що, як не журналістика?" (Лариса Івшина. Про "демаркаційну лінію" // День, 16–17.12.2011).

"Думки опонентів кардинально різняться між собою як стосовно самого факту продажу табору – символа щасливого дитинства кількох поколінь білоцерківців, – так і доцільності такої псевдокомерційної оборудки" (Газ. "Копійка гривню береже", Біла Церква, 18.02.2010).

"Запропонований винахід забезпечує точне розміщення насіння в забірній камері навпроти отворів висівного диску, що сприяє 100%-ій вірогідності їх попадання в ці отвори" (з рук. до ВОУ №3 – 2004).

"Незважаючи на те, що український прокат як-небудь ожив і діє, не всі новинки кінематографу кінолюбителі екранних ілюзій можуть подивитися. Ситуацію, як звичайно, спасає ТБ" (День, 12.04.2007).

"Радше повірять менеджерів, котрий продає пральну машину й розповідає про її характеристики, проте журналістові – ні: він не забезпечує рівню життя, від нього не залежить добробут" (Владислав Сікалов. Ця ніжна тканина довіри // День, 29.01.2010).

"...на відміну від щойно згаданого варіанту першого тому "Історії України" (Наталія Юсова. "Давньоруська народність": неоднозначність термінолог. трактування // Confraternitas/ Україна: культ. спадщина, нац. свідомість, державність Вип. 15, 2006/2007).

1.2.

"Таких депутатів треба позбавляти мандату й керівних посад" (Іван Капсамун та ін. /Йдеться про "побоїще в парламенті" / День, 21.12.2010).

Про це стало відомо з повідомлення головного банкіру п. Тигипка (УР 31.01.2004).

Йдеться про відношення суб'єкту до світу (Рукопис ст. до ВОУ № 1. – 2004).

"Я б сказав, що текст виявляє і визначає послання і комунікативний бік картини, художнього об'єкту" (Дмитро Десятерик. Інт. з Борисом Гройсом // День, 18–19.05.2012).

"До того ж, воно /найменування "києво-руська доба"/ не містило в собі чіткого й до певної міри конкретизуючого хронологічного й територіального маркеру" (Наталія Юсова. "Давньоруська народність": неоднозначність термінолог. трактування // Confraternitas/ Україна: культ. спадщина, нац. свідомість, державність. Вип. 15, 2006/2007).

"Замість епілога" (Аліна Пляченко. Як повернути свідомість українця в Україну? // День, 18–19.06.2010) –.

"Також учасникам Літньої школи журналістів /Людмила Заседа/ розповіла, чому вона працює без диктофону та у який спосіб "консервує" враження" (Тетяна Авдашкова. Як правильно "одягати думки" // День, 25.07.2012).

"Канал ICTV давно перетворився щодо серіальної частини на українську філію російського військово-патріотичного телеканала "Звезда". Щодня славетні російські чекісти на ICTV "мочать у сортирі" всіх реальних і потенційних ворогів Кремля" (Ігор Лосєв. Про "знайомий крик" // День, 1-2.04.2011).

"Іван Григорович, багато говорилося про те, що має бути. Але які механізми?" (Іван Капсамун. Ефектно. Чи ефективно? // День, 15.05.2012).

ВПРАВА 2

Відредагуйте. У частині фрагментів слово подано в дужках у називному відмінку. Поставте його у слухному відмінку, згідно з контекстом.

Виконуючи цю вправу, будьте уважні, вдумайтеся в контекст.

Ось деякі міркування

Як буде в родовому відмінку: *Рима* чи *Риму*? Залежить від контексту. "Підконтрольними територіями Стародавнього Риму (держави) стали практично всі землі навколо Середземного моря"; "На території Рима (міста) розташована й теократична держава Ватикан".

А як буде – *акту* чи *акта*? Навіть академічний Орфографічний словник дає доволі спрощено: акта (документ) і акту (дія). Однак, як слушно вважає С.Караванський, там, де йдеться про офіційний державний правовий документ, слід писати акту (як і закону, указу) (Карав., 2009). Тож маємо: "Лук'яненко, Павличко, Мусіяка, ...особисто брали участь у підготовці Акту про державну незалежність". Але "кожен господар одержав наділ відповідно до акта про землю"; "після складання акта про передачу справ..." – тут таки, як і написано в Орф. словнику, йдеться про конкретні документи, які або одержують на руки, або виготовляють для документування адміністративно-правових баз даних. Коли ж йдеться про дію, то пишуть: "здійснення акту агресії /дія/"; ("фізіологічного акту") тощо.

Караванський же звертає увагу й на слово "плуг", щодо якого той самий Орф. словник однозначно рекомендує в род. відм. закінчення /-а/: плуга. "Але коли слово плуг, – пише Карав., – вжито як назва організації "Плуг", то письменники 20-х років вступали до *Плугу* й виходили з *Плугу*, хоч словники /й тоді/ закінчення /-у/ не наводили. Очев., в літераторів 20-х років ще не було знищено почуття мови до тієї міри, щоб сказати "вступаю до *Плуга* або виходжу з *Плуга*..." (Карав., 2009)

Отже, "Виходжу з "Плугу", але "загнав плуга глибоко в землю"

"Вгорі малюнку Шевченко написав і прізвище «косаря» – 'Данчич'" (Рукопис книги про Т.Г.Шевченка, с. 144).

Після випробувань розпочато штатну експлуатацію космічного /*анарат*/ 'Січ – 2' " (Вадим Фельдман. Ракетно-космічна естафета: далі буде... // Дем. Укр., 17.02.2012).

"Харків, місто Хвильового, "Березоля". На встановленій у центрі міста сцені, де вивішено макет радянського /*орден*/ Слави з

георгіївською стрічкою, Потап та майже гола Настя Каменських співають "Червону руту"... (Інт. з Олегом Скрипкою // День, 27–28.05.2011).

"Висота /звук/, його сила і тембр – усе це важливо для створення музичного /образ/".

"Використання /звук/ в наукових дослідженнях".

"Регулярні профілактичні огляди дозволяють вчасно виявити візуальні локалізації /рак/– шкіри, порожнини рота, гортані, молочної залози..." (Газ. "Віка", вересень 2010, № 35).

"Государ вся Русі спік /рак/, обличчя хутко спаленіло плямами" (Олександр Ільченко. Козацькому роду нема переводу).

"Наш інтелігентний читач має право сподіватися і од рідної літератури вірного /малюнок/ різних сторін життя усіх, а не одної якоїсь верстви суспільності (Михайло Коцюбинський).

Відредагувавши наступні фрагменти, вкажіть, в якому контексті вжитий ім'єнник матиме інше відмінкове закінчення?

"У повоєнний час В. Мавродін, хоча і не відрікається від своєї концепції, але відмовляється від етнокатегорії "народність" на користь /термін/ "народ" (Наталія Юсова. "Давньоруська народність": неоднозначність термінолог. трактування // Confraternitas/ Україна: культ. спадщина, нац. свідомість, державність Вип. 15. 2006/2007).

"Зайдіть до ("Смолоскипа") /видавництво 20-х років/".

"Працівники (*апарат*) дуже оперативно підготували для вас порівняльну таблицю" (Адам Мартинюк, ВР, травень 2012).

"Викладач роздав нам завдання відредагувати фрагменти статей, але не вказав /термін/ виконання"

"Це був невеличкий шпиталь, який обслуговували послушниці /ордена/ Святої Магдалени" (З пригродницької повісті).

"Ані /найменший звук/ не чути"

"Без /смолоскип/ тут нічого не побачиш. Запалюй!" (З рукопису до "Вітчизни", №3–4 – 2008).

ВПРАВА 3

А чи доречним є родовий відмінок у поданих нижче словосполучах (фахівці часто називають їх неживомовними чи неїдіоматичними)? Як уникнути цієї неживомовності? Відредагуйте.

- Люди села
- вулиці столиці
- фрески Києва
- диво Дубая
- хата батька
- брата чоловіка
- мама Ніни

ВПРАВА 4

Розрізніть, коли в родовому відмінку слово матиме закінчення /-а/, а коли /-у/. Складіть відповідні речення

- Листопада – листопаду
- ко́лоса – ко́лосу
- о́ргана – о́ргану
- сектора – сектору
- папера – паперу
- соняшника – соняшнику
- магазина – магазину
- листа – листу
- клина – клину
- рога – рогу
- типа – типу
- титана – титану

ВПРАВА 5

Узгодьте іменники у належному відмінку в заперечних словосполуках

Редакторів – до уваги

Учителька української мови Бабанської ЗОШ на Черкащині Ольга Павленко написала до "Літературної України" про найпоширеніші помилки наших ЗМІ, зокрема про "кампанію нищення родового відмінка". "Заперечне дієслово, – пише вона, – потребує саме родового відмінка"! (О.Павленко. Якою мовою говорять наші ЗМІ // ЛУ, 12.04.2012).

– *Це ти розбив вазу?*

– *Я вазу не розбивав*

– *Він має право на спадщину*

– *Він не має право на спадщину*

– *Ти совість маєш?*

– *Це ти не маєш совість*

"У Донецьку кажуть, що дуже сподіваються на приїзд Ліни Василівни, хоча вона ще свою остаточну згоду не дала" (Ольга Решетилова. Донецьк чекає на Ліну Костенко // День, 1.04.2010).

"У дитинстві довго не міг вимовляти /звук/ "л"

"І тільки 6 відсотків населення взагалі не читають газети і журнали або читають рідше, ніж раз на півроку (День, 27.09.2002).

ВПРАВА 6

Відредагуйте. Виправте, зокрема, спотворені відмінкові форми

"Батьки учнів ЗОШ № 3 направили листа Президенту Віктору Януковичу та депутатам усіх рівнів (УМ, 23.03.2011).

Заголовок рецензії на книгу Ліни Костенко (газ. "День" 30–31.12.2010): "Самашедчість як спротив абсурду...".

"Риси сентименталізму властиві твору..." "В П'янов поведився як належить секретарю, організаторові поїздки..." (Навів: Венціковський Анатолій. Тож про яку "Марусю" річ? // ЛУ, 26.03.2009 – йдеться про помилки в тестах зовн. незал. оцінювання в навч. пос. **Авраменко О.М., Коваленко Л.Т. Укр. мова та л-ра: Зб. тестових завдань. – К.: Грамота, 2008. – 212 с.)**

"У порівнянні з цією "провінційною" Галичиною молодь Києва чи Харкова, та й Москви, була значно більш провінційною, тому що не була настільки відкрита світу" (Вікторія Скуба. Викриваючи Бандеру // День, 16–17.07.2009).

"Отже, в цілому, феномену гральної діяльності можна задати таку дефініцію" (Кримський С.Б. Під сигнатурою Софії. – К.: ВД КМА, 2008. – С.62).

"Я надзвичайно вдячний Петру Перебийносу, котрий у часи, коли шулери намагалися заволодіти виданням, підклав газеті своє плече" (Вол. Яворівський у ЛУ 5.07.2007).

"Світогляд не являється окресленим витвором цивілізації, а тому не можна перенести його, немов якоїсь речі, на інший ґрунт" (Кремень В.Г. Філософія нац. ідеї: Людина. Освіта. Соціум. – К.: Грамота, 2010. – 576 с.; с. 249).

"Наші мігранти вивчили німецьку, але так і залишилися гістями" (ТСН, 1+1, 25.02.2010).

"У Російській Федерації 9 липня оголошене днем жалоби по жертвам повені" (5-й канал ТБ, 8.07.2012).

"Депутати переходять до інших фракцій, бо на наступні вибори хочуть бачити себе у списці інших партій" (УР 1, 21.02.2011, експерт Ігор Жданов, прямий ефір).

.....

"Пригадую, як приїхав на натурні зйомки "Білого птаха з чорною ознакою" і у перервах Іван /Миколайчук/ водив мене по Карпатам" ("Коментарі" щодо ювілею Івана Миколайчука; Мих. Ілленко // День, 21.06.2011).

"Ми вимагаємо, щоб правоохоронні органи України у найкоротші строки розслідували факти зловживання службовим становищем чиновниками "Укрпошти" та керівництва Народної партії" (ВР, 19.10.2005, з виступу НД Ів. Бокого).

"Гемінгвей свого часу офіційно заявив, що "Прощавай, зброя" принесе йому нобелівське лавреатство" (З інтерв'ю Сергія Лазо з укр. письм-ком Сергієм Жаданом // "Українська літ. газета", 27.11.2010).

"До речі, лише в країнах із колоніальним інформаційним простором панове, подібні до В.Корнилова, є завсідниками провідних телеканалів" (Ігор Лосєв. Про "знайомий крик" // День, 1-2.04.2011).

"Не питай, Потап!" (1 + 1, Лідія Таран, 15.10.2009).

"Можливо, панове Царьов і Шенцев (н. деп-ти) сподіваються, що якщо їхній проект не пройде зараз, то проскочить після сподіваної перемоги "правильного кандидата"? (Іван Леонов. "Альфа" проти "Веселого Роджера" // УМ, 4.12.2009).

"І якщо війна була 'лише російською', то що тоді на цій 'суто російській' війні робили мільйони українців і білорусів, сотні тисяч грузин, євреїв, вірмен, азербайджанців, узбеків, казанських татар тощо, які масово при цьому гинули?" (Ігор Лосєв. Може, й не цензура. То що ж тоді? // День, 4–5.06.2010).

ВПРАВА 7

Спотворення однієї історичної норми

Факультативна справа для тих, хто прагне розширити свою редакторську компетентність

В останні роки (після неприйняття під тиском "запеклих друзів" української мови відомого "Проекту Українського правопису...") багато авторів і видавців стали явочним порядком послуговуватися деякими нормами т.зв. "скрипниківського" правопису 1928 року, зокрема щодо родового відмінка однини іменників III відміни жіночого роду: *Пишуть соли, радості, любови, осени, Руси, незалежності* тощо. І з цим можна було б погодитися, пам'ятаючи про доволі виразну тенденцію до поновлення в українській мові втрат, яких вона зазнала в роки радянської політики лінгвоциду. Але не дуже фахові (не дуже й грамотні) мовці поширили це правило й на давальний та місцевий відмінки. Як кажуть, чули дзвін, та не знають де він. Особливо учеписто цими каліченими варіантами послуговуються на каналі СТБ. А останнім часом цим захопився й ведучий інформаційних випусків 5-го каналу Ігор Татарчук. Закінчення *-и* в давальному і місцевому відмінках він вживає системно. На ці помилки натрапляємо й у деяких газетах і журналах.

Нагадуємо майбутнім редакторам формулювання параграфу 69 "Проекту Укр. правопису..." (воно й узяті з "скрипниківки"): "У родовому відмінку однини іменники III відміни на *-ть* за другим приголосним кореня (основи). а також *кров, любов, осінь, сіль, Русь, Білорусь* мають закінчення *-и*: *вісти, незалежності, радості, смерті, честі, крові, любови, осени, соли, Руси, Білоруси*.

Усі інші іменники мають закінчення *-і*: *боязні, галузі, ночі, о́сі, печі, подорожі, тіні, сталі* та ін." (с.120).

Визначте, де автори некоректно вжили норму "Проекту" щодо родового відмінка; виправте помилкові варіанти.

"... Кидає виклик смерті" (УР-1, 24.01.2009, пісня "Не спи, моя рідна земля...")

"Чи відповідають ці результати реальності?" (СТБ, 26.03.06).

.....

"Юрія Луценка, як відомо, суд визнав винним у службовій халатності" (Ігор Татарчук // 5-й канал ТБ, 17.11.2012).

На великій швидкості наїхав на групу людей на автобусній зупинці" (Новини на 5-му каналі ТБ, Ігор Татарчук, 16.11.2012).

<p>✓ <i>Похибки у відмінюванні власних назв</i></p>

ВПРАВА 8

Відредагуйте.

"Прошу передати слово Сергієві Гордієнко" (Нар.деп. Волод. Лещенко, ВР, 20.06.2012).

"За однією з версій, його /пам'ятник Катерині II для Катеринослава/ замовив німецьким майстрам князь Г.Потьомкін до візиту імператриці до Катеринославу" (Вадим Рижков. Нав'язлива увага "Рус. мира").

"В країні дійсно відбуваються політичні переслідування. Це виразно простежується у справі з Юрієм Луценко. На сьогоднішній день уже мало хто згадує про фабулу юридичного питання, за яким заарештували Луценка..." (Іван Капсамун. Позиція "змін". Інт. з Андрієм Пишним, членом політради партії "Фронт змін", 3.06.2011).

"Реакція посольства Ірана на публікацію в "Дні" (Заголовок у "Дні" від 1.04.2010).

"Робота була присвячена творчості Семенко" (З інтерв'ю Сергія Лазо з укр. письм-ком Сергієм Жаданом // "Українська літ. газета", 27.11.2010).

"Судячи по заявам міністра Юрія Бойко, українське керівництво активно почало шукати шляхи диверсифікації поставок газу. І тоді цілком логічно виглядає зниження позитивної динаміки в українсько-

російських відносинах" (Микола Сірук. Спостереження рос. посла // День, 15.06.2010).

"Стіна, яка барикадами й колючим дротом відокремлює неблагонадійний район від решти Парижу, як стояла, так і стоїть... Влада черговий раз приймає рішення – припинити свавілля і знищити квартал..." (День, 16–17.07.2010).

"В О.Лукашенко була підтримка (принаймні раніше)" (Ліна Тимошук. Чому в нас інтелектуали не лідери? Інт. з І.Бекешкіною та думки експертів // День, 15-16.07.2011).

"Замовлення Людмила виконувала у співавторстві із Юрієм Тимочко, професійним фотохудожником, який прекрасно освоїв техніку ліпки кераміки" (Тетяна Магджейчук. Таланти і... "шанувальники" / День, 23-24.07.2010).

"Чому все ж таки Віктору Ющенко не вдалося реалізувати надії багатьох людей?" (Інт. з Валентином Наливайченком // День, 22–23.07.2011).

"Красива історія, повна феєричного сюрреалізму і твердої правди, про бабусю, матір і дочку, у пошуках кращої частки переїхавших з іспанської провінції Ла-Манч до Мадриду" (Ж-л "Кіно. Дайджест" № 6, червень 2006, анонс фільму "Повернення").

"Із значимих постів знімають і висуванців від Компартії – наприклад, мера Дебальцево" (Павел Ковальов. Треба припинити ставити на "козлів" // День, 15.05.2012).

**✓ Спотворення у відмінюванні
числівників**

Здається, немає нині більшої потворності в мові, ніж користування числівниками. Варто тільки почитати газети, послухати наших ораторів...

ВПРАВА 9

Відредагуйте фрагменти. Поставте числівники у слушній відмінковій формі

9.1. К і л ь к і с н і

"Усіх восьми підсудних /рад. воєначальників – у червні 1937-го/ було визнано винними, засуджено до розстрілу з конфіскацією майна та позбавленням військових звань і тієї ж ночі страчено" (Сергій Грабовський. "Велика чистка" 1937 року // День, 15–16.06.2012).

"Уряд вніс у парламент проект закону з двадцятью восьми позиціями, але вони не були розглянуті" (Інтерв'ю Юлії Тимошенко кореспондентам телеканалу "1+1", 3.02.2010).

"Обидва (В.Ющенко і Ю.Тимошенко) поспішили на місце трагедії /в Євпаторію/" (5-й канал ТБ, 28.12.2008).

"На Новий рік даруємо один одному смачні, гарні або корисні подарунки. Щоб близькі люди, діти чи колеги були ними задоволені, найкраще дарувати необхідні речі чи такі, що завжди знадобляться" (Порадниця, 18.12.2008).

"Прихід на Майдан (йдеться про Помаранчеву рев. 2004) тисячок людей потребував чималих коштів" (5-й канал ТБ, 3.09.2007).

"Степан Пушик відомий як автор понад п'ятидесяти науково-популярних праць (ЛУ, 25.10.2007).

"Твої, мої та наші". Маємо пару садинок батків з вісім'ю та десятию чадами, відповідно. Та діти ці потенційному поєднанню святих сімейств якось не дуже раді" (Кіно Дайджест, № 3, березень 2006)

"Очолити повстання унтер-офіцер Панас Матюшенко (родом із Харківщини), до нього приєднався офіцер Олександр Коваленко (родом із Сумщини). Обоє товаришували з українським ученим і письменником Гнатом Хоткевичем".

"Надано майже трохсот тисяч гривень (на допомогу ветеранам – Р. Київ, червень 2006).

"Вони /**подружжя**/ ніби заново відкривали один одного. Як тоді, п'ятдесят років тому, коли зустрілися вперше" (Трудова слава, Бориспіль, 28.10.2006).

"Інститут ім. Карпенка-Карого гордиться сіма своїми кращими випускниками, які отримали найвищі місця на конкурсі" (Газ. "15 минут", 14.09.2006).

"За повідомленнями ЗМІ, Ющенко заявив, що "Інтер" керує двадцятью вісьмама каналами" (Керівник держслужби КМ -на 1+1, 20.07.05).

"Вшестирьох намагалися пробити і жодному не вдалось" (СТБ, футб. репортаж, 22.03.2005).

"Обмежилися двадцятью столиками [в кав'ярні]" (Р. Ера, 1.08.2003).

"Дай Бог їм (ЄС) розібратися з тими десятию новими членами" (Л. Кучма, УР-1, 14.03.2003).

"Антрепренер Леон уклав контракт з його колишньою дружиною й партнеркою по сцені Жіжі. Ці двоє люто ненавидять один одного (День, Анонс програм, 8.09.2006).

Один із колишніх міністрів освіти і науки на парламентських слуханнях 8.06.2004 назвав більше сотні цифр і продемонстрував невміння відмінювати числівники: “понад чотирьохсот гривень” (пенсія у науковця), “витрачено понад двох мільярдів гривень” і под..

9.2. Порядкові

"В шестидесяті роки вона чудово виглядала" (Телеканал "Сіті", 20.04.2008).

Цей проект закону треба обов'язково розглянути у ВР, щоб ми не попали в пастку, як у двохтисячному п'ятому році".(Р.Зварич , 12.04.2006).

"Ця проблема постане вже у двох тисяч п'ятому – шостих роках" (А.Кінах, 05.01.2005 // 5-й канал).

“В двохтисяч третьому році Фонд держмайна штучно довів до банкрутства кілька підприємств” (ВР, В.Семенюк, 22.06.2004).

"Починаючи з двохтисячного п'ятого року (Р. Київ, 25.08.2005).

“Кабінет Міністрів подав у Верховну Раду проект бюджетної резолюції на двохтищі шостий рік” (Ю.Тимошенко, 1.06.2005 – на кількох каналах ТБ і радіо).

====

Про узгодження числівників з іменниками та словосполуками з ними див. у розділі "Синтаксичні помилки (Неузгодження)"

✓ Помилки у складних словах з числівниковим елементом;✓ у нарощеннях;✓ фактичні помилки, що є наслідком невміння користуватися системою запису фрагментів з числівниками

ВПРАВА 10

Відредагуйте фрагменти з числівниками

"З 1992 року Правекс-банк є визнаним українським лідером у роздрібному банківському бізнесі. В ньому працюють 10 300 тисяч професіоналів банківської справи" (Рекл. листівка, лютий 2007).

"Україна є найбільшою Європейською країною, зі столицею Київ. Її площа складає 611,400 км². Населення держави близько 46,600 тис.чол. (Трофимова Л.С. Укр. мова у визначеннях, таблицях і схемах. Навч. вид. – Чернігів).

"Скажімо, на гастролях 2003 року в США було зібрано 50 000 тисяч доларів для чорнобильського дитячого фонду" (УМ, 20.12.2005).

"Чи не перше масове примусове переселення, здійснене в Україні московською окупаційною владою (Пьотр І), коли від 125 до кількох сот тисяч козацького люду з Правобережжя (польського) були зігнані на Лівобережжя (російське)" (День, 3.11.2006).

"Найбільш вдалим мені здалися дебати, організовані "5 каналом". Вони витримані в стилі парламентської кампанії, там був проблемний підхід, були присутні експерти, ведучий, як правило, був підготований. Це була претензія на змістовні розмови" (День, 5.10.2007).

"Відбулося це у 1944-му році" (ЛУ, 8.09.2005).

"Такий переламний момент був. Кілька років тому, на межі 33-х років, – просто злам усього світобачення..." (З інтерв'ю Сергія Лазо з укр. письм-ком Сергієм Жаданом // "Українська літ. газета", 27.11.2010).

"Відкрийте для себе нову палітру блисків для губ Dior Couture Detective, що містить шість нових чарівних відтінків для губ і двохсторонню кісточку для ефекту повних губ. Необхідна всім шанувальникам високої моди" (Рекламу навела газ. "Друг читача". № 7 – 2010).

"Стаття в пострадянському тижневику "Аргументы и факты" познайомила читачів із документами на радянський винахід деякого д-ра Берга – газова камера у формі чотирьохколісного транспортного засобу, що використовується для винищування людей" (Ігор Лосєв. Грім барабанів, рев фанфар і ледве чутний голос правди // День, 22.05.2009).

"Я написала казку про ворону, яка втратила голос, бо занадто голосно кричала, – розповідає чотирикласниця Маргарита" (День, 23.12.2008).

"У Польщі створена двухпартійна коаліція" (5-й канал, провідниця, 10.11.2007).

"Трьох разовий чемпіон Європи з боксу таки програв останній раунд" (Газ. "Спорт", 28.09.2006).

"Схоже, земляки Гоголя позбулися поганої традиції, упорядкувавши на рівні наближеному до світових стандартів 16-тигектарну площу ярмарку" (ЛУ, 8.09.2005).

Загинуло понад 198 осіб [в теракті в Іспанії] (УР, 12.03.2004).

"Знаменним /історичним/ прикладом може бути великий слов'янський центр Київ, що виник на історичних пагорбах двадцятитисячної давності" (З наукової статті).

Російський історик С.Соловйов відзначав особливе значення образу корабля в культурі Київської Русі (напр., роль дерев'яних кораблів у жалобному ритуалі поховання вождя, корабельні силуети трьох банних церков тощо" (с. 24).

"У чотиримільйонній Боснії і Герцоговині до 1998 року функціонувало 340 телерадіоорганізацій, і на ринку (радіочастот) панував хаос" (День, 6.07.2007).

**✓ Відмінювання прикметників
та інших частин мови**

Є в українській мові одна живомовна відмінкова форма, на яку мало хто з редакторів, журналістів, філологів звертає увагу. Йдеться про доволі поширену в мовленні форму прикметника в орудному відмінку замість називного. Вона, до речі, теж виникла під впливом російськомовної практики: "Біль був нестерпним" – нестерпний (від рос. "боль была нестерпимой"); "Ірина Алфьорова була *одруженою* з Олександром Абдуловим" – тр. одружена... На це звертали увагу філологи періоду українізації, зокрема Олена Курило. Ось її приклади: "Ви є у нас від самого царя настановлені" (Квітка) – не *настановленими*; "Кожна днина є вкрадена у бога" (Федькович) – не "*є вкраденою*".

ВПРАВА 11

Знайдіть похибки у відмінюванні прикметників. Виправте й решту помилок.

"Політичні опоненти в цьому питанні були одностайними, незважаючи на те, що не всім їм такий напрямок державного розвитку подобався" (Березовенко Антоніна. Хто зупинить "лінгвістичні війни"? // День, 31.05.2012).

"Дуже мало художників, творчість яких я просто обожаю, були офіційно кваліфікованими у своїй сфері" (Антон Відокль, художник. В інт. Дм. Десятерика "Про нові формати" // День, 4.04.2012).

"Для мене цей "джентльменський набір" /епітетів для письменника – визначний, видатний тощо/ має лише одну складову: читачі" (Ірен Роздобудько: Я відчуваю себе не так відомою, як потрібною // День, 17–18.02.2012).

"Якби правова та виборча системи були справедливими, то, дійсно, в суспільстві знайшлося б достатньо порядних, нормальних

.....

людей, які були б гідні представляти народ у парламенті" (Інт. зі Ст. Хмарою // УМ, 11.07.2012).

"Це пов'язано із тим природнім, вродженим смаком, що притаманний українцям" (Інт. з Олегом Скрипкою // День, 27–28.05.2011).

"Спілкування з авторитетним ученим почалося дуже природньо" (Лілія Шевцова /Московський центр Карнегі/. Позиція рос. ліберала // День, 8–9.07.2011).

"Родинні стосунки батька й матері Ю.Шевельова були дуже складними" (Віталій Абліцов. – про Юрія Шевельова // День, 23–24.2010).

"А далі в ефірі програма "Корисні поради". Вони будуть корисними для хворих на діабет. Їм треба знати наступне..." (УР, 25.01.2012).

"Щодо складових спільного проекту, які має реалізувати бразильська сторона, то вони здебільшого стосуються інфраструктури" (Вадим Фельдман. Ракетно-космічна естафета: далі буде... // Дем. Укр., 17.02.2012).

"І той "жме" /виноград/, беручи в підручні воду" (Вол. Чопенко. Безневинне вино // ДТ, 31.03.2012).

"Міста не можуть і не повинні бути оазами етнографічної барвистості. Від своєї появи європейське місто несе в собі космополітичну складову" (Сергій Грабовський. Раса, нація, держава й казус Гайтани // День, 6–7.04.2012).

"Моя перша вчителька була дуже суворою, але, як їй здавалося, справедливою" (Оксана Онищенко. Чи все визначає рейтинг? // День, 23–24.04.2010).

"В кінці п'ятидесятих на старому кладовищі перестали ховати. І стало воно мовби вже нікому й не потрібним" (Валентин Чемерис. Я – Чемерис... – з рук. до Вітч. № 1–2, 2007).

"Відсутні чітко позначені школи, тому студент, який вивчає філософію як обов'язковий курс, навіть не знає, до якої, власне, з безлічі філософських шкіл він залучається, не говорячи про відсутність у нього вибору" (Тамара Ящук. Європейський вибір у викладанні філософії у ВУЗі. // Філософія освіти. – 2005. – № 2. – С.184–192; с. 190).

✓ Не той рід

ВПРАВА 12

Відредагуйте, встановивши, зокрема, відповідну форму граматичного роду

"Це може позначитися біллю в області серця" (Реклама, УР–1, 13.07.2011).

"Запис відбулася. Які є претензії?" (ВР, Литвин, 5.02.2009).

"Вона /церква/, на превелику жаль, не зберегла первісний розпис" (УР-1, 11.01.2009, рел. передача).

"Відвідали вранішню молебень у місцевій церкві " (Зі спогадів).

"Ступінь таланту таких авторів є, безперечно різною, проте нам не обійтися без цих гірких, ба навіть ядучих ліків – не все ж ласувати "солодким медом" національної самозакоханості" (Із журналу).

"Творчість Івана Багряного є вираженням болей і страждань світу" (Вст. ст. до кн.: І.Багряний. Людина біжить над прірвою. – К., 2009. – С. 4).

Ющенко говорив про "національне": "Усе українське перебуває під анафемою. Фактично нам пропонують деукраїнізацію... Єдине – уся ця риторика була до болі відомою, причому використовували її ті ж самі

.....

люди" (Іван Капсамун – про "форум патр. сил України" // День, 10.07.2012).

"...Цивілізація – то певна ступінь розвитку духовності та продуктивних сил" (Сергій Плачинда. Що дали світові давні українці // День, 9.07.2009).

"Я люблю цю країну, але зневажаю державу, що перетворює її на руїну, на непотріб іржаву. Лесть животіє охорона здоров'я, освіта, культура та оборона" (Вол. Черняк. Скажіть мені... // ЛУ, 25.12.2008).

"Питання російськомовного населення не можна не помічати. І не тому, що це – одна з найболючіших мозолей українсько-російських відносин..." (Ол-др Литвиненко, Юрій Якименко /Центр Разумкова/. Російськомовні громадяни України: "уявна спільнота" як вона є // ДТ, 17.05.2008).

"Людина хоче почуватися вільною – танець дозволяє йому це" (ДТ, 23.12.2006).

"Незакінчений роман, викрадена машина, убита собака, і шлюб, що розпався – от лише деякі з неприємностей, що нашаровуються одна на одну в цій забавній історії про багатообіцяючі починання, що пішли на перекосяк" (День, 21.07.06, "Анонси програм", про фільм "Вундеркінди").

"Символ п'ятого континенту – кенгуру, що разом із страусом зображене на національному гербі Австралії" (УК, 30.12.2006).

"Юрій Канигін переконаний, що українці – завершальна (п'ята) ступінь арійського надетносу" (ЛУ, 13.10.2003).

"Я вперше почула запис, яка мене вразила..." (Радіо "Київ", 10.07.2011; солістка Нац. філармонії, засл. арт. Укр. Валентина Матюшенко в передачі Валентини Давиденко "Світ розмаїтий").

"Хочете збільшити сезонну продаж?" (Радіо "Київ", осінь 2011).

“Щоб бути справжньою главою сім’ї, потрібно бути справжнім чоловіком” (ДТ, 29 січня 2005).

"Західна Сибір особливо багата на газові родовища" (“Інтер”, 29.09.2004).

"У нашому серці – ваша біль" (з промови В. Ющенко на мітингу в Тбілісі 24.08.2008 – прямий ефір на укр. телеканалах).

"Сьогодні в Дарниці буде проведена велика сільськогосподарська ярмарка. Прийміть участь у ярмарці" (Р. Київ, 19.10.2002).

“МЗС запропонувала ЗМІ провести вікторину про обізнаність громадян про ЄС” (5-й канал, 24.02.2006).

"Ти моя мила, чорнобрива, Ти моя біль, і радість, і журба" (Суч. естрадна пісня "Моя мила". Сл. Мар’яна Гаденка – на Р. і ТБ).

✓ Не те число

ВПРАВА 13

Відредагуйте, уточнивши граматичну форму числа

"Були у співачки й участі в регіональному і всеукраїнському конкурсах" (Життя Теофіпольщини, 22.04.2011).

"Цілісність суспільства досягається дотриманням загальних цінностей. Ці цінності сягають коріннями в культуру, релігію, історію й традиції" (Персонал плюс, 11–17.11.2008).

"... за діяльну участь в організації «похорон дуба» (Зі ст. про Т. Г. Шевченка).

.....

"Якими чорнилами писали тоді?" – "Жодних чорнил тоді не було, люба мавпочко" (УР-1, 13.06.2012, з популярної дитячої радіопередачі "А-Бе-Це": автор – Єлизавета Хоменко).

"Не треба чекати, поки волосся почнуть випадати" (Р. Ера, рекл., 21.01.2009).

"Сьогодні тут побувало багато молоді. Вони віддали шану пам'яті героям Крут" (УР, 28.01.2007, М. Юхта з Луцька).

"Ще не висохли чорнила на документах про ратифікацію, як наступного дня Німеччина напала на Польщу" (Ол-др Палій. В Одесі остаточно канонізували "совок" // День, 15–16.04.2011).

✓ Не та частина мови
*(в т.ч. трансформовані
прислівники, субстантивовані
прикметники тощо)*

ВПРАВА 14

Відредагуйте, уточнивши граматичну форму частини мови

"Львів завжди був краще за інші міста" (Микола Ситас. Ми вже чекали-чекали... // День, 11–12.03.2011).

"Вражаюче, що країна, яка пережила геноцид, масові репресії, не змогла (або не схотіла?) знайти місце на звалищі історії партії, яка за все це несе відповідальність" (Ігор Лосєв. Демарш із сталінського бункера // День, 25–26.05.2012).

"Не зважаючи на зменшену кількість виборчих округів у регіоні, значна частина провладних кандидатів угадала їхні межі" (Сергій Стуканов. Донецьк: усе за традицією // День, 20.06.2012).

"Ухвалення мовного законопроекту вигідно й опозиції" (Заголовок у ВЗ, 7–13.06.2012).

"Проте ніщо не вічно під місяцем..." (ВР, 1.11.2006).

"Близько опівночі прибув Юрій Луценко" (Дмитро Лиховий, Леся Шовкун. "Ура! Все добре! // УМ, 2.10.2007).

"Головним для мене було встигнути на останню електричку, яка відправлялась близько опівночі" Станіслав Каменецький. Любов, комсомол і ... цинізм (День, 15.05.2009).

"Несолоний арахіс можна додавати в будь-які салати, а арахісове масло дуже смачно зі свіжим хлібом" (К.Лукін. "Розумова" дієта для дітей // Газ. "Селяночка", травень 2011, № 20).

"Відомо, що в Білорусі життєва ситуація дещо краще, ніж в Україні..." (Ігор Лосєв. "Від Януковича до Якубовича" // День, 2–3.09.2011).

"Інформаційний підсумок дня ви дізнаєтесь близько опівночі (1+1, 13.02.2003).

Пора ставити питання рубом (ВР, І. Заєць, 13.05.2003).

✓ <i>Неправильне ступенювання</i>
--

ВПРАВА 15

Відредагуйте, уникнувши помилок ступенювання

15.1.

"Тепер – про більш оптимістичніші речі... (Р. Ера, 31.03.2005).

"Якби православна церква, продовжуючи освітню та гуманістичну місію, більш активно співпрацювала в освітньому просторі, можливо, моральність освіти, особливо середнього і початкового етапів... деякі проблеми вирішувалися більш ефективно" ("Макарівські вісті", 6.05.2011).

.....

"2005 року, коли відбувся цей трагічний випадок /йдеться про т.зв. самогубство міністра внутр. справ Кравченка/, свій висновок дав кращий спеціаліст із вогнепальних поранень голови і нервової системи не тільки в Україні, а й у СНД – Микола Поліщук" (Іван Капсамун. Інт. з Олексієм Подольським // День 1–2.04.2011).

"Сьогодні ми спостерігаємо, що слова про вищі цінності викликають хіба що співчутливу посмішку й сприймаються як поганий смак" (Ярослав Трінчук. Лексика як дзеркало інтелекту суспільства // Укр. літ. газета, 16.12.2011).

"У вересні /2011-го/ з "Морського старту" на екваторі в Тихому океані запущено американський телекомунікаційний космічний апарат. А у серпні міжнародною українсько-російською компанією "Космотрас" було здійснено один із найзначущих для нашої країни запусків" (Вадим Фельдман. Ракетно-космічна естафета: далі буде... // Дем. Укр., 17.02.2012).

"Завдячуючи зіставленню теплих та холодних тонів, переходи між планами стають все більш складними, але сприймаються урочисто" (З краєзнавчої праці, с. 248).

"Якби пан Зурабов /посол РФ в Укр./ поцікавився, то дізнався б, що в Україні ніхто не ставив завдання звинуватити в цій трагедії /Голодоморі/ російський народ. Судом названий конкретний винуватець – вищі керівники тоталітарного режиму" (Микола Сірук. Спостереження рос. посла // День, 15.06.2010).

"Світоч" випускає шоколад ще більш вершковіший (з реклами на "Інтері" 4.03.2008)

"У системі хабарів і поборів погрузли усі шаблі влади, починаючи із самих високих" (Потрібні політики-"камікадзе" // День. 1–2.07.2011).

"Власне, такий позов до Вищого спеціалізованого суду вже подано" (Вікторія Шульженко. Януковичу оголошено війну // УМ, 19.07.2012).

"У поліції США існує безліч видів спецназу, але самим крутим по праву вважається особливий підрозділ, добір у ряди якого є дійсно іспитом" (День, Анонси програм. 25.07.2008).

"Місцерозташування закладу /йдеться про винний ресторанчик/ – центральніше не буває..." (Хр., 1.04.2008).

"Немає більш страшнішого податку, ніж податок інфляції" (Із Заяви Президента України Віктора Ющенка щодо ситуації у ВР // СВ, 5.09.2009).

"Навіть у самих моторошних фантазіях п'ятеро друзів із престижної школи у Флориді не могли собі уявити, що звичайна поїздка додому стане самим страшним іспитом у їхньому житті. Ставши заручниками гангстера, двоє хлопців і три їх чарівні подруги опиняються в самому серці непролазних драговин, де навряд зможуть вижити навіть круті фанати екстрима" (Анонси програм. Про фільм "Заручники", США // День 18.07.2008).

"Порівняйте дві Кореї – Північну та Південну. І все відразу стане зрозуміло навіть самим зашкарублим марксистам" (Ігор Лосєв. Про лівий "ренесанс" в Україні // День, 26.11.2008).

15.2.

"Овес – це кращий сніданок для дитини" (К.Лукін. "Розумова" дієта для дітей // Газ. "Селяночка", травень 2011, № 20).

"У грецькій літературі ерос присутній скрізь, там, де діяли якісь вищі художні категорії – а це вся антична література – йому відводилася хіба що метафора" (Ярослав Трінчук. Лексика як дзеркало інтелекту суспільства // Укр. літ. газета, 16.12.2011)

Подруга її була більш молодою.

"Капітана Джона Доджа це не бентежить, адже він найвеселий та найвідчайдушний капітан флоту США, справжній морський вовк... А коли, у якості експерименту, на човен призначається жінка-офіцер, і без

.....

того неспокійні члени екіпажу просто божеволіють" (День, 22.08.2008. Анонси програм, про фільм "Опустити перископ").

"Олімпійський комітет визначив кращу спортсменку червня. Нею стала чемпіонка Європи з метання спису Вікторія Ребрик" (УР-1, 4.07.2012).

"Ці торгаші справдешні /йдеться про відчуження театру "Сузір'я"/ вже витворяють що хочуть, наплювавши на "гуманітарні" маніфести самого гуманітарного президента на планеті..." (Олег Вергеліс. Вороги залізли в хату. В Україні – нова хвиля "культурних зачисток" // ДТ, 11.10.2008).

"За радянських часів існував міф про те, що ми найчитаючі в світі..." (З інтерв'ю Сергія Лазо з укр. письм-ком Сергієм Жаданом // "Українська літ. газета", 27.11.2010).

"І. Бецькой – найдосвідчена людина свого часу" (Майстерність, творчість, професіоналізм учителя-вихователя в історії пед. думки: Метод. рек. / Гузій Н.В. – К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова. – С.7).

"Саме головне – уважно прочитати написане, перед тим як здаєте роботу".

"Невдовзі Шпол уже був у в'язниці на Раднаркомівській, на тій самій коротенькій вулиці, про яку трохи згодом почали казати, що вона найдовша у світі, бо як на неї попадеш, то раніше ніж років через тричотири не вернешся. Шпол не вернувся ніколи" (Леонід Ушкалов, харк. проф., д-р філол. н. На пам'ять про 12 травня 1933 року // УМ, 15.05.2012).

"Щоб перешкодити Джеймсу Бонду виконати завдання, на нього нацьковують самого небезпечного і невловимого найманого убивцю" (День, 7.03.2008, Анонси програм, про фільм "Джеймс Бонд – агент 007").

"Віктор Шендерович покаже саме смішне зі свого творчого портфеля" (підзаголовок у газ. День, 15.04.2008).

"Ми гарантуємо проведення Євро-2012 на самому високому рівні...; у самий складний час..." (синхрон Віктора Ющенка на всіх телеканалах 3.07.2008 – у зв'язку з перебуванням М. Платіні в Києві з інспекційною поїздкою).

"Але знаєте, саме неприємне в цій історії – що чорна справа руйнації демократичної коаліції прикривалася показним патріотизмом" (Зі Звернення Прем'єр-міністра Юлії Тимошенко щодо політ. ситуації в Україні. // СВ, 5.09.2009).

"Ці мишки виглядають більш естетичніше" ("Ранок з "Інтером", ведучий Ол-др Тесленко, 19.11.2008).

**✓ Недотримання правил захисту
милословності мови (евфонії)**

ВПРАВА 16

Відредагуйте фрагменти, в яких порушено правила евфонії

"Для *'єдваби'* він /П. Тимочко/ *"скував"* риму *'везла би'*. Це елементарне порушення норм нашої мови: *'би'* можливе лише після слова, що закінчується на приголосний, отже *'віз би'*, але *'везла б'*" (Леонід Череватенко в ж-лі "Вітчизна" № 3-4, 2009. "Під чужим іменем" – про перекладацьку школу Григорія Кочура.

"Зручненько вмощуєшся на софі біля вікна. Дивишся, як крапельки жалібно зтікають по склу, коли з вікна спостерігаєш за цим явищем природи, дощ вже не здається холодним й злим, навпаки, він лагідний й приємний" (Оксана Щербина. Щоденник // День, 29.09.2010).

"Залізний колчедан – один з найпоширеніших мінералів в земній корі" (З дипл. роб.в ун-ті ім. М. П. Драгоманова про н.-поп. стиль, квітень 2012 року).

"Власноруч обрана доля "народа-затворника", звідусіль обступленого "ворогами", з часом трансформувалася в самопроголошене майже окультне "месіанство" та імперське загарбницьке мислення. Саме з такими "родовими травмами" само- і світосприйняття він вийшов свого часу в світ. І саме так, об'єктивно не змінюючись, проіснував впродовж довгих наступних століть" (Володимир Огрізко. Нова Росія, стара Маломосковія // День13.03.2012).

"Трави містять в собі цінні речовини, які значно посилюють імунітет й забезпечують неприйнятність організму до інфекцій" (Газ. "Кияни", 17.05.2011).

"Неля Одемчук зі села Озліїва працює у сусідніх Підгайцях на Рівенщині (Іван Гончарук. На роботу кіньми // ВЗ, 10.01.2013)"

"Юридичні крапки щодо замовників вбивства Георгія Гонгадзе й досі немає" (Іван Капсамун. Коли буде поставлена крапка у справі Гонгадзе? // 13-14.09.2013)

"Будучи громадянинами Польської держави, мільйони українців виявилися втягнутими в світову війну з її першого дня" (Станіслав Кульчицький. День Перемоги... в якій війні? // День, 29–30.04. 2011).

"Людей й досі використовують, а точніше використовують залишки їх радянської свідомості" (Іван Капсамун, Олена Яхно. Як не застрягнути на "червоному"? // День, 21.06.2011).

"В результаті ДТП 30-річний керувальник отримав смертельну травму" (Дорога не прощає помилок // Газ. "ЛАД", 17.08.2011).

"Цього року урожай гарний, більший, ніж торік" (Шепетівський вісник, 18.08.2011).

"Можна погодитись з думкою, що не варто через це переживати" (Ярослав Трінчук. Лексика як дзеркало інтелекту суспільства // Укр. літ. газета, 16.12.2011).

"Запис в групі проводиться у адміністрації Льодового катка Аркадія" (Газ. Bernadіnіфо, 31.10.2011).

З поетичних неперетравностей: – прокоментуйте

"Де б вкарбувались пам'яті сліди..." (Слова Анатолія Дністрового зі зб. "Проповідь до магми" навів Олександр Стусенко. Келихи каналізацій // Укр. літ. газета, 29.07.2011).

"Одноманітний ритм дворів-фортець" (Рядки з поезії Наталки Поклад. Навів Олександр Стусенко. Келихи каналізацій // Укр. літ. газета, 29.07.2011).

"І ніби Всесвіт змерз в твоїй сльозі" (Рядок з поезії Ігоря Павлюка зі зб. "Магма").

"А то би світ втопивсь в Славуті" (Тарас Федюк. Сайт "Поетичні майстерні". Навів Олександр Стусенко. Келихи каналізацій // Укр. літ. газета, 29.07.2011).

"Вона стоїть між світом чорно-білим // З всіх грішних грішна, з всіх святих свята" (Надія Гаврилюк, н. прац. Ін-ту л-ри. З кн. "Долання меж". Навів Олександр Стусенко. Келихи каналізацій // Укр. літ. газета, 29.07.2011).

До відома редактора

Чергування не завжди можливе. (Поради щодо цього див. у довідковому розділі).

РОЗДІЛ 4

СИСТЕМА – ПРОТИ СУРЖИКУ (Вправи на виправлення русизмів і російських кальок)

Мета цього розділу – виробити у редактора стійкі фахові навички боротьби з суржигом у ЗМІ та публічному мовленні. Ця тема доволі докладно опрацьована в посібнику: Куляс П. П. "Система – проти автоматизму суржику" – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. – 294 с. Там подано аналітичні матеріали з проблем культури української мови, розгорнуто класифікацію помилок, які є наслідком як міжмовного спілкування, так і позамовного чинника – політичного, імперського втручання в життя української мови, висловлено практичні рекомендації. Суржик було насаджено системно – тож тепер і лікувати мову слід системно і свідомо.

Структура розділу:

- ✓ Русизми
- ✓ Кальки (поморфемні; зі зміщенням семантики; за калькою – втрачений синонімічний ряд; кальковані покручі; субстантиви, канцеляритна калькована лексика тощо)
- ✓ "Розвилки" – міжмовні омоніми та нерозрізнена міжмовна паронімія
- ✓ Боязнь русизму
- ✓ Префіксальні інтерференції
- ✓ Суфіксальні інтерференції
- ✓ "Фіктивний" дієприкметник
- ✓ Спотворена фразеологія
- ✓ Кальковані прийменникові словосполуки
- ✓ Зросійщені сталі словосполуки /з ключовими словами *делать, принимать* і под./

ВПРАВА 1

Виправте русизми у словосполуках

Купля-продажа

Виписка з протоколу

Кормушка для номенклатури

Неприглядний будиночок

Люблю охоту і рибалку

Небажане слово вирвалось у капітана

Старовинна кладка

Накал пристрастей

За ставком – лодка /на Шевченковому малюнку/

Не скривали радості

Не мішайте виступаючому

Покорміть дітей і вложіть їх спати

Прилад надійний у роботі, єдиний його недостаток –
непривабливий дизайн

Покупка товарів

Налогове законодавство

Заклучили договір

Живописна місцевість

Нерозбериха

Облюбували гарну галявину

ВПРАВА 2

Знайдіть у поданих нижче фрагментах русизми і виправте їх.

2.1.

"Жодних вагомих аргументів щодо спростування цього загальноприйнятого в науковому світі положення /йдеться про нац. ідею українців/ не поступало" (Василь Ткаченко. Усесвіт Руси-України // День, 21.09.2011).

.....

"Замислимося, однак навіщо було Сталіну винищувати або селян, або українців? Це нищення не походило на Голокост" (Станіслав Кульчицький. Таємниці радянського голоду початку 30-х рр. Звіт із московського колоквиуму // День, 12.01.2010).

"За півроку вартість муки вищого сорту зросла на 27 відсотків, – каже Микола Дмитрук, виконуючий обов'язки голови правління товариства "Поліссяхліб" (Газ. по-укр., 21.11.2008).

"Нову банкноту вартістю нуль доларів випустило не казначейство США, а відома американська художниця і дизайнер Лаура Джілберт, розчарована падінням колись найнепохитнішої "зеленої" валюти світу" (Україна і світ сьог., 6–12.11.2008).

"Але невгомний Кисельов знову причепився із запитанням: навіщо, мовляв, Тимошенко у в'язниці тримати..." (Ігор Лосєв. Прикмети політ. часу // День, 2–3.03.2012).

"Товариство /імені Шевченка/ вводить до ладу власну повномасштабну друкарню та переплетню" (дипломна робота, травень 2012).

"Але, очевидно, Ромодановський і царська свита прорахували, що в Пушкаря сил малувато" (Микола Сірук. Інт. з істориком, проф. Вол. Сергійчуком // День 16–17.03.2012).

"Досвід участі у виборах свідчить, що партія влади, діючи скоординовано на всій території України, з допомогою адмінресурсу завжди знайде способи, як стравити поміж собою або купити членів виборчих комісій" (Юлія Тимошенко: з хворою спиною, але з міцним хребтом // ДТ, 21–27.04.2012).

"/С.Тигипко у Шустера запитання про держ. мову/ витончено відфутболив, заявивши, що це слід передати на рівень місцевих влад... Чудове, як декому здається, рішення – і українська мова реально позбавлена державного статусу, і Конституцію змінювати не потрібно, судорожно шукаючи 300 депутатських голосів..." (Ігор Лосєв. На оглядини... // День 5–6.03.2010).

2.2.

"А так добре: ухвалили закон – і Конституцію геть. Немов пройшли між крапельок: і радикалів у деяких регіонах ублажили, і патріотів не спровокували" (Ігор Лосєв. На оглядини... // День 5–6.03.2010).

"Одна лиш скромна сіра плита, пам'ятна дошка у формі розгорнутої книги з багатьма-багатьма іменами, сиротливо тулиться збоку на будинку /"Слово" у Харкові, де проживали укр. письменники, майже повністю вигублені радянськими органами НКВС/, нагадуючи про те, що тут колись билося серце Українського Ренесансу" (Леонід Ушкалов. На пам'ять про 12 травня 1933 року // УМ, 15.05.2012).

"На берегах Либіді військо Юрія Долгорукого було наголову розбите" (Ол-др Палій. Дві дати /про князя Волод. Глібовича/ // День, 18.04.2012).

"Європейські обійми для вітчизняної галузі можуть бути удушливими" (Вол. Чопенко. Безневинне вино // ДТ, 31.03.2012).

Текстівка до фото в рукописі книги "Альбом партизанської слави українського народу" (К.: Золоті ворота, 2012 – з рукопису): "Штаб загону. В шляпі Лисиця, в центрі – Андросов. 1943 рік".

"Відповіддю на те офіційне звернення стало ще більше "рвіння" робити все всупереч думці відомих науковців і здоровому глузду" (Василь Неїжмак. Огнем і... квачем // УМ, 17.05.2012).

"Як почувають себе тварини, коли попадають у незвичну обстановку?" (УР, 5.11.2006).

"Культура і правила хорошого тону прививаються роками".

"З рекламною кампанією К.Н.Ю. /Королевська/ не замешкалася, розпочавши її задовго до офіційного старту /виборчих перегонів/" (Інна Пукіш-Юнко. Звідки 'королевські' ноги ростуть // ВЗ, 19–25.04.2012).

.....

"Опозиція показала, що спроба декриміналізувати ст. 365 Кримінального кодексу дурно пахне" (Микола Сірук. Інт. з регіоналом Вол. Олійником // День, 10.04.2012).

“Граф говорив м’яко, його оксамитовий баритон обволікав”.

✓ <i>Кальки</i>

Працюючи з суржиковими текстами, скористайтеся такою структурою кальок

Види кальок:

- 1 – поморфемні (в основі – рос. слово, оснащене злегка українізованими морфемами)
- 2 – зі зміщенням семантики
- 3 – "неочевидні" (складники українські, а слово чи словосполука кальковані)
- 4 – втрачений синонімічний ряд (за "наближеною до російської" лексемою)
- 5 – вигадані слова (покручі)
- 6 – калькований канцелярит
- 7 – міжмовні омоніми ("хибні друзі перекладача")
- 8 – інтерферовані морфологічні форми
- 9 – кальковані фразеологізми, сталі словосполуки
- 10 – кальковані синтаксичні фрагменти (прийменникові словосполуки, "асоціації" з ключовими словами. Віднесемо сюди й цілі конструкції на взір російських – вправи у розділі "Синтаксис")
- 11 – субстантиви (іменники у прикметниковій формі)

ВПРАВА 3

Виправте кальковані слова і словосполуки

3.1.

Малокрів'я

Сумісне засідання

Витікає із сказаного

Відволікати увагу

Коштовний автомобіль

Учбовий процес

Потерпіли невдачу

Багаточисельні прихильники

Помірковані ціни

Поміщати статтю в журналі

Певне неспівпадання понять

Наносити рану (образу)

Біжучий рік

Подавлений настрій

Роздаються аплодисменти

Термін гідності препарата

Я рахую так

Підбадьорливі ознаки

Касова наявність

Первісно було визначено меншу квоту

Одинокі люди

Лишати права голосу

Примітна назва

Довіреність на одержання зарплати

Не тут то було

3.2.

Мілкотрав'я

Нежартівливі пристрасті

Одні збитки
Прослідкувати за ходом думки
Роздається крик
Допустив помилку
Розгорілися пристрасті
Зустрічаються помилки
Накладна плата
Недопустимо
Місце проживання
Непідробне захоплення
Незаживна рана
Працюємо цілодобово
Посвячений у таємниці
Зустрічаємося щоденно
Пробувати страву
Поздоровити з ювілеєм
Накал пристрастей
Знаходять необхідним
Виручка (касова)
Не дивлячись ні на що
Переслідувати мету

ВПРАВА 4

Виявіть російські кальки і виправте їх; визначте тип; вкажіть, від якого російського слова утворено кальку

4.1.

"Буду відноситися до цих пропозицій з небезпекою".

"Напевно, для О. Волкова /якого включили до списку "Батьківщини"/ Л. Кучма й досі залишається деяким політичним зразком. А для О. Турчинова й інших керівників "Батьківщини"? Адже вони ніяк не пояснюють цей кадровий "пірует", лише інколи виголошуючи щось нечленороздільне" (День, 27–28.04.2012)

"Навіть спеціальна губка не видалить сажу із гладкої поверхні, а залишить тільки брудні розводи".

“Доведена до відчаю, рухома материнським інстинктом, вона здійснює ряд вчинків – деколи сміливих, деколи безглуздо жорстоких...”
(День. Анонс програм. – 27.01.06).

“Зима лишилась чарівного сну і запалила горобину...” – співають уже багато й багато років Інесса Братуцик і Орест Хома на УР, УТ, у концертних залах, невтомно поширюючи серед юного народу безграмотність... Яка тут помилка?

"З прийняттям цього закону буде перехрещено все, чого ми досягли на виборах 2004 року" (Прес-конф. Юлії Тимошенко у зв'язку з прийняттям нового закону про вибори 4.02.2010).

Безкорисно допомагав людям" (Р. Ера, 22.10.2002).

У цьому провина передусім демократичних політиків, які забовтали питання й не забезпечили європейський рух" (Ігор Лосев. Коли аполітичність дорівнює колабораціонізму // День, 27–28.04.2012).

"Лишилося мало лихих генералів" (УР-1, 21.02.03, з пісні).

"На Миколаївщині ще з XVIII ст. проживає доволі значна болгарська община" (З довідника).

Бувший прем'єр-міністр теж обіцяв вирішити питання компенсацій за втрачені збереження людей...

"Я нерідко повертаюсь до вже прочитаного, щоб згадати сюжет, уточнити деталі, співставити з іншими творами" (Віталій Карпенко. Інтернет для книжки не завада // ЛУ, 7.06.2012).

"Він нічого не пояснював, тільки віднікувався" (Газ по-укр.)

"У даному випадку мова йдеться про Юлію Тимошенко та Віктора Януковича" (З "Порад виборцю" координац. ради "Нар. зборів" // СВ, 5.01.2010).

"Давайте попрацюємо без перерви" (ВР, постійно)

"Покійний С. Набока стояв у витоків нової журналістики (УТ-1, 17.01.2003).

4.2.

"Не дивлячись на круглодобове чергування розкрадання все ж трапляються".

Торій відноситься до радіоактивних елементів.

"Лишити людину життя – найтяжчий злочин" (УР, січень 2008).

"Тепер ця заява із сайту видалена".

"Протікання процесу реформування освіти йде не без трудностей" (з рук. до ВОУ № 2 – 2003).

"Твердість російської позиції пояснюється низкою системних причин, визначальними з яких є наступні..." (Павло Жовніренко. Позбутися "комплексу жертви" // День, 15.02.2012).

"До травня закупимо 400–450 новеньких автобусів і тролейбусів. Таким чином для маршруток виникне конкурентна середа і вони поступово припинять своє існування" (Голубченко, заст. голови КМДА – на УР – 1, 5.03.2012).

"Передбачливий водій – за 10 років не потрапив у жодну дорожню пригоду".

"Пропозиції /смісли/, що лежать в основі заголовка, витягуються з пам'яті й представляють релевантні сценарії та моделі..." (З дипломної роботи, квітень 2012).

"Слідуючим виступить студент факультету журналістики та видавничої справи Ростислав Бобренко"

Заголовок у газеті "За кийвським часом", 6.03.2010: "Сага про те, як казки стали біллю". **(У студентки, яка навела цей фрагмент, виправлено: "бувальщиною". Чи можна з цим погодитися? І яке російське слово тут "вплуталося"?)**

"Я вам вдячний, що ви мені напам'ятали про це питання /200-річчя з дні народження Т.Шевченка/" (Підсумкова прес-конф. Президента В. Януковича, грудень 2011)

"Здавалося б, проблема розв'язана. Але як би не так!.." (День, УМ та ін.).

"Давайте розглянемо питання за скороченою процедурою";
"Давайте повернемося до розгляду..." (ВР, постійно).

"Згідно цих результатів таблиця [футбольна] виглядає наступним чином..." (Укр. сл., 26.09.2006).

"Збери там якусь вечерю..." (З рук. до Вітч.).

4.3.

"Сьогодні Кабінет Міністрів представить Верховній Раді проект Державного бюджету України на наступний рік" (Хр., 24.09.2002)

"Про ситуацію /з затриманням бл. 200 рос. фанатів у Варшаві/ вже доклали президентові Путіну" (Тетяна Даниленко, 5-й канал ТБ, 13.06.2012)

Придбав коштовний автомобіль.

.....

"Поспішаємо хоч якось відволікти народ від щоденних сумних новин" (Товариш, № 144, грудень 2008).

"Проте нагнітання в науково-популярному тексті займенника "ми" відволікає читача від сприймання тексту" (дипл. роб. про н.-поп. стиль, 2012 рік).

"Насправді 2004 рік був лише поштовхом для становлення громадянського суспільства, а зараз воно намагається структуруватися й активно відстоювати свої права" (Валентина Самченко. Інт. з Святославом Цеголком // УМ, 11–12.05.2012).

"Як завгодно можна до нього відноситись..." (Підсумкова прес-конф. Президента, грудень 2011)

– А ви вранці закалюєтесь? – запитує гостя ведуча передачі УТ-1 про здоровий спосіб життя (Осінь 2011 року).

" Лише наприкінці гри Вукоевич попав накінець у ствір воріт" (СТБ, 9.04.2008, з футб. реп.).

"Ними керує одне прагнення що б не було "вирвати" щось для себе" (ВК)

"Словом, перечитайте якось Остапа Вишню..." (День, 27.09.02).

"Питання це в силу своєї соціальної значимості повинно бути врегульоване законом" (ВР, травень 2011).

"Міністр аграрної політики /Присяжнюк/ в студії "Шустер LIVE" викручувався, демонстрував дива дипломатичності, й Шустеру доводилося тягнути з нього членороздільні відповіді буквально кліщами..." (Ігор Лосєв. Народний імпічмент // День, 17–18.02.2012).

4.4.

"Весь цьогорічний урожай пішов під заклад за пальне, за комбайн "Джон Дір" та запчасті до нього" ("Сільське життя").

"Необхідно буде зосередитися, відсікти усе непотрібне" (Інна Пукіш-Юнко. Україну Рік Дракона не "задраконить" // ВЗ, 5–11.01.2012)

Співставте ці дві роботи художника.

"Я хотів би напам'ятати, що регіонали обіцяли підвищити пенсії у два і три рази". Потім 'перейшов на російську' /як це робить і Азаров/: "Думаю, что этого не станется" (Андрій Павловський з БЮТ, УР, 4.03.2010).

"На чолі кута слід поставити питання про якість освіти".

"Не завжди до місця приміняються поняття..." (з рук. до ВОУ № 3 – 2002).

"Єднатися треба з тими, хто не стане підлаштовуватися під сумнівні кулуарні домовленості, не встане в чергу за чайовими від влади" (Юлія Тимошенко: з хворою спиною, але з міцним хребтом // ДТ, 21–27.04.2012).

"Книга, що розглядається в якості кінцевого продукту праці редактора, відноситься до системноутворюючих факторів редакторської діяльності" (З дипломної роботи, травень 2012).

У рекламі на УР-1 уже з півроку звучить: "... пристрій "Каремакс" – для відновлення костей і суглобів..." (УР-1, 21.12.2011).

"Морфологічною одиницею учбової діяльності учнів є учбові дії.

"Як за моєю думкою, то цей законопроект розглядати не варто" (ВР, з виступу нар. депутата).

Повістка прийшла по пошті.

"Не завжди до місця приміняють цей термін" (З газети "Освіта")

"Щодо складових спільного проекту, які має реалізувати бразильська сторона, то вони здебільшого стосуються інфраструктури" (Вадим Фельдман. Ракетно-космічна естафета: далі буде... // Дем. Укр., 17.02.2012).

4.5.

"Якщо це не допомагає, викличте професіонала або зверніться в хімчистку, яка спеціалізується на видаленні сажі".

"Наукова думка" ще з радянських часів має доволі просторий книжковий магазин на нинішній Європейській площі".

"Кожен відстоює свою пропозицію" (Валентина Самченко. Інт. з Святославом Цеголком // УМ, 11–12.05.2012).

"Нічия для нас – благоприємний результат".

"Не зважаючи на те, що минулий рік був досить складним з точки зору працевлаштування, 91% випускників академії працевлаштовані за своїм фахом" (Ольга Решетилова. Острозька академія → 19.01.19 // День, 24.01.2012).

"Чи не вперше в українському ефірі на найрейтинговішому телеканалі прозвучала згадка про існування Реймського євангелія, яке донька Ярослава Мудрого привезла у Париж в якості приданого і на якому протягом сторіч присягали на вірність народів французькі королі" (День, 16.05.2008).

"Отже, "5 каналу" й ТВі залишається тепер апелювати до судів вищестоящих інстанцій" (Ігор Лосєв. "Свобода слова" у скляному будинку // День, 3–4.09.2010).

"Кожний день з різних інформаційних джерел тільки й розмов про кризу" (Влад Січевський. Коли людина на своєму місці // Овруцька громада, 29.03.2009).

"Ввіз необхідних товарів з-за кордону"

"Структура матеріалів інформаційних жанрів, як правило потребує наявності на початку інтригуючого зачину" (З дипломної роботи, весна 2012).

"Тим не менше, Глава держави все одно залишається ключовою фігурою на владному Олімпі України" (З "Порад виборцю" координац. ради "Нар. зборів" // СВ, 5.01.2010).

"У спортсмена внаслідок травми хребта віднялись дві ноги" (УР-1, 23.02.2003).

"На цю тему висказався в пресі й шеф суддівського корпусу пан Коліна" (СТБ, 9.04.2010, з футб. коментаря).

"Художник став жертвою шахраїв, яким приглянулася його квартира" (Підзаголовок в УМ, 30.05.2012).

ВПРАВА 5

Знайдіть у поданих нижче реченнях русизми і російські кальки, виправте їх.

Він ще з прошлого року являється членом нашого колективу.

Нехватка засобів для придбання матеріалів.

Поступимо по закону (Голова ВР В. В. Рибак, червень 2013)

Бідність, убогість, постійні недостатки супроводжували його з дитинства.

“Створюються благоприємні умови для розвитку хвороби” (УР-1, 6.05.2003)

“Обличчя його не видавало жодного почуття” (Вітч., з рукоп. до № 5-6. – 2003).

“Дуже хотілося відвісити дурникові ляпаса” (Вітч., з рукоп. до № 5-6. – 2003).

“Карадениз [турецький футболіст] потужним ударом метрів з шістнадцяти буквально вколотив м'яча в “дев'ятку” (ВК, 12.10.2004).

"А найбільше інформації, звичайно, поступає до нас з Інтернету, до того ж все більше робочих місць визначаються знанням комп'ютерних технологій" (Оксана Миколук. Ви перебуваєте під владою "нетократії"? // День, 4.04.2012).

"Для наглядної ілюстрації скористаємося витягом із спогадів командира військової розвідки" (Євген Грицяк. "А кака я разниця?" // День 15-16.06.2012).

"Тепер, уявіть собі, в таку завидну, Європою затребувану оперну постановку і ввійшов український диригент Кирил Карабиц" (Олег Вергеліс. "Куда, куда вы удалились?" Кирило Карабиць запрошений у Большой театр // ДТ, 21.04.2012).

"– Як найкраще закінчити суперечку з жінкою?

– Та прикинься мертвим. ("Приколи" // УМ, 12.07.2012).

"З іншого ж боку, нинішні повідомлення про те, що днями пройшов чемпіонат України з унібою /тобто універсального бою/ і про поїздку команди України на змагання в Азербайджан, – свого роду візитна картка федерації" (Петро Нагнибіда. Найважливішим із мистецтв для нас є бойове // УМ, 24.07.2012).

"Енеїда" справила на публіку таке неприємне враження, що тривалий час панувала думка, нібито українська мова – то взагалі мова

сміху й не більше, а сміх є визначальною рисою українського національного характеру" (Леонід Ушкалов. "Чого нам бути печальними?" // УМ, 31.07.2012).

"Такий вибір /йдеться про власний вибір нац-сті, зокр. й тими 1,5–2 проц. етнічних росіян в Україні, які вважають своєю рідною укр. мову/ вказує про приналежність цієї категорії населення (хай поки що незначної) до української нації не лише в політичному, а й культурному сенсі" (Сергій Грабовський. Раса, нація, держава й казус Гайтани // День, 6–7.04.2012).

ВПРАВА 6

Перекладіть на українську

"Особое мнение члена Конституционного Суда В. И. Шишкина".
Подавляющее преимущество.

На подготовку документа потребуется пару дней.

Пометки в записной книжке.

Первичные сведения из истории.

“Мы лишили молодежь права на бесплатное образование” (ВР).

Заказываем книги наложенным платежом.

Повторили прошлогодний результат.

Не могу выразить словами.

Одиночный номер в гостинице.

Подписка о невыезде

Подписка газет

По просьбе зрителей показ фильма в кинотеатре продолжается еще на три дня

С первого перрона продолжается посадка на поезд Киев – Одесса

Главным условием успешной работы является согласованность в действиях

Во сне ему является покойница

ВПРАВА 7

Перекладіть на російську буквально

(Що сказали мовці – несподівано навіть для себе?).

Чисельний колектив транспортників.

Використовують службове положення в корисних цілях.

Ви пропонуєте нам коштовний закон.

Депутат підняв надто актуальне питання.

Він прийняв участь у засіданні.

Я спостерігаю за цим на протязі року.

Ми будуємо громадське суспільство.

Подвійне прочитання тексту.

По східній ціні.

Безкорисна допомога людям

А тепер напишіть, як треба було це сказати.

✓ "Розвилки" (міжмовні омоніми та пароніми)

"Розвилки" – це нерозрізнення значень російських омонімів при перекладі на українську мову, в якій для кожного з них є окремі слова.

ВПРАВА 8

Виправте зміщені у значеннях слова, неконтекстно сприйняті авторами значення російських слів (найчастіше омонімів, паронімів – "хибних друзів перекладача")

Від якого російського слова виникла помилка?

Втеча капіталів.

На тій неділі попрацюємо в округах.

Мілкий ремонт електроприладів.

Президентські перегони, що вже реально розпочалися, відволікатимуть від роботи" (День, 24.01.2003).

Виховувати почуття боргу (Рук. до ВОУ № 4 – 2005).

Коректне відношення до представників усіх національностей.

Попала в реанімаційне відділення.

Мілке зерно, мілкий пас (у футболі).

А що може бути справді мілким?

Відбулося сумісне засідання двох комітетів Верховної Ради.

Галузь випробовує фінансові проблеми.

"Детальний перелік питань" (ВР).

Наглий тон.

Наведіть речення з контекстним значенням слова "наглий".

Так і підмивало відповісти зухвалістю на зухвалість.

Незаконно пересікли кордон.

Важко намагався подолати приступ сонливості (ВОУ – 2003).

"Газету "День" я виписую постійно. Тому хочу подякувати всьому колективу газети, яка є не за формою українською, а за духом, за змістом, за глибоким смислом" (Леонід Кравчук // День, 1–2.10.2010).

ВПРАВА 9

Відредагуйте, розрізнивши значення російських омонімів

9.1.

“Україна виплатить на користь родичів загиблих по 200 тис. дол. Угода визначає, що право на одержання цих засобів мають родичі загиблих [перелік ознак близькості додано]” (Гол. Укр., 21.05.2004).

"Також вона (Тимошенко) заявила, що "Україна та Японія мають "достатньо загального", зокрема негативний досвід у використанні атомної енергетики, спільного сусіда, з яким необхідно вибудовувати гармонійні відносини, спільні інтереси в майбутньому" (Вісті, 22.10.2009).

.....

"За результатами іспитів ці пристосування визнані кращими в експлуатації" ("Чорнозем", газета-довідник агропромислового комплексу, березень 2010).

"Комісія наштовхувалася на фактори порушення закону" (Голос Володарщини", 25.03.2011).

"Творчі і практичні дії та операції, які в сукупності складають діяльність редактора, взаємообумовлені і доцільно між собою пов'язані, що вказує на її системний характер" (З дипломн. роботи, травень 2012).

"Полководець О.В.Суворов, окрім іншого, відрізнився ще й першою кримською депортацією, коли виселив з Криму греків і вірменів" (Ігор Лосєв. Демарш із сталінського бункера // День, 25–26.05.2012).

У Києво-Печерській лаврі відкрилася виставка рідких видань-стародруків.

"Коли я читаю свідчення помічника Карпачової, що на правому боці живота велика гематома, – це означає, що били по печінці. Це свідомий удар в область печінки" (Олена Яхно. За межею // День, 26.04.2012).

"На них /публікаціях "Дня"/ позначений і професіоналізм авторів, і актуальність піднятих проблем, і дохідливість у викладі" (Василь Ткаченко. Усесвіт Руси-України // День, 21.09.2011).

"Із дня арешту Юрія Луценка пройшло півроку..." (Іван Капсамун. Луценко: до і після // День, 1–2.07.2011)

"Наступила страшна тиша. Жінки і діти заплакали, почали хреститися..." (Персонал плюс, 11–17.11.2008).

"Зате у цьому разі і дивіденди виглядають набагато переконливішими" (Ол-др Москалець. Приймаються заявки на вакансію примадонни // ДТ, 21.04.2012).

"Кожна людина у процесі розповіді щось додумує, змінює – щоб в очах слухачів виглядати цікавішою" (Галина Гузьо. Інт. з Юрієм Андруховичем // ВЗ, 5–11.01.2012).

"Всю іншу продукцію селяни могли реалізувати на так званому колгоспному ринку" (Станіслав Кульчицький. Таємниці радянського голоду початку 30-х рр. Звіт із московського колоквиуму // День, 14.01.2010).

9.2.

Головне для робітників міліції – це попередження злочинності.

Створюється система попередження землетрусів.

Попереджувальні знаки.

Попередити захворювання.

Вдається попередити витрачання коштів не за призначенням (Р. Ера, 10.02.2003).

На початку статті автор попереджає, що він нікому не нав'язує свою думку.

"Навіть найстрашнішу хворобу легше попередити, ніж лікувати" (УМ, 12.07.2012).

Попередити аварію не вдалося.

"Системою фінансового контролю вдається попередити витрачання коштів не за призначенням" (Р. Ера, 10.02.2003).

.....

“Вивчення американської практики допоможе українським виробникам попередити схожі проблеми із зерном” (Укр. газ., 17.07.2003).

"Думка, виражена в каламбурній формі, виглядає яскравішою, гострішою" (дипл. роб. про н.-поп. стиль, квітень 2012).

"Я вважав що в Україні це всі давно збагнули і тут не може бути жодних суперечок, та оскільки ще є потреба називати речі своїми іменами, я радий представити українцям свої аргументи" (УМ, 13–14.05.2011).

"Подорож Україною на стенді виставкового центру /в Берліні/ розпочнеться з представлення Львова. Під гаслом "Львів відкритий світу" на огляд відвідувачам представлять мініатюрну шоколадну майстерню" ("Леополіс", додаток до "Високого замку", 10.03.2011).

"Це передбачено в конвенції ООН "Про попередження злочину геноциду й покарання за нього" від 9 грудня 1948 року" (Станіслав Кульчицький. Таємниці радянського голоду початку 30-х рр. Звіт із московського колоквиуму // День, 14.01.2010).

Спроби протиставити всьому цьому винятково "світло освіти", без жорсткої реакції державних органів, виглядають не лише наївними, але й небезпечними для самих організаторів" (Павел Ковальов. Просвітництвом – проти насильства? // День 11–12.03.2011).

"Але моє питання полягає в наступному (Ліна Тимощук. Чому в нас інтелектуали не лідери? Інт. з І.Бекешкіною та думки експертів // День, 15-16.07.2011).

Вузлики на пам'ять.

При перекладі російських омонімів не зупиняйтеся на першому ж, що спав на думку, варіанті потрібного слова, – шукайте точний за контекстом ("**первичные сведения**": перша реакція – "**первинні**", а **вдумавшись у контекст, знайдете точне: початкові**).

ВПРАВА 10

Перекладіть з російської (приклад полісемії при перекладі російського слова “область” у різних контекстах).

Он не специалист в этой области.

Область повышенной радиации.

Северная область Атлантики.

Донецкая область.

Боли в области сердца.

Область вечных снегов.

Это ведь область науки!

Отойти в область предания.

Достигнут прогресс во всех областях жизни общества.

Проблема лежит в иной области.

Пуля вошла в голову в области левого виска.

ВПРАВА 11

Перекладіть. Які помилки трапляються в пресі та усних виступах при перекладі наведених словосполук (йдеться про людей, які думають російською і говорять суржиком)

Отвлекать внимание.

Отвлекать от работы.

Отвлечься от занятий.

Отвлечься от темы.

Незаконно отвлекать бюджетные средства.

Отвлекающий маневр.

Отвлекаться (от сути).

Вы отвлеклись.

Извлекь урок из поражения.

Отведайте наши пирожки.

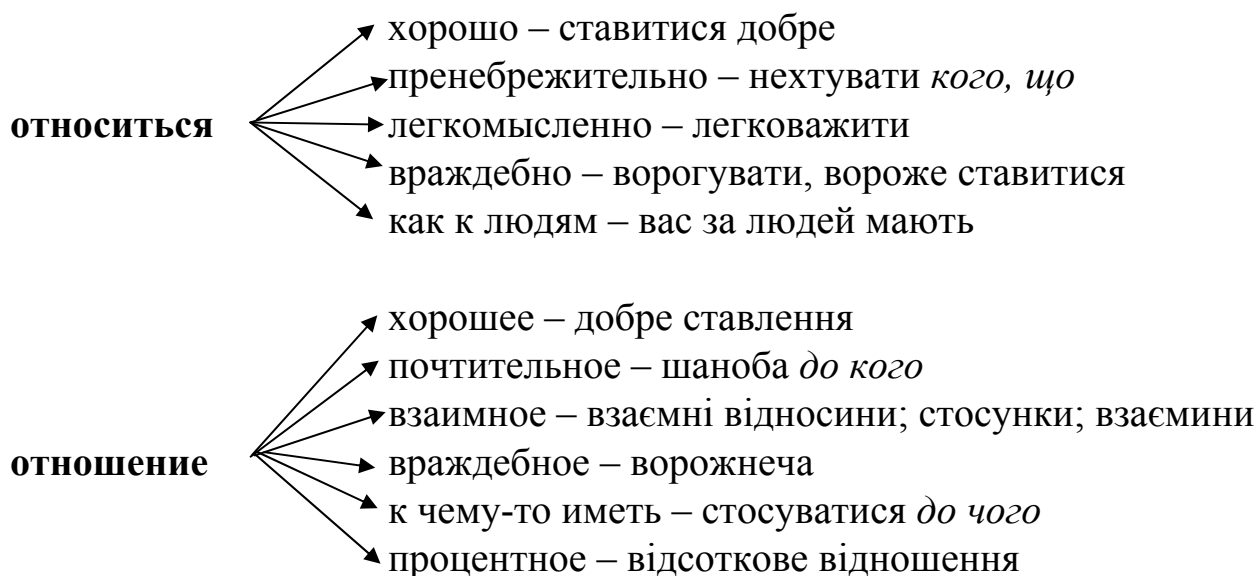
Любое нарушение закона должно быть наказано.

.....

Не настаивай, это мысль ложная
Я неискушен в этих подковерных играх

ВПРАВА 12

При виконанні цієї вправи скористайтеся лексико-семантичною схемою валентностей (сполучуваності), складеною львівським філологом Іриною Фаріон на базі словника В. Підмогильного та Є. Плужника / Рос.-укр. фразеол. словник. Фразеологія ділової мови / Уложили В. Підмогильний, Є. Плужник. – К., 1927/, а також з порад видатного українського мовознавця 20-х років В. Сімовича:

1. У “Російсько-українському словнику” прочитайте статтю “Отношение”. Зверніть увагу на те, якими українськими словами перекладаються різні значення цього слова.

(Можна скористатися двома найнадійнішими на сьогодні академічними словниками: 1/ РУС за ред. В. Жайворонка. – К. : Абрис, 2003. та 2/ РУС в чотирьох томах. Т. 2 – К. : Знання, 2012).

2. Відредагуйте

Уважне відношення до студентів.

Цей фахівець в усіх відношеннях задовольняє нашу фірму.

У відношенні (обговорюваної) модної тепер проблеми...

"Треба змінити відношення до культури як менш важливої справи, ніж економіка" (ВР).

"Віктор Ющенко висловив сумніви відносно реальності запровадження парламентсько-президентської форми правління в Україні" (День, серпень 2002).

"За коректне відношення до всіх політичних сил..." ("1+1", 15.03.2002).

"Почуття патріотизму [облагороджене приязним ставленням до інших народів] звільняється від зоологічних властивостей народного егоїзму, стаючи основою і мірилом для позитивного відношення до інших народностей згідно безумовному і всеохоплюючому моральному початку" (з рук. до ВОУ № 1 – 2003).

Ф. Г. Яновський відносився до того типу лекторів, які без пози і зовнішніх ефектів передавав студентам свою енциклопедичну ерудицію, колосальний досвід і глибокі фахові знання (з рук. до ВОУ – 2003).

"Вперше дане поняття ["культура"] відносно до впливу [на] людський розум застосовував Марк Тулій Ціцерон..." (з рук. до ВОУ № 3 – 2003).

"Недбале відношення до виконання своїх обов'язків" (Л. Кучма, випуски новин 1.08.2003).

До Мавп в українському великому політикумі відносяться глава парламенту Володимир Литвин, лідер СПУ Олександр Мороз, віцепрем'єр-міністр Іван Кириленко... ("Черкаський край", 1.01.2004).

3. Перекладіть на українську:

Внимательное отношение к людям.

Этот специалист во всех отношениях удовлетворяет нашу фирму.

В отношении обсуждаемой (модной) ныне проблемы...

Имеющий отношение к ...

По отношению к кому-чему.

Это не имеет отношения к делу.

Отношение А к В (*мат.*)

Отношения между людьми.

Общественные отношения.

Еще со школьных лет у нас прекрасные, дружественные отношения.

Быть в товарищеских отношениях.

Дипломатические отношения.

Производственные отношения.

Подготовьте отношение в налоговую инспекцию (*канц.*)

Бережно относиться к чему

Враждебно относиться к кому

Относиться ко II тысячелетию до н. э.

Относиться ко второй категории

Относиться легкомысленно к чему

Относиться с пренебрежением

Относиться терпимо

ВПРАВА 13

Виправте кальковані сталі словосполучення з ключовим російським словом "следовать"

– Як слідує (від рос. как следует /делать/)

– продовження слідує (продолжение следует)

– слідувати подібній логіці (следовать подобной логике)

– слідувати чьомусь прикладові / наслідувати чийсь приклад (следовать чьему-либо примеру)

– із сказаного слідує (из сказанного следует)

– слідувати порадам лікаря (следовать советам врача)

-
- *слідувати звичаям* (следовать обычаям)
 - *слідувати за ким* (следовать за кем)
 - *дай йому як належить* (отделай его как следует)
 - *як і слідувало очікувати* (как и следовало ожидать)

ВПРАВА 14

Перекладіть на українську фрагменти з російським словом "беглый"

Беглое чтение.

Беглые гласные (*грам.*)

Беглый (*непрерывно движущийся*).

Беглые тени.

Беглый (*сделанный наскоро*)

Беглый обзор.

Беглый огонь (*військ.*)

Беглый (*іменник*)

Беглый взгляд /бросить/

ВПРАВА 15

Перекладіть українською фрагменти зі словом "кирпичный"

Підказка редакторів: кирпичный цегляний; цегловий; (*цвета кирпича*) цеглистий; цеглястий; (*сделанный из кирпича*) мураваний; (*служащий для производства кирпича*) цегельний.

Дом кирпичный, теплый, квартиры в двух уровнях.

Лазарь сердито хмурил серое в кирпичных пятнах лицо.

Дом добротный, сделанный из крупного кирпича.

Вступил в строй новый мощный кирпичный завод.

ВПРАВА 16

а) *Перекладіть на українську фрагменти з російським словом "верный"*

Верный друг.
Верный своему слову.
Верный способ.
Верный перевод.
Верная смерть.
Верный проигрыш.
Верная копия.

Виконавши цю частину вправи, ви дістанете
**лексико-семантичну схему сполучуваності (валентностей)
слова "верный". Зобразіть її.**

б) *Відредагуйте. Чи в усіх випадках правильно вжито слово "вірний"?*

"Цей візит Г. Вестервелле вказує або на його схильність до наївності, або на невірно зрозумілий лібералізм" (Валерій Степанов, к.і.н. У світлі світових рамп... // День, 29.01.2010).

"Роман Чайка вчинив цілком вірно, запросивши до студії лише істориків, оскільки присутність політиків знову звела б усе до склоки" (Ігор Лосєв. Грім барабанів, рев фанфар і ледве чутний голос правди // День, 22.05.2009).

"Ми думаємо, дев'ятикласники вірно напишуть диктант" (УР-1, 1.06.2010).

"Олександр Кузьмук дуже вірно зауважив, що питання обороноспроможності України є спільним питанням для влади та опозиції" (Ігор Лосєв. Про беззахисних захисників України... // День, 9.10.2009).

"У нашому житті ще потрібно навчитися правильно розставляти акценти, знаходити вірну тональність в оцінках і підходах".

"... два роки назад, вірніше календарно це був рік назад, рік і два місяці".

"Невірний підбір ліків" (УР-1, реклама, 5.10.2009).

"У випадку триразового невірного, нехай і ненавмисного, звернення, картка /банкоматна/ блокується" (Людмила Заседа. Не боюся тебе, овердрафте! // День, 27.06.2008).

"З гнітючими розум 'правильними' і 'єдино вірними' переконаннями, що насаджувалися в СРСР, було покінчено" (Валентин Кравченко. Занепад комунізму. Що далі? // День, 16.01.2009).

"Будемо вірні християнським традиціям, все на свої місця встане" (День, 20.06.2008).

"Хтозна, можливо, після усіх подій та вірної поведінки самого Медведчука він уже не сприймався б як зосередження світового зла" (Дмитро Артедьєв. Отрута // УМ, 8.05.2008).

"Вірно, що без жорсткого суспільного контролю підприємницька ініціатива, орієнтована виключно на прибуток, залишає за собою пустелю..." (Ігор Лосєв. Про лівий "ренесанс" в Україні // День, 26.11.2008).

"Послав на вірну смерть" (Вітч., до № 5-6 – 2003, з рукоп.).

ВПРАВА 17 (для домашнього завдання)

Як відомо, словники 50–70-х УРС (1953–1963), СУМ–11 (1970–1980), РУС (1968) містять чимало кальок, русизмів.

Знайдіть українські відповідники русизмам і калькам, які містилися в УРС (1953–1963), РУС у трьох томах (1970) та СУМ–11 (1970–1980)

баловство
балуватися
бувши
відкритка
відношення (у знач. "стосунки, причетність до кого-, чого-н.")
/відношення до дітей
відношення між сусідами
відношення нардепа до підготовки обговорюваного закону
відношення (як зв'язки)
ведучий спеціаліст
всеперемагаючий
діючий
добавити
відзначати
заклучний
знаходиться (у знач. "бути в наявності; виявлятися", "бути, перебувати, міститися де-небудь")
значимість
клястися
клятва
обмовитися
підключати (у знач. "за допомогою яких-н. пристроїв приєднувати до джерела енергії, до чинної електричної, газової, телефонної та ін. мережі для введення в дію")
стакан
явка (у знач. "прихід, прибуття куди-н.")
являтися (у знач. "як зв'язка в складеному присудкові")
яд
язичество
язва

ВПРАВА 18

Відредагуйте.

18.1.

"На саму думку про це мені ставало моторошно" (рос. при одной мысли о чем).

"Зрозуміло, що ідея конфедерації /Росії, України й Білорусі/ призначена для внутрішньополітичного ринку Росії – так налаштоване російське суспільство" (Костянтин Матвієнко. Укр. консенсус по-російськи // День, 15.02.2012).

"Як зазначає Л.Кравчук, ми з одного боку проголошуємо демократію, свободу, лібералізм, а з іншого – відкриваємо пам'ятник Сталіну. І кажемо, що це, мовляв, демократія" (Іван Капсамун, Олена Яхно. Як не застрягнути на "червоному"? // День, 21.06.2011).

"Сталін був налаштований на комунізацію села..." (Кульчицький С. В. Голод 1932–1933 рр. в Україні як геноцид: мовою документів, очима свідків. – К.: Наш час, 2008. – 239 с.– с. 145).

"Разом з тим визнання Іншого як жертви, визнання скривджених людей з одного й з іншого боку" (Оксана Пахльовська. "Супроти упирів минулого": Голодомор і формування істор. пам'яті в українській, польській та російській культурах // День 21.11.2008).

Пишіть нам за адресою... (рос. по адресу).

"Пошкодуйте ялинку" (Заголовок до кореспонденції Інни Лиховид // День, 9.12.2010).

"Здивував і наш вітчизняний "Інтер", який фактично продублював винятково російську версію подій річної давнини" (Ол-др Черевко. Образ ворога // СВ, 14.08.2009).

.....

"Президент Франції Франсуа Олланд активно налаштований на інтеграцію України в ЄС (Микола Сірук // День. 11.06.2013)

"Ці угоди перебувають в іноземній юрисдикції, і спори щодо них мають розглядатися іноземними ж судовими інстанціями" (Оксана Приходько. Енергетичні війни: У бій ідуть екологи // ДТ, 4.12.06). Студентка виправила спори на суперечки. **Чи згодні ви з цим варіантом?**

"Однак троє найманих убивць мало пасують для цієї ролі" (День, Анонс програм, 11.11.2005).

"І друге уточнення: не слід думати, що проти влади були налаштовані виключно українці..." (Станіслав Кульчицький. День Перемоги... в якій війні? // День, 29–30.04. 2011).

"Герой роману вірив спочатку одним, потім іншим, нарешті – третім" (Андрій Топачевський. Роман "далекої шухляди" // День, 25–26.11.2011).

Оксана Байрак [режисер майб. фільму про Чорнобиль] закликала знімальну групу вкластися в мінімум дублів і пошкодувати Настю Зюркалову, 14-річну виконавицю головної ролі, героїня якої, за сюжетом, в одному сарафанчику й сандаликах в холодну ніч аварії [Чорнобильської] тікає подалі від станції" (День, 25.11.2005).

"Для перевірки виконання доручень тримісячної давнини та обговорення губернатор Олександр Антипов зібрав нараду" (Аграрна країна, всеукр. газета, м-л з Луганська, 11.09.2008).

18.2.

"Ухвала за скаргою громадянина" (рос. по жалобі).

"Я налаштовую суспільство підвищувати вимоги до влади" (В. Ющенко, з виступу на нараді в Овідіюполі з проблем підготовки до нового навч. року – 6.08.2009).

"З іншого боку, ця емоційна лексика, звичайно, не може не впливати. Агресивно налаштовані групи – неважливо, з якого боку – можуть у такий момент накручувати ситуацію".

"За побажаннями ветеранів слухайте пісню "Землянка".

"Я не маю сумнівів, що Пукач власноручно задушив Гонгадзе. Я також не маю сумнівів, що він правник і розумна людина, налаштована давати свідчення" (Ол-дра Примаченко. Генерал вибіркової дії. Інт. з адвокатом Мирослави Гонгадзе Валентиною Теличенко // День, 1.08.2009).

"За сутністю (чи й за суттю) це є визнанням поразки".

"Дуже швидко перейшли ми від соціалізму в капіталізм, і не встигли перелаштуватися" (Томак Маша. "Я не вірю в кризу!" // День, 26.12.2009).

"Одну ногу витяг, інша загрузла".

"За голосом пізнаю її..."

"В'ячеслав Кириленко, схоже, налаштований по-бойовому і вірить в об'єднання демократичних сил" (Текстівка до фото у "Дні" від 2.02.2007 з Вячеславом Кириленком і Романом Безсмертним).

"Відкритий у Москві 18-й Міжнародний книжковий ярмарок є рекордним із кількості учасників" (День, 9.09.2005).

"У 1917 році Чечвянський перейшов на сторону революційно налаштованих солдатів" (Анат. Санжаровський. Василь Чечвянський // ЛУ, 7.06.2012).

=====

Префіксальні і суфіксальні інтерференції – це ті форми, які множили так звані неочевидні кальки в масиві рукотворного суржику, "виплеканого" від 30-х років
(Коментар див. у довідковому розділі).

✓ Префіксальні інтерференції

ВПРАВА 19

Виправте слова з неточними префіксами, які з'явилися від мимовільного взорування на російські зразки.

А чи можливий варіант з використанням префіксом?

Зразок: ви-бирати депутатів (бо рос. "вы-бирають" / "избирают") – тр. о-бирати депутатів, але ви-бирати річ

від-стоювати думку

від-редагувати текст

від-шліфувати поверхню

на-значений на посаду

о-смілитися сказати

о-судили злочинця

під-забуті черги

по-стригся вчора

по-правити текст

проти-по-ставити факти

по-сміхнутися радісно

при-тримуватися думки

при-водити приклад

при-класти зусиль

при-належність до партії

при-знався у гріхові

про-голодався дуже

роз-друкувати текст

роз-ділити радість

роз-прузити м'язи

спів-надали думки

спів-ставити факти

с-повнюється 36 років

—

обезбарвлювати

обезболювати

обез-людніти

обез-зброювати

обез-зубіти

Деякі зі слів із суфіксом *обез-* мають *фразеологічні відповідники* та *сталі словосполуки*, часом в основі яких – *слова з іншими основами /коренями/*. Подумайте і знайдіть відповідники:

обез-личувати

обез-головити

обез-уміти

ВПРАВА 20

Підберіть живомовну форму, відповідну російським словам із префіксом "от-" (не лише і навіть далеко не завжди /від-/)

отстаивать

отбавлять

отбеливать

отбивать (про косу)

отбирать

отбраковывать

отваживаться

отвердевать

отвисать

отворожить

отгладить

отделать

отделяваться (освободиться от чего)

отказывать

—

отключать (ел.)

отлов (спец.)

отлогий

отмолчатся
отмачивать (техн.)
отомстить
отоспаться
отпечатать
отрезветь
отрекатся
отсеяться
отсмеяться
отстроить

✓ Суфіксальні інтерференції

ВПРАВА 21

Відредагуйте, усунувши суфіксальні інтерференції

Суфікси, які творили суржикові лексеми: *-чик, -щик; – -ирувати, -ірувати; -очн-* (похідні від іменників ж.р. на *-к/а/*), *-ов-; -к-; -н-, -льн-, (-ельн-), -вч-; – -ейськ-* та ін.

компостирувати
марширувати
бомбардирувати
сервірувати

А що робити з проблемою омонімічних форм типу *командирувати – командувати, репетирувати – репетувати?*

Шукайте синонімічні основи, розщеплені присудки, фразеологічні відповідники.

командирувати
репетирувати
котирувати(ся)
лідирувати
парирувати
утрирувати
виставочний
посадочний

перевірочний
закупочний
обрізочний
перев'язочний
оціночний
заготовочний
суддєйський
мілицейський
біблейський
емоціональний
концептуальний
ностальгічний
утопічний

ВПРАВА 22

Виправте слова з запозиченими суфіксами на живомовні українські форми

Суфікси:

–**к(а)**: *заготовка, розробка, упаковка*

–**чик, –щик**: *прапорщик,*

–**ирув(ати), –ірув(ати)**

–**очн(ий)**: *перевірочний і под.*

–**ч- і -н-, -им-**

та інші запозичені морфєми, які обсіли граматичну систему української мови, особливо з 30-х років ХХ ст.

"Наполегливий сищик розслідує справу про крадіжку діамантів"
(День, 2.02.2007).

"Репресували корейців на Далекому Сході, третирували турків-месхетинців, тероризували калмиків, казахів (їм теж організували геноцид), чеченців, інгушів, карачаївців і балкарців. Били по естонцях, латишах і литовцях. Відомо, що коїли в Україні..." (Ігор Лосєв. Демарш із сталінського бункера // День, 25–26.05.2012).

"Вітренко отримала осколочні поранення /під час виборчої кампанії 1999 року/" (Петро Нагнибіда. Найважливішим із мистецтв для нас є бойове // УМ, 24.07.2012).

"Якщо Андрій Петрович /Клюєв/ справді з головою зануриться у передвиборчу роботу, можна буде сказати, що Янукович довірив йому чи не найскладніше завдання" (Ярослав Галата. Кадрові рокіровки президента // Дем. Укр., 17.02.2012).

"Охарактеризуйте загальну передвиборчу атмосферу в Донецькій області" (Сергій Стуканов. Донецьк: усе за традицією // День, 20.06.2012).

"Венеціанська комісія розкритикувала "мовний законопроект" (Заголовок до інт. з Мариною Ставнічук // День, 21.12.2011).

"Зате росіяни добре марширували, ще краще "скородили" палицями-шпіцрутенами спину своїх солдат" (Василь Неїжмак. Огнем і... квачем // УМ, 17.05.2012).

"Вчора в Києві відбулася презентація нового природоохоронного документу "Національна екологічна політика України". Від інших законодавчих актів він відрізняється тим, що над його розробкою працювали понад 30 українських та міжнародних незалежних експертів, шість міністрів, науковці". (Інна Бірюкова. Настільна книга для високопосадовців // День, 15.06.2007).

"Дорослі нас застерігали: хто лелек обижає, того Бог карає. Ображений за кривду лелека, аби відомстити обідчику, підбере десь із багаття пастухів жарину, принесе її в дзьобі і суне в стріху капоснику" (Валентин Чемерис. Я – Чемерис... – з рук. до Вітч. № 1–2, 2007).

"Розводчик орхідей" (дублювання фільму "Суто англ. вбивство" – Тоніс, 19.05.2007).

"Ще одна особливість – зусиллями рекламщиків пиво у нашому суспільстві прирівняно чуть чи не до лимонаду. Його п'ють усі – від школярів до пенсіонерів, причому більшість з них навіть не вважає пиво

спиртним напоєм. А в сучасній музиці є навіть цілий напрям – пивний фолк (мелодії та ритми ірландських пабів). Плоди масованої піарівської компанії "Пийте пиво пінне" ми нині і спостерігаємо. Одне тішить – Дума нарешті додумалася цю саму масированість обмежити. Втім, джинн з пивної пляшки вже випущено, і загнати його назад буде непросто" (Пищак І. Губить людей не пиво // Будьмо здорові. – 2007. – № 3. – С. 6).

"У смузї наступу армій у перші дні війни в небі взагалі не з'явилося жодного пікіруючого бомбардувальника, знаменитого "Юнкерса" (Федір Кокошко. "Людський фактор" на початку війни // ДТ, 16.06.2007).

"Михайло, сидячи на стільці під стіною, спостерігав виставочну публіку. Михайло виринув з-поміж неї, розрум'янився, бо причастився" (Валерій Гужва. Стигма. Роман // Вітч. № 3–4, 2007. Похибки рукопису).

ВПРАВА 23

Виправте неживомовні, кальковані слова з префіксами і суфіксами, які характерні для російської мови

"Ще за Петра було виконано завдання – забити українські "двері" до Європи і прорубати "вікно" до Європи біля Петербурга, і тим самим зректи Україну на політичне згасання через провінціальність" (Лариса Івшина. "Незнання історії не звільняє від історичної відповідальності" – в ефірі Р.Свобода – про Ю. Тимошенко // День, 26.04.2012).

"– Як попередити захворювання?"

"Але де проходить межа між "приватним випадком" і суспільно значимим?" (З дипломної роботи, травень 2013).

"Можна стикнутися з проблемою, котру має БЮТ із певними своїми депутатами" (Олесь Доній: суспільство має народити нову еліту. інт. брав Ол-др Черевко // СВ, 12.08.2008).

.....

"Починаючи з 30-х років, реставрація прихованих засад імперської національної політики була поступкою найбільш інерційним, посполито-масовидним, на інстинктивному рівні всталеним національно-державним (приналежних державній нації) світоглядним кліше (Забужко Оксана. Філософія укр. ідеї та європейський контекст: франківський період. – К.: Факт, 2006. – С. 10).

"Армія як належить не фінансується; важливі військові об'єкти обезточені" (Віктор Ющенко, синхрон на р. і ТБ, 13–14.10.2009).

“Пристипи мігрени, які тривають від 2-4-х годин до кількох днів, повністю зрушують життя людини, яка їх відчуває” (“ЦРУ”.– 2005. – №8).

“Призначення на цей пост має бути затверджено постановою КМ і, швидше за все, затримки не буде, хоча у пам'яті ще свіжі проблеми, з якими стикнулася ця державна компанія [“Енергоатом”] раніше” (УР, 7.09.2005).

"Меліоративні системи занедбали, сток обезводнився" (СВ, 2.11.2007).

"Існує легенда про Сплячу лощину, яка під час свята Хелловіна повертає з могили обезголовленого вершника" (День, 27.04.06, *Анонс програм*).

“Застосований більшовиками проти українців етноцид, геноцид і лінгвоцид супроводжувався стратами української інтелектуальної еліти, національно свідомих учителів, що привело до масового обезголовлення” (Любар О. О., Стельмахович М. Т., Федоренко Ф. Т. Іст. укр. педагогіки. – С. ..)

"Зарплати, пенсії, тарифи на комуналку – так само непохитно лідирують" [йдеться про невчасну сплату] (Олег Покальчук. Провокація як щеплення // ДТ, 13.04.2013).

"Я двома руками виступаю проти возвеличення Івана Сірка" (Микола Сірук. Інт. з істориком, проф. Вол. Сергійчуком // День 16–17.03.2012).

"Будова возведена..." (Анатолій Ткаченко. Якщо не ми, то хто ж? // ЛУ 9.07.2009. Аналізує літ. твори, подані мол. письменниками на конкурс; подає вел. список девіацій. Приклад з "Різдвяних повістей").

"Українською мовою торгуватимуть у передвиборчій метушні" (Ярослав Гарасим. Річниця мовної капітуляції // День, 4.07.2013).

"Але трапилося так, що повернувшись додому, був уражений глибиною бідності й, стикнувшись із нею, відчув свою безпорадність, коли бачив, як народ страждає від голоду" (День, 8.04.2008).

ВПРАВА 24

Перекладіть з російської (полісемічний ряд: порівняльний – порівнянний – незрівнянний – порівнюваний тощо).

Сопоставимые цены.

Уникальное, несравненное явление.

Его исполнение, часто сравниваемое в печати с профессиональным, отличалось особой искренностью и душевностью.

Сравнительно-исторический метод.

Сличительный образец.

Несравнимые понятия.

Сравнительное языкознание.

Вы сравниваете несравнимые показатели.

Сравнительный оборот.

Хозяева-крестьяне были уравнены в правах с реестровыми казаками.

Сравнимые по значению.

Сравнительный метод.

Выровненные рядочки на участке.

Сравнительно с прошлым годом.
Уравнение в правах.
Уравнение с двумя неизвестными.

ВПРАВА 25

Складіть речення, використавши суфіксальні прикметникові форми від слова "відновлювати":

відновлюваний – відновний – відновлювальний – відновлений

✓ Фіктивний дієприкметник

Про способи віддачі "фіктивного дієприкметника" засобами української мови див. у довідковому розділі в кінці посібника.

I – способи морфологічні

ВПРАВА 26

Уникніть активного дієприкметника, користуючись морфологічними способами

26.1.

"Будемо фахово проводити природоохоронні та берегоукріплюючі роботи" (Степан Колесник. Хижа сокира над могилами пращурів наших // СВ, 7.04.2010).

"Залізницею можна доставляти необхідні нам комплектуючі та відвантажувати продукцію" (Олег Ганський. Міняю віллу в Лондоні на квартиру в Немішаєві // УМ, 5.04.2008).

"Всім бажаючим і небажаючим безкоштовно роздавали газету Тойми-Кічігіна '2000' (Ігор Лосєв. За місцеве ТБ замовте слово... // День, 17.07.2009).

"Рівне представництво регіонів України (по 3 сенатори від кожної області) буде виступати об'єднуючим чинником" (Зі Щорічного послання През-нта Укр. Вікт. Ющенко про внутр. і зовн. становище України // За СВ від 2.04.2009).

"Чому недіючий парламент влаштовує всі гілки влади?" (Підзаголовок у газ. День 15.05.2009).

"Стратегія української делегації полягала в тому, щоб кінцевий текст Будапештського Меморандуму носив характер юридично зобов'язуючого міжнародного документу" (Аліна Попкова, Микола Сірук. Інт. з кол. першим заступником міністра закордонних справ Олдром Чалим // День).

"Людина здатна повністю віддати себе в жертву. Напр., науці. І вже не заглиблюєшся у проблеми оточуючого вируючого життя" (Ірина Котик. Ще один образ із нашої сучасності // День, 11–12.03.2011).

"Усі роботи з легкозаймаючимися і паливними речовинами треба проводити тільки у витяжній шафі, при працюючій вентиляції" (З "Інструкції з пожежної безпеки" в НПУ ім. Драг. (Травень 2007).

"Миючий пилосос" (Як відмити сажу // Газ. Добрий господар, № 7 – 2009).

"А головне – в них /роботах фотовиставки/ ціла симфонія життєстверджуючих емоцій" (День, 15.05.2009).

"Можна ... з прагматичних міркувань оголосити другорядними, вторинними, застарілими, не запитуваними одвічні, життєутворюючі засади самого існування українського народу – насамперед українську мову..." (Ігор Сюдюков. Слово як кров народу // День, 3.07.2009)

"Не правий тут московський просвітник, наднаціональність ця – уявна, від неї завжди виграє основний, пануючий етнос" (Ігор Лосев. Ностальгія за імперією // День, 31.07.2009).

"Медицина нині пішла настільки уперед, що жінка може народити у будь-якому віці. Головне – після народження малюка створити всі умови, аби він ріс люблячим, щасливим, здоровим і повноцінним як особистість" (Інна Філіпенко. Няня чи мама? // День 19.02.2010).

"Голова товариства Василь Шевченко – з прекрасною освітою, - знаючий і вміючий чоловік – кинувся шукати порятунку" (Степан Колесник. Хижа сокира над могилами пращурів наших // СВ, 7.04.2010).

"Всього захворівших – більше 400 тисяч" (З газети)

Але ж не ми з вами цей захід /Євробачення/ до неба підносили. І не ми його насаджували як "іміджеформуючий" (Олег Вергеліс. Природний добір. Євробачення по-українськи: ноти протесту у склянці Бурди // ДТ, 28.02.2009).

"Зникаюча розсудливість" (Заголовок у ДТ 31.01.2009, автор Зореслав Самчук).

26.2.

Дикоростучі трави.

"Письмо як вид діяльності можна представити у вигляді моделі послідовності операцій, що утворюють цілісну самоорганізуючу функціональну систему" (З наук. ст., с. 18).

"У країнах Євросоюзу до недавнього часу сільським господарством займалося до трьох відсотків працюючих" (Інт. з лідером фракції БЮТ у парламенті Іваном Кириленком // СВ, 22.05.2009).

"Адже для авторитарного стилю правління чим більше залежних людей, а виконуючі обов'язки міністрів – це залежні люди з обмеженою компетенцією, тим краще" (Іван Капсамун. Про перспективи укр. проекту. Інт. з політологом Андрієм Єрмолаєвим // День, 19.06.2009; текст Єрмолаєва).

"Ведуча поставила до бар'єра виконуючого обов'язки Пинзеника пана Уманського і представника Секретаріату Президента пана

Шлапака. Вони довго, флегматично і вражаюче нудно розбиралися, хто більше винен у падінні гривні" (Ігор Лосєв. ТБ: Ще один сезон політ. шаманства // День, 4.09.2009. До відома редактора: Віктор Пинзеник на той час був міністром фінансів України).

"У кабінеті завідуючого зоотваринницьким відділом Львівського міського дитячого еколого-натуралістичного центру Віктора Червоного поселилося австралійське страусеня" (Олеся Пастернак. Австралійське страусеня в офісі // Високий замок, 21–27.04.2011).

"... забувають, що Президент – це ще й Головнокомандуючий" (Лосєв Ігор. "Гайд-парк" для "піонерів" // День, 20.02.2009).

"Подорожуючі матимуть достатньо часу для сну та відпочинку" (УМ, 8.09.2009).

"Мені ставили питання: чи не зіпсує враження американців від відвідування міста пікет протестуючих на Графській пристані в ту мить, коли корабель швартуватиметься до пристані морського порту?" (Касьяненко М. У США – шість Севастополів // День, 24.10.2009).

"Львівський філолог, продемонструвавши волаючу неінтелігентність, агресивність та невихованість, завдала великої шкоди українській справі" (Ігор Лосєв. На оглядини... // День 5–6.03.2010).

"Якщо ми хочемо збудувати процвітаючу державу, щасливе суспільство, ми маємо направити всі наші зусилля на формування зрілих особистостей та міцних сімей" (Ткачук Р. Сім'я та суспільство // Макарівські вісті, 13.05.2011).

"Не менш вражаючим є казус з маніяком-убивцею з прізвищем Ткач, який служив у органах МВС. Він згубив безліч народу, а за його злочини суди засудили чотирьох невинних людей" (Ігор Лосєв. Захист від закону // День, 6–7.04.2012).

"Зусібіч цей 'вокал' /з телевізійних шоу/ такого рівня, що може розглядатися як доважок до чарівності, що й породило грубуватув, але

.....

точну оцінку цих 'зірок' – 'співаючі труси' " (Ігор Лосєв. Як не стати "бабусями Черновецького"... // День, 27.02.2009).

"Визначення мають зазначати приналежність націоналізму до певної нації, тобто націоналізм український, французький, російський. А "український буржуазний націоналізм" – це термін – фантом" (Вадим Редько. Про примарний термін // День, 24-25.05.2013).

"Як довго тривала чекістська акція з вилучення продовольства? Логічно припустити, що вона завершилася з початком масштабної допомоги голодуючому селянству" (Станіслав Кульчицький. Таємниці радянського голоду початку 30-х рр. Звіт із московського колоквиуму // День, 14.01.2010).

"Берія потягнув зомлілу жінку в кут Колонного залу, а там, у натовпі, передав емгебешникам, які стояли всюди, перемішані з плачучим народом" (Дмитро Павличко. Руки. Оповідання // ЛУ, 7.06.2012).

"Звичайно, фраза "загинули під час польсько-українського конфлікту" знаючій людині говорить багато, а не знаючій?.. (Наталія Малімон. Пам'ятник як... аргумент // День, 24.05.2012).

"Що ж до прогресуючого заходу зірки Секретаря РНБОУ Раїси Богатирьової, то поінформовані люди ставверджують, що причина тут одна: у зв'язку з уже зробленими передвиборчими ставками до персони Раїси Василівни помітно охололи Рінат Ахметов і Дмитро Фірташ" (Ірина Ведернікова. Навіщо Ющенко йде у президенти? // ДТ, 11.07.2009).

Старіючий ловелас страждає від самотності" (День, 8.02.2008, Анонс програм – про фільм "Два в одному").

II – V. Лексичні способи (використання інших частин мови, складних іменників, прикладок тощо; поєднання морфологічного і лексичного способів; використання синонімії; поєднання у словосполуках кількох частин мови).

ВПРАВА 27

Скористайтесь лексичними замінами активних дієприкметників.

27.1.

"Стріляючі гори" – (назва телесеріалу на Інтері 17.07.2011 та в ін. дні).

"Ця символіка дивовижна і вражаюча" (Ігор Сюдюков. Хроніка підміненої України" // День, 11.01.2011).

"Лікарі вимагали переїзду письменника на південь через прогресуючу хворобу, й Антон Павлович переселився до Ялти..." (Микола Семена, Без футляра // День, 29.01.2010).

"Російський канал НТВ показав викривальний фільм "Ліванська війна Леоніда Брежнєва. 1982". Деякі озвучені там факти дійсно виявилися шокуючими" (Ігор Лосєв. Парадокси та одкровення // День, 15.05.2009).

"Фактично у світі існують дві конкуруючі науки про Шекспіра, дві шекспірології" (Андрій Шестаков. Навколошекспірівські пристрасті // УМ, 23.04.2009).

"Поряд збудуємо постійно діючий торговельно-виставковий центр" (Олег Ганський. Міняю віллу в Лондоні на квартиру в Немішаєві // УМ, 5.04.2008).

"Та коли є сила, спрацьовує принцип лома і стає домінуючим" (Ол-др Черевко. Інт. з В. Литвином // СВ, 23.07.2009).

"Якби..., вибори зіграли б консолідуючу роль, перевірили б сили" (Анатолій Матвієнко. Випалене поле // День, 19.02.2009).

"...Щиро люблячі одне одного Павло та Аліна зважилися на відчайдушний крок – 11 січня 1897 року вони офіційно стали чоловіком і жінкою, так і не дочекавшись батьківського благословення" (Волод.

Горак. Незвичайна жінка в долі незвичайної людини. Павло й Олександра Скоропадські: вибрані сторінки // День. – 2008. – 21 березня. – С. 8).

"Адольф Гітлер переконував оточуючих, що Німеччина виграла б війну, якби не зрадницький удар у спину євреїв і лівих усіх мастей" (І.Лосєв. Псевдоістор. міфи в телевіз. виконанні // День, 6.02.2009).

"Ця система – російська держава – небезпечна для свого народу і для оточуючих" (День, 5.07.2011).

"Чому зволікають (з публікацією проекту Конст. від ПР і БЮТ)? Мабуть, це головне запитання, котре ставлять собі і оточуючим політично стурбовані громадяни" (Сергій Рахманін. Уроки парламентаризму // ДТ, 6.06.2009).

"Ті, хто малював фрески, зображували оточуючих людей і малювали одяг, який вони носили" (День, 13.11.2009).

" 'Трудовлаштуватися' в парламент хотіло б чимало людей – кілька сотень звільнених із секретаріату Президента В.Ющенко, не менша кількість поки що працюючих в уряді Ю.Тимошенко" (Ніна Цюпа. Підмітальні настрої // СВ 2.03.2010).

"Інформація щодо отримання дозволу на викиди забруднюючих речовин" (ГУ, 6.04.2009).

"Любив людей, спілкування, був дуже добрим до оточуючих" (Маша Томак. Журналістика була завжди // День, 15.05.2009).

"Напередодні відкриття нового сезону зимових видів спорту українські "стріляючі лижники" вирішили піднести бойовий дух і пригадати минулі перемоги" (Хр., 30.10.2008).

"Країна ризикує трансформуватися у слабо зв'язану політично, а, головню, економічно, конфедерацію конкуруючих регіонів" (Володимир Огризко. Нова Росія, стара Маломосковія // День 13.03.2012).

"Більш ніж думку всезнаючих українських політиків, цікаво було почути, як оцінюють стан сфери освіти в нашій країні безпосередні "споживачі", тобто студенти" (УМ).

"Монумент Слави /в Полтаві/ не давав спокою і радянській владі. Його навіть пропонувалось знести як такий, що "лякає відпочиваючих працюючих мас" (Анат. Чернов. Сяйво чужої слави // День, 27.03.2009).

27.2.

"Марк Шимановський ... є практикуючим педагогом" (УМ, 19.10.2007).

Оточуючий світ (У ст. Ст. Кульчицького Чому тр. відмовлятися від мрій "про світле майбутнє" // День, 12.06.2009)

"В українській літературі, де 95% пишучої братії – професійні філологи, така 'свобода-як-пофігізм' призвела до появи того, що називають "сучукрлітом", тобто читива, написаного кондовою 'вчительською' мовою" (Богдана Пінчевська. Інт. з літератором Вол. Єшкілевим // ДТ, 11.07.2009).

"Важливим є насамперед духовне співвідношення з оточуючим світом... Тому слід вивчати ефекти впливу оточуючого середовища" (З рукоп. Л.І.Зязюн до ВОУ №2 – 2004).

"Уже не перший рік триває дискусія: чим має стати день 9 Травня – святом торжествуючої влади (за російським зразком) або днем скорботи та пам'яті про мільйони загиблих у цій війні, днем правди про неї" (Ігор Лосєв. Грім барабанів, рев фанфар і ледве чутний голос правди // День, 22.05.2009).

"Але якщо замість атомних бомб виробляти очисні споруди й потужні фільтри для заводських труб, якщо перейти на водо- та металозберігаючі технології, якщо розширити й вдосконалити каналізаційну мережу, якщо перейти на заліснення пустель, невдоб, білярічкових смуг, якщо повернути в землекористування мільйони гектарів багатющих заплавлених земель, затоплених Дніпровими

штучними, радіонуклідними "морями"..., – то про безробіття Україна забуде..." (Сергій Плачинда. Шляхи виходу з кризи... Які вони? // ЛУ, 15.01.2009).

"Терористи, які задумали викрасти Сабрину, як відволікаючий маневр улаштовують падіння літака з атомною бомбою на борту" (День, 8.02.2008, Анонс програм – про фільм "Занурення в безодню").

"Я неодноразово підкреслював, що існуючий Державний бюджет на 2009 рік є популістським" (Зі щорічного послання През-нта Укр. Вікт. Ющенко про внутр. і зовн. становище України // За СВ від 2.04.2009).

"Не можна допустити зменшення фінансування працюючих підприємств, на продукцію яких є попит" (Зі щорічного послання През-нта Укр. Вікт. Ющенко про внутр. і зовн. становище України // За СВ від 2.04.2009).

"Зараз потрібно створити діалоговий формат між діючою коаліцією й опозицією" (Іван Капсамун. Про перспективи укр. проекту. Інт. з політологом Андрієм Єрмолаєвим // День, 19.06.2009; текст Єрмолаєва).

"Під час військових дій у багатьох воюючих арміях діють спеціальні органи, завданням яких є психологічне розкладання військ противника" (Лосев Ігор. Організований хаос // День, 18.09.2009).

"Чи можемо ми довести, що переслідування українців в УСРР і на Кубані зовсім не були різновидом етнічної чистки, а спрямовувалися на попередження виходу України зі складу СРСР. В ситуації зростаючої кризи Сталін писав у серпні 1932 року з курорту Л.Кагановичу в Кремль: "Україну можемо втратити... як тільки справи стануть гірше..." (Станіслав Кульчицький. Повторний штурм // День, 20.11.2009).

"Розумний В.Чорновіл збагнув цю істину своїм люблячим синівським серцем" (УМ, 23.04.2009).

"У нас половина спиртових заводів з існуючих 80 стоїть" (Інт. з лідером фракції БЮТ у парламенті Іваном Кириленком // СВ, 22.05.2009).

"Нові засоби ведення воєн та оонівська мораль стали якими-не-якими стримуючими факторами від масового людиноббивства" (Олена Зварич. Пащекування нащадків // УМ, 1.09.2009).

"Пам'ять про трагедію Голокосту стала для євреїв усього світу консолідуючим фактором" (Ольга Решетилова. Інт з Сарою Блумфільд, дир-ром Музею Голокосту в Вашингтоні; слова інтерв'юера // День, 10.09.2009).

"16 лютого 1989 року проект програми /Руху/ було опубліковано в газеті "Літературна Україна". Дозвіл на публікацію ЦК Компартії України дав, щоб розпочати викривально-засуджуючу акцію за участю громадських організацій і трудових колективів" (Станіслав Кульчицький. Феномен Народного руху України // День, 4.09.2009).

"Лідер партії "Батьківщина" заявила журналістам, що після критики нею діючого Президента їй почали телефонувати невідомі, погрожуючи фізичною розправою" (Главред, 20.09.2010).

"Його /Остапа Ступки/ персонаж /в антиукраїнському російському фільмі / найбільш емоційно відштовхуючий у "Матчі" ("Оксана Зьобро "Матч" проти України // ВЗ, 17–23.05.2012).

27.3.

"Залізний колчедан – один з найпоширеніших мінералів в земній корі. Він широко зустрічається і на рівнині, і в горах; його виблискуючі, золотисті кристали є майже в кожній колекції" (дипл. роб. про н.-поп. стиль, весна 2012).

"Сьогодні ім'я Булгакова знайшло всесвітню славу і все, що її супроводить: незатухаючі спори про твори, інтерес до особи і долі, численні театральні постановки й екранізації" (Ольга Савицька. Михайло Булгаков і його будинок / День, 13–14.05.2011).

"Гарантія якості – при наявності підтверджуючих документів"
(Супровідна інструкція до посівного насіння компанії "Свитязь", 2011).

"Я би розрізняв 'мову' й цінності російської цивілізації як такої та 'мову' її правлячого режиму" (Передрук фрагментів з інт. з Едвардом Лукасом, Великобританія в "Укр. тижні // День, 19.02.2010).

"З наближаючимся святом весни" (Р. Ера, ведуча, 3.03.2010).

"Відродилося /в Росії/ те, що деякі називають 'імперським інстинктом' Росії. Боюся, що там просто немає місця на самокритичну оцінку своєї історії. А якщо дивитися деякі фільми російського ТБ, напр. 'Щастя розвідника', то видно, що головний фронт у історичних дебатах для нинішньої правлячої еліти Росії – 'український фронт'. Там немає місця на слова в дусі 'пробачити і просити прощення' " (Маша Томак. Інт. з кор-том газети Die Welt Гергардом Гнауком // День. 5.06.2009).

"Ситуація взаємної внутрішньопартійної /в Партії регіонів/ неприязні наштовхує на цілу низку інтригуючих здогадів" (ДТ, 16.05.2009).

"Насправді Президентіві просто критично необхідно поставити ці запитання перед самим собою (Навіщо йти у нову виборчу кампанію? З ким? За чий рахунок?). І якомога швидше дати на них прямі відповіді. Виключивши при цьому обволікаючий вплив придворних "гінців із доброю звісткою" (Ірина Ведернікова. Навіщо Ющенко йде у президенти? // ДТ, 11.07.2009).

"Сьогодні думаючі люди суспільству не потрібні" (Ол-др Черевко. Інт. з В. Литвином // СВ, 23.07.2009).

"Про жевріючу війну між Президентом і Прем'єром згадаю як про явище вже звичне" (Ол-др Черевко. Образ ворога // СВ, 14.08.2009).

"Доволі недурний від природи, він при випуску з університету вважався багатообіцяючим" (Анатолій Свідзинський. "Мізантроп" // День, 24.07.2009).

"Ми приймали постанову задля того, щоб потім чітко показати, яка саме політична сила довела до такого абсурду, коли при падаючій економії робляться кроки, що спровокують галопуючу інфляцію", – обурювався в коментарі "УМ" БЮТівець Сергій Соболев (УМ, 23.09.2009).

"Симпатизуюча Ющенку преса тоді (коли Кучма організував "всенародне обговорення" його проекту Конституції) згадувала легендарне всенародне обговорення "Малої землі" Брежнєва" /тепер цим самим зайнявся Ющенко/ (Сергій Рахманін. Звернення до витоків // ДТ, 29.08.2009).

"Найбільш багатообіцяючими є пошуки в ще не впорядкованих архівосховищах Санкт-Петербурга" /про Мазепу/ (Василь Кононенко, к.і.н. "Очі всіх на тебе уповають" // День, 31.01.2009).

"І при цьому не нудно, та що там – захоплююче читати /Чехова/. Я дуже хотів би поглянути на сучасного автора, який зміг би вибудувати захоплююче читання на подібній лексиці" (Владислав Сікалов. Мова 'Елочки' для нашої 'еліти' // День, 17.07.2009).

"На зібрання інакомислячих були запрошені керівники усіх лівих партій" (СВ, 9.04.2009).

"На території підприємства зафіксовано 10 джерел викидів забруднюючих речовин. " (Вінниччина, 22.08.2011).

"Ми не повинні йти шляхом наздоганяючого розвитку" (Петро Таланчук. З Україною в серці // Ун-т "Україна", 2013 – помилка рукопису. – С. 55).

VI – Синтаксичні та фразеологічні методи

ВПРАВА 28

"Конфіскація всього продовольства практично відразу перетворювала давно голодуючих селян з киплячої обуренням в інертну масу" (Станіслав Кульчицький. Таємниці радянського голоду початку 30-х рр. Звіт із московського колоквиуму // День, 14.01.2010).

"Інформація щодо отримання дозволу на викиди забруднюючих речовин" (ГУ, 6.04.2009).

"На 17-й день світової війни Західна Україна була накрита радянською силовою парасолькою і об'єднана з перебуваючою у стані миру радянською Україною" (Станіслав Кульчицький. День Перемоги... в якій війні? // День, 29–30.04. 2011).

"Радянська статистика приховувала своїх військовополонених в графі "пропалі без вісті" – потворно великій у порівнянні з такою же графою в інших воюючих країнах" (Станіслав Кульчицький. День Перемоги... в якій війні? // День, 29–30.04. 2011).

"Влада скотила країну в розряд технологічно відсталих, "вічно доганяючих" країн" (Яків Майський. Люди в "білому одязі" та влада // День5.02.2010).

"В Україні є безліч телеканалів, як всеукраїнських, так і регіональних, що обслуговують інтереси кланів, партій, окремих політиків, бюрократію, але немає каналів, обслуговуючих інтереси українського суспільства" (Ігор Лосєв. Хай живуть українські 'граблі' // День, 12–13.02.2010).

"Коли ми говоримо про працюючий закон? Не тоді, коли є сильна рука, а коли є демократія" (ВР).

"А в поважаючих себе державах до обговорення таких інтимних для кожної нації питань, як оборона та безпека, іноземців стараються не допускати" (Ігор Лосєв. Про беззахисних захисників України... // День, 9.10.2009).

"Проте видавці здатні задовольнити попит дитячої читаючої аудиторії" (Наталя Дмитренко. Книжка – друг дитини // УМ, 13.05.2009).

"Інакше не було б випадків видачі фіктивних кредитів під неіснуючі земельні ділянки" (Юр. Луценко: "Поки політики чубляться – все буде по-старому" // СВ, 11.09.2009).

"Відрахування до місцевих бюджетів мають затверджуватися рішенням вишестоячої ради" (ВР, 23.10.2009).

"На уточнююче запитання, чи надходило від ГПУ в СБУ доручення обмежити право на виїзд із країни депутата Лозинського, Валентин Наливайченко відповів негативно" (Юлія Мостова. Інт. з Генпрокурором Ол-дром Медведьком // ДТ, 4.07.2009).

"День" веде постійну боротьбу з прогресуючою недоумкуватістю національного телебачення" (Яків Майський. Люди в "білому одязі" та влада // День, 5.02.2010).

"Це засвідчує швидко прогресуючий розклад усіх дотеперішніх соціальних установ" (Ст. Кульчицький. Чому тр. відмовлятися від мрій "про світле майбутнє" // День, 12.06.2009).

"Війна з Україною почнеться вже найближчим часом" – листівками такого змісту зі зверненнями військовослужбовців ЧФ Росії заклеїли в Севастополі простір біля штабу ЧФ. Кремлівській верхівці ця бойня потрібна для того, щоб врятувати свій падаючий рейтинг і відвернути увагу рядового росіянина від гострих проблем у самій Росії" (Ігор Лосєв. Про уявні та реальні загрози // День, 22.10.2009).

"Заняття в "Тонус-клубі" більше нагадують сеанси розслабляючих процедур" (Газ. "Метро Київ", 12.02.2011)

"Але потрібне конкретизуюче запитання: "Що ви розумієте під великою державою?" (Ольга Решетилова та інші. Позиція рос. ліберала // День, 8–9.07.2011).

"Старіючий батько (мафіозі) вирішує відійти від справ, але кому, у натурі, передати сімейну справу? Хто очолить "родину"? Старший син давно в труні, а в середнього раз у раз виникають проблеми з головою... Можливо, створити мафіозний клан "з людським обличчям"? Тим більше, що вороги в особі конкуруючих сімейств і агентів ФБР не дрімають..." (День, 3.08.2007, "Анонс програм").

"Коли терпіти стало незмога /Пушкін/ згасаючим голосом попросив витягнути ту шухляду столу, у якій був пістолет" (З наук. зб.).

"Блюзнір збиткується над умираючим Пушкіним" (З наук. зб.).

"За уявою китайців тигри були захисним символом чотирьох сторін світу і центру. В Азії сила цього царственного звіра викликала захоплення і страх. Боги та герої носили тигрові шкури, насамперед – люті боги-охоронці (їх часто зображували верхи на біжучих тиграх) (За київським часом, 9.04.2010).

"Він зображений сидячим на коні" (УР, 23.02.2009).

"Тож нічого дивуватися, звідки черпають люди ці бозна ким вигадані і спотворені слова, які далекі не лише від української граматики, а взагалі від будь-якої поважаючої себе мови" (Аркадій Музичук. Свобода лихослів'я // День, 2.10.2009).

ВПРАВА 29

Відредагуйте невдало використані авторами підрядні речення при спробі уникнути активного дієприкметника

"Найчастіше стінки печер вистилає вуглекислий кальцій – кальцит, той прозорий або такий, що просвічує мінерал, який поволі і поступово осідає з крапель води, що просочується..." (З дипл. роботи. про науково-попул. стиль, травень 2012).

"Усі мовні засоби в науково-популярному тексті мають спрямовуватися на реалізацію двох завдань – інформативного і такого, що впливає" (З дипл. роб. про н.-поп. стиль, травень 2012).

"В центрі медіаосвіти має бути особистість того, хто навчається, щонайперше слід враховувати її інтереси та смаки" (Програма навч. курсу "Медіаосвіта"; 2010).

"А ось ще один типовий для "НТС" телепродукт – інтерв'ю з редактором деколи поважної, проте яка нині деградувала, російської газети "Известия" паном Мамонтовим." (Ігор Лосєв. За місцеве ТБ замовте слово... // День, 17.07.2009).

"Дж. Сорос стверджує, що Адам Сміт неправий – ринки не являються структурами, що саморегулюються" (Персонал плюс, 11–17.11.2008).

"Книжка, що пропонується читачеві, є спробою окреслити запитальний потенціал сучасних філософських досліджень" (Кримський С. Б. Під сигнатурою Софії. – К.: ВД КМА, 2008. – 367 с.; с. 6).

"Другий вектор – якнайглибше збочення з наслідками, що далеко йдуть" (Олексій Широпаєв. "Україна ніби ставить перед нами, росіянами, дзеркало" // УМ, 7.04.2011).

".../Написання учнями початкових класів/ цілих речень у відповідь на питання, що ставиться вчителем" (В.Тарасун. Писемне мовлення: запобігання і корекція порушень. Н.-метод. пос. для загальних і спеціальних осв. закладів – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2007. – 151 с.; с. 9).

"Усепоглинаюча корупція" (ДТ, 21.06.2008) – студентка виправила: "корупція, що все поглинає". *Чи є кращий варіант?*

"Він подивився, як закривається за тими, хто пішов, брама, поглянув на темніючий клопоть неба і повернув назад, до палацу" (Вітч., до № 5-6 – 2003 /йдеться про мандрівних людей, паломників/).

Кінофільм "Пасажир, що заснув" (СРСР, 1994) (Анонси програм, "День", 2.11.2007).

ВПРАВА 30

Приклади, коли можна використати кілька способів заміни небажаного дієприкметника. ***Знайдіть ці способи***

"... Співробітники ГУ МВС України в Луганській області розпочали активні заходи з метою пошуку компрометуючої інформації про особисте життя Кислинського та його близьких родичів" (День, 8.03.2009).

"Постійні посилення на "розруху в головах" від професора Преображенського не беруть до уваги, що булгаковський персонаж уже тоді був вимираючим дворянським видом" (Олег Покальчук. Україна як забобон Європи // ДТ, 11.07.2009).

"Жовтки /яєць/ містять холін – елемент, поліпшуючий пам'ять" (К.Лукін. "Розумова" дієта для дітей // Газ. "Селяночка", травень 2011, № 20).

"Другий варіант: усі ворогуючі клани, групи й окремі політики та бізнесмени укладають мовчазну або оголошену угоду про взаємний ненапад" (Вол. Лесной. Післямова до епохи авантюристів // День, 25-26.01.2013).

***✓ Калькована (і спотворена)
фразеологія***

Редакторів –до уваги:

При редагуванні фрагментів цього підрозділу можна користуватися таким переліком помилок у фразеології:

-
1. Кальки з російських сталих словосполук, часом спотворені
 2. Неживомовні форми (теж найчастіше під впливом російських, калькованих)
 3. Скальковані обставинні звороти та звороти часу, сталі розмовні словосполуки за російським зразком...
 4. Скальковані з російської, а часом і спотворені прислів'я і приказки, образні порівняння тощо
 5. Спотворення й суто українських фразеологізмів; неконтекстні фразеологізми
 6. Призабуті (чи й згинулі) малі українські синтаксичні структури
 7. "Ледаче" мовлення: неперекладені російські фразеологічні фрагменти
 8. Контамінація фразеологізмів
 9. Кальковані (інтерферовані) прийменникові сталі словосполуки
 10. Сталі словосполуки з ключовими словами (*делать, принимать, находит* і под.).

Зверніть, зокрема, увагу на призабуті українські сталі словосполуки, звороти часу, живомовні конструкції, звороти та еквіваленти слова зі складниками: *дати собі раду, нема ради, годі, аж, дарма що, а що... – то, хоч як, хай там як, однаково* (а не *все одно*) і под.

Скористайтеся навчальними посібниками і словниками:

- Словник фразеологізмів укр. мови. – К., 2008;
- Головащук С. І. РУС сталих словосполучень. – К., 2001;
- Данилюк І. Г. Великий сучасний РУС і УРС фразеологізмів та сталих виразів. – Дон., 2009. – 640 с.
- Караванський С. РУС складної лексики. – Л., 2006.
- Куляс П. П. Система – проти автоматизму суржику. – К., 2013. – /294/ с.
- Куляс П. П. Типологія помилок у корекційних таблицях – К., 2011. – 168 с.
- Пономарів О. Д. Українське слово для всіх і для кожного. – К., 2013. – 460 с.

ВПРАВА 31

Допоможіть авторам уникнути залежності від російської мови. Відредагуйте спотворені калькуванням фразеологізми. Пошукайте живомовніші варіанти

31.1.

Взяв себе в руки

Покупець вийшов із себе

Нікому і в голову не приходило

На зворотній дорозі

Без оглядок на ...

З огляду на високі ціни...

Будь-якою ціною

Гра не варта свічок

Диву даєшся

Кинули камінь розбрату

Віддавати собі звіт /Данилюк перекладає: даватися (датися) взнаки (в тямки); давати (дати) себе взнаки, (в тямки). Чи згодні ви з цим?/

Втратити свідомість

Не відігравали ніякого значення

Найкращим чином

Рішуче нічого не чув

31.2.

Що б там не було...

Ні до села, ні до міста

На худий кінець

До цього часу

Чим чорт не жартує

Незважаючи на те, що...

Терпіння лопнуло

Приходить до себе

*В силу обставин, що створилися
Бабушка надвоє сказала
Курчат по осені рахують
Не в своїй тарілці
Сказав – і точка
У більшості випадків
Цікавий у всіх відношеннях*

31.3

*Не приходитьсья про це говорити
Ну і ну
Спокійної ночі
Знайшов вихід із трудного становища
Хто б ти не був...
На всю ніч
Не стільки..., скільки
За здорово живеш
Не май сто рублів, а май сто друзів
"Сумніви – осторонь" (рекл. на ТБ, 21.09.2011).
В кінці кінців
Більш ніж достатньо
В подальшому
Поводити себе
Вступати в конфлікт
Вступала в шлюб*

ВПРАВА 32. "Сліди української мови в російській фразеології".

Реставруйте живомовний український варіант. Вкажіть на сліди української мови в наведених прикладах

32.1.

Вилами по воде писано
Всякое дело с концом хорошо
Горбатого одна могила исправит
Жизнь прожить – не поле перейти
Знает кошка, чье сало съела
И сам не дам, и другому не дам
Из огня да в полымя
Как постелишь, так и поспишь
Кто рано ложится и рано встаёт, богатство и ум наживёт
Либо пан, либо пропал
Лучше синица в руках, чем журавль в небе
Назвался груздём – полезай в кузов
Не боги горшки обжигают
Не говори "гоп", пока не перепрыгнешь

32.2.

Не зная броду, не суйся в воду
Не про меня писано
Не суйся наперёд отца (батьки) в петлю (в пекло)
Не так страшен черт, как его малюют
О волке помолвка, а волк и тут
Переливать из пустого в порожнее
Покупать кота в мешке
Правда глаза колет
С красоты воды не пить
Толочь воду в ступе
Часом щи с мясом, а часом и хлеб с квасом
Что с воза упало, то пропало
Чья бы корова мычала, а чья б молчала
Язык до Киева доведёт

Докладний аналіз читай у С. Караванського (Звідки пішла єсть московська мова?. – Л.: БаК, 2012. – Сс. 133–147).

ВПРАВА 33

Знайдіть українські відповідники

Часові звороти

33.1.

Без п'ятнадцяти десять

Декілька тижнів назад

До теперішнього часу

З тих пір

На всю ніч

На майбутній неділі

На протязі місяця

Пройшло кілька хвилин

По вихідних днях

По понеділках

Минулого року

У даний час

У дводенний строк

У радянські часи

"Це сталося декілька тижнів назад" (Виступ В. Ющенко на ток-шоу у Савіка Шустера 27.05.2011)

"В даний час досліджується зв'язок між бромвмістними антипіренами і випадками захворювання на аутизм, але дослідження ці ще далекі від завершення" (Тижневик "Золотоніська толока", 23.10.2008).

"Працювати Французький кіноклуб планує щонеділі у вівторки" (День, 15–16. 01.2010).

33.2.

Без п'яти хвилин п'ять

Два роки тому назад

День іде за днем

З дня у день

Круглий рік

На днях

На слідуючій неділі

Під кінець року

На сьогоднішній день

Пару місяців назад

По понеділках

По святкових днях

У сучасний момент

У той же день

У цьому році

"У свій час СРСР витрачав щорічно не менше 70% бюджетних коштів на військові потреби" (Персонал плюс, 11–17.11.2008).

"Нагадаємо, що, готуючись цьогоріч до штурму групового раунду Суперліги, Ігор Суркіс потратив близько 30 мільйонів доларів" (Віталій Мохнач. Погляд на "вільне падіння" // УМ, 30.10.2012).

"Днями фахівці КП "Київблагоустрій" демонтували три кіоски торгівлі, які не мали потрібної документації" (Хр., 5.03.2010).

ВПРАВА 34

Уникніть розщеплених присудків

виконувати функції регуляції

втілювати функції абстагування

досягти взаєморозуміння

займати вичікувальне положення

займатися торгівлею

*легковажно ставитися
носити суперечливий характер
обзавестися господарством
перебувати в процесі систематичного розвитку
перебувати у відношеннях взаємної комплементарності
підбити підсумки
породжувати тенденції до уніфікації
прийняти рішення
прийти до згоди
служити засобом вираження
служити причиною виникнення труднощів
укласти шлюб*

ВПРАВА 35

Відредагуйте фрагменти; пошукайте живомовні українські варіанти.

35.1.

"Вони володіють досвідом" (Ера Чингіза Айтматова // День, 13.06.2008).

"Особисто в мене – хворобливе ставлення до реакцій на мої книжки. Якщо оцінка позитивна, мені стає незручно: "А чи заслужив?" Реакція негативна – ображаюся і також думаю, що не заслужив. Як не поверни, все одно не заслужив" (Галина Гузьо. Інт. з Юрієм Андруховичем // ВЗ, 5–11.01.2012).

"Понесла Червона армія і величезні технічні втрати" (Лариса Салімонович. Барвінківська пастка // УМ, 25–26.05.2012).

Хто міг передбачити, що...

"Наталя понюхала ці парфуми і ледь не втратила свідомість" (ICTV, 13.11.2010).

"Я погодилася, а про себе подумала, що це, зокрема, і моя вина в тому, що сьогодні, будучи як ніколи сильними, ми, вчорашні опозиціонери, а нині влада змушені захищати демократію в Україні" (Ганна Герман. Листи на захист демократії // ДТ, 23.10.2010).

"Росія реалізовує свою стратегію. 2005-го ця стратегія була неуспішною /обрали Ющенка/, точніше, потерпіла поразку" (Чим зарядити народ? Інт. з Арсенієм Яценюком // День, 25.06.2010).

"Петро Медер отримав поранення на війні" (Віталій Абліцов. "Юрій Шевельов: "Батька я не знав..." // День, 23–24.04.2010).

"Я не впевнений, що сьогодні можна говорити про білоруську націю. Адже сам Лукашенко сказав рік-два назад, що 'білоруси – це росіяни зі знаком якості' " (Маша Томак. Про місце України в колект. пам'яті Європи. Інт. з кор-том газети Die Welt Гергардом Гнауком // День. 5.06.2009).

"Не доля..." – в рос. тексті "не судьба" (Титри з серіалу на "1+1", 16.11.2009).

"Нічого з цим не поробиш" (День, 25.12.2009).

"До Києва пані Оксана прилетіла наприкінці серпня буквально на пару тижнів" (Юлія Косинська, Олег Крук. Інт. з Оксаною Забужко // УМ, 4.09.2009).

"Нещодавно гурт повернувся з гастролей по Росії. З великим успіхом "Океан Ельзи" виступив в Пермському краї в архітектектурно-етнографічному музеї "Хохловка" на фестивалі під відкритим небом" (Аліса Антоненко. Найкраще – від "Океану Ельзи" // День 11.08.2010).

"Проблема для цього, головного гравця, у тому, що гру шито білими нитками і це кидається у вічі; і що гірше – шито погано, криво" (Ярослав Підгора-Гвиздовський. Безруков, німці і скандал. Чому в Україні "забороняють смертельний "Матч" // ДТ, 21.04.2012).

"А вже коли Україну зневажають до краю, у ньому, українцеві, теж запалюється воля й активність – одним словом, усе неоднозначно й складно" (Ю. Щербак. Подивимося з майбутнього // ЛУ, 14.04.2011).

"Невелику кількість горілки натщесерце деколи рекомендують у випадку незначної виразки шлунка та гастриту" (Лариса Попроцька. Сто грамів перед трапезою – бомба сповільненої дії // ВЗ, 10–16.05.2012).

35.2.

"Проте ні Яценюк, ні його потенційні конкуренти не в змозі дати відповідь на просте запитання: а чим їхня третя сила краща за перші дві?" (Мих. Дубинянський. Газ. по-укр., 24.07.2009).

"... з точки зору освітнього процесу".

"Висновки нашої ради носять рекомендований характер" (Р. "Київ", 13.08.2009).

"Залишайтеся у гарному настрої" (Р. Ера, 3.12.2009).

"Криміногенна ситуація в містечку Вуглегірськ бажає бути ліпшою" (Телеканал "Україна", січень 2008).

"Закінчивши школу, сама в п'ятнадцять із невеличким стає сільською вчителькою" (Олег Вергеліс. Білявка і пастух. Колгоспний "посаг" улюблениці Сталіна // ДТ, 21.06.2008).

"На цій благодатній землі сформувалась притаманна саме селянину-українцю приватновласницька психологія. Тому комуністична влада Москви на чолі зі Сталіним нанесла нищівний удар саме по українському селянству" (День, 13.06.2008).

"Після завершення одного політичного сезону політологи малюють сценарії майбутнього політичного життя. Чесно кажучи, виглядають вони один страшніше іншого" (Кор. Ол-др Черевко "Ті, хто назвав себе елітою, готові запалити Україну з усіх чотирьох боків". Інт. з Вол. Литвином /ЛУ, 5.08.2008).

Це зовсім не так, як свого часу було обрано "РосУкренерго" в якості посередників у газових відносинах між Україною та "Газпромом" (Сірук Микола. З інт. з Послом США в Укр. Вільямом Тейлором // День, 13.06.2008).

"Багато з моїх колег і в Україні, і поза нею надають перевагу вивченню "твердих фактів" (Грицак Ярослав. Страсті за нац-змом. – К. : Критика, 2011. – С. 262).

"Я зараз говорю, як кажуть російською мовою, "нелицеприятные вещи", але їх треба говорити" (Наталія Ромашова та ін. Як "вилікувати" парламент? /з інт. з Л.Кравчуком/ // День, 5-6.03.2010).

"Другу величезну шкоду, яку він /Кучма/ зробив, – це запровадження системи злочинно-карного добору кадрів" (Левко Лук'яненко. Від колоніального стану до незалежності /Інт. з ним Івана Капсамуна у Дні 26–27.08.2011/).

"СРСР сповна був в змозі зберігатися без Балтії, без Закавказзя і Середньої Азії. Але проголошення незалежності України зробило подальше існування Радянського Союзу неможливим" (Ігор Лосєв. "Від Януковича до Якубовича" // День, 2–3.09.2011).

"Ці безкоштовні концерти під відкритим небом збирали тисячі киян, які щиро любили їх, справляли на них духовно-культурний вплив" (Юрій Килимник. Окраса культури // День, 20.05.2009).

"Іншого кремлівська пропаганда придумати просто не в змозі" (Юрій Райхель. Футбол як відображення ментальності і політики // День, 20.06.2012).

"Гірше будуть продаватися автомобілі в кредит? Та по мені, хай взагалі не продаються!" (Нова Васильківщина, 21.11.2008).

"2010-го уряду було важко працювати. Так важко, що треба було приймати неординарні кроки" (Експрес, 19.05.2011).

35.3.

"Хвильовий сказав, що забіг спитати, чи справді Шпола арештували. Постояв трохи і рушив назад" (Леонід Ушкалов, харк. проф., д-р філол. н. На пам'ять про 12 травня 1933 року // УМ, 15.05.2012).

"В п'яти верстах од Суботова" (зі ст. про Т.Г.Шевченка).

На запитання "Чому на відміну від оточення Тимошенко людей Ющенко сьогодні не чіпають?" Олег Рибачук відповідає: "Тому що так само в свій час Ющенко не чіпав людей Кучми" (Іван Капсамун. Інт. з Олегом Рибачуком // День, 4.03.2011).

"Зійшлися на компромісі: ми не розбиваємо наметів, а "беркутівці не відтісняють людей (Вол. Бондаренко, нар.деп. // ВЗ, 5–11.07.2012).

"Недавно зареєстрована /в Інтернеті/ спільнота "Громадянський рух 'Відсіч' " за пару днів обросла 'френдами' і сподвижниками. Цей рух і виступив організатором акції з вимогою зняти законопроект 'Про мови в Україні' " (Валентина Клименко. Мова як остання барикада // УМ, 5.10.2010).

"У будь-якому випадку держава повинна залишити за собою природні монополії, які на сьогоднішній день мають стратегічне значення" (Іван Капсамун. Позиція "змін". Інт. з Андрієм Пишним, членом політради партії "Фронт змін", 3.06.2011).

"З'ясовується, що інтернет аудиторія – дуже динамічна і швидко зростаюча. На сьогоднішній день її ядро – практично 50 % – складають молоді люди у віці 20–34 років" (Розвиток інтернету в Україні: "1+1" виявляє потенціал // День 18.01.2008).

"Іван Сірко – це той шибайголова, який, принаймні за моїми підрахунками, п'ять разів устроїв ножа в спину української державності. У найвідповідальніші моменти утвердження української козацької державності Іван Сірко, як кажуть, був тут як тут, і робив так, що Україна від цього програвала" (Микола Сірук. Інт. з істориком, проф. Вол. Сергійчуком // День 16–17.03.2012).

.....

"Нещодавно Володимир Мединський /рос. історик-міфотворець, який став міністром культури РФ/ з піною коло рота доводив, що жодного спільного нацистсько-радянського військового параду в 1939 році у м. Бресті не було" (День, 27-28.06.2012).

"Науці приділяється важливе значення" (З доповіді В. Полохала на Парлам. слуханнях 17.06.2009).

"Той /майстер недбалому учневі/ в серцях дорікає..." (СВ, 5.05.2006).

"Я і гадки не маю, коли мости повідчиняють" (переклад інтерв'ю Ксенії Новикової з жителькою Лондона в репортажі про катастрофічні повені в Англії на 5 каналі ТБ, 27.11.2009).

"В результаті ДТП 30-річний керувальник отримав смертельну травму" (Дорога не прощає помилок // Газ. ЛАД, 17.08.2011)

35.4.

Збирається на грозу (Василь Кожелянко. "Лицар тихого полювання", навів Анат. Ткаченко).

"Мої батьки виховали в мені ті риси характеру, які потім стали мені в нагоді" (Інт. Наталії Королевської // ВЗ, 5–11.01.2012).

"У даному випадку мова йдеться про Юлію Тимошенко та Віктора Януковича" (З "Порад виборцю" координац. ради "Нар. зборів" // СВ, 5.01.2010).

"Успіхи на Євро-2012, хай би як вони не тішили нашого самолюбства, не повинні заглушати в нас просту, тверезу думку: футбол – це більше ніж гра, але незрівнянно менше, ніж реальне наше життя" (Ігор Сюдюков. На світ і футбол – холодними очима // День 15–16.06.2012).

"Якби там не було – це крок до федералізації країни" (йдеться про кроки в Криму до того, щоб урівняти в правах конституції Криму і України. Інт. з Л. Кравчуком // День 19.07.2012).

"Як не парадоксально, але смерть провідника ОУН послужила українським націоналістам" (Петро Кралюк. Феномен Ст. Бандери // День, 30–31.12.2010).

"Давайте разом згадаємо цю неабияку жінку..." (Олег Вергеліс. Білявка і пастух. Колгоспний "посаг" улюблениці Сталіна // ДТ, 21.06.2008).

"Дію 'Тараса Бульби' режисер (Бортко) переніс із 30-х років XVII століття у 80-ті роки XVI століття – і тим перетворив усе дійство на незрівнянну 'крислату журавлину' з чітким антизахідним (і, власне, антиукраїнським) ідеологічним спрямуванням" (Сергій Грабовський. Телесеріали й біомаса // День, 24.07.2009).

"Мова йтиметься про хвороби опорно-рухового апарату" (Реклама на УР-1, 6.07.2012).

"Традиційним стали заходи, організовані дошкільними працівниками міста, що підкреслюють увагу до дитячих прав, до важливості формування гармонійної особистості" (Шепетівський вісник, 14.06.2011).

"Фібрамін стане вам у нагоді" (Медична реклама // УР-1, 24.01.2012).

"В парку навпроти Кабінету Міністрів, де триває акція голодування "чорнобильців", одразу в очі кинулася відсутність правоохоронців" (Іван Гавриляк та ін. Чорнобильський піст // УМ, 7.12.2011).

"Жодна подробиця не повинна пройти повз увагу редактора" (30.10.2010, саморедагування при перекладі словникової статті з довідника К. М. Накорякової).

"Як показав Ванкувер /"Біла олімпіада"/, йому не по плечу навіть сучасний спорт" (Єн Прайд, ген. дир. компанії Eurasia Strategi & Communications // День, 23–24.04.2010).

"Під загрозою великі речі – і не лише наше з вами право на професію, але й без малого сама незалежність нашої держави!" (Telekritika, електронний ресурс, 04.06.2010).

"Подібну мету переслідувала й мовна політика режиму" (3 дипл. роботи, весна 2011)

"38 людей загинули, 55 отримали поранення внаслідок зіткнення двох автобусів" (УМ, 24.02.2010).

"Між тим реакція деяких українських дослідників на ініціативу святкування 1150-річчя Російської держави все ще нагадує мислення 'від супротивного' " (Василь Ткаченко. Усесвіт Руси-України // День, 21.09.2011).

ВПРАВА 36

**Інтерферовані (кальковані, спотворені) прислів'я і приказки.
Знайдіть українські відповідники**

"Ви що, не розумієте, що ходите по лезу порохової бочки?" (Сказав служивий // СВ, 22.01.2010):

"Не зможеш, Іване, мішка підняти, кишки у тебе тонкі" (Ж-л "Малятко", березень 2011).

"На смак і колір, як відомо, товариша немає" (Вол. Лесной. Про "операції".. // День, 14.07.2011).

"Допитайте його з пристрастям" (Дубляж з рос. ментовського серіалу на НТН, 12.06.2011)

"Художників восени рахують" (заголовок в УМ, 27.02.2009).

"Не миттям, так катанням, а своє взяли" (репортаж з футб. матчу Кривбас-Шахтар, 6.11.2010).

"Закордонні гастролі, про які полюбляють розповідати наші музичні діячі, часто є туристичними поїздками, а анонсовані контракти із зарубіжними продюсерами – маячною сивої кобили" (Тижевик "Коментарі", № 8, 25.02.2011. – С.28).

В російському тексті телесеріалу: "Прошу любить и жаловать"; переклад на "українську" в титрах: "Прошу любити і шкодувати" (Т/с. "Бігти" на кан. "Україна", 21.07.2012).

"Як зазначив депутат, в інформації, яка з'явилася, про його роль у цій справі все перекручено з ніг на голову" (Хр., 21.02.2009).

"І слід прохолов" (3 літ. конкурсу "Золотий лелека – 2009", Варфоломій Кнурець. "Метеорит"; навів Анат. Ткаченко, ЛУ 3.12.2009).

"Голова встала від вас дибки" ("Сказав служивий", СВ, 6.03.2009).

"Зіна ж показує Антонові від воріт поворот..." (День, 16.05.2008, Анонс програм, про фільм "Кремінь", Росія).

"В чому феномен Лідії Степанівни Джунь? Вона й мокрим рядном може накрити, вздрючити так, що мало не покажется, а її все одно поважають" (Рай. газ "Трудова слава", на Вінниччині, 6.08.2011).

"Історія не знає сослагательных наклонений – если бы да кабы..." (УР-1, 16.02.2010; гість редакції – відомий гідролог).

На запитання радіослухача, чи не ЗМІ винні в розбраті у владі і суспільстві народний депутат відповідає: "ЗМІ – це дзеркало нашого суспільства. Тож на зеркало неча пенять, коли рожа крива" (УР-1, 22.05.2009).

"Кажуть, благими намереннями вимощена дорога в ад" (УР-1, 18.05.2009).

"А зараз я хочу подякувати своїм колегам по фракції і демократичній коаліції за те, що вони зрозуміли мене (перелічує прізвища Миколи Томенка, Сергія Соболева, Володимира Яворівського та ін.). За те, що вони *наступили собі на горло*, і... готові були принести в жертву свої переконання" (Юлія Тимошенко про зрив переговорів про "широку коаліцію" – цит. за ДТ, 13.06.2009).

ВПРАВА 37

Знайдіть живомовні українські відповідники "неочевидним" калькованим сталим словосполучкам

Порада редакторів: використайте питомі складники української фразеології: *аж; а що.., то; включно з, зокрема, серед них, особливо ж тощо; всупереч, наперекір; годі; дарма що; дати раду; дедалі, щодалі, чимраз, щораз; добре що, гаразд що; зараз же; знай; мабуть, либонь, найімовірніше (правдоподібно); незважаючи на; не так... як, не... як; однаково; попри все; попри що; та й годі; тільки-но; хоч би як, хай там як; тим часом; хоч би там що; щоб ви знали; щоб часом, щоб... бува* та ін.

Це немислимо собі уявити

Як раптом палати загорілися... (А як у Шевченка?)

Про це важко й мріяти

Незважаючи (навіть не дивлячись) на те, що...

А так як (або й позаяк) при цьому витрати не збільшуються, то справа вигідна

Все більше, все вище, все частіше...

Сумніватися не доводиться

Мати в свою чергу стала бігти...

Як би то не було...

Мені все одно... І все одно він зробить це...

Між тим якість освіти визначається обмеженими фінансами

Не дивлячись на те, що... (Які є синонімічні варіанти?)

Як би (Напр.: "Простежте, як би вона чого не наробила"; "Чи не рано пташка заспівала, як би кішка не спіймала")

Сказав – і точка (або й Сказав – і крапка)

Україна була спілкою вільних князівств до тих пір, поки її не зруйнували татари (навела О. Курило)

Гуляли до самого ранку...

Благо, закон у нас, що дишло (УМ, 7.12.2006)

Знайшов вихід...; вибився з колії...

Не стільки..., скільки... ("не стільки почув, скільки здогадався...")

Як не... чи як би не (було); який би не (був), куди б не..., скільки б не... (Напр., "Як би там не було, а я таки віддав ту клятву флягу журналістові")

А дівчата безупинно співають (не перестають співати)

Його охопило почуття жалю

В безпосередній близькості від будинку – горód

Варто було лише ступити крок, як шарудіння припинялося

В тому числі

Всі форми власності в однаковій ступені законні

Хай буде вам відомо

Швидше за все він захоче поновити стосунки

<p>✓ Зросійщені прийменникові словосполучки</p>
--

ВПРАВА 38

Виправте кальковані прийменникові конструкції згідно з природою української мови

Підказка для редактора: у деяких складних варіантах при перекладі скористайтеся живомовними елементами:

– сяк-так; так-сяк; абияк; лиха (горя) прикупивши

– як кіт заплакав, з комарів хоботок, з комареву ніжку, як у зайця хвоста тощо. Пошукайте й свої живомовні елементи.

38.1

Йти по берегу

Проживаю по адресу...

Відправте за адресою...
Гроші переводимо по безготівковому рахунку
По вихідних днях
Постанова прийнята за клопотанням профспілки
За твердженням свідка
При внесенні виправлень користуйтеся корпоративною системою
коректорських знаків
Не робіть висновки за чутками
Матч відбудеться при будь-якій погоді
При одній згадці про це я знов хвилююсь
При порівнянні виходить...
При умові...
Відкладаємо про чорний день
З великою охотою (від рос. с большой охотой)
З горем (лихом) пополам
З усіх сторін
У хворого відняло мову (від рос. отняло речь)
Через пень-колоду
З гульчин ніс (рос. с гулькин нос)
З червоного рядка (рос. с красной строки)

38.2

"Висновки експертизи будуть не в його користь" (УМ, 4.04.2009).

"Стадіон за формою нагадує літаючу тарілку" (Антін Бобир, Гаврило Степаняк. Діамант для 50 тисяч обраних // УМ, 1.09.2009).

"Будівництво велось по новітнім технологіям" (З виступу Юлії Тимошенко 7.08.2009 у Броварах на врученні ордерів на квартири, побудовані з участю Кабінету Міністрів).

"Дуже цікавий круглий стіл був по корупції" (Чим зарядити народ? Інт. з Арсенієм Яценюком // День, 25.06.2010).

"По дипломатичним каналам Україна звернулася до США і РФ з проханням, згідно з положеннями Будапештського меморандуму, провести консультації по ситуації, яка складається навколо острова

Тузли" (Аліна Попкова, Микола Сірук. Інт. з кол. першим заступником міністра закордонних справ Ол-дром Чалим. День, 2007).

"Дії слідчих органів по справі Гонгадзе серйозно відобразяться на репутації нинішньої влади" (Підзаголовок до м-лу: Іван Капсамун. Велике замкнене коло // День, 4.03.2011).

"Натомість формуються дві державні компанії – одна по транзиту, інша по купівлі-продажу" (Чим зарядити народ? Інт. з Арсенієм Яценюком // День, 25.06.2010).

"У процесі навчання, як відомо, формуються всі інтелектуальні риси школяра. Проте тільки при умові високого рівня такої діяльності, успішного навчання в старших класах учень усвідомлює себе як розумового працівника, як суб'єкта розумової діяльності" (Заг. психологія: Хрестоматія: Н. пос. / О.В.Скрипченко. – К., 2007.).

"Називаємо переможців у порядку згідно набраних балів" (Р. Ера, "Пісня року", Ірина Грей, 14.02.2010 і в інших передачах).

"Я в силах допомогти Вам здійснити ваше найпалкіше бажання в продовж 30 днів" ("Місто +" 1.12.2005).

"Юлія Тимошенко відгукнулася на прохання ДТ, докладно й повно висловившись по всім запропонованим нами місяць тому темам" (Сергій Рахманін та Юлія Мостова. Вріз до інт. "Юлія Тимошенко: з хворою спиною, але з міцним хребтом" // ДТ, 21–27.04.2012).

**✓ Зросійщені сталі словосполуки
з ключовими словами**

До відома редактора: Йдеться про "фразеологічні асоціації" з тим або тим російським словом (*вступать, делать, заключать, находить, открывать, принимать, пользоваться, приносить* і под.). Пропонується для редагування дві вправи: з ключовим

.....

словом "открывать" (у формі перекладу з російської); з ключовим словом "попадать" і збірна вправа – з рештою таких слів.

ВПРАВА 39

Перекладіть з російської (не забувайте про фразеологічні варіанти)

39.1.

открывать, открыть воду

открывать Америку

открывать, открыть (раскрывать, раскрыть) глаза кому на что перен.

открывать, открыть душу (сердце) кому

открывать, открыть зеленую улицу кому, чему разг.

открывать, открыть кредит

открывать, открыть навигацию

открывать, открыть огонь (начинать стрелять) воен.

открывать, открыть рот (див. ще разевать, разинуть рот)

открывать, открыть счет

открывать открыть окно (дверь)

открывать открыть сезон

открывать, открыть тело взорам

открывать (в зн. разоблачать)

открывать открыть широкие горизонты перед кем

открывать, открыть (раскрывать, раскрыть) [свои] карты

39.2.

открываться кому

открываться глазам

открытие

открывающий

открывающий глаза кому

открывающий дверь

открывающий душу

открывающий огонь

открывающий перспективу

открывающий перспективу для чего

открывающий сезон
открывающий тайну
открыть взору
открыть дорогу
открыть тайну
день открытых дверей

39.3

Виправте калькований варіант

закривати очі

відкрийте книгу на сторінці 100

відкрити нову сторінку в чому, перен.

відкрита людина

відкриваючий широкий простір

йти на це з відкритими очима

відрізнявся відкритістю і прямою

відкритка (поштова)

“Відвідали музей під відкритим небом у Пирогові” (5-й канал ТБ, 4.09.2005).

Відкрив очі – і відчув себе в справжнім раю” (Борис Старчевський. “Провінціал з країни дурнів” – з рук. до Вітч. № 1-2 – 2005).

“Снав у походах [Святослав Ігоревич Хоробрий] без шатра під відкритим небом” (День, 19.08.05).

ВПРАВА 40

Перекладіть на українську

Все бросились куда попало

Все шло хорошо, пока не попала в немилость к начальству

Вы попали ко мне как раз во время

Главное – попасть в тон

Делал все как попало, спустя рукава

Как и откуда вы сюда попали?

Книги оставлял где попало

Многие попали в плен, в неволю

Наши моряки попали в беду (в переделку)

.....

Ни за что попал под суд
Попадет ему за это
Попал в неловкое положение
Попал не в бровь, а в глаз
Попали, в конце концов, на дорогу
Попал на счастливую мысль
Совершенно случайно попал мне навстречу
Форвард попал, наконец, в цель
Хитрил-хитрил – и попал впросак

Допомога редакторів: нижче наведено фразеологічні ядра поданих у вправі речень і словосполук. Слід врахувати, що до російських фрагментів можуть бути й по 2-3 відповідники.

буде йому за це	опинитися на слизькому
вгадав, як в око вліпив	опинитися перед судом
в дурні пошитися	попастися
він мені здибався	потрапили (втрапити) куди
вклепатися	потрапили, натрапили,
влучити, вцілити	набрели (зійшли)
впасти в неласку у кого	стати перед суд
де попада́дя, де припало	узяти в лад
достроїтися до тону	упасти в неволю
йому спала щаслива думка	у самісіньке око вцілив
кинулись хто куди, куди хто	ускочити в лихо (в біду, в
запопав	халепу)
нагодитися вчасно (саме вчас)	ушелеп/к/атися, доскочити біди
натрапив (потрапив) на	(лиха)
щасливу думку	як попада́дя, абияк; байду́же
не знати, на яку ступити	забитися, прибитися куди

РОЗДІЛ 5

ПОМИЛКИ У ВИКОРИСТАННІ ЛЕКСИКИ НЕОСНОВНОГО ФОНДУ ("Периферійна лексика")

- ✓ *Архаїчна і діалектна лексика*
- ✓ *Актуалізовані питомо українські слова*
- ✓ *Іншомовні слова*
- ✓ *Жаргонізми (сленгізми)*

✓ <i>Архаїчна і діалектна лексика</i>

Архаїзми, діалектизми

Щодо редакторської роботи з цими пластами лексики найважливішим є стилістичний момент – доречність використання. Йдеться про вживання архаїзмів без стилістичної потреби. І тут слід передусім звертати увагу на анахронізми, які трапляються в текстах. Ось як літературознавець Анатолій Ткаченко аналізує художній конкурсний твір Василя Кожелянка "Третє поле": "Непогано з мовного боку. Щоправда, деякі пасажі звучать анекдотично. Трипільські автохтони вдаються до таких сучасних фраз, як:

- *гарантом нашої дружньої угоди*
- *торкнеться кістлява рука голоду*
- *тут запитання ставить вождь (ніби на допиті)*
- *законна дружина*
- *терміни: надлюдина, полковник, підполковник тощо"*

(Анатолій Ткаченко. Якщо не ми, то хто ж? // ЛУ 9.07.2009).

Ясно, що все це суперечить принципу історизму в мові. Це – анахронізми.

А ось як зображує історично віддалену дійсність Ліна Костенко (у романі в віршах "Маруся Чурай"):

*Тоді ми, вряд, казали-сьмо Черкесу
і всім також особам принаявним,
щоб мову свідкам не перебивали,
понєваж будуть випхані із ратушу,
а двері будуть взяті на скабу.* (Маруся Чурай, с. 5)

Тут *вряд* – влада, конкретно – суд; *казали-сьмо* – старослов'янська форма слова; *принаявним* – теж застаріла форма слова "присутнім"; *понєваж* – старослов'янське оскільки, в ін. мовах збереглося донині, напр., у чеській, словацькій мовах; *ратуш* – в ужитку й нині в Європі та в деяких наших західних містах – Львові, Ужгороді, Чернівцях, де збереглися будівлі колишніх ратуш (тільки жіночого, а не чоловічого роду – *ратуша*).

Як бачимо, письменниця майстерно, зі знанням справи передає атмосферу і мовну специфіку зображуваного історичного епізоду.

Тож у першому фрагменті редакторське втручання (певно ж, з участю автора) потрібне. У Ліни ж Костенко можна лише повчитися літературної майстерності.

Ліна Костенко, до речі, про анахронізми пише: "Архаїка ще має добрий музейний вигляд. Але анахронізми виглядають погано, це баласти, це *ана – chronos*, це проти часу" (Ліна Костенко. "Україна як жертва і чинник глобалізації катастроф" // Екстракт 150. – К.: Вид. газети "День", 2009. – С. 157).

Редактор має дбати й про доречність використання діалектизмів. Найчастіші стилістичні похибки тут пов'язані з порушенням міри і ясності викладу, а також з неточністю значень слова.

Редактор має звернути особливу увагу на доволі масове явище поновлення цілих шарів призабутої питомої української лексики і фразеології, а насправді вилученої в ході лінгвоцидних заходів 30-х років мин. ст. За цю справу дружно взялися не лише літератори, науковці, а й журналісти.

Так з'явилася й мода на такі слова, як *наразі*, *либонь*, *натомість*, *відтак*, *попри* і под.

Але ж не дарма кажуть, що вони призабуті... Звідси – неточності, зміщення в семантиці. Тут і є робота для редактора...

ВПРАВА 1

Виправте неточності в уживанні актуалізованої лексики (там, де вони є). Там же, де ви залишите слово без виправлення, поясніть чому.

Аби, відтак, далєбі, либонь, наразі, натомість, позаяк, попри, прецінь тощо.

1.1.

Аби

"А що робити, аби первинний імпульс не губився, аби проект не деградував?" (Дмитро Десятерик. Інт. з Борисом Гройсом // День, 18–19.05.2012).

"Аби зазирнути в лабораторію композитора, досить почути цю композицію..." (УР, 28.11.2006).

"Затіяли ми ту справу для того, аби зміцнити економічні позиції фірми" (УМ).

"Не встиг, аби перехопити м'яч" (УТ-1).

Відтак

"Результат у журналістиці найбільшою мірою залежить від професійної і творчої внутрішньої свободи журналістів. Відтак автор з самого початку уявляв для себе роль у проведенні професійних тренінгів як можливість дати їх учасникам – журналістам способи якомога ефективнішого вирішення різноманітних, як шаблонних, так і непересічних ситуацій у повсякденній журналістській роботі" (з рукопису ст. до ВОР № 1 – 2012).

"Відтак програма цілком безболісно адаптується до аудиторії".

Далєбі

"Далєбі, всі губернії перелічувати не будемо, подивимося лише, як складалася 'історична ситуація' на землях, що нині складають Донецьку й Луганську області" (Михайло Бублик. Так склалося історично // УМ, 9.07.2008).

Натомість

"Тимошенко не змогла вчасно прибути (на дипломатичний прийом, який влаштував Ющенко) – через негоду затрималася в Одесі. Натомість на прийомі була Валентина Семенюк" (1+1, ТСН – 7.02.2008).

"Спортсменка Н. виступила у фіналі забігу..., була шостою. Натомість в Австралії на тенісних кортах М. програла поєдинок з швейцаркою" (Р. Ера, 4.02.2003).

"Чеснаков натомість повертається на своє місце" (З фубольн. репортажу Ворскла – Шахтар, 14.05.2011).

"Напередодні вихідних нам сказали, – розповідає Тетяна Ніколашина, яка перебуває тут (у місці громадського протесту) натомість свого чоловіка-"чорнобильця" (УМ, 28.03.2007).

Наразі

"Наразі порушено кримінальну справу за статтею 156 Кримінального кодексу України" (УМ, 27.10.2006).

"Вводиться автоматична електронна система керування рухом на дорогах. Наразі вона працюватиме на відрізку від Харківської площі до аеропорту Бориспіль" (Р. Київ, 8.12.2006).

"У Приазов'ї, де я наразі мешкаю, український дух щезає..." (Укр. сл., 26.09.2002).

"Наразі я запрошую вас..." (Р. Ера, 22.05.2006).

Попри

"Попри звання, нагороди, сферу занять, ці люди (Ліна Костенко, Дмитро Гнатюк та ін./ і є природна еліта нації, яка визначає істинне обличчя України, її місце в європейському і світовому співтоваристві" (О.Глушко. Жовтогарячий вихор свободи. – Рук до Вітч. № 11-12 – 2004).

Позаяк

На запитання "Чи є у Вол. Яворівського учні? – відповідає: "Позаяк я не оголошую набору, немає і школи" (Вол. Яворівський у ЛУ 5.07.2007).

“Тим не менше позаяк ви за межами України...”; (Р..Скрипін бере телефонне інтерв’ю у Л. Кравчука // 5-й канал ТБ, 23.07.2005).

1.2.

Аби

"Охрім, аби кого побачив у біді, зараз вирятує, хоч там як утратиться" (Марко Вовчок).

"Цікаво, як склалася б доля США, аби від Вашингтона вимагали довідку про стан здоров’я, який пересувався в інвалідному візку? (Р. "Голос Києва", 27.11.2006).

“Було б добре, аби голови комітетів попрацювали” (ВР, А.Мартинюк, травень 2012).

Відтак

"Знаю цього чоловіка добре. Відтак упевнений в його адекватній поведінці “на всі сто” (Хр., 2.11.2005).

"Модулі, більші за академічну годину, і в умовах тренінгу розбиваються на окремі частини, що не перевищують ті ж 80 хвилин. Відтак ніщо не перешкоджає такому плануванню курсу, коли весь загал матеріалу буде адаптовано до академічних годин" (З рукоп. "Ефективне виробництво теленовин").

.....

"Учасники тренінгів навіть можуть власними прикладами чи аргументами коригувати на кращі окремі висновки, окремі частини системи. Відтак, завдання тренера – постійно спонукати учасників у кожному модулі ділитися з групою здобутками з власного досвіду або принаймні прикладами з нього" (З рукоп. "Ефективне виробництво теленовін").

Натомість

"Незалежно від запропонованої натомість Огрязка кандидатури – країна продемонструвала: принципові, фахові, досвідчені, аристократичні дипломати в нас "не проходять" (Олена Зварич. Напівпровідник // УМ, 22.03.2007).

"Можливо, у відпустці, яку Віктор Янукович /на той час Прем'єр-міністр/ планує натомість передвиборчої компанії, вдасться довчитися грати на гітарі" (УМ, 21.06.2007, текстівка до фото Януковича з гітарою).

"Сумська міськрада визнала Президентом Віктора Ющенка. Натомість Закарпатська облрада висловила недовіру ЦВК" (ТБ Ера, 1.12.2004).

"Натомість не зуміли подолати кваліфікацію два наші спортсмени..." (УР-1, 22.05.2006).

Плату за вхідні дзвінки все ще беруть... Натомість пеню за квартплату зняли (ICTV, 20.02.03).

Наразі

"Чи існує, на вашу думку, наразі елітарна література?" (Богдана Пінчевська. Інт. з літератором Вол. Єшкілевим // ДТ, 11.07.2009).

"Наразі, Олена Чечуліна підкреслила, що Мінфін, Держказначейство, ГоловКРУ та низка інших державних органів

працюють над втіленням у життя стратегічних урядових документів з реформування бухгалтерського обліку" (Хр., 19.12.2008).

"Наразі поки що немає такої можливості" (йдеться про розпуск парламенту; УР, 9.06.2006).

"Погодьмося, це так само складно, як не лайнутися наразі словом "дискурс" (Ігор Бондар-Терещенко. Блеф і ніщота укр. інтелектуалів // ЛУ, 13.01.2005).

Попри

"Попри на взаємний зростаючий потяг, колеги прагнуть не виходити за рамки професійних відносин" (День, 6.07.2007. Анонс програм).

Позаяк

"Політично незручно було називати спільного предка "руським народом", позаяк складалося враження, що мова йде не стільки про спільного предка східних слов'ян, скільки про предка російського ("руського") народу" (Наталія Юсова. "Давньоруська народність": неоднозначність термінолог. трактування // Confraternitas/ Україна: культ. спадщина, нац. свідомість, державність. Вип. 15, 2006/2007).

"Свідомо чи несвідомо українські автори XVIII ст. хотіли влитися у загальноросійський культурний процес, а точніше творити його, позаяк російська література щойно зароджувалася" (Фаріон І.Д. Мова – краса і сила. – 2-ге вид. – Л.: "Львівська політехніка", 2007. С. 127).

"Наразі особи нападників встановлено, а джип вилучено" (УМ, 31.03.2010).

Нагадаємо, що наразі в процесі вступу до СОТ Україна завершила переговори і підписала двосторонні протоколи про доступ до ринків з усіма 49 країнами – членами робочої групи СОТ, окрім Киргизстану (УМ, 13.11.2007).

"Однак наразі заковика в іншому – раніше місцевий суд забороняв Бабенку ставити свій автограф на рішеннях міськради, позаяк саме його обрання на пост голови визнано нелегітимним" (УМ, 16.04.2010).

Либонь

"ФІФА і УЄФА ніколи не дадуть дозволу на проведення змагань, якщо неможливо забезпечити евакуацію людей за 15 хвилин (йдеться про Центральний стадіон – НСК "Олімпійський)... А либонь у нас є унікальний шанс на проведення чемпіонату світу" (ДТ 25.03.2006).

Попри

"Попри капітанську пов'язку він навіть не потрапляє в основний склад (СТБ, із записів за жовтень – грудень 2000 р.).

"Попри всіляких негараздів"... (Автор – В.В.Снагощенко. Ст. до ВОУ № 2 – 2004).

Позаяк

"Збитки, схоже, чималі, позаяк ущерть вигоріло все..." (Василь Садовський. А в рукаві... сухо // УМ, 2510.2011).

"Ми відкидали комунізм із кількох різних причин. Позаяк він був брехнею, а ми шукали істину. Позаяк він був конформізмом, а ми прагнули автентичності. Позаяк він був поневоленням, страхом, цензурою, а ми прагнули свободи. Позаяк він був нерівністю, а ми вірили в рівність і справедливість. Позаяк він був абсурдною економікою дефіциту, а ми шукали шляхів до раціональності, ефективності й добробуту. Позаяк він був перманентною атакою на традицію та національну ідентичність, а ми відчували себе їх спадкоємцями. Позаяк він був репресивним щодо релігії, а ми були переконані, що право людини на сповідання Бога є фундаментальним людським правом" – це слова польського інтелектуала Адама Міхніка в перекладі автора статті (Олекса Підлуцький. Шлях до свободи Адама Міхніка // ДТ, 6.06.2009).

"Сам режисер у мемуарах натякав на заздрісників. А позаяк він був людиною гордою, то відмовився писати покаянного листа в ЦК" (Олег Вергеліс. Білявка і пастух. Колгоспний "посаг" улюблениці Сталіна // ДТ, 21.06.2008).

Розповідає людина, яка пробула 19 років у комі: "Це було несамовите відчуття, позаяк я вже й забув, як виглядає світ стоячи", – не може натішитися Гжебський. Відтепер перед одужуючим новий виклик – почати ходити (Антін Борковський. Польський пацієнт // УМ, 6.06.2007).

—
Що ми помічаємо в публіцистичних і наукових публікаціях?

– Надмірне вживання деяких реанімованих слів (а за цим убивається синонімічне багатство української мови);

– з мови практично щезають необхідні слова, які несуть на собі національні ознаки мови, наприклад *спол.* "щоб", який у деяких авторів повністю витіснений сполучником "аби" з немотивовано розширеним стилістичним значенням;

– дуже часто ці слова просто зайві – як словесне сміття;

– автори не вдумуються в семантику цих слів, погано логічно мислять (з тими "місточками" *натомість, попри, наразі*). Насправді ж, це просто демонстрування їхньої логічної безпорадності;

– перетворення деяких із цих прислівників на прийменники (*натомість чого*), що суперечить мовній нормі

✓ Іншомовні слова

У нових поколінь журналістів помітним є нестримний потяг до варваризмів. Особливо на ТБ...

ВПРАВА 2. Замініть чужі слова українськими

аналогічний –

анахронізм –

антагонізм –
аномалія –
античний –
анулювати –
арбітр –
апатія –
архаїчний –
атестат –
акомпанемент –
актуальний –
альманах –
альтруїзм –
адаптація –
альянс –
афера –
аванс –
автобіографія –
абсурд –
авангард –
дайджест–

ВПРАВА 3

Доберіть українські синоніми до іношомовних слів

Антиципація, баланс, вакантний, іпотека, квота, консенсус, консалтинговий, конформізм, корупція, міграція, номенклатура, нон-стоп, паритет, преамбула, радикальний, ратифікований, реалізація, регрес, резерв, резолюція, терпимість, толерантність

Скористайтеся підказкою в переліку відповідників:

безперервно, вільний, докорінний, дорадчий, занепад, запас, застава, затверджений, згода, здогад (передбачення), передмова, перелік, переселення, підкуп, пристосовництво, продаж, рівновага, рівноправність (рівність), рішення, частка

ВПРАВА 4

Замініть чужі слова українськими у фрагментах.

“Товар на ринку реалізовували з порушенням нормативних документів за органолептичними показниками” (газета “Печерськ”).

“Товар недоброякісний. Не треба й лабораторного аналізу – досить перцептивного сприйняття” (“Дзеркало тижня”).

“Методи, необхідні для тематичного аналізу [журналістського] тексту, повинні моделювати реальні процеси сприймання змісту твору, але відрізнитися від справжньої перцептивної діяльності аналітичністю” (В.Різун. Літ. редагування. С. 207):

“Треба максимально використати креативний потенціал дитини” (з рук. до ВОУ № 3 – 2007).

І футбольні оглядачі уподобали це слово: “Вийшов на заміну Валентин Белькевич – отже креативний потенціал команди [“Динамо” Київ] зростає (СТБ).

“Шевченкова протейстична багатоликість упродовж десятиліть просто не фіксувалася національно-культурною рецепцією, а редукувалася до того чи того ідеологічно монохромного образу” (Забужко О. Шевченків міф України, с. 114).

Але, як переконує продюсер Міки Тимофій Нагорний апгрейд матеріалу тільки на користь Україні” (УМ, 16.03.2011).

Ще у Забужко: “... силою самої своєї національної атрибуції цілком здатне витіснити автентичну локальну культуру”

На ТБ нам часто розказують про піплометричні дослідження – якщо скалькувати на українську, то це будуть *народовимірювальні* (у виступах менеджерів і редакторів ТБ в газ. "День"). ***А чи треба це робити?***

.....

"Паркетні репортажі /про візит до Києва Дж. Буша/ просто не потрібні були глядачеві. Фактично не розкривалося те, навіщо був цей візит, не розкривався бекграунд" (День, 4.04.2008, добірка інтерв'ю, тут слова Валерія Іванова, през-нта Академії укр. преси, проф., д-ра філол. н.).

"Чого це міністр, мовляв, так клопочеться за экс-підлеглу?.." (Інна Пукіш-Юнко. Омбудсмен "з чорного ходу" // ВЗ, 3-9.05.2012).

ВПРАВА 5

Виправте семантичні зміщення при вживанні іншомовних слів

"Чому ви всі четверо кричите дуєтом?" (Зауваження голови зборів – зі спостережень СВ, 2011 рік)

Приклад нерозбірливого використання іншомовного слова:

"Не боюся тебе, овердрафте!" – такий заголовок статті Людмили Заседи (День, 27.06.2008). Слово це трапилося їй у тексті угоди з банком на отримання зарплати через банкомат. Означає вимогу клієнта сплатити якусь суму, вищу від тої, яка залишилася на рахунку. Але у спеціальній статті про цей термін авторка, по-перше, через раз подає його то як "овердрафт", то як "обердрафт"; по-друге, відвідавши банк, вияснила значення терміна, але навіть не ставить питання про український відповідник, який, здається сам напрошується: перебір.

"Його (Поплавського) концерти проходять при повних аншлагах" (УР, 12.11.2009 – провідниця програми Тетяна Крепак).

"Це робити легко, як вирізати апендицит" (ТБ "Інтер", 6.10.2009).

"Не обирати тих, кому не довіряєте, – це має стати апріорією на цих виборах" (Вікторія Дем'янчук, нар. деп., КПУ, 15.07.2009).

"Цей постмодернізм виглядає поживно, дивиться легко і відчуття по собі залишає глибші, ніж деякі занудні блокбастери" (День, 8.08.2002, рец. на фільм Франсуа Озона "Вісім жінок").

"Головними блокбастерами першої половини літа стали фільми "Брюс Всемогутній", "Термінатор-3" і мультфільм студії Disney "У пошуках Немо" (День, 25.07.03).

"Комісія наштовхувалася на фактори порушення закону" (Голос Володарщини", 25.03.2011).

"Інфографіка як одна з найпопулярніших форм поширення ідей та інформації за допомогою візуальних образів є безумовною прерогативою у сучасних періодичних журнальних виданнях" (З дипломної роботи; травень 2012).

"Водяться моржі головним чином у північних арктичних водах" (Кн. "Цікаве для допитливих". – Х., 2009).

"Своє 80-річчя перший президент СРСР відзначив 30 березня грандіозним паті "Gorbi 80" у лондонському Альберт-холі" (Вис. замок, 4.04.2011).

"Ньюзрум, будучи лінивим думкою, часто бракує класні «людські» регіональні теми, тому що «у нас тут Варфоломей, не до вас!» (З рукоп. до ВОУ № 1 – 2012)

"Саундтреком до її /уповноваженої з прав людини Валерії Лутковської/ перемоги були не оплески, а крики "Ганьба!" (Інна Пукіш-Юнко. Омбудсмен "з чорного ходу" // ВЗ, 3-9.05.2012).

"У Національному ботанічному саду ім. Гришка відкрився I Міжнародний фестиваль сучасної скульптури Kyiv Sculpture Project" (Фототиждень. Україна // УМ, 8–9.06.2012).

"Мотоцикл марки "Мінськ" можна придбати у нас в декрет. Це вигідно і зручно" (З оголошення; навела студентка).

"Ну що, злорадно подумала, і без овердрафту обійшлося. Виявляється, достатньо все робити вірно" (Людмила Заседа. Не боюся тебе, овердрафте! // День, 27.06.2008).

"З 21 жовтня автобус по маршруту Калинівка – Антополь буде ходити факультативно – п'ятниця, субота, неділя" (З оголошення в рай. газеті).

ВПРАВА 6. (Для домашнього завдання та для заочників)

Уникніть іншомовного слова, замініть його нормальним українським

Варіант 1: абсолютний, апелювати, ескорт, ландшафт, престиж, симптом, фігура

артфестиваль (або й **артфест**); **нюз-рум**: Андрій Тичина про новий телевіз. проект "7 хвилин" на ТСН: "Студія налаштовує гостей на розмову – камерна, затишна, маленька. Тут більш інтимна атмосфера, ніж у традиційних новинних *нюз-румах*" (День, 14.04.06). "

Варіант 2: абсурд, арбітр, ідентичний, маклер, пропорція /не математична/, синхронний, фіксувати

бігборд; овертайм

Варіант 3: аванс, аргумент, ілюзорний, максимальний, протегувати кому, специфіка і специфічний, фіктивний
бізнес-ланч; он-лайн (онлайновий режим)

Варіант 4: автентичний, асимілювати, імідж, масштаб, рафінований, спорадичний, фікція

вікенд; офшор

Варіант 5: адаптувати, безапеляційно, імпозантний, медикаменти, раціонально, тираж *книжки*, характерний

дежавю Заголовок в УМ (11.09.2002): “Прокурорське дежавю” – про повернення на посаду Ген. прокурора.; **піар**

Варіант 6: адекватний, блокнот, індекс, мемуари, результат, трансплантація, філігранний

драйв; прайм-тайм

Варіант 7: актуальний, бюст, інертний, мінімальний, рекомендувати, трансформувати, філолог

електорат; прайс-лист

Варіант 8: акумулювати, вентилювати, інстинктивний, модернізувати, ренегат, тривіальний, фінальний

імідж; провайдер

Варіант 9: акуратний, вертикальний, інтелект, нюанс, рентабельний, універсальний, функціонувати

імплементация; продакшн-компанія

Варіант 10: альтернатива /нема альтернативи/, генеза, комплікація, парадигма, репутація, унітарний, фіаско

кастинг; промотування (“Програму “Документ” споч. створювали як *інструмент промотування* документальної продукції” /День, 11.03.05/)

Варіант 11: амбіція, генерація, консенсус, парирувати, ризикувати життям, фактор, флегматичний

консалтинг; ремікс

Варіант 12: анестезія, дефект, констатувати, перманентний, селекція, фантазер, фон

мейнстрім; саміт

Варіант 13: аномалія, еквівалент, концентрувати, пігмент, сенсаційний, фантом, фортуна

меседж (месідж); сек'юриті

Варіант 14: антагонізм, екземпляр, концентрувати, превалювати, сервіс, фанфарон, фривольний

мікс “Нова книга письменника [Андрія Куркова] – це *мікс* різних жанрів” (День, 15.10.04); **спічрайтер**

Варіант 15: анулювати, економія, критерій, превентивний, сибарит, фешенебельний, фундатор

моніторити (моніторинг); сіквел

Варіант 16: аналогія, дебати, консолідувати, пейзаж, санкціонувати, фамільярний, форсувати

ньюс(з)мейкер; супермаркет

ВПРАВА 7

З якою стилістичною метою автор вжив чуже слово?

“Віктор Ющенко – фігура абсолютно несамоствійна, у нього вельми сильні *сервільні* спрямування” (“День”).

“Вигини логіки Наталії Вітренко не піддаються аналізу – тільки *анамнезу*” (“Грані”, Тетяна Коробова).

"Те, що в нас ростуть ціни, – це *не інфляція, а вирівнювання цін*" (Михайло Бродський. Навела газ. ДТ, 30.12.2011).

✓ *Жаргонізми (сленгізми)*

Приклад проникнення злодійського жаргону на високий (державний!) рівень:

"Коли ми плануємо щось або говоримо, головне – щоб ми шлеперами не стали, як деякі з наших попередників" (В. Янукович, навела ДТ 30.12.2011. Шлепер – блатним жаргоном означає "вагонний злодій". Вислів президента – глибоко зневажливий, оск. в кримінальній ієрархії "шлепер" – одна з *найнижчих* злодійських каст // **Підсвідомі обмовки за Фройдом.** Зібрав Юрій Бутусов, ДТ, 30.12.2011).

ВПРАВА 8

Відредагуйте фрагменти, оцінивши, зокрема, доречність використання жаргонної та запозиченої лексики

"Згідно японської релігії чаїзм – це культ прекрасного серед тупих фактів повсякденності" (Виднокрай, 26.03.2008).

"Спочатку В.Базилевський згадав за неї (ревізійну комісію СПУ)" (Чому ревізійники "розбіглися" // Укр. літ. газ., 4.11.2011).

"Люди дуже драйвово почали сходитися на концерт" (5-й канал ТБ, репортаж з місця події, 7.10.2009).

"Деталізація в сучукрліті здебільшого стосується ресторанного начиння і наркотичних речовин" (Богдана Пінчевська. Інт. з літератором Вол. Єшкілевим // ДТ, 11.07.2009).

"Попришколюємось, чуваки!": "Діти, підемо пошпілимо у футболу...; досить уже шпілити, ідіть сідайте за уроки" (СТБ, 23.04.2007)

"Різні думки з цього приводу мають місце бути" (5-й канал ТБ, Хомутильник /Союз молодих регіоналів/, 31.07.2007).

"Це було супер. Все було організовано дуже суперово" (УР-1, Тіна Кароль, синхрон, 10.03.2007).

"Я не буду говорити за інших фотографів..." (День, 16.03.2007).

"Я записала стенд-ап для сюжету про жінок у польській армії" (Світлана Цибаньова. І все ж таки... Свій чи чужий? // День, 15.06.2007).

"Напевно, ТБ зможе вплинути на образ жінки, який існує в суспільстві. Якщо стане соціально відповідальним та психологічно тонким. Чесним і фаховим. Перестане годувати "піпл" сурогатом та "секонд-хендом" (Маша Томак. Емансипація на ТБ. – День, 2.03.2007, з підверстки думок експертів до ц. ст. – Тетяна Лебедева, член Нацради з питань ТБ і Р).

"Я думаю, що історичні телепроекти у прайм-тайм показувати не варто... Такі формати потрібні, але треба розуміти, що це вже постпрайм. А рис інтертейменту історичним програмам надавати варто" (День, 21.12.2007. Вахтанг Кіпіані, шеф-ред. проекту "Великі українці" /у викладі Маші Томак/).

"Цікавим був його [Романа Скрипіна] ефір із экс-главою СБУ Ігорем Смешко. І не тільки з приводу підозр у причетності службіста до отруєння Ющенка, але й з багатьох інших "стрьомних" тем". (День, [15.07.2005, Оксана Тихончук]).

"Якщо хтось, наприклад, з патріотичних міркувань чекає паралелей з "ВВ", то "Воплі Відоплясова" – щодо ліризму взагалі ніколи не вражали... Це [пісні групи "Воплі Відоплясова"] або залихвацький етнічний рок-н-рол., або відвертий стьоб на зразок переспівування пісень із радянських кінофільмів – "Постой, паровоз" або "Я прошу хоть ненадолго..." Пісні Олега [Скрипки] в дусі "Глибина" – зал перечікує, коли ж він перестане "давяти умняк" і "ухне"...". (День, 7.10.2005).

"Я кажу, країно, поки що неясно, як ми все-таки будемо вирішувати проблему Медведчука, якому – без балди – дуже потрібна реформа по-будь-якому" (Т. Коробова. Ось яка фігня. // Грані, 24-30.05

–2004); тут же “Вітюшу і головного червоного водночас мучить і дратує візитна естафета американів [до Кучми]” (Грані, 24-30.05.04).

Корчинський про вибори: “мухльож” (5-й канал ТБ, 21.11.2004).

“Щономера газета “Комуніст” друкує якийсь слоган на підтримку кандидата від партії на посаду Президента України” (“Наша столиця”, № 5 (18), жовтень 2004).

"Забий, нарешті, за пари" (Із закликів “Пори”, листопад 2004 року)

"Холод на Майдані перемагають без бухла” (УМ. 1.12.2004).

“Здається, незабаром у шоу-бізнесі вже не залишиться зірок, які б не підробляли якусь копійку до своїх мільйонів “халявною” роботою” (УМ, 19.08.2004).

“А до сьогодні компанія, мабуть, і відробила затрачені на зйомки 60 лимонів зелених” (УМ, 18.08.2004).

“Цього фатального вечора він завітав у рідні стіни із корефанами...” (УМ, 27.10.2004).

“А чого варта чудова канцелярська “феня” цього паперу! Що це за посада така – “заступник керівника штабу [на підтримку Януковича] по роботі з територією”? Підгортатиме [очев. підмітатиме] він цю територію чи що? (Яр. Грушевський, Укрінформбюро. Чому зростають борги із зарплатні // Грані, 24-30.05.04).

“А двометровий племінник з бабусею “ботає” тільки по-городському, бо українською “не кльово”, “западло” (Укр. сл., 26.09.2002) –

РОЗДІЛ 6

ВПРАВИ НА ВСТАНОВЛЕННЯ ЯСНОСТІ ТЕКСТУ

- ✓ *Різноманітні зміщення логічного наголосу (порушення позиційного принципу логічного наголошування; не на місці слово-посилувач; логічний наголос не на тому слові)*
- ✓ *Неясні омоформи*
- ✓ *Помилковий смисловий зв'язок слів (інакше – слабке керування), зокр. на стику двох речень; займенник у ролі двопланового компонента тощо*
- ✓ *Помилкове смислове роз'єднання слів*

Розповідає Рене Каппон: **Одного разу хтось запитав Ернеста Хемінгуея, чому він знову і знову переписував останній розділ роману "Прощай, зброє" – кажуть 44 рази. Він відповів: "Щоб правильно розставити слова" (с. 20).**

Каппон радить журналістам не тішитися думкою, що багато читачів здатні зрозуміти *неточні речення*. "Вони, – пише він, – не зобов'язані цього робити. Вони не зобов'язані здогадуватися, брати паузи для розмірковувань, повертатися назад або пробиратися через трясовину зайвих слів. Вони знайдуть собі якесь краще заняття" (с. 22).

✓ *Неточний логічний наголос*

ВПРАВА 1

Уточніть логічний наголос

а) Поставте необхідне слово чи словосполучення в наголошену позицію.

Випадки пропажі книг в інтернаті, як правило, замовчуються; тому ми окремо на них зупинимося.

Тепер я бачу, що вона знає свій предмет.

"Для дітей застосовувати "Синупрет" у краплях можна, додаючи їх у сік" (TV Екран, 10.12.2008, реклама).

б) У наступних фрагментах текстів логічний наголос порушено, поновіть правильну редакцію.

Найпопулярніша в Латинській Америці актриса Наталія Орейро не знімалася вже три роки в жодному серіалі. По-перше, ця заокеанська Наталка, яка до всього ще й співачка неабияка, по всьому білому світові встигла проїхатися протягом свого телепростору. А по-друге, вона встигла вийти заміж дуже вдало за цей час (За інформацією в УМ, 10.09.2002).

Хто б що не казав, а чоловічу гідність символізують гроші, можливо, так само, як охайний і красивий одяг, вишукана зачіска, манікюр, косметика – жіночу (За публікацією "Високого замку" 24.10.2002).

Автори цих праць помиляються по-різному: одні з них недооцінюють роль особи в історії України, інші її переоцінюють ("День").

"В театрі ім Саксаганського все може бути. Тут навіть один з найліпших акторів, кумир мільйонів глядачів, Народний артист Росії Валентин Гафт на сцені з'являється" (Газ. "Гривня береже копійку").

в) Якими лексичними посилювачами скористалися автори у поданих нижче уривках? Підкресліть.

Та якби ж вони гріли – оці такі дзвінки щебетання осінніх солов'їв [обіцяльників тепла в квартири] ("Урядовий кур'єр", 19.10.02).

.....

Оті чвари від Київської Русі, оті змагання за першість, за булаву з гостротою проявилися і в час незалежності України (“Урядовий кур’єр”, 19.10.2002).

Що там Прибалтика, всім Союзом довелося пожертвувати – ну, ніяк усе це не перетравлювалося [імперією] (День, 8.11.2002).

Я запитав випадкову перехожу пані (на вул. М.Аркаса в Хусті), чи чула, чи знає вона про Аркаса, про що їй говорить це ім’я (З красзнавч. нарису).

г) Поновіть пропущені лексичні посилювачі до підкреслених слів

Олексій Розумовський відстоював права українського козацтва у роки правління імператриці Єлизавети Петрівни і домігся відновлення гетьманства в Україні (“День”, 11.05.2002).

З цією метою, як дізналися журналісти, вже вдалося продати кілька квартир та об’єктів незакінченого будівництва (“Сільські вісті”, 13.09.2002).

“Словесний мотлох преться на-гора.

... слова вшановувань чи тостів

Для привітань з любов’ю, для добра

На жаль, нам підшукати так не просто”

(Василь Слабеньк, “Літ. Укр.”, 5.09.2002).

д) Переставте частку виділення на своє місце

З вікна видніються рідкі і безлисті ще липи.

Адже багато господарств мріють ще тільки про нормальні економічні умови.

Планований річний прибуток уже має бути досягнутий у жовтні.

Якщо минулого року було сім невстигаючих, то нині їх тільки у нас два.

Цьому батьки вчили ще його з дитинства.

Заняття зі стилістики були дуже корисні. Шкода, що тільки вони проводилися один раз на два тижні.

Голова приймальної комісії спитав юнака, чому він саме хоче стати юристом.

"Половину необхідної для організму дози вітаміну С ми отримуємо, саме вживаючи бараболю" (Укр. газ., № 35 – 2008).

е) Додайте до підкреслених слів, які ми хочемо логічно наголосити, слухний лексичний посилювач

Я не бачив, як виливають метал із мартена.

Друзі від нього відвернулися.

Чому змінюється мова?

Ви зможете писати для дітей.

Самодіяльний театр продемонстрував народне мистецтво.

Треба послуговуватися мовою, яку вчиш: усне мовлення основа знання мов.

Я не погоджуся на таку принизливу пропозицію.

Моя думка хай буде врахована.

Не закінчивши середньої школи, він з азартом молодості кинувся у білий світ (за О. Гончаром).

є) Виправте помилку в розташуванні слів в одному з поданих пар речень

Я приїду до тебе в п'ятницю. У мене вільний день у п'ятницю.

В актовому залі школярі вже поралися біля ялинки. Надвечір була прикрашена ялинка.

Письменника турбувало, щоб не вкралася яка-небудь помилка. Він читав спочатку сам коректуру, потім віддавав редакторові.

Дорогу постійно ремонтують. Ось і виходить: учора їхав тут, а сьогодні вже не можна.

Тоді ще не було писемності у казахів. Але їх усна творчість досягла високого рівня.

ВПРАВА 2

Усуньте неясність словоформи

Конверт заклеює автомат.

Відкриття не зуміло як слід використати підприємство.

Позитив переважає негатив.

Любов украла ніч... (З поп. пісні).

"Дані експертизи підтверджують слова свідків" ("Кримінальне Поділля", 27.09.2006).

"Чи треба спекулювати на горі?" (СВ, 1.09.2005).

Омоформа в заголовку: "Політики й телеобрази" (День, 10.06.2005).

"Телеграма матері надійшла учора" (Хр. № 43 – 2005).

"Нові знання давали дослідження природи людини, етносів, їхньої культури" (Анатолій Мельник. Інтерпретація історії в українській філософсько-освітній думці ХІХ ст. // Філософія освіти. – 2005. – № 2. – С. 152–161.с. 155).

Виноска на 1-шу полосу: "Гурт "Козацькі забави" просять співати українські пісні навіть на гастролях у Росії" (Хрещ., 9.01.2004).

Мирослава по приїзді до Києва зустрічала галаслива компанійка однокурсників.

Будинок народної творчості вирішив організувати на початку наступного року в нашому місті департамент з питань культури Київської міської держадміністрації.

"Що породжує плинність кадрів? Зниження рівня кваліфікації колективу, погіршення якості продукції, великі затрати на підготовку нових фахівців".

Третє робить непотрібним перше.

"Мені тільки не зрозуміло, чому уряд критикує Секретаріат Президента. Опозиція може критикувати уряд – це її законне право. Але Президент же не опозиція" (Леонід Кравчук. Головне – системна позиція // День, 28.03.2008).

"Кажуть, що її (козацьку "Чайку") екіпаж добряче пошматував шторм" (1+1, Алла Мазур, 12.06.2007).

Підзаголовок: "Музей одягу в Переяславі начебто виганяє Московський патріархат" (УМ, 31.07.2007).

"Автор подає таблицьку здобутків та втрат України і на цій основі зазначає, що позитив переважає негатив" (Валентин Корнієнко. Де наші очі? // ЛУ, 20.09.2007).

"За всієї автономності й закритості організації скінхедів /у Росії/ можуть відносно легко взяти під свій контроль, наприклад, спецслужби" (Говгаленко Валерій. У полоні чотирьох імперій // ДТ, 5.08.2006).

"Незабаром загальним місцем стане висновок про необхідність співпраці гілок влади, бо парламент тепер формує Кабінет Міністрів" (Ст. О. Мороза в СВ 23.08.2006).

✓ Хибний смисловий зв'язок

(Йдеться про невизначений смисловий зв'язок однієї синтаксичної одиниці з двома іншими, або інакше – про слабе керування)

ВПРАВА 3

Усуньте вади зв'язку слів.

При виконанні поданих нижче вправ для усунення стилістичних вад тексту скористайтеся такими зразками:

Варіант перший: зближення елементів правильного смислового зв'язку.

“Нилівна на вокзалі розкидає листівки з промовою сина на суді, де її заарештовують”.

Помилка усувається, наприклад, у такий спосіб:

“Листівки з промовою сина у суді Нилівна розкидала на вокзалі, де її й заарештували (зближено елементи “на вокзалі” і “де її й заарештували”).

Варіант другий: скористатися допоміжним словом, яке усуває невдалий смисловий зв'язок.

“Будувати човна допомагали товариші, дружина і сестра шили парус”. Тут досить протиставного сполучника “а”. “Будувати човна допомагали товариші, а дружина й сестра шили парус”.

Варіант третій: поділити речення на два. Ним теж можна скористатися, редагуючи наведений вище приклад: “Будувати човна допомагали товариші. Дружина й сестра шили парус”.

Варіант четвертий: заміна одного з елементів синонімом.

“Студенти мають власний клуб карикатур на чолі з професором Корабельським” (студентська багатотиражна газета). Замість словосполучки “на чолі” поставимо іншу: “який очолює” (фразеологічні синоніми): “Студенти мають власний клуб карикатур, який очолює професор Корабельський”.

Приклад хибного смислового зв'язку:

На одному з сайтів – порівняльна розповідь про Шеву та Зізу, у т. ч. де й коли народився тощо: “*Шевченко Андрій Миколайович народився в с. Двірківщина Яготинського району Київської області 29 вересня 1976 року. Зріст 184, вага 73 кг*”. Автор замітки “Шева і Зізу” Євген Зарудний з Харкова (День, 7.07.2006) в’їдливо зауважує: “Очевидно, Двірківщина, де народжуються немовлята зростом 184 сантиметри і вагою 73 кг, настільки відома всьому світу, що не потребує подальшої геополітичної ідентифікації”.

Пропуск смислової зв'язки, який призвів до логічної (темпоральної) помилки і до хибного смислового зв'язку.

Загиблого після повторного огляду упізнати не вдалось.

Деякі відпочивальники цілими днями лежать на тапчані на сонці, зіскакуючи з нього тільки для того, щоб попоїсти.

З лісу вийшли кілька солдатів у камуфляжних строях, які щось кричали.

До написаного за ці два роки я не додав ані рядка.

Уже не один космічний корабель був виведений на орбіту з людиною на борту.

Розпочато підготовку мисливців для винищення вовків і осіб, які будуть керувати облавою.

Її вражало несумлінне ставлення до роботи своїх подруг.

Давно шукаю сковороду для яєшні і млинців з нержавіючої сталі.

Технікум запрошує на викладацьку роботу інженерів, сторожа, кочегара.

"Минулого тижня у спорткомплексі цукрозаводу відбулися обласні зональні змагання молодих сімей, які були присвячені Міжнародному дню матер і" (Життя Теофіпольщини, 19.08.2011).

"То був для Артема воістину царський сніданок. Він не тільки вгамовував голод, а й уперше за багато місяців по-справжньому насолоджувався вишуканою їжею" (Ол-др Глушко. Чужий //з рукоп. до Вітч., № 7–8 – 2007).

"В наукових дослідженнях подібного роду дані опитувань мають бути підкріплені демографічною статистикою" (з рукоп. до ВОУ № 3 – 2005).

ВПРАВА 4

Відредагуйте, усунувши помилковий смисловий зв'язок слів

Маю автомобіль, подарований мені батьком, якого, щоправда, давно пора списати і вивезти на кучугури брухту (3 листа до ред. газети "Сільські вісті").

Табло показало результат нашої спортсменки – 30,5 сек., перевершивши, таким чином, норму майстра спорту (СТБ).

Одним із головних питань функціонування закладів освіти є формування коштів на підготовку фахівців, джерелами яких виступають державний та місцеві бюджети, кошти населення, організацій і установ (3 рук. до ВОР).

"Ці питання хвилюють мешканців нашого будинку, і вони чекають на них відповіді" ("Наскоком зрізали. Так і посадили б" // "Іскоростень", 14.10.2000)

Під час заслання ескізів і начерків значно менше (Зі статті про Т. Г. Шевченка).

"Неширокими доріжками серед густого споришу поспішають монашки" (Зі ст. про Т. Г. Шевченка).

"Вражаюче, що країна, яка пережила геноцид, масові репресії, не могла знайти місце на звалищі історії партії, яка за все це несе відповідальність" (Ігор Лосєв. Демарш із сталінського бункера // День, 25–26.05. 2012).

"Фото з урочистої події автора" (Текстівка в Укр. літ. газеті 29.07.2011).

"Були порушені права 3006 працівників. Здійснювалась робота по їх усуненню" (Кочубей В. Витяг з виступу на підсумковій колегії управління охорони здоров'я // Профспілка – медикам, № 3, березень 2011).

"Сьогодні громадяни змушені вживати лише новини, написані під диктовку клерків з адміністрації Президента, які не мають нічого спільного з реальністю" (УМ № 184 – 2004).

ВПРАВА 5

Допоможіть відредагувати оголошення на стовні залізничної платформи.

“Продам уремьонку з землею та великим садом під залізом”.

“По вул. Коцюбинській продається диван. Запитати діда Захарченка, він хоч б.у., але перетягнутий новими пружинами”.

“По східній ціні продам легеньку кравчучку з надимальними коліщатами на жилізних шпичах із нержавейки для небагатих бізнесменів на шарикопідшипниках”.

“Продається хата. Всередині є погріб, колодязь, комірчина, шість соток городу з малиною та вишнями. Питати бабу Хвидору, вона хоч і не нова, але обкладена силікатною цеглою”.

ВПРАВА 6

Сконструйте характерний для мовлення помилковий смисловий зв'язок слів

"Він роздавав працівникам талончики, які ...".

"У першому ж своєму матчі дебютант забив справді золотий гол, який..." (З футбольного репортажу).

"Впадає в око портрет – це літній чоловік, який..."

**✓ Помилкове смислове
роз'єднання слів**

ВПРАВА 7

“Податки, хочу ще раз зауважити, на додану вартість є основою сучасної податкової системи” (ВР, Віктор Пинзеник).

"Повернути до звичайного життя хуліганів береться міліція".

“У магазин надійшли жіночі берети, які можна використовувати й чоловікам червоного кольору” (СВ, 4.03.2004, гуморист. добірка).

“Усім господарям собак, які поводять себе агресивно, прохання прибути до ветеринарного лікаря на обслідування”.

“Виготовляємо різні меблі для замовників будь-якого кольору”.

Багато що з раннього періоду перебування поета в Петербурзі, з його петербурзької біографії невідомо чи мало відомо (Зі ст. про Т. Г. Шевченка).

“У секретаріаті дамокловим мечем нависала дошка “Тяп-ляп”, яка практично оновлювалася щономера” (Вол. Вербиченко. “Аура втраченого кохання” – зі спогадів про Василя Стуса – рукопис до “Вітчизни” – лютий 2002 р.)

“Обоє чудово усвідомлювали, що тільки таким чином вони зможуть повернути до матеріалів, які потрапили до їхніх рук увагу публіки та зірвати, фігурально висловлюючись, маски з деяких головних “акторів”, зайнятих у нашій політичній п’есі” (“День”, 11.01.2002).

"В 1116 р. син Володимира Мономаха Ярополк взяв три міста, які належали половцям над Сіверським Дінцем" (З посібника)

“Для того щоб студент міг знання, які відносяться до однієї теорії, але отримані ним у різний час [і] в різній послідовності, поєднати, розташувати у своїй свідомості у певну структуру, він повинен мати уявлення про теорію та її елементи, структуру” (з рук. до ВОУ № 3 – 2004).

"Перо біографів митця не торкалося, на жаль, до цікавих і характерних свідчень..." (М. Логвиненко. Зі спогадів про Павла Тичину – рукопис до “Вітчизни”).

“Про втрати, здебільшого ще потенційні, але в певних пунктах вже зовсім реальні, для державного бюджету та економіки в цілому не варто навіть згадувати. Відтак, практично кожна доросла людина просто

вимушена, навіть ненавидячи спостерігати за Кучмою, із острахом і прихованою безсилою люттю чекати, яку наступну втрату він принесе до її домівки. І “арбітр нації” задовольняє ці очікування повною мірою” (Ірина Погорелова // “Грані”, 11.11.2002).

"Вона співає цю пісню, яку для неї адаптувала її викладач (твір був написаний для чоловічого виконання), вже рік" (Життя Теофіпольщини, 22.04.2011).

РОЗДІЛ 7

СИНТАКСИЧНІ ПОМИЛКИ

Помилки простого речення

- ✓ Нанизування однотипних словоформ
- ✓ Вади керування
- ✓ Неузгодження між синтаксичними одиницями
- ✓ Неузгодження у словосполучах з числівниками
- ✓ Помилки в реченнях з однорідними членами
- ✓ Помилки в конструкціях зі зворотами
- ✓ Неточності в послуговуванні вставними словами
- ✓ Пасивні конструкції та інший канцелярит

Помилки складного речення

- ✓ Помилки в сурядних побудовах речень
- ✓ Помилки в побудові складнопідрядних речень
- ✓ Неправомірне поєднання різнотипних частин складного речення (у т.ч. неправильне визначення меж синтаксичних одиниць)
- ✓ Неправильне вживання сполучників у складних реченнях
- ✓ Похибки у вживанні парних сполучників
- ✓ Кома на стику двох сполучників
- ✓ Контамінація прямої і непрямої мов
- ✓ Надмірні синтаксичні ускладнення

I. Помилки простого речення

✓ Нанизування однотипних словоформ

ВПРАВА 1

Відредагуйте, уникнувши однакових словоформ

“Для розв’язання проблеми прискорення розвитку ринкових відносин необхідна серйозна економічна реформа” (Сконструйований фрагмент).

“Я не міг зважитися доручити йому піти до вас і попросити написати статтю для журналу” (Сконструйований фрагмент).

З оголошення: "Заміна сертифікату на право на земельну частку (пай) на державний акт на право приватної власності на земельну ділянку" (УМ, 4.04.2009).

"Деякі традиційні символи, відтворені Анжелікою нитками, перейняли майстри ткацтва та легкої промисловості..." (Наталія Куліш. У кожної нації – свій Всесвіт // МУ, 15.03.2011).

“Спочатку Шекспір стеріг коней людей, які приїздили в театр” (З учнівських зошитів // СВ, “Весела світлиця”, 21.01.2005).

✓ Вади керування

До відома редактора –

найхарактерніші помилки в керуванні:

- 1 – не той відмінок** (часто за рос. зразком)
- 2 – сплутування прийменникових моделей** (теж дуже часто це російські прийменникові моделі керування)

-
- 3 – прийменникове керування замість безприйменникового
 - 4 – неврахування конструкцій з заперечною часткою "не" (коли відмінок у керуванні змінюється)
 - 5 – контамінаційні варіанти (причиною помилки стає близьке за значенням слово, але з іншим керуванням)
 - 6 – неточності в керуванні на стику головного і підрядного речень: розширення недоречним прийменником підрядного сполучника.

Як бачимо, одна з головних причин помилок у керуванні – взорування на російські зразки, а також незнання живомовних (ідіоматичних) форм .

Виконуючи наступні чотири справи, беріть усе це до уваги.

ВПРАВА 2

Виберіть правильний варіант керування у словосполучках

братися за справу чи братися до справи?

гребувати наше товариство чи гребувати товариством?

додержувати наукові вимоги чи додержувати наукових вимог?

докоряти кому чи докоряти кого?

дорікати кому чи дорікати кого?

завдавати жаль чи завдавати жалю?

завдяки чого чи завдяки чому?

завідувач кафедри чи завідувач кафедрою?

зацікавленість до справи чи зацікавленість у справі?

знущатися з кого чи знущатися над ким?

кепкувати з кого чи кепкувати над ким?

набирати вагу чи набирати ваги?

набувати навички чи набувати навичок?

наголошувати правильність чи наголошувати на правильності?

надавати притулок чи – надавати притулку?

надавати значення (який тут відмінок – що? чи чого?)

наповнений змісту чи наповнений змістом?

насміхатися з хлопця чи насміхатися над хлопцем?

*на шкоду справи чи на шкоду справі?
не дає можливість чи не дає можливості?
нехтувати правила чи нехтувати правилами?
послухати добру пораду чи послухати доброї поради?
прирівняти з чим чи до чого? А зрівняти?
пропорційно чому чи пропорційно чого? Чи якось інакше?
хворіти чим чи хворіти на що?*

ВПРАВА 3

Встановіть у поданих нижче фрагментах правильне керування

*Бідкання на брак палива (Р. Київ)
"Вибачте його – малий ще, нерозумний" (З рук. до Вітч, № 3–4. –
2005)*

*Видаючи з себе страждальців за народ
Властивий для аналітичного розуму
Всупереч з традиціями
Дійшов до висновку
Для будь-кого зрозуміло
Додержувати чистоту
Зазнав поразку
Зазнала трагедію
За ініціативи гуртківців-істориків в університеті був проведений
конкурс наукових студентських робіт
Запевняв їх про свою непричетність до справи
Запобігання масових безпорядків
Запобігання подвійного оподаткування
Заслуговувати уваги
Застерегти про небезпеку
Зрадив справі
Користатися прорахунками законодавства
Легковажити справу
Наголошувалося про це*

*На шкоду педагогічних дисциплін
Не вживайте дошкульні слова
Не дає можливість утримувати цю організацію (ВР)
Не звертати увагу на дрібниці
Обмін думок
Опановувати знаннями
Підтверджено про те, що...
По завершенню фестивалю
“Понад трьох місяців рідні вважали її мертвою”
Позбутися від шкідливої звички
Привернути увагу на пропозицію депутата С.
Прирівняти Україну з іншими пострадянськими країнами
Про це було відзначено в посланні Президента до Верховної Ради
Сповіщати Михайлові чи повідомляти Михайла?
Сповнений гнівом чи наповнений гніву?
Станом на 1 січня
Сукня пасує з кольором моїх очей
Там я й дізнався новину
Це слід робити згідно закону*

Вкажіть, під впливом якої аналогії перебувають мовці, які припустилися зафіксованих вище помилок (або відповідна російська словосполука, або контамінація).

ВПРАВА 4

***Чи правильним є керування в поданих фрагментах?
Відредагуйте***

"Про єдність духовного розвитку і мови вказував В. фон Гумбольдт" (Слободян Марія. Культура мовлення – запорука духовної особистості // Акт. проблеми гуманіт. освіти. Зб. н. пр. Вип.1 – К. – Кременець, 2004. – С. 353).

"Людині так і не допомогли всупереч усіх запевнень" (СТБ, 28.05.2006)

“Звичайна в усьому світі практика, коли кожен [оперний] артист веде партію своєю мовою стала приводом для глузування над... ні, не італійською і не російською, але українською мовою” (День, 29.08.2003). [Співаки виступали в Одеській опері, а піднімав на глузи укр. мову “рос. інтелігент” Роман Карцев в “інтелігентній” же рос. аудиторії].

"Розвідник із роззявленою щелепою дивувався нахабності просоченої із верхів інформації" (Із шкільного твору).

"Отже, автор прямував до Марківців з єдиним бажанням – дізнатися історію села, яке відвідував Шевченко" (Зі ст. про Т. Г. Шевченка).

"Дякуємо наших гостей" (5-й канал, С.Цеголко, 30.03.2012).

Не завдавай мені сором.

Зажила з ним радість і щастя (УР-1).

"Понесла Червона армія і величезні технічні втрати" (Лариса Салімонович. Барвінківська пастка // УМ, 25–26.05.2012).

“Запобігання негативного впливу похибок на результат дослідження” (з рук. до ВОУ № 4 – 2003).

“Як запобігти електромагнітного випромінювання” (заголовок у газеті “Київськ. регіон”, 6.02.2003).

А чи правильно у Григора Тютюнника: “– Ану ступай сюди, шибенику! // І вже по отому “ступай” я розумію, що кари не запобігти ніяким побитом” (Вибране, с. 16)?

А чи правильно у Л.Яновського: "... не запобігатиме ласки у ворогів"?

А чи нема помилки у фразі: "запобігати перед начальством"?

.....

"... Хоча згідно з постановою уряду, що стосується порядку ціноутворення на деякі види продовольчих товарів, та відповідного розпорядження голови облдержадміністрації, націнка не повинна бути більшою відпускної ціни виробників 15 процентів" (Розуменко Ольга. Б'ємо рекорди // Трибуна праці, 16.08.2011).

"Нарешті 22 березня членам Експертної комісії в стінах Держкіно був показаний "Матч", де, здається, мелодраматична історія між голкіпером футбольної команди і жінкою, що зраджує чоловікові, і загалом футбол є лише тлом для ідеологічної атаки" (Ярослав Підгора-Гвяздовський. Безруков, німці і скандал. Чому в Україні "забороняють смертельний "Матч" // ДТ, 21.04.2012).

"Нечесні люди завжди будуть користатися прорахунками законодавства" (ВР).

"Коли його якимось запитали, де він навчився грі на піаніно, відповів, сміючись: "Так я ж виріс при дворі... Колгоспному" (Анат. Санжаровський. Василь Чечвянський // ЛУ, 7.06.2012).

"Це піде на шкоду педагогічних дисциплін" (з рук. до ВОУ-3 - 2002)

"Російський народ не бере участь в політичних процесах і навіть виключно пасивний в цій сфері" (Фр. філософ Ален Безансон – "Потьомкінська жалоба", переклад // День, 15.06.2010).

"Принц зачудовано спостерігав за процесом..." (Вітч., до № 5-6 – 2003).

"Щойно призначений на пост начальника Генштабу Олександр Василевський одразу ж запропонував відвести війська з Барвінківського виступу, але Сталін дозвіл на відступ не дав" (Лариса Салімонович. Барвінківська пастка // УМ, 25–26.05.2012).

"Слідство зробило ультимативний висновок: газ не спричинив смерть 129 заручників" (Наскільки "принцип Путіна" /" Переговорів з терористами не ведемо"/ законний? // День, 26.10.2010).

"Жінкам важче позбутися від шкідливої звички /йшлося про куріння/" (Р. Київ).

"Хоча та ж партія "Родина" звинувачує якраз владу в потуранні "пропаганди нацизму" (Павел Ковальов. Просвітництвом – проти насильства? // День 11–12.03.2011).

"Не вмючи розібратися в цьому /тобто провести психологічний самоаналіз/, людина щоразу припускає одні й ті ж помилки" (Заг. психологія: Хрестоматія: Н. пос. / О.В.Скрипченко. – К., 2007. – С. 319).

"Розгорнув сувій, анітрохи не бентежачись тим, що всі присутні уважно спостерігають за ним" (Вітч., до № 5-6 – 2003).

"І перше питання традиційно стосувалося підсумків політичного сезону" (СВ, 12.08.2008).

"Ми не створили ліки від кризи, ми полегшуємо ситуацію з товарообміну у самий тяжкий період" (Реклама Міжнародн. розрахунково-товарного центру в ДТ, 21.03.2009).

"Найкращий шлях навчання – трохи поспостерігати за тим, як гратиму я" (Вітч., до № 5-6 – 2003).

"Про незабутні почуття митець висловить у прозових рядках..." (З краєзнавчої роботи).

===

Отже, відредагувавши наведені фрагменти у вправах 3 і 4, перевіривши себе за словниками і посібниками, ви зможете розв'язати альтернативу, вибравши слушні варіанти керування і викресливши неправильні:

було відзначено що чи було відзначено про що ?

вбачати кого чи вбачати кому?

видавати з себе кого чи видавати себе за кого? Чи, може, ще вдавати з себе кого?

вказувати про що чи на що?

.....

*властивий кому (чому) чи властивий для кого (для чого)?
всупереч чого, всупереч з чим чи всупереч чому?
глузувати над ким (чим) чи з кого (чого)?
дивуватися чому чи з чого?
дізнатися що чи про що?
дійшов до чого (висновку) чи дійшов чого?
додержувати що чи чого?
дякувати кому чи кого?
завдавати що чи чого?
заживати що чи чого?
зазнавати що чи чого?
запевняти в чому чи запевняти про що?
запобігання чого чи чому?
запобігати чого чи чому?
заслужувати що чи заслужувати чого?
застерегти про що чи застерегти від чого?
згідно чого чи згідно з чим?
зраджувати кому чи кого?
зрозуміло для кого чи кому?
користатися чим чи користатися з чого?
легковажити що чи легковажити чим?
навчитися чому чи чого?
наголошувалося про що чи на чому?
на шкоду чого чи на шкоду чому?
не бере участь чи не бере участі?
не вживайте що чи не вживайте чого?
не дав дозвіл чи не дав дозволу?
не дає можливість чи не дає можливості?
не звертати увагу чи не звертати уваги?
не спричинив що чи не спричинив чого?
не створили що чи не створили чого?
обмін думок чи обмін думками?
опанувати знаннями чи опанувати знання?
пасувати з чим чи пасувати до чого?
підтверджено про те, що... чи підтверджено, що...
повідомляти кого чи повідомляти кому?
по завершенню чи по завершенні? Чи просто після завершення?
позбутися чого чи позбутися від чого?*

понад трьох місяців чи понад три місяці?
потурання, потурати чому чи чого?
привернути увагу на що чи привернути увагу до чого?
припускати помилку чи припускатися помилки?
прирівняти з чим чи прирівняти до чого?
сповіщати кому чи сповіщати кого?
сповнений гнівом чи сповнений гніву?
наповнений гніву чи наповнений гнівом?
спостерігати кого чи за ким?
станом на 1 січня чи за станом на 1 січня?
стосуватися кого (чого) чи до кого (до чого)?

Таким чином, залишивши правильні варіанти, ви започатковуєте власний словник керувань.

ВПРАВА 5

5.1.

Встановіть правильне керування в парах близьких за значенням слів

Контамінаційні варіанти: причиною помилки стає близьке за значенням слово, але з іншим керуванням

Зразок

запобігання – уникнення

(запобігання *чому* – хворобам; уникнення *чого* – хвороб; тут і виникає контамінаційна модель: *запобігання чого*)

застерегти – попередити

"Санітарні служби мають застерегти населення про небезпеку".

ігнорувати – нехтувати

"Факти ці можна пояснити і суб'єктивними причинами: ігнорування текстологічними правилами підготовки до друку та простою коректорською недбалістю" (Олексій Неживий, проф. Луг.НУ. Григій Тютюнник: мить і вічність // Укр. літ газ., 2.12.2011).

обожнювати – любити

"Невипадково вони так обожнюють обвішуватися орденами й купувати аристократичні титули" (Ігор Лосєв. Коли аполітичність дорівнює колабораціонізму // День, 27–28.04.2012).

опанувувати – оволодівати

"Діти мають опанувати знаннями початкової школи настільки міцно, щоб зберегти їх дієвість упродовж усього наступного навчання" (Світлана Чупахіна. Навчальна діяльність молодших школярів: пошуки шляхів оптимізації // Роботи – із зб. Акт. проблеми гуманіт. освіти. 3. н. пр. Вип.1 – К. – Кременець, 2004. – С. 306).

подібний – схожий

"Мама під час літньої городньої роботи чорніє, висихає і стає подібною на рибу тараньку" (з твору дитячого Всеукр. літ. конкурсу "Вірю в майб. твоє, Україно!")

привернути – звернути (увагу)

"Хочу привернути увагу на пропозицію групи депутатів" (ВР, І. Плющ, 25.09.2002).

пригадати – нагадати

"Я пригадав про минулорічне обговорення мовних проблем на парламентських слуханнях (ВР, Вол. Яворівський)

спричиняти – спричинитися – призводити

"Дії уряду спричинили до інфляції" (ВР).

5.2.

Виправте помилки в прийменникових моделях керування, зокрема на стику головного і підрядного речень

"Він запевнив їх про свою непричетність до звільнення голови сільради" (УР-1).

"Про це наголошувалося на нараді голів райдержадміністрацій" (УМ).

"Кримінальну справу Генпрокуратура розслідує роками. Та й досі немає відповіді про те, чи смерть Чорновола сталася внаслідок нещасного випадку, чи це було сплановане вбивство" (Іван Леонов. Дванадцять років без Чорновола // УМ, 23.03.2011).

"Я розумію про те, що "нормальна" людина в дитбудинок дитину не віддасть" (Хрещатик, жовтень 2006).

"А мені такі метафори неприпустимі" (З хворою спиною, але з міцним хребтом" // ДТ, 21–27.04.2012).

<p>✓ <i>Неузгодження між синтаксичними одиницями</i></p>

Серед видів помилок тут:

- 1 – **неузгодження підмета з присудком, /з додатком?/ іменника з дієсловом**
- 2 – **неузгодження означення з означуваним словом**
- 3 – **неузгодження у відмінку**
- 4 – **неузгодження в роді (зокр. з ключовим словом в аббревіатурі)**
- 5 – **неузгодження в числі**
- 6 – **неузгодження займенникових заміників з іменником (часто плутанина йде від того, що автор не визначив, до якого іменника віднести займенник-замінник)**
- 7 – **невизначений смисловий зв'язок між малими синтаксичними одиницями (або інакше – слабе керування)**
- 8 – **неузгодження в прикметниково-іменникових словосполучах при числівниках (див. вправу 7)**
- 9 – **неузгодження в перелікових рядах (див. вправу 8)**
- 10 – **семантичне узгодження (див. у вправах)**
- 11 – **Неузгодження в конструкціях зі зворотами (див. вправу 9)**
- 12 – **неузгодження в складнопідрядних реченнях:**
 - **неузгодження на стику головного і підрядного речень;**

– зміщення елементів конструкції головного речення, яке перебивається підрядною частиною (див. у вправі 10)

Неузгодження 8–12 – див. нижче, в окремих вправах – 7, 8, 9

Редакторів слід мати на увазі, що неузгодження бувають у відмінку, в числі, роді (зокр. й у реченнях з абрєвіатурами, в яких для зв'язку треба виділити ключове слово).

ВПРАВА 6

Відредагуйте, звернувши увагу насамперед на узгодження між словами в тексті

"Вживання нежирного м'яса разом із їжею, багатою на вітамін С (помідори, болгарський перець, апельсини, полуниці) покращують засвоєння заліза в організмі" (К.Лукін. "Розумова" дієта для дітей // Газ. "Селяночка", травень 2011, № 20).

"Якісний вчитель, вихователь нині вкрай потрібні нашій освіті" (Тетяна Слободянюк. В академії – педагогічний ... ярмарок // Подільські вісті, 24.03.2011).

"Переможцями нинішньої виборчої кампанії я б визначив Всеукраїнське об'єднання "Свобода" (Анатолій Штанько. Парадокс укр. політики // День, 13.11.2012).

"Батьки хочуть, щоб їхніх дітей вчили мови, яка дасть їм життєві шанси на майбутнє. В Україні ані українська, ані російська таких шансів не дає, поки сама Україна сповзає у "третій" світ..." (Грицак Ярослав. Справжній компроміс – це коли обом сторонам боляче // День, 8–9.04.2011. Інт. взяв Сергій Лащенко, Львів).

"Світогляд не являється окресленим витвором цивілізації, а тому не можна перенести його, немов якоїсь речі, на інший ґрунт" (Кремень В. Г. Філософія нац. ідеї: Людина. Освіта. Соціум. – Вид. перер. – К.: Грамота, 2010. – 576 с.; с. 249).

"Продаж квитків на поєдинок /Кличка/ розпочалася" (УР – 1, Вадим Корженко).

"МОЗ затвердив правила локалізації спалаху холери в Маріуполі у кількох нормативно-правових документах" (Оксана Миколук. Якщо діяти за схемою // День, 7.06.2011).

"Завдання фільму 'Президент. Початок шляху' – очевидна, але вона точно не має нічого спільного з документалістикою. Утім доля та, мабуть, наша з вами епоха зле пожартувала над авторами стрічки" (Марія Томак. Не треба плутати жанри // День, 16–17.07.2010).

"Радіо 'Свобода' ініціювала круглий стіл на тему 'Мова як фактор безпеки держави' " (Надія Тисячна. "Мовна практика випереджає мовну політику" // День, 23.10.2010).

"Післязавтра виповнюється 12 років відтоді, як на трасі Бориспіль – Золотоноша трагічно загинув у автокатастрофі лідер Народного Руху України В'ячеслав Чорновіл. Авто, на якому він повертався з Кіровограда, на великій швидкості зіткнулася з вантажівкою з причепом, що розверталася" (Іван Леонов. Дванадцять років без Чорновола // УМ, 23.03.2011).

"Андрію, вітаємо вас із виходом нової програми, і, звісно ж, перше запитання про те, чи все задумане вдалося втілити, чи задоволені ви результатом, як взагалі проходив творчий процес?" (Главред, 20.09.2010).

"Ті, хто сьогодні говорять про домовленість ПР і ФЗ /Партії регіонів та "Фронту змін"/, або самі ні на що не здатні, або беруть участь у компанії дискредитації Фронту" (Іван Капсамун. Позиція "змін". Інт. з Андрієм Пишним, членом політради партії "Фронт змін", 3.06.2011).

"Хоча у нас сьогодні сім державних органів приймає звітність в електронному вигляді, проблемних питань із цього приводу дуже багато" (Марія Томак. Мрія "Дня": "Хутір-online" // День, 29.01.2010).

.....

"Молодь повинна відчувати, що в них є добра робота, що їм є до чого прагнути, що тут, в Україні, можна створювати ТБ світового рівня" (Ольга Решетилова, Ігор Самокиш. Інт. з гендиректором "України" // День, 21.08.2009).

"Критика завжди така, якою є сучасне їй художнє слово; вона від нього перебуває у прямій залежності" (Михайло Наєнко. Літ. критика і критерії художності // ЛУ, 5.02.2009).

"Звичайно, вперше називаючи щось, що раніше не було названо, ти /як письменник/ збурюєш спокій, руйнуєш людям їхню звичну картину світу, а значить, вступаєш із ним у конфлікт" (Юлія Косинська, Олег Крук. Інт. з Оксаною Забужко // УМ, 4.09.2009).

"Артемом Мілевським /нападником київського "Динамо"/ нібито цікавиться "Ліверпуль" та "Фіорентина", "Бордо", "Марсель" та "Лілль"..." (Григорій Хата. Доброго ранку, "Динамо"! // УМ, 19.12.2012).

✓ *Неузгодження у словосполученнях з числівниками*

ВПРАВА 7

Усуньте неузгодження у словосполученнях з числівниками

Найчастіше трапляються помилки в узгодженні:

- числівників з іменниками у відмінку (зокр., складених)
- дробових числівників з іменниками (для вираження частин цілого)
- числівників, **приблизність яких виражається прийменниками ("понад"), прислівниками ("близько", "більше", "менше", "майже") тощо.**

"Термін навчання: 2,5 місяці" (УМ, 4.04.2009).

"Понад п'яти тисяч дітей" (ВР, нар. деп. К.Самойлик, 14.06.2005).

“Раніше “Мазепу” на київській сцені ставили вісім раз” (День, 15.07.05).

“Повернемося у студію через півтора хвилини” (Р.Чайка, 5-й кан. 12.02.2005).

“У двох третіх випадках настає повне одужання” (УР, 29.01.2005).

"На 2491 гектарах розкинулись родючі землі ТОВ "Нива". Тут, у Поляховій та Романівому, весну ждали з нетерпінням..." (Життя Теофіпольщини, 22.04.2011).

"Обидві дівчатка – вихованки викладачки Наталії Шевченко. Ліна навчається вокальному, а Світлана – народному співу" (Життя Теофіпольщини, 22.04.2011).

“Ті, кому робили уколи /йдеться про фашистські експерименти над дітьми/, перебували у спеціальних кімнатах-комірках – по 2-3 чоловіка” (ЛУ, 8.09.2005).

"Під час авіакатастрофи маленький Раджа потрапляє в джунглі. Він був приречений на загибель, якби його не врятував слон... Услід за слоном Раму в дім приводять ще три слони... " (День, 10.03.06, Анонси кінопрограм).

"Через значні снігопади порушився зв'язок із сто сороками населеними пунктами" (УТ-1, 4.01.2010).

"За півтора сторіччя до Жовтневого перевороту на цвинтарі біля церкви /на Аскольдовій могилі/ поховано більше як двох тисяч осіб" (З наук. статті).

"Якщо всі жителі Канева здадуть по 31 гривню, то можна купити вертоліт за 100 тисяч доларів" (Із думкою про високе // День, 25–26.11.2011).

Згідно з висновками Міжнародної групи експертів зі зміни клімату при ООН, з початку промислової революції, тобто з другої половини

XVIII сторіччя, середня температура атмосфери Землі підвищилася на 0,7 градуси Цельсія" (Вол.Абарінов. Метеорозведення. Глобальне потепління – міф? // День, 4.12.2009).

"Тетяна Ананченко навчила української мови вже майже трьох сотень педагогів" (Ол-др Гаврош. Як в Одесі укр. мови навчають // УМ, 30.07.2008).

"Шестидесяти відсоткам мешканцям доводиться платити за комунальні послуги вчетверо більше" (УР-1, 27.02.2007).

"В українському ефірі відсоток сюжетів, де розкривається становище жінки в суспільстві становить 19,9 відсотків"... (Маша Томак. Емансипація на ТБ. – День, 2.03.2007).

"У вересні (1969) до ЦК КПРС кримські татари надіслали протест з 3000 підписами – з приводу арешту Григоренка" (Гульнара Бекірова. Хоробре серце генерала. – УМ, 16.10.2007).

"Всього в Бабиному Яру знищено від 70 до 120 000 чоловік, у т. ч. 50771 євреїв, 5 циганських таборів, 661 членів ОУН, 3 гравці київського "Динамо", православні священники, військовополонені та інші громадяни" (Вадим Махно. Довідник: повний перелік об'єднань і з'єднань 3-го Рейху з громадян СРСР". Вид. друге. – Луцьк, 2010. – 156 с. – С. 22).

"До порядку денного сесії включено понад сімсот п'ятдесят двоє питань" (ВР, 04.02.20 2003).

"У книгосховищі відразу нам показали величезну книжку розмірами близько вісімдесят сантиметрів довжиною та півметра шириною і, за словами фахівців, вагою близько 60 кілограм" (День, 11.03.2005).

"Ця тенденція має місце і в Україні, де 20 сімей-кланів володіють 80 відсотків багатств України" (Укр. газ., 8.03.2007).

"...Вовки оточили лосиху на узліссі. Їх було десь півтора десятки" (З хрестоматії для дітей мол. шкільного віку "Добридень, школярику!" Навів Анатолій Венцковський // ЛУ, 25.06.2009 у ст Держава безмовна – мова бездержавна).

"Залишалися від цього будинку руїни стін заввишки з сажень (1 сажень – приблизно 2,1 метри), але невігластво допустило розібрати їх для фундаменту під церкву Медведівського монастиря" (З красназавчої книги, 2013, с. 182).

"Добровільних жертводавців виявилось не так уже й мало – бл. 2,5 тисяч чоловік" (Вадим Рижков. Дніпропетровські комсомольці поставлять собі пам'ятник – за гроші місцевих "буржуїв" // День, 29–30.2010).

<p>✓ <i>Неузгодження в реченнях з однорідними членами</i></p>
--

Тут і неузгодження в перелікових рядах:

– неузгодження однорідних членів речення зі спільним для них, узагальнювальним словом

– помилки, коли як однорідні поєднуються різнотипні частини *складного* речення – редактор має стежити за однорідністю синтаксичних конструкцій

– неузгодження дієслова в числі, роді, відмінку з однорідними членами речення

ВПРАВА 8

Відредагуйте, усунувши неузгодження в реченнях з однорідними членами.

"Україна межує з сімома країнами: Росія, Білорусь, Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія, Молдова" (З турист. довідника).

"Бачення майбутнього міста визначається насамперед тим, як живуть люди сьогодні, станом міського середовища та спектром

.....

проблем, з яким щодня стикаються городяни" (ВК, спецвипуск "Стратегія розвитку Києва до 2025 року", вересень 2011).

"Мене засмучує й низький рівень української естради: тексти, музика й самих виконавців" (З публіцистичного есе "Сповідь розп'ятої душі". – К., 2010, с. 73).

"Термін "комунікація" означає буквально міру участі (чи співучасті) у процесі споживання, обміну й використання інформації" (З дипломної роботи, травень 2008).

"У 2005 році влада не використала і втратила великий вотум довіри від народу" (Ол-дра Кужель, коментар // День, 1–2.07.2011).

"Сергія Верхогляда /несправедливо засудженого/ чекає вдома дружина і дитина" (Алла Федорина. "Свободу Верхогляду!" // УМ, 21.06.2007).

"Таке керівництво розвиває лише підлабузництво, бо його мета – заволодіти й поділити владу" (Дмитро Шушарін. Безціннісні друзі // День, 30–31.12.2010).

"За словами пана Мінгальова, його витвір /картина/ є "магічним захисним поясом, через який виходить назовні лицемірство й підступництво" (Катерина Константинова. "Людський розмір" має значення // ДТ, 21.02.2009).

"Трактат атеології" – класичний французький памфлет, де критикується християнство, іудаїзм, мусульманство" (Наталя Дмитренко. Класика, математика і трохи атеїзму // УМ, 19.10.2010).

"Ось так ми ставимося і пам'ятаємо наших визволителів, так поважаємо односельців" (З краєзнавчої стат).

"Чому ж так не любимо або байдуже ставимося до тих, хто пише історію сучасності?" (З краєзнавчої ст.).

"Наполеон Бонапарт готується знову підкорити Європу. Залишається дрібниця: розбити англійську та пруські армії" (День, 23.02.2007, Анонси програм).

"Це стає для матері сигналом забирати їх у свою пащу (до 20 крокодиленят за раз) і з великою ніжністю переносить у захищене рослинами місце на міліні" (Роман Грицай. Зубасті ровесники динозаврів // СВ, 21.07.2011).

"У вівторок, як завжди, відводиться 30 хвилин для виступів від фракцій з внесенням пропозицій, заяв, повідомлень..." (В. Литвин, засідання ВР 14.04.2009).

"Бальзам володіє протизапальними, протипухлинними і протимікробними властивостями. Це дозволяє зцілювати такі неприємні і небезпечні хвороби, як грибкові захворювання, герпес, псоріаз, екзему, а також опіки і рани, обмороження" (Рівне вечірнє, 9.04.2009).

"Комуністична партія визнала себе спадкоємцями КПРС, яка винищила мільйони українців репресіями, голодоморами... До того ж Європа урівняла нацистський і комуністичний режим, визнавши їх злочинними" (Іван Капсамун, Олена Яхно. Як не застрягнути на "червоному"? // День, 21.06.2011).

"У процесі розроблення цієї програми могла бути виконана не одна докторська і не один десяток кандидатських дисертацій у галузі юриспруденції, економіки, соціології, етнопсихології тощо" (Петро Таланчук. З Україною в серці. Роздуми про наболіле. Вибрана публіцистика. – К.: Ун-т "Україна", 2013. – С. 62).

"Воно /плавання/ розвиває м'язову, скелетну, опорно-рухову систему людини" (Наталія Васюнець. Басейну нема? А ти пливи! // Експрес, 14.03.2013)

**✓ Помилки в конструкціях зі
зворотами**

Неузгодження в дієприкметникових та дієприслівникових зворотах.

- **неузгодження зі словом, яке визначає зворот**
- **помилково виділені звороти перед означуваним словом**
- **помилкове віднесення обставинних дієприслівникових словосполук до видільних зворотів**

ВПРАВА 9

Виправте помилки узгодження в реченнях із зворотами

Дієприкметниковий

"Із зазначеного обсягу 2% або 34,6 млн грн. стосуються будівельних робіт, виконаним господарським способом" (ВК, 10.05.2011).

"Операція /в Катині/ проводилася у відповідності до наказу, підписаним Сталіним 5 березня 1940 року" (Сергій Борщевський. Рік рос. міфології // УМ, 6.06.2012).

"Тут зберігаються надзвичайно рідкісні примірники першодрукованих польських книг "Тлумачення псалтиря", видане в Кракові близько 1475 року, "Польська хроніка" – перша друкована історія Польщі та інші" (ВК, 11.07.2011).

"Ці події відбувалися у нього вдома, і біля обеліску, встановленому на могилі" (Валентин Сандул. За 19 днів до польоту Гагаріна // Дем. Укр., 17.02.2012; йдеться про льотчика-космонавта з загону Юрія Гагаріна, українця Валентина Бондаренка, який загинув на випробуваннях косм. техніки).

"Рисунком розпочинається серія робіт в альбомі, виконані Шевченком у Київській губернії (З красназавчої праці).

"Але всупереч його проекту, схваленого російським монархом, будівництво тривало на подільському попелищі" (З красзнавчої праці).

"У світі є лише чотири ікони, подібних до чернівецької "Святий град Єрусалимський" (Дм. Лукнюк. Історія однієї реставрації // День, 24.05.2012).

"Те ж саме із ізраїльським фільмом "Муки у вогні", знятого родинним дуєтом Ліни та Слави Чаплін" (Дмитро Десятерик. Московська ніч // День, 3.07.2009).

"Під час виступу у ВР, присвяченому 20-річчю прийняття Декларації про державний суверенітет, Леонід досить емоційно заявив, що парламент перетворився на філію президентської адміністрації" (Іван Капсамун. Про імітаторів і реалістів. Інт. з Дм. Видріним // День, 11.08.2010).

"У рамках цієї справи, порушеною за статтею "шахрайство", слідчі виконали величезний обсяг роботи. Ми робили запити у російські вузи стосовно лікарських дипломів" (Експрес, 20–27.10.2011).

Дісприслівниковий

"Переходячи перехрестя, Оксану зачепив якийсь велосипедист" (Білоцерківський вісник, вересень 2011).

"Методика полягає в поетапному очищенні організму від шлаків, примушуючи організм 'користуватися' власним імунітетом" (Газ. "Кияни", спецвипуск "Будьте здорові!", 12.04.2011).

"В Біблії дуже вірно говориться про Змія-спокусника, не розкриваючи ані його кольору, ні розміру, ні породи" (Вол. Сердюк. Ревідкриття. Роман // З рук. до Вітч. № 1–2 – 2008).

"Подзвонивши за номером..., вас з'єднають..." (УР-1, рекл., 20.02.2012).

.....

"Зійшовши до пам'ятника, видно «і Дніпро, і кручі» й «...оту благодать над Дніпром» — величну панораму, яка уявлялася поетові в його «Заповіті» (Зі ст. до Шевченківських днів // УМ, 1.03.2011).

"Виходячи з цього, і виникали основні складнощі при доборі оптимального формату виборчих округів" (Сергій Стуканов. Донецьк: усе за традицією // День, 20.06.2012).

"Визволений з кріпацьких пут, зігрітий увагою й приязню багатьох представників творчої інтелігенції, Тарас перебуває в радісному відчутті стрімкого сходження до вершин творчості й знань, тішиться особистою свободою". (Краєзнавча праця, с. 41)

**✓ Неточності в послуговуванні
вставними словами**

Види помилок:

- *нерозрізнення вставної конструкції і складнопідрядного речення (інакше: накладання двох синтаксичних структур)*
- *нерозрізнення вставних і невставних слів та словосполук*

ВПРАВА 10

Виправте пунктуаційні помилки в реченнях зі вставними словами і словосполуками (усуньте й решту помилок)

"Працює валіза від змінних акумуляторів, розрахованих на дві-три години роботи, що, мабуть, недостатньо, з огляду на те, скільки часу триває, наприклад, переліт Лондон – Токіо. Однак це поки лише досвідчений зразок, і ємність батарей напевно збільшать при подальшій доробці пристрою" (Диво-валіза // Задавака, № 9, травень 2011).

"Інші законопроекти, які потребують додаткових коштів, зокрема, законопроект Михайла Папієва про збільшення державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям до рівня прожиткового мінімуму, ще перебувають під запитанням" (ГУ, 20.03.2010).

"Я не переймаюся відставкою, – запевняє міністр регіонального розвитку та будівництва Василь Куйбіда. – У мене робочий настрій. Принаймні, якщо нас звільнять сьогодні, то робочий день іще не закінчився і ми попрацюємо до шостої вечора" (Газ по-укр., 4.03.2010).

"Тому, я думаю, що право людей на всенародне обрання президента України має бути збережене" (З хворою спиною, але з міцним хребтом" // ДТ, 21–27.04.2012).

"Безумовно, що з'їзд, напевно, відбудеться на початку виборчого процесу" (Сергій Стуканов. Донецьк: усе за традицією // День, 20.06.2012).

"Якщо говорити про себе, то, зізнаюся, що література допомагає заробити лише на хліб. Щоб на столі було ще щось, працюю в галузі журналістики" (Вадим Лубчак. "Сюжет для мене ніколи головним не був". Інт. з Ірен Роздобудько // ЛУ, 5.05.2011).

ВПРАВА 11

Відредагуйте пунктуацію

Цю вправу допоможуть виконати рекомендації в довідковій частині посібника – "Складні випадки пунктуації" (с. 319-324)

"А, проте, справа варта свічок" (ТРК "Київ", березень 2013).

"З огляду на високі ціни, слід провести індексацію доходів громадян".

"До роботи приступите, починаючи з понеділка".

"Далі дійте, дивлячись на обставини" (З кіносеріалу, травень 2013).

"Відпустку можна використати для занять спортом залежно від сезонних обставин – туристичні походи, плавання, велосипед, лижі, ковзани." (Метро, травень 2013).

"На пропозицію депутата Мірошниченка ("Свобода"), ставлю поправку на голосування" (Бюлетень ВР, квітень 2013).

"Тому, на законодавчому рівні, я боротимусь за оголошення мораторію на забудову столичних зон відпочинку" (Агітаційна брошура канд. в народні депутати Юрія Крикунова, вересень–жовтень 2012)

"Усунутий від виконання обов'язків директора, Наливайчук звернувся зі скаргою до міністерства" (Зі студентської багатотиражки, березень, 2013).

"У той же час колишні ділові партнери Євгена Щербаня по корпорації "Індустріальний союз Донбасу" дали покази, згідно яких, у Щербаня не було конфлікту інтересів з Тимошенко" (Вставай, Україно! Спецвипуск 18.05.2013).

"У більшості випадків, це пов'язано з браком часу і сил" (Свобода, 11–17.10.2012).

"Він відчував, що треба швидко приймати рішення, а, прийнявши його, наполегливо проводити його в життя".

"Після того, як Олег Блохін назвав "комедією" пошуки наставника для національної збірної України, Федерація /футболу/ нанесла удар у відповідь" (Несмішна "комедія" // УМ, 17.01.2013).

"До садиби ми добігли, промоклі до нитки" (З рукопису до "Вітчизни" № 3–4, 2009).

"На довершення всіх незгод, ми ще й на вечерю не встигли " (З розмови між студентами).

**✓ Пасивні конструкції та інший
канцелярит**

– Зворотна пасивна форма, не характерна для української мови

– пасивний дієприкметник у формі присудка там, де українські мовці віддають перевагу активним дієслівним формам

– невластиві українській мові конструкції з орудним відмінком дійової особи. В контексті нехарактерної для укр. мови конструкції (т. зв. "орудний діяча"): зроблено мною замість зробив я; дослідження проведено інститутом замість дослідження провів інститут – (див. Олена Курило, сс. 52–56).

ВПРАВА 12

Відредагуйте

"Готувалася вистава рік, в ній були задіяні 260 учнів" (Алешкевич М. Пощастило побувати в Америці // Зоря, 23.10.2007).

"Створена комісія, яка перевіряє стан забезпечення сільських шкіл твердим паливом на опалювальний сезон. Ведеться перевірка фінансовим управлінням щодо використання бюджетних коштів на закупівлю вугілля" (Газ "Час пік", 8.02.2009).

"Після падіння Константинополя (1453) псковським монахом Філофеєм було проголошено, що Московська Русь 'з волі Бога' стала центром і спадкоємницею усіх християнських імперій минулого" (Кремень В.Г. Філософія нац. ідеї: Людина. Освіта. Соціум. – Вид. перер. – К.: Грамота, 2010. – 576 с.; с. 25).

"Ця робота повинна обов'язково робитись..." (В.Янукович, синхрон, 21.02.2012).

"Породжуючи знання, філософія може викладатись, роз'яснюватись" (Тамара Ящук. Європейський вибір у викладанні

.....

філософії у ВУЗі. // Філософія освіти. – 2005. – № 2.– С.184–192. с. 190).

"Ними заперечується (рос. вченими) поняття 'українська революція' " (Історія і нац. безпека . Інт. з д.і.н. Павлом Гай-Нижником // День, 29.09.2011).

"Упорядниками цього видання обрані – і ось пропонуються читачеві – українські мовні ресурси для відтворення багатьох засадових філософських концептів основних філософських мов європейського континенту..." (Європейський словник філософій /У.2-х т. Т. 1. – К.: Дух і літера, 2011. – С. 9).

"Згідно до підпункту 2 пункту 38 Порядку подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" всім пенсіонерам Пенсійним фондом видається пам'ятка, копія якої зберігається в пенсійній справі" ("Прес-центр", 12.11.2011).

"Це надзвичайно вдалий спосіб для тих редакцій, де цензорами введено заборону в принципі на появу в новинах конкретних політиків чи чиновників" (Електронний ресурс, 04.06.2010).

"Як би це не подавалося вам політиками, чиновниками, менеджерами, – це точно брехня!" (Електронний ресурс, 04.06.2010).

"В очах сучасників він /Шекспір/ зовсім не був визначною величиною. Хоча пізніше поетом Беном Джонсоном був названий 'душею століття' " (Андрій Шестаков. Навколошекспірівські пристрасті // УМ, 23.04.2009).

"Теорія теплової смерті Всесвіту, сформульована в 60-ті роки ХІХ ст. нім. фізиком Рудольфом Клаузіусом на базі відкритого ним другого начала термодинаміки, справила величезне враження на сучасників і стала причиною далеко ідучих філософських висновків" (З наукової ст.).

"Разом з тим, голови, котрі підіймалися над багатомільйонним юрмищем зігнутих рабів, новітніми компрачикосами немилосердно

стиналися, прямі хребти з хрускотом ламалися" (Мих. Сидоржевський. Уродилась рута, рута... // ЛУ, 26.06.2008).

"Майже кожен п'ятий захворілий діагностується в занедбаному стані. Найбільша частота хворих із злякисними новоутвореннями 4-ї клінічної групи (не підлягаючих радикальному лікуванню) серед вперше виявлених спостерігається при раку шлунка та інших внутрішніх органів" (Газета "Вікна", вересень 2010, № 35)

"Борис Грінченко багато попрацював на педагогічній ниві. І в силу цієї обставини хочеться віднести його до кола тих великих осіб, що називаються вчителями нації" ("Особливості діяльності Бориса Грінченка". Курсова робота Надії Гуняги в НПУ ім. М.П.Драгоманова, весна 2008).

II. Помилки складного речення

Найпоширеніші помилки

Різна побудова однорідних підрядних частин речення

Невдала, алогічна побудова речення (найчастіше через розірвані смислові зв'язки)

Неправильне вживання сполучників, зокр. *ненормативні сполучники* (в осн. підрядні або зіставні; часом скорочені)

Кома на стику двох сполучників

Неправильний розподіл частин складеного сполучника у складнопідрядному реченні та в порівняльних конструкціях.

Втрата однієї з частин парного складеного сполучника

Кальковані спонукальні конструкції

Контамінація прямої і непрямой мови

Надмірні синтаксичні ускладнення

Вживання двох і більше зворотів в одному реченні...

Складні випадки пунктуації:

– *нерозрізнення сурядності і підрядності;*

– *хибне сприйняття певних невидільних конструкцій як зворотів; невизначення меж видільних конструкцій /неправильне визначення меж синтаксичних одиниць як у простому, так і у складному реченні/;*

– заповнення будь-яких пауз мовлення розділовими знаками, не мотивованими ні синтаксично, ні логічно

✓ Помилки в сурядних побудовах речень

– У складносурядних реченнях, з'єднаних сурядним сполучником, кома перед цим сполучником ставиться.

– Якщо частини складносурядного речення мають спільний другорядний член або спільну підрядну частину, кома не ставиться

– Кома не ставиться між двома питальними реченнями

ВПРАВА 13

Відредагуйте складносурядні речення. Чи в усіх випадках їх розділяють комами? (На стиках сурядних речень стоїть знак питання; визначте, де кома або тире потрібні, а де ні)

"Наталя захоплюється книгами, записалась до "Книжкового клубу", весь час їх виписує" (Життя Теофіпольщини, 8.07.2011).

"Хочеш бути щасливим (?) будь їм (?) і в цьому, як не парадоксально, мало перебільшення" (Людмила Заседа. З літом про те, про се // День, 14–15.06.2013).

"Переправу налаштовано (?) й художник рушив до «золотоверхового» (З рукопису краєзнавчої книги про Т. Г. Шевченка, 2013, с. 81).

"Але це був перший бій Віталія-політика на великому політичному рингу (?) і в результаті непрофесійних дій свого оточення Віталій в першому ж бою отримав декілька нокаутуючих ударів" (Анатолій Штанько. Парадокс укр. політики // День, 13.11.2012).

"О. О. Потєбня вважав, що мова змінюється на всіх етапах розвитку суспільства (?) і її розвиток зумовлений удосконаленням

індивідуального людського мислення" (Столяр З.В. Дихотомія *мова – мовлення, мова – мислення* в системі професійної підготовки педагогів-словесників // Н. записки Острозької акад.. Серія філологічна. Вип. 11. – Острог, 2012. – С. 228).

"Котра зараз година (?) і скільки я проспав?" (З рукопису до "Вітчизни", 2006 – № 7-8).

"А сьогодні над Харковом зупинились табуни південних хмар (?) і йде справжній тропічний дощ – густий, запашний і надзвичайно теплий" (М.Хвильовий)

"Сподіваємось, що забудовники та мешканці будинку знайдуть таки спільну мову, і дім знову поверне свою добру славу" ("Варта", м. Бровари, 22-29.09.2008).

<p>✓ Помилки в побудові складнопідрядних речень</p>
--

– **неузгодження означального підрядного речення з означуваною частиною (з означуванням словом) у головному... Чи, можл., ширше: узгодження підрядного речення з головним**

– **зміщення елементів конструкції головного речення, яке перебивається підрядною частиною (іменний присудок гол. речення, відірваний від свого підмета, помилково ставиться в тому відмінку, якого потребує присудок підрядного речення)**

– **неправильне прийменникове керування підрядною частиною речення**

– **поєднання різнотипних підрядних речень**

– **сміслові (логічні) зміщення, спричинені:**

1) неправильним щодо функціональної ролі вибором сполучника у синтаксичній побудові; 2) нелогічною побудовою речень у фрагменті, яка розриває смислові зв'язки; 3) змішуванням в однорідних словосполученнях прямого і зворотного порядку слів та ін. конструктивними прорахунками.

ВПРАВА 14

***Виправте неузгодження в складнопідрядних реченнях.
/Виправте і поясніть причину помилок./***

"Далі на них чекали муки сумління, через яких живі щиро заздрили мертвим" (Лариса Салімонович. Барвінківська пастка // УМ, 25–26.05.2012).

"Каскад змін, що відбувається в країні, змушує поміркувати над їхньою глибинною суттю" (УМ, квітень 2012).

"Звичайно, шкода, що людина, який вщент розніс ідеологію реального соціалізму в 1960-ті роки, тепер змушений аналізувати недолугі вправи сучасних авторів" (Євген Сверстюк. Така служба // День, 23-24.07.2010).

"МВС не лаяв у ці дні лише ледачий. Про те, що прибуття провокаторів /у Львів з Одеси та Криму/ могли попередити про те, що самі провокації могли придушити ще на стадії розгортання прапора..." (Павло Ковальов. Холодний душ для всіх // День, 19.05.2011).

"Останнє, на чому слід зупинитися, – це на нормі про неучасть засуджених у виборах до місцевих органів влади (ВР, 6.04.2004).

"Уряду слід звернути увагу про те, щоб забезпечити оздоровлення дітей" (ВР, 9.01.2007).

"Окраїною" чого могла бути Україна 1187 року? Невже безкняжого острогу Москви, за яку тоді на Київщині, напевно, ніхто й не чув" (Ол-др Палій. Дві дати /про князя Волод. Глібовича/ // День, 18.04.2012).

"В університет вступили чимало тих, хто вже попрацювали на виробництві, у фірмах з надання послуг населенню і характер роботи яких відповідає обраному фахові" (Із студентської багатотиражки).

Чи правильно складено речення?

Про тих, які торгують...

Про тих людей, хто торгує...

**✓ Неправомірне поєднання
різномісних частин складного
речення**

ВПРАВА 15

Відредагуйте складні синтаксичні конструкції

"Кандидати обираються по районах як Києва, так і області приблизно від 50 000 чоловік" (Григорій Рева. Правильна пропорція // УМ, 17.01.2013).

"Доповідач висунув дві тези: 1) все більшого значення набуває необхідність перерозподілу владних функцій між трьома гілками влади; 2) роль у цій справі конституційної реформи" (ВР, 6.04.2004).

"До досягнень педагогічного колективу школи належить те, що в ній успішно проводиться виховна робота, позакласні заходи добре налагоджені, з року в рік підвищується успішність учнів".

"Заклики Присяжнюка /"не політизувати сирну війну"/ безглузді, оскільки саме російська сторона будь-які технічні питання перетворює на політику й пропаганду, покликані обслуговувати тотальну всеосяжну війну проти України, – економічну, політичну, духовну, інформаційну, релігійну, окрім війни в прямому розумінні цього слова" (Ігор Лосев. Народний імпічмент // День, 17–18.02.2012).

"В університет вступили чимало тих, хто вже попрацював на виробництві, у фірмах з надання послуг населенню і характер роботи яких відповідає обраному фахові" (Із студентської багатотиражки).

✓ **Неправильне вживання
сполучників у складних
реченнях**

– Зокрема й кальковані сполучникові структури

ВПРАВА 16

Відредагуйте

"Сталін помер... Від страху позамерзали душі громадян імперії, а тепер, коли здалося, що наступає відлига, перестрашені маси повинні радіти, фальшива скруха, гидотна скорбота рабів охопила їх" (Дмитро Павличко. Руки. Оповідання // ЛУ, 7.06.2012).

"Якщо кандидатів не розсекречують, отже, ні активісти, ні симпатичні опозиційних партій не мали впливу на процес їхнього висунення" (Сергій Стуканов. Донецьк: усе за традицією // День, 20.06.2012).

"В ефірі відомий кінорежисер Карен Шахназаров розмірковував про "ненадійність" України, близькість Білорусі, розповів білорусам, що їх немає, тому як вони один народ з росіянами" (Ігор Лосєв. Що насправді транспортує газогін? // День, 8-9.07.2011).

"Я в чужий від'їжджаю край, / Де мене занесла судьбина..." (Степан Галябарда).

"За її /експертизи/ результатами *i* кваліфікуватимуть дії, *i* визначатимуть ступінь тяжкості".

Чи належать сполучники "і" до однорідних фрагментів – і, залежно від цього, чи потрібна кома перед другим "і"?

**✓ Похибки у вживанні *парних*
сполучників у складних реченнях
(підрядних, порівняльних)**

– Тут і розподіл частин складеного порівняльного і підрядного сполучника

ВПРАВА 17

Усуньте помилки у вживанні складних сполучників

"Європа утверджувала своє домінування не тільки завдяки якіснішим і передовим технологіям, а також кращим стандартам життя".

"Дуже часто невпевненість ученого перед українською мовою породжується не лише страхом перед недотриманням норм або ж невмінням перекодувати новітні наукові інформаційні потоки" (З дипломної роботи, квітень 2011).

"Відтак всі забудови не є капітальними, а тимчасовими" ("Діалог: читач – редактор – читач" // "Іскоростень", 14.10.2000).

"Але якщо погода – річ надто мінлива й незалежна від нас, то в розмовах про здоров'я спостерігається стійка тенденція про його невтішний стан" (Нам потр. вітамінів більше... // "Іскоростень", 14.10.2000).

"Стосовно корисного навантаження для першого льотного зразка ракети, то нині ведуть переговори з претендентами" (Вадим Фельдман. Ракетно-космічна естафета: далі буде... // Дем. Укр., 17.02.2012).

"Скорочувати доводиться, образно кажучи, не за допомогою сокири, а скальпеля. Тобто видаляються не абзаци, а лише окремі речення, фрази; для економії ж рядка, що висить, – лише окремі слова" (З дипломної роботи, травень 2012).

"Мої книжки більше глузують з британців, аніж з українців" (Підзаголовок у газ. "День", 21–22.10.2011).

"Храм височів над містечком, розташованим біля підніжжя гори, так і над селянськими халупами (З краєзнавчої ст.).

"За цей час навчання на тренінгах у автора пройшло понад 3,5 тисячі журналістів, які нині не лише успішно працюють на українських телекомпаніях, але й займають на них численні керівні посади" (З рукопису ст. до ВОУ № 4 – 2011).

✓ Кома на стику двох сполучників

ВПРАВА 18

Відредагуйте. На стиках синтаксичних одиниць стоять знаки питання; чи потрібні на їхньому місці розділові знаки і які?

“Насувалася гроза (?) і (?) коли хмари вкрили все небо (?) стало темно (?) як у сутінках”.

Варіант речення: "Насувалася гроза (?) і (?) коли хмари вкрили все небо (?) то стало темно (?) як у сутінках”.

“Приготування затяглися (?) а (?) коли все було готовим до від’їзду (?) їхати вже не було сенсу”.

Варіант речення: “Приготування затяглися (?) а (?) коли все було готовим до від’їзду (?) то їхати вже не було сенсу”.

"Він давно вже поїхав (?) і (?) де він тепер (?) я не знаю".

"Скажімо (?) центральним символом Французької революції було взяття Бастилії. Мало хто (?) однак (?) знає (?) що (?) коли її штурмували революційні маси (?) в ній перебували лише семеро в’язнів (?) четверо шулерів (?) двоє божевільних і один збоченець-аристократ..." (Грицак Ярослав. Страсті за нац-змом. – К.: Критика, 2011, с. 302).

Як зміниться розстановка розділових знаків, якщо перед ("в ній") поставити елемент складного сполучника "то"?

"Соціологічні опитування мали би нас переконувати (?) що (?) якщо нам є чим тривожитися (?) то радше безробіттям, екологією, зростанням цін, корупцією тощо. Нас же більше переймає питання статусу російської мови (?) як другої державної чи Бандери (?) як Героя України" (Грицак Ярослав. Страсті за нац-змом. – К.: Критика, 2011, с. 323).

"А Ганні вродливій скажи (?) що (?) як тільки очуняю та кожух пошию (?) то зараз й прибуду з пензлями і фарбами на цілий тиждень" (Цитата з Шевченкового листа в краєзнавчій статті).

"Коли Отар /Лоселіані/ змонтував фільм (?) то передзвонив (?) і сказав (?) що (?) на його думку (?) картина вийшла (?) і я там натуральний" (Тетяна Поліщук. "Селекціонер" Богдан Ступка // День 12.05.2010).

"Я знаю точно (?) що (?) і в парламенті (?) і в суспільстві (?) є професіонали (?) які (?) не дивлячись на кольори партквитків (?) давно порозумілися (?) і давно хочуть працювати пліч-о-пліч".

"Наукові дослідження переконливо доводять (?) що (?) враховуючи ментальність будь-якої нації (?) дитина повинна перебувати під впливом духовної та матеріальної культури свого народу" (О. Макаренко. Наступність українознавчої освіти в сист. „дошкільний навч. заклад – заг/осв. та вища школа / Акт. проблеми неперервної освіти: Зб. н. пр. – Вип. 1. – К. – Миколаїв, 2005. – С. 81)

Відредагуйте пунктуацію та логіку в побудові речень

"І хоча згадана будівля вважається добротною бо зроблена з каменю, але оскільки є витвором післявоєнної забудови, то балкон-"убивця" у квартирі на третьому поверсі був визнаний аварійним ще навесні цього року" (УМ, 4.11.2008).

.....

"Шевченко також зупинявся в «Трактирі Резанова» коли прямував до Києва і чекаючи переправи та, щоб не гаяти час, робив замальовки, зокрема «Київ з боку Дніпра» та «Київ із-за Дніпра» (Зі ст. про Т. Г. Шевченка).

✓ **Контамінація прямої і непрямой мови**

ВПРАВА 19

"Водночас у Профспілці робітників морського транспорту України оприлюднити список застряглих українців не можуть, "оскільки до них жодних звернень чи скарг не надходило" (Ірина Узлова. "Сахалін" на сухпайку // УМ, 5.04.2012).

"Національний банк України незабаром зніме заборону на дострокове зняття депозитів. Про це повідомив Президент України Віктор Ющенко на Буковині, у райцентрі Вижниця. Також Президент сказав, що учора провів консультації з головою Національного банку України Володимиром Стельмахом, і "ми домовилися, що цей тиждень НБУ робить формування єдиного курсу на міжбанківському ринку, готівковому ринку та офіційний курс. Всі курси будуть приведені до єдиного курсу" (УК, 2008, № 206).

"Письменниця Лариса Денисенко вважає, що "в Україні завжди були талановиті жінки – і поети, і прозаїки. І якщо почати відстежувати літ. історію ще з ХІХ ст., то я, напр., не можу пригадати в Росії такої кількості авторкинь... А у нас була і Леся Українка, і Ольга Кобилянська, і Марко Вовчок, і – пізніше – Олена Теліга тощо" (Наталія Лебідь. Гендер у трудовій книжці // УМ, 7.03.2007).

"Родина Олександра і Олени Валенчуків єдина у життєвих і політичних переконаннях, але в депутати йде дружина. Чому? Вона лідер за своєю сутністю, має чудовий дар переконання, вміє відстоювати свою позицію аргументовано і може достойно представляти інтереси нашої громади у районній раді, – з повагою і

навіть, гордістю про дружину говорить Олександр" (Газ. Сіверщина, 16.02.2007).

Від гострого болю я втратила свідомість! (подано без лапок. А далі:) Тільки у цей момент 58-річна Ольга Іллівна зрозуміла, що лікарі не дарма попереджали її про небезпеку" (Київ на долонях, 10.01.2006).

<p>✓ Надмірні синтаксичні ускладнення</p>
--

ВПРАВА 20

"Імператриця, їдучи з Петербурга в Україну, зупинившись у Чернігові, слухала в цій церкві вранішню молебень" (Із статті про Т. Г. Шевченка).

"На початку року до України навідався канадський бандурист японського походження Сакума Сюїці. Колоритний самурай з вусами так зворушливо притискав до себе наш народний інструмент, розповідаючи, що, хоч і працює простим електриком, бандурою захоплюється давно і без неї свого життя уже не уявляє. Слухаючи цього щирого шанувальника бандури, мене на полишали думки про те, що й українка з бандурою скоро виглядатиме так само екзотично, як цей "козарлюга" (Олтажерська Л. На генетичному рівні // УМ, 8–9.04.2011).

"Той, хто прийняв інформацію, повідомляє людині про її права, і вона скеровується до місцевої адміністрації" (Віктор Дудар. Компенсація за... рабство // Експрес, 16 – 23.08.2012).

РОЗДІЛ 8

ВПРАВИ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТИСЛОСТІ ТА ПОВНОТИ ВИКЛАДУ

- ✓ *Тавтології*
- ✓ *плеоназми*
- ✓ *зайві елементи*
- ✓ *пропуск необхідних елементів*

✓ *Мовна надмірність та мовна недостатність*

ВПРАВА 1

Правка на скорочення зайвих елементів тексту

У квітні місяці було 11 самовільних прогулів.

Зібралось чоловік сто уболівальників і пішли проїжджою частиною бруківки.

Треба враховувати особливості і специфіку газетного стилю.

Одна дорога і один шлях осягнення вершин редакторської майстерності – постійна і щоденна праця.

Площа виноградника – близько 5 квадратних гектарів.

Ми подружилися сім'ями і час від часу обмінюємося візитами в гості один до одного.

Діяльність товариства “Відродження” служить інтересам справи національного розвитку.

Не виключено, що частина бібліотеки Ярослава Мудрого, можливо, знаходиться у Франції.

З'явилася на місці події місцева поліція, заарештувала 8 чоловік демонстрантів.

Винищувачі злітали прямо з шосе, яке було для них злітною смугою.

Українська література пройшла багатовіковий, тривалий шлях свого розвитку.

“Довідка видана громадянці Криничко в тім, що їй дійсно дозволяється продавати своє м'ясо”.

ВПРАВА 2

Відредагуйте

"Ця перевірка, не запланована абсолютно, здійснюється без попередження" ("Буковинська правда", 13.04.2011).

"Минулої п'ятниці його якраз "одягнули" в риштування для ремонту. Вчора приблизно о десятій ранку до квартири прийшов робітник будівельної організації, аби цей ремонт розпочати..." (УМ, 4.11.2008).

"Є необхідність внесення необхідних змін до законопроекту..." (Ірина Ванникова, від імені Президента В.Ющенка, 6.02.2009).

"Центр зайнятості також займається навчанням своїх підопічних, перекваліфікацією і її підвищенням" (Різні погляди – єдина мета // Шепетівський вісник, 18.08.2011).

"У 1960-ті роки минулого століття відбувся "східняк" злодіїв у законі..." (Ж-л Укр. тиждень, – 2010. – № 14. – С. 4).

.....

"Пізно ввечері вона /Лідія Вовчик-Блакитна/ повернулася назад, а зранку наступного дня, 13 травня, пішла на роботу" (Леонід Ушкалов. На пам'ять про 12 травня 1933 року // УМ, 15.05.2012).

"Для попередження псування одягу, травмування пасажирів, поломки ескалатора не заходьте за жовту обмежувальну лінію, нанесену на його сходинках" (Київське метро, лютий 2012; про це ж недолуге оголошення писав ще 3.12.2009 року в ЛУ Анатолій Ткаченко).

ВПРАВА 3

Правка на поновлення необхідних елементів тексту

Особливо розкривається в "Прапороносцях" образ Хоми Хаєцького.

Я знаю, що в недалекому майбутньому полечу на місяць так само просто, як на автобусі.

Підбігши до ставка, ми побачили перекинутого човна і крик дітвори.

Український народ свято береже своїх відважних гетьманів.

Хлібозаводу потрібні робітники по випіканню хліба і безалкогольних напоїв.

Прогульників ми вивішуємо на дошку оголошень, і вони висять там цілий місяць.

З "Порад відпочивальникам" на пляжі: "Опинившись у водному вирі, слід набрати побільше повітря, зануритися у воду, зробити енергійний ривок убік від течії і спливати на поверхню. Приємного вам відпочинку".

"З осені минулого року актори ("Кролики") живуть майже на колесах" (День, 11.01.2002).

Ми досягли збільшення продукції.

За рослинами в саду любовно доглядають, поливають, прополюють самі діти.

На фермі добре годують і доглядають за телятами.

Цех має хороші показники по простою вагонів.

Художня література – могутній засіб виховної дії. Вона дає знання дійсності, розширює розумовий кругозір, художній смак, світогляд.

РОЗДІЛ 9

ВПРАВИ НА УСУНЕННЯ ЛОГІЧНИХ СУПЕРЕЧНОСТЕЙ (ПОМИЛОК)

I. Порушення логічних зв'язків між елементами повідомлення (тексту)

– неврахування логічних функцій сполучників (а також прийменників, модальних зв'язок, прислівників та ін. зв'язкових слів)

– порушення логічних призначень розділових знаків

II. Група помилок на порушення закону тотожності

– порушення послідовності у викладі

– зісковзування з теми

– пропущення потрібної ланки у ланцюзі логічних міркувань

– порушення логіки часу, обставин місця, способу дії тощо

– порушення вимог до визначень і формулювань

– помилки в оперуванні поняттями, їх класифікації, поділі

– поєднання як однорівневих, однопланових, однорідних понять, зміст яких частково перетинається, обсяги значень яких частково збігаються тощо

– **Фактичні помилки** як наслідок порушення логічності мислення

– "Зіставлення незіставного"

– "Розрізнення тотожного"

– Сплутування реального й уявного

III. Порушення вимог закону несуперечності

– контактено-виразні суперечності

– контактено-невиражені суперечності

– дистантно-виразні суперечності

– дистантно-невиражені суперечності

– логічно-образні суперечності

IV. Порушення закону достатньої підстави

– порушення вимог логіки до тези, аргументів та демонстрації /висновування/

====

I. **Порушення логічних зв'язків між елементами повідомлення (тексту)**

✓ Неврахування логічних функцій сполучників (а також прийменників, модальних зв'язок, прислівників та інших зв'язкових слів)

Про логічну роль сполучників див. у довідковому розділі

ВПРАВА 1

Відредагуйте, оцінивши функціональну точність вживання сполучників та інших службових частин мови

"Український прорив": імунітет уряду або путівник для держави? (Заголовок до інт. з експертами // День, 25.01.2008).

"Це повернення до зовнішньої політики часів Кучми, відмова від євроатлантичних устремлінь України або нова доктрина?" (Іван Капсамун. Інт. з Мирославом Поповичем // День, 1.04.2010).

"Цікаво, це наші будуть показувати майстер-клас місцевим бійцям або, навпаки, самі стануть осягати тамтешній досвід побудови демократії за допомогою бойових мистецтв?" (Петро Нагнибіда. Найважливішим із мистецтв для нас є бойове // УМ, 24.07.2012).

.....

"Вороги свободи, вороги іракського народу марно намагаються зламати нашу волю, але це їм не під силу", – заявив головний прес-секретар Білого дому Скотт Макленнан" (День, 2.04.2004). *Чи є тут протиставлення? А якби автор хотів протиставлення – що треба виправити в тексті?*

"Аби вибити борг, парубки викрали з гаража чужий автомобіль" (Заголовок до інф. в УМ від 24.07.2012).

"Сьогодні більшість репортерів та редакторів відразу ж відкидають будь-які сюжети, де йдеться про бізнес..." (З посібника Ефективне виробництво теленовін. – К.: ХББ, 2006. Похибки – в рукопису).

"Дещо складніша ситуація із перебуванням дітей у нічний час на вулиці. Відомі випадки, коли в містах, де була запроваджена так звана "комендантська година" (наприклад, у Вінниці) батьки подають позов до суду, що влада порушує права їхніх дітей і перешкоджає вільному пересуванню" (Бучанські новини, 4.03.2011).

"Останнім часом у регіональних ЗМІ прокотилася хвиля провокаційних публікацій, де в брутальній формі так звані благодійники, "дбальці" за народні гаманці намагаються звинуватити міську тепломережу в недобросовісних намірах, у викручуванні рук споживачам та навіть силовому вимаганні незароблених коштів" (Газ. "Копійка гривню береже", Біла Церква, 18.02.2010).

"У зірок багато призначень. Вони створені для того, аби закохані вночі роздивлялися на сузір'я..." (Віра Загородня. Щоденник // День 2.03.2011).

"Вокзал – танцювальне приміщення, зала для танців. Таке первинне значення цього слова. Справді, вокзал, навіть маленька станція, мають неабияке значення в житті людини. З вокзалу, можна сказати, життя починається..." (газета "Печерськ", січень 2002).

"Зустріч Юлії Тимошенко з Кохом /екс головою ЄС/ у Харківській залізничній лікарні завершилася. Ані Кох, ані адвокат Ю. Т. Власенко від коментарів відмовилися" (5-й канал ТБ, 9.05.2012).

**✓ *Неврахування логічних функцій
розділових знаків***

Інакше кажучи, це пунктуація, яка спотворює зміст.

Зокрема, дуже часто відокремлюють комами різноманітні невидільні обставинні звороти і навіть аналоги обставинних сполучників, спотворюючи логіку викладу. Це є нерозуміння логічної ролі розділових знаків, формальний підхід до оцінки текстових структур, – мовляв, "де пауза /цезура/, там і кома".

На допомогу редакторіві. Приклад логіко-граматичного аналізу складних текстових структур, його можна використовувати в роботі з подальшими фрагментами:

"Не переказуватиму, де, крім партсемінару, встигли побувати гості з Києва, і які важливі настанови давали їм промовці: секретарі, *завідувачі відділами*, інструктори, лектори..." (Ол-др Шугай. Зустрічі, яким понад піввіку // ЛУ, 14.04.2011) .

Пунктуаційні помилки: два однорідних підрядних речення, поєднані сполучником "і"; неправильне узгодження у словосполучі. (Тут можна аналізувати як з позицій синтаксису, так і з позицій логіки: конструкт "де встигли побувати і які настанови їм давали" читач має розглядати як єдину думку, було б недоречним її розривати; це не переліковий ряд. Отже, бачимо, що результат аналізу один: кома не потрібна.

Слід також виправити: *завідувачі відділів*.

ВПРАВА 2

Відредагуйте, усунувши порушення логічних призначень розділових знаків

"Є ціла низка цілком демократичних країн, де ніхто з широкої громадськості не знає навіть імені керівника розвідувальної служби, і тим паче не знає, як він виглядає" (Лосєв Ігор. "Гайд-парк" для "піонерів" // День, 20.02.2009).

"Із майонезу, потертого на дрібній тертці, яйця та хрону, приготувати заправку" (Тетяна Козирєва. Чим ласували фани під час Євро-2012? // День 22–23.06.2012).

Завдяки спомину Івана Сошенка, маємо можливість уявити пережиті Тарасом хвилини радості (З краєзнавчої праці, 2012, с. 41).

"З відкриттям виставки, М.Рєпнін став її головою й опікуном" (З краєзнавчої праці, 2012, с. 117).

"Під час численних битв, ніколи не забував про Чигирин, зміцнював фортецю на Замковій горі" (З краєзнавчої праці, 2012, с. 124).

"Виходячи з цього, і виникали основні складнощі при доборі оптимального формату виборчих округів" (Сергій Стуканов. Донецьк: усе за традицією // День, 20.06.2012).

"Попри прогнози ЗМІ, патріарх Російської православної церкви Кирил і під час нинішнього візиту в Україну не зміг не зустрітися з Віктором Януковичем" (Ганна Голодна. А по дорозі – до Януковича // УМ, 31.07.2012).

"Не менш важливою умовою пошуку правди, істини /в кіномистецтві/, є палке бажання стати на службу їм /людям/, а не носіям якихось ідеологій" (Вадим Дишкант. Напівправда ніколи не стане правдою! // День 24.05.2012).

"В книжках Маркса, небагато описів того, як виглядало б суспільство за комунізму" (Антон Відокль, художник, співзасновник і редактор онлайн-видання. В інт. Дм. Десятерика "Про нові формати" // День, 4.04.2012).

"Ось і під час приїзду київських письменників, у приміщенні редакції обласної газети відбувся дводенний семінар членів літоб'єднання... Заради більшої документальності та з метою економії місця, тут я знову пошлюся на лаконічний газетний звіт" (Ол-др Шугай. Зустрічі, яким понад піввіку // ЛУ, 14.04.2011).

"Внаслідок угорських подій 1956 року та студентського "вільнодумства" у потрактуванні їх, прийом на стаціонар /факультету журналістики КДУ імені Т.Г.Шевченка/ на кілька років призупинили" (Ол-др Шугай. Зустрічі, яким понад піввіку // ЛУ, 14.04.2011).

Для кращого приживання, перед висадкою сіянці пікірують" (Етикетка до насіння айстри, 2011).

"На Ваш лист щодо проблемних питань міського кладовища, повідомляю Вам наступне..." (Наше місто, м. Вишневе, 02.12.2011).

"Тим часом, пам'ять про Холодний Яр 20-х років тільки-но починає повертатися до українців".

"Сьогодні за дорученням Київського міського голови, Головне управління з питань торгівлі та побуту КМДА запрошує киян та гостей столиці відвідати сільськогосподарський ярмарок" (Хр., 5.03.2010).

"Згідно з останніми дослідженнями, у Східній Європі та Центральній Азії налічується більше 1,5 млн. людей, що живуть із ВІЛ" (УМ, 11.03.2010).

"За даними МінАП /очев., Мінагропрому/, середня ціна на хліб в Україні зросла в середньому на 8– 10 копійок" (УМ, 11.03.2010).

"За повідомленнями деяких медіа, троє важливих персон висловили спільну пропозицію щодо проведення Генпрокуратурою і відповідними урядовими відомствами перевірки стану всього пасажирського авіапарку України" (УМ, 11.03.2010).

"Звернення з претензією неспівпадіння отриманої продукції згідно накладної-рахунку, приймаються протягом одного місяця від дати

.....

накладної-рахунку" (Інформація фірми ДП Ейвон Косметікс Юкрейн, 2010).

"Відповідно до цього, будь-яка нація прагне конституювати себе в культурі, історії, цивілізаційних досягненнях" (З краєзнавчої праці, с. 10).

"На відміну від українських земель, суспільного життя в Московському царстві розвивалося більш послідовно щодо традицій Візантії – тісного зв'язку між державною і церковною владами" (З краєзнавчої праці, с. 24).

"А ось щодо законодавчої роботи, зауважу наступне" (Костянтин Матвієнко. Рада чужої волі // День, 31.07.2009).

"Попри загальний спад економіки, оборонна галузь Росії відчуває підйом, який за підсумками року становитиме чотири відсотки" (УМ, 25.11.2009).

"Електорат України перестав прощати обман своїм кумирам, які чомусь вирішили, що можуть робити, що завгодно, щохвилини змінюючи політичне забарвлення, – і їм усе пробачать" (Ігор Лосєв. Розбір польотів... // День, 29.01.2010).

II. Група помилок на порушення закону тотожності

✓ *Порушення послідовності у викладі*

Помилки фіксуються при аналізі тексту в цілому або його значних фрагментів

✓ Зісковзування з теми

Помилки фіксуються при аналізі тексту в цілому або його значних фрагментів

✓ Пропущені ланки викладу

Можна було б назвати це недоословленням думки.

ВПРАВА 3

Виявіть втрачені ланки в ословленій думці і поновіть їх

"Для Партії регіонів вихід із цієї історії, незалежно від того, чи потрапили вони в майстерно розставлену пастку (в такому разі – моє співчуття рівню розуміння проблем), щоб створили її собі добровільно (тоді все виглядає ще гіршим)" (Лариса Івшина. "Незнання історії не звільняє від історичної відповідальності" – в ефірі Р.Свобода – про Ю. Тимошенко // День, 26.04.2012).

"Усі двадцять книг, собівартістю в 400 гривень кожна, автор зібрав власноруч" (Лариса Салімонович. Барвінківська пастка // УМ, 25–26.05.2012).

"Після сварок завжди відходжу першим. Не знаю, що це – гордість чи слабкість?" (ВЗ, 12.05.2011).

"Відвертаємось від найріднішої людини напризволяще" (УР-1, реклама б-би з алкоголізмом, 13.04.2011 і щодня).

"Після підрахунку дев'яносто шести голосів на виборах у РФ..." (Ост. вісті укр. радіо, коментатор Інна Мерецька, 5.12.2011).

/Оголошуваний виконавець/ "був солістом Прикарпатського військового округу" (УР-1, 18.12.2011).

Заголовок: "У Львові – симпозиум снігових фігур" (День, 20.01.2010).

"Підвищення сигарет на 3–4 гривні" (УР-1, "Здоров'я", експерт з проблем торгівлі сигаретами Ганна Губко – 1.03.2010).

"На поєдинок Володимира Кличка з Чедді Самберсом, що відбудеться в суботу на Дюссельдорфському стадіоні, продано вже 46 квитків" (УТ "1+1", 17.03.2010).

"Засіки України переповнені від минулорічного врожаю" (ВР, 18.02.2009).

"Можна з упевненістю спрогнозувати, що підвищення загальної кількості студентів [у роки незалежності України] відбулось за рахунок збільшення обсягів навчання за модними невиробничими спеціальностями: юристів, менеджерів тощо" (З матеріалу до "ВОУ" № 4, березень 2002 року).

<p>✓ "Вузлики на пам'ять редакторів"</p>

– використовуючи сполучники (прийменники, прислівники), розставляючи розділові знаки, пам'ятай насамперед про логіку

– розрізняй стилістично сполучники "чи" і "або"

– не знищуй /"як клас"/ питомо український сполучник **щоб** на догоду "всепогодному бомбардувальнику" **аби** /особливо у складнопідрядному варіанті – "для того аби" "з тим аби" і под./

**✓ *Порушення логіки часу, обставин
місяця, способу дії тощо***

ВПРАВА 4

Відредагуйте. Поясніть смисл логічної помилки

“Це було ще до того, як половці напали на Радянський Союз” (Із шкільних творів // СВ, Весела світлиця).

“Після своєї смерті графиня [Анна Орлова-Чесменська] заповідала на монастир 30 тисяч карбованців” (День, 28.11.2005).

"І до Суворова, і після нього в Росії були продовжувачі його справи" (Зі шкільних творів. "Весела світлиця. СВ, 2005).

"Передчуваючи протест, що назрівав у Новочеркаську, власті звільнили з посади колишнього директора заводу Д. Єгорова" (Ігор Сюдюков. Брехня, кров і утопія // День, 15-16.06.2012).

"З бабусею вони вірні друзі, і куди не подивися – завжди разом" (Газ."Діалог", 3.11.2011).

"З 7 до 9 березня Львів прийматиме участь в інвестиційному форумі готельної галузі " ("Леополіс", додаток до "Високого замку", 10.03.2011).

"На цих позиціях застопорився об'єднавчий процес між БЮТ і "Регіонами" восени цього року" (Юлія Мостова. "Бег на месте – общепотопляющий..." // ДТ, 7.02.2009).

"Книжка казок шведського письменника... вийшла /у жовтні/ ц. року у видавництві "Юніверсум" (Р. Ера, 8.01.2008, казка для дітей).

"Не забудьте сьогодні переключити годинники – о 4-й ранку". (1+1, 28.10.2006).

“Михаїл Саакашвілі заявив сьогодні, що Грузія не допустить дезінтеграції країни.” (УР-1, ост. вісті о 8.00).

"Своє ставлення до діючого Президента України В. А. Ющенко я вперше друкованим словом засвідчив ще 1999 року. Не був тоді Віктор Андрійович ще ні Прем'єр-міністром, ні тим паче Президентом" (Василь Яременко. Президент, сіонізм і я" // Укр газ., 8.03.2007).

"Виявилося, що він /Юрій Мосенкіс, д-р філол. н., проф. К.-Могил. акад./, наймолодший в Україні доктор гуманітарних наук, у коло інтересів якого входила наша батьківщина Трипілля" (Укр. газ., 22.06.2006).

"Нещодавно 35-літній англієць Кевін Алдертон довів і собі, й усьому світу, що інваліди теж можуть ставати чемпіонами. Якось, захищаючи жінку від бандитів, Кевін утратив зір. Але це не перешкодило йому побити два світових рекорди в лижному спорті" (Хр., 12.12.2006).

"Мій батько повернувся додому з війни в 1949 році. У ті дні по всій країні можна було зустріти таких, як мій батько, які голосували на трасах. Вони поспішали дістатися додому і побачитися зі своїми сім'ями" (Щомісячна газета "За євангельську віру", вересень 2011).

"У недалекому майбутньому, після зіткнення з гігантським астероїдом, Земля перебуває під владою лиховісної зими. Жалюгідні залишки людства тягнуть існування під тиранічною владою так зв. Еліти..." (початок анонсу про фільм "Валькірія", День, 7.07.06).

"Марта увійшла у Львів вранці, дочекавшись, коли селяни їхатимуть і йтимуть на базар, аби прослизнути військові патрулі" (Юрій Краснощок. Лідера знайти і знищити // З рук. до Вітч. № 9–10 – 2006).

"Тяжко бабі Наді було. Рано вдовою стала – залишилася з трьома дітьми. Точно не згадую, здається в 60-му році її чоловік убився на мотоциклі, повернувся з війни інвалідом – після поранення обрізали ногу" (з рук. до Вітч., № 11-12 -2004).

"Тепер, у світлі нових фактів, буде легко спрогнозувати обставини отруєння Ющенко" (Р.Ера, 18.12.2004).

✓ *Порушення вимог до визначень і формулювань*

Типові помилки :

- незрозуміле через незрозуміле
- порочне коло
- змістова неточність визначення
- неадекватність (неспівмірність) визначення: помилка занадто широкого визначення; помилка занадто вузького визначення
- у визначенні – несуттєві риси поняття

ВПРАВА 5

Відредагуйте; уточніть тип логічної помилки

"Медіаосвіта – напрям у педагогіці, спрямований на вивчення закономірностей масової комунікації. Основне завдання медіаосвіти: підготувати нове покоління до життя в сучасних інформаційних умовах..." (Програма навч. курсу "Медіаосвіта", 2010. ІВО НАПН України).

"Якщо психологічний супровід вносить корекцію та здійснює профілактичні заходи щодо відхилень особистісного розвитку, то соціальний забезпечує подолання соціальної ізоляції, допомагає підвищенню соціального статусу студента та можливості інтеграції в суспільство" (Клавдія Дубич. Особливості навчання студентів з обмеженими фізичними можливостями у вищих навч. закладах // Акт. пробл. гум. осв., Кременець, 2004. – С. 204).

"Дефініції фундаментальної освіти рясніють багатьма визначеннями і не завжди відбивають тонкощі нюансів" (З рукопису ст. до ВОР №1 – 2005).

"Виховання – процес створення виховуючих відносин – спеціально організованих під керівництвом вихователя творчих, морально-етичних взаємодій суб'єктів педагогічного процесу, спрямованих на досягнення мети виховання і зумовлених всією

.....

системою суспільних відносин, – у процесі взаємодії вихователя і вихованця" (Петро Щербань /молодший/. Шкільна практика – важливий етап формування педагогічної культури // ВОУ № 4 – 2005, додаток)

"Якість освіти – це ряд системно-соціальних якостей і характеристик, які визначають відповідність системи освіти прийнятим вимогам, соціальним нормам, державним освітнім стандартам. Отримання якісної освіти безпосередньо залежить від якості самих вимог..., якості ресурсів... та якості освітніх процесів..., які безпосередньо забезпечують підготовку фахівців" (Микола Кісіль. Оцінка якості вищої освіти // ВОУ № 4 – 2005. – С. 82–87).

**✓ Помилки в оперуванні
поняттями, їх класифікації,
поділі**

(1) – неточні значення понять (термінів)

Група помилок "Не ряд":

(2) – невизначеність логічної підстави / основи для поділу

(3) – сплутування родових і видових понять

(4) – накладання елементів поділу

(5) – неспівмірність поділу (занадто вузький або неповний поділ і занадто широкий – з зайвим членом поділу)

(6) – поєднання як однорівневих, однопланових, однорідних понять, зміст яких частково перетинається, обсяги значень яких частково збігаються

(7) – стрибок у поділі (порушення вимог безперервності поділу, формування переліків з понять одного порядку загальності)

(8) – Неузгодження однорідних елементів у часі...

ВПРАВА 6

Відредагуйте.

"Термін /"суржик"/ каже сам за себе – це погана мова, і згадка про неї, принаймні в публіцистичних дискурсах, одразу тягне оцінковий

шлейф: "зрада, мовне відступництво, манкуртство" (З науково-публіцистичної роботи. – К., 2010, с. 47).

"141 артилерійський снаряд, 9 мінометних мін, 47 гранат і 400 гр. тротилу вилучили правоохоронці у мешканця одного з селищ Луганщини. Окрім того, міліціонери експропріювали автомат Калашникова, кулемет Дегтярьова, пістолет-кулемет Шпагіна і самозарядний карабін Симонова. Як з'ясувалося в ході допиту, затриманий тривалий час займався розкопками і збирав зброю часів Другої світової війни. Наразі за фактом незаконного обороту зброї порушено кримінальну справу" ("У луганчанина знайшли арсенал зброї // УМ, 14.09.2010).

Запитання О.Решетилової до А.Яценюка: "Про житомирську організацію "Фронту змін" ми взагалі писали, що туди потрапили люди, м'яко кажучи, з нехорошим бекграундом" (Чим зарядити народ? Інт. з Арсенієм Яценюком // День, 25.06.2010).

"Поки що, як і в колишні роки, громадсько-політичні процеси, які ведуть до формування режимів, ворожих європейській, іудео-християнській цивілізації, сприймаються як поодинокі й тимчасові труднощі окремих країн" (Дмитро Шушарін. Безціннісні друзі // День, 30–31.12.2010).

"Окрім продуктів харчування, фруктів та соків, діти отримали яскраві іграшки та багато солодошів" (М.Шандорук. Міліція обдарувала сиріт // Подільські вісті, 9.06.2011).

"Не тільки громадяни, а й народні депутати не знають справжніх обставин оскарження судових справ" (ВР, Литвин, 10.03.2010).

ВПРАВА 7

Виправте алогізми в різноманітних переліках. /Група помилок "Не ряд"/

.....

Щодня тисячі киян виходять на вулиці міста. До їх послуг – автобуси, трамваї, авто, таксі. Близько двох мільйонів пасажирів перевозить щодня міський транспорт і метрополітен (Газ. "Метро").

Редакторів нашого видавництва можна поділити на наукових редакторів, літературних редакторів, а також редакторів зі званням кандидата наук.

Рукописи поділяються на ті, що потребують доопрацювання, ті, що не потребують його, і ті, що надійшли до видавництва з запізненням.

Київська область строката щодо якості доріг. Є прекрасні бетонні, асфальтові покриття, є бруківки і поліпшені ґрунтові шляхи, а також широкі дво- і навіть трисмугові автостради.

Реалізуємо гуртом та вроздріб тканини шторні, вовняні, для спецодягу, інші (З оголошення).

Хочеться побачити Азію, Індію, екзотичні країни.

Навчально-тренувальна фірма “Український народний сувенір” Черкаського державного бізнес-коледжу торгує товарами українських народних промислів: виробами з кераміки, скла, дерева, глини, витворами малярства, гончарства, ткацтва тощо (з рук. до ВОУ).

“Не допускаються до перевезення тварини, а також собаки...” (З “Правил користування міським транспортом, м. Луцьк).

До західної частини територіально входить Закарпаття, Львівська., Черновецька області (Трофимова Л.С. Укр. мова у визначеннях, таблицях і схемах. Навч. вид. – Чернігів).

“Сталін приймає рішення очистити закордонну розвідку від людей, яким він почав не довіряти. Начальника іноземного відділу НКВС П. А. Слуцького (Маркос) отруять, багатьох арештують. З закордону викликають більше як 40 радянських резидентів... (з рук. до Вітч, № 11-12 – 2005).

**✓ Фактичні помилки як наслідок
порушення логічності мислення**

ВПРАВА 8

Відредагуйте...

"На 15-17 голосів більше отримає в другому турі Янукович" (УТ-1, 18.01.2010).

"Як це не дивно, але про життя драматурга відомо дуже мало – лише найважливіші дати і факти. Народився він у квітні 1654 р. у Стретфорді-на-Ейвоні..." І в кінці фрагмента – "помер у 1616 р..." (Зарубіжна л-ра. Підручник – хрестоматія. Вид. 3-тє, переробл. і доп. – Т.: Навч. книга, 2009. – С. 293).

"В.Янукович звільнив Клімкіна з посади заступника міністра закордонних справ і призначив його послом Німеччини" (5-й канал ТБ, плинний рядок).

"У результаті генералісимус /Сталін/ знову не віддав наказ про відступ" (Лариса Салімонович. Барвінківська пастка // УМ, 25–26.05.2012).

"Головою Верховної Ради на той час був Михайло Грушевський" (УР-1, 21.01.2007, гість програми "Світ розмаїтий" Василь Овсієнко).

"Ніколи не був у ЦК КПРС, чим пишаюся" (Юрій Щербак. Нам тр. віднайти своє місце у світі // День, 17–18.06.2011).

"За "зразок" було взято досвід п'яти країн: Польщі, Румунії, Болгарії, Угорщини" (Алла Дубровик. Податкові правила мінятимуть // День, 9.06.2011).

"Напередодні 1980-х роковин цієї трагедії ми звертаємось до міжнародної спільноти з проханням дати правову оцінку Голодомору" (Станіслав Кульчицький. Таємниці радянського голоду початку 30-х рр. Звіт із московського колоквиуму // День, 12.01.2010).

.....

"Найстаріший у Східній Європі в.н.з. – Харківський національний університет ім. Каразіна святкує свій двохсотрічний ювілей" (УР-1, 29.01.2010).

"В Антарктиді розкопали партію віскі, яка лежала під снігами з 1919 року" – підзаголовок до інф-ції; а в тексті: "У листопаді минулого року агенція "Ассошіейтед пресс" повідомила, що в Антарктиді під снігом зберігаються два ящики віскі, виробленого компанією McKinlay and Co й залишеного на крижаному континенті ще в 1909 році" (Самійло Фольксваген. "Заначка" столітньої давності // УМ, 9.02.2010).

"Відбулось це 1940 року у розпал Великої Вітчизняної війни на території Польської республіки" (Укр. тиждень, лютий 2010).

Виправте фактичні помилки, виявлені у шкільних творах:

– Сталінські посіпаки знищили цвіт української нації. В його катівнях були замучені, відправлені в Сибір, де й загинули кращі сили української інтелігенції і серед них – Микола Хвильовий, Ярослав Галан, Лесь Курбас. Це було в тридцятих роках, коли Комуністична партія СРСР і її генералісімус Сталін на словах безапеляційно говорили одне, а на ділі – розстрілювали найкращих представників української нації, науки, культури, мистецтва. Комуністи і при Брежневі нещадно давили слова правди, свободи. Політичними в'язнями були переповнені мордовські, сибірські табори, далекосхідні Соловки, якутські та казахські закриті поселення. Це там загинули великі українці Василь Стус, Олена Теліга, Валерій Марченко (Зі шкільних творів).

***✓ Нерозрізнення уявного й
реального***

ВПРАВА 9

Відредагуйте логічні невправності. Поясніть, у чому суть помилки.

Учителька підходить до дошки і пропонує дітям прочитати зміст таблиці.

М. Коцюбинський увесь час дає Маланці Волик надію на свою, власну землю (З абітурієнтського твору).

На стіні, над ліжком, висів блаженський напівпаперовий килимок, у центрі якого плавали лебеді (З рукопису, що надійшов до журналу “Вітчизна”).

Письменник (Пантелеймон Куліш) нарешті зглянувся над нещасними Петром і Лесею і звів їх докупи в кінці роману (Із шкільного твору).

“Маленька героїня ще не знає, що сталася аварія, і з подивом дивиться на машини, що ревуть сиренами. Тут до неї підбігає актор у військовій формі і саджає у кабінку, рятуючи життя” (Хр., 25.11.2005).

"Герой повісті Коцюбинського так їй сподобався, що вона хитро закосила під жінку його мрії".

"Суголосна з паном Лубченком і думка члена Національної ради з питань радіомовлення Тетяни Лебедевої" (Маша Томак. Хитра "джинса". – День, 28.09.2007).

"Фільм 'Убивство в зимовій Ялті', як і вимагає жанр, – злочин із багатьма невідомими" (УМ, 18.10.2007).

“Міністерство не визначилося щодо тих посад, які повинні працювати в школах” (УР, 15.10.2006, рекл.).

“Але вмістити в одній книзі найвідоміші постаті Київського ун-ту ... досить складно” (Незабутні постаті Київського ун-ту // Mainstream – студентська безкоштовна газ. – 2006. - № 39).

“Подібно до образу Геракла Добриня ходить по землі, виконуючи подвиги за наказом свого господаря – князя” (Супермен десятого століття // „Народ і партія” [з передвиборних видань]. – 2006. – № 6 /8/).

.....

"Чичиков запропонував Плюшкіну продати поему "Мертві душі" (3 учнів. творів, СВ, 7.07.2006. Парадоксальність у тому, що герої поеми ніби вилізли з книги і продають її один одному).

"Подібно до образу каменяра Олександр Іванович відстоює національну ідею" (Зиновій Пирій. Сокальський зорепад // Вісник. – 2006. – № 6 /8/).

"Феєрія працюватиме до 1 жовтня. Щоп'ятниці колекцію оновлюватимуть: деякі сорти ще не розпустилися" (Газета по-українськи, 26.09.2006).

"Палітурна майстерня МПП "Квадр" виконує увесь перелік можливих палітурних робіт: <...> – папки-накопичувачі типу "Corona" з різними розмірами механізму; – ламінування, переплітання на біндері..." (Орієнтир /рекламне вид./, 20.10.2006).

"У серіалі "Штрафбат" зібрався дуже яскравий акторський ансамбль: під командуванням Олексія Серебрякова, якого запросили в стрічку як "символ російського солдата", в брудних окопах опинилися Олексій Жарков, Олександр Баширов, Андрій Смоляков і Роман Мадянов – актори, які виховувалися на міфах про Велику Вітчизняну, проте не факт, що з виникненням "Штрафбату" не виникне новий міф" (День, 22.04.2005).

"Команда "Дніпро", програючи після першого тайму 0:2, знайшла в собі сили поміняти цифри на табло на 2:4" (УР-1, 11.08.05, спорт. інф.).

"Цілий іконостас видатних синів прославляв цю землю і мріяв про незалежність України" (УР-1, 24.08.2005).

На виготовлення рекорду (рулет з морозива, Луганськ) пішло 400 кілограмів молока, 250 кілограмів цукру..." (УТ-1, 2.05.2004).

"В закритому режимі депутати слухали ситуацію в Іраку" (УР-1, 20.05.2004).

“...вирощено багатий каравай зернових” (УР, 12.09.2004).

"В усіх великих книгах розповідають нам сюжети про те, як не зламатися, як вистояти перед лицем випробувань" ("Товариш", № 79, жовтень 2004).

“Тенор Геннадій Васько виступав разом з надією нашої опери Оксаною Яровою” (РТК “Київ” 5.11.2004).

"Ідеї, закладені в ці конструкції і досвід отриманий молодим винахідником під час їх спорудження, лягли в основу вертольота VS-300" (Столиця, 16-22 липня 2004).

“Лідери почали зменшуватися в прогнозах” (ВР, березень 2002).

“Винахід [особливий тип велосипеда] розвивав швидкість 19 кілометрів за годину” (УР, 27.05.2003).

"Об 11.15 ми подамо вам – Смачні рецепти (Р. Ера, 24.11.03 - прогр. передач).

✓ Розрізнення тотожного

ВПРАВА 10

А в цих прикладах – ще один тип помилки на порушення вимог закону тотожності. Відредагуйте і поясніть суть помилки

У телепрограмі на один і той же день – різні назви одного й того самого фільму": "Ярмарок марнославства" і "Ярмарок пихатості" (День, 31.10.2008).

"Требуєця менеджер для ввічливої роботи з клієнтами і людьми" (Огорошення // СВ, 9.10.2009).

Обнявши дівчину за плечі, гість рушив з Галею до машини.

“І хай для Олександра Івановича Годуна прозвучить пісня “Землянка”, яку в молодості співав мій батько” (З передачі Українського радіо; за контекстом передачі Олександр Іванович і батько – це одна і та ж людина).

Потім Павло Попович вступив до авіаційної школи. Він вивчився на льотчика і став хорошим пілотом.

Особливо велику увагу приділяють дітям жінки, матері... Не менш важливу роль відіграє батько.

"Познайомився на балу з 18-річною Софією Енгельгардт, дочкою генерал-лейтенанта Гергардта Енгельгардта, курляндського барона, далекого родича. Освідчився дівчині у коханні, попросив руки красуні; весілля зіграли у Вільшанському маєтку Енгельгардтів" (біографічна довідка про Павла Енгельгардта, поміщика, кріпаком у якого був Т. Шевченко – в науковій праці, с. 335).

"Наразі в соціогуманітарній науці відсутнє загальноприйняте уявлення про те, з кого складається середній клас і за якими критеріями визначається приналежність до цього співтовариства" (Андрій М. Окара. Нова ідея для нової України // День, 15.06.2010).

"Актова зала вже згаданого університету гостинно відчинила свої хорони для тих, хто присвятив свої виступи актуальним питанням творчої особистості Олесь Гончара" (З рук. до Вітч. – № 1-2. – 2009).

"Одного разу тесть Павла Петровича отримав від свого зятя схвильованого листа" (Волод. Горак. Незвичайна жінка в долі незвичайної людини. Павло й Олександра Скоропадські: вибрані сторінки // День. – 2008. – 21 березня. – С. 8).

"Потерпілий відбувся лише подряпинами. Але про всяк випадок злодія таки забрали до лікарні, аби встановити, чи немає у чоловіка прихованих травм" (Зоя Лебідь, кор. з Кіровогр. обл. // УМ, 16.04.2008).

"Тіммс випадково зняв відео на мобільний телефон у вересні 2007-го. У серпні Ешлі заарештували" (йдеться про футболіста Ешлі Тімса,

який шантажував ін. футб-ста на 15 тис. фунтів і був засуджений до 20 місяців позбавлення волі – Тетяна Кліш у ГПУ від 11.09.2008).

"В Україні скоротиться кількість вузів (залишатимуться лише найсильніші – ті, які мають свою навчальну площу та гарний викладацький склад), а ВНЗ випускатимуть бакалаврів та магістрів" (УМ, 6.02.2007, виклад того, що розповів міністр осв. і науки Ст. Ніколаєнко).

"Наприклад, у Ризі мене вразила кількість туристів, особливо німців, та іноземних інвестицій, котрі було видно неозброєним оком" (Світлана Цибаньова. І все ж таки... Свій чи чужий? // День, 15.06.2007).

III. Порушення вимог закону несуперечності

✓ *Суперечності текстів, мовлення*

ВПРАВА 11

Усуньте порушення закону несуперечності. Визначте типи помилок

Нарада обліковців Всеукраїнського перепису населення відкрилася в Жовтневому палаці культури. Його провела Київська міська державна адміністрація (З передачі Радіо "Київ", 2001 рік).

"Спочатку Маяковський нічим не виділявся серед футуристів..." (І через кілька абзаців). "Вже у ранній період у Маяковського були якості, які суттєво відрізняли його від футуристів". (Із книги "Семинарий по Маяковскому").

Уже розвиднілося. Починають прокидатися після нічної служби прикордонники...

Спортсменка бігла одна в останній парі.

Незважаючи на те, що студентська рада не працює, ніхто її роботу не контролює.

І нині, пішовши на заслужений відпочинок, ветеран продовжує працювати на підприємстві.

"Безумовно, що з'їзд, напевно, відбудеться на початку виборчого процесу" (Сергій Стуканов. Донецьк: усе за традицією // День, 20.06.2012).

"До 1937 р. репресії торкнулися практично всіх священників УАПЦ без винятку та поширилися на віруючих цієї церкви" (Ол-др Палій, історик, політолог. Укр. культура: пагони крізь асфальт // День, 26.10.2011).

"Як запевнив нас прес-секретар предстоятеля УПЦ Володимира, отець Георгій Коваленко, про образу пані Герєги він ні сном ні духом не відає, більше того – "трапези як такої не було"; "на трапезі були тільки архієреї" (Максим Савчук. "Яка різниця, вона – баба!" // УМ, 31.07.2012).

"Були в радянську добу й інші люди, з мисленням, не обтяженим нормативними стереотипами. Під час масових репресій вони ізолювалися або знищувалися, а пізніше їм дозволяли жити вільно, але під суворим контролем" (Станіслав Кульчицький. Таємниці радянського голоду початку 30-х рр. Звіт із московського колоквиуму // День, 12.01.2010).

"Занадто вдало зіграв захисник" (Футб. репортаж про матч Оболонь – Волинь, 26.09.2010).

"Після більш ніж 18 років незалежності Україна скотилася на одне з останніх місць у Європі за зuboжінням населення" (Валерій Задорожний. Почати спочатку // День, 9–10.07.2010).

"Відомо, що Сталін дуже не любив тих, хто не вгадував його бажання. Історики сталінських часів стверджують, що дуже добре це

виходило в Л. Берії, тому він і протримався на владній верхівці" (Павло Сергієнко, журналіст. Таємниця одного теракту // День, 27.06.2008).

"Того ж дня, вночі, з оселі жителя Олевська викрали телевізор" (Житомирщина, 19.02.2009).

"Це місто /Степанакерт/ не має історичної вірменської назви, а називався Ханкянді" (Ю.Райхель. // День, 27.10.2010).

IV. Порухення закону достатньої підстави

<p>✓ Помилка “Виведення невивідного”</p>
--

ВПРАВА 12

Яку логічну закономірність порушено в поданих нижче прикладах? Відредагуйте. (Якщо у тексті нема даних для усунення помилки, вкажіть суперечність).

“Книга написана серйозно; і тому талановито; і тому з гумором” (З газетної рецензії).

Цей рядок підкреслено червоним олівцем. Отже, він містить важливу думку.

“Ведучи проходку на Куренівській лінії, метробудівці натрапили на сильний пливун. Вода прибувала в об’ємах не менше 300 кубометрів за годину. Терміново доставили два насоси потужністю 140 кубометрів за годину відкачування кожний. Проблему було вирішено (Із газети).

ВПРАВА 13

Усуньте логічні суперечності (якщо цього неможливо зробити, вкажіть похибку).

Не можна, щоб батько вимагав одне, а мати інше і навпаки.

Треба бути вимогливішим до неї. Їй уже 19 років, вона наділена всіма правами, в тому числі й обов'язками.

Крім двох газет, у гуртожитку нема ніяких книг.

В репертуарі ансамблю – народні пісні, значна частина яких написана керівником колективу.

Незважаючи на брак продуктів, не менш гостро стоїть проблема їх екологічної чистоти.

“Зелена ковдра заворушилася знову. З-під неї виглянуло потойбічне, спотворене старістю обличчя з блукаючим поглядом. Мов привид, воно піднялося над подушкою, сіло, натягуючи на голову зелену ковдру” (З нарису, надісланого до журналу “Вітчизна”).

З 15 грудня буде організовано продаж новорічних ялинок біля Печерського торгового центру. Близько 5 тисяч їх має надійти в магазин. Це на 6 тисяч більше минулорічного.

Основний урожай хліба дають нам південні області, зокрема Одеська, Херсонська, Миколаївська, Дніпропетровська, Полтавська.

"Найсмачніша їжа рідко буває рослинного походження. Проте рослини, корінці й трави надзвичайно корисні для наших виснажених шкідливими звичками організмів" (Поштовий вісник, 29.07.2011).

"Запрацювався? Пий гранатовий сік. Лише він має здатність подолати стрес і зняти офісну хандрю, стверджують вчені з Шотландії. Віднайти нешкідливий засіб для подолання депресії вчених змусила статистика: в Британії третина працівників регулярно страждають на офісний стрес" (Поштовий вісник, 29.07.2011).

Під рубрикою "Післязбиральний догляд" та заголовком "Малина чекає на обрізування" газета. "Добрий господар" від 14.07.2011 подає таку інформацію: "Згадаймо, як починається облаштування садових ділянок. Пиляють дерева, що залишилися, корчують пні, вирубують чагарник... Усе вивозять за територію й спалюють. А чи розумно? Адже

залишки навіть непоказних стовбурів, кореневища, пні – все це добротний матеріал в очах хорошого господаря". І далі йде сама замітка: "Тому зірвавши ягоди, наприкінці липня візьміться за секатор..." (Цілком дохідливо викладається порядок заходів післязбирального періоду в малиннику)

Як треба переконструювати інформацію? Назвіть тип помилки, якої припустився автор.

"Мета статті – запропонувати ефективні шляхи адаптації інтерактивних тренінгових методик до масової освіти журналістів, зокрема, способи подолання тих відмінностей між тренінгом і вищим навчальним закладом, які перешкоджають або ускладнюють цю адаптацію" (З рукопису ст. до ВОУ № 1 – 2012).

"Подібно до образу каменяра Олександр Іванович відстоює національну ідею" (Зиновій Пирій. Сокальський зорепад // Вісник. – 2006. – № 6 /8/).

РОЗДІЛ 10

КОМУНІКАТИВНІ ПОМИЛКИ

– Помилки, закладені на етапі внутрішнього мовлення (пропуски важливих смислових елементів, скорочення синтаксичних структур, сплутування їх, різноманітні контамінації несинонімічних предикатів; накладання виділених аспектів початкового задуму, що призводить до мовної надмірності – тавтологій і плеоназмів, порушень фундаментального семантичного закону повноти і ненадлишковості).

– Неїдіоматична лексикалізація (неживомовне ословлення) задуму; неточний щодо загального смислу повідомлення добір елементів його ословлення.

– Неправильне співвіднесення виділених смислів з мовними структурами; невиправдана заміна стандартизованих лексичних і граматичних структур як порушення законів лексичної комбінаторики.

– Ненормативний, незагальноприйнятий, незвичний для мовців порядок слів.

ВПРАВА 1

Відредагуйте. Охарактеризуйте типи помилок

"Електричку відкриємо 4 жовтня" (ВК, 21.09.2011).

"Мамінов свій шанс не схибив" (УТ-1, 24.02.04, реп. з матчу Локомотив – Монако).

"Чотири години прожили днями без світла мешканці гуртожитку" (Тижневик "РІО", 19.11.2008).

"ЖКГ не бере ніякої участі у проблемах мешканців: всі прохання та скарги завжди ігноруються" ("Варта", м Бровари, 22-29.09.2008).

"Володимир Путін наказав... за шість років збільшити середню тривалість життя в Росії до 74 років. В указі про заходи з реалізації демографічної політики РФ йдеться, що уряд має забезпечити до 2018 року... підвищення сумарного коефіцієнта народжуваності до 1,753" (Юлія Лещенко. Путін наказав довго жити // ВЗ, 10–16.05.2012).

"А водночас влада, на думку експертів, замість щоб переглянути свою політику, намагається залякати людей" (Сергій Грабовський. Жартівники-невдахи з "партії влади" // День 10.04.2012).

"Партизани Чернігівського з'єднання гасять ліс, підпалений фашистами" ("Альбом партиз. слави укр. народу" – К.: Золоті ворота, 2012).

"Щодо безалкогольних напоїв, то, скажімо, мінералку зазвичай тримають при плюс двадцяти в закритій тарі аж дванадцять місяців" (Хр., 25.12.2003).

"Маса людей не непокоїться про такі серйозні втрати" /йдеться про надмірні енергозатрати, велику матеріаломісткість тощо/(В.Очеретько. Час як ресурс // День, 14.04.2009).

"Нагадаємо, у п'ятницю в КМДА відбулася колегія за участі керівників районів і місцевих управлінь житлового господарства" (Не чекаючи холодів // ВК, 19.10.2011).

"Єдине, що уточнимо в описаній дослідниками ситуації з арештом «біля Дніпра», те, що Шевченка схоплено не на паромі, а на байдаку" (з краєзн. ст.).

На УТ-1 17.01.03 прозвучала дивна за побудовою фраза: "Пожежа спричинила замикання проводки".

=====

.....

Часто провокаторами неясності тексту стають пропуски важливих смислових елементів у сформульованих фрагментах (пропозиціях), неточно висловлені судження – своєрідні заготовки чи напівфабрикати думок.

“Він (Сергій Петрович Капиця) народився у Кембриджі, де у цей час знаходився у науковому відрядженні його батько – видатний фізик і лауреат Нобелівської премії Петро Капиця” (День, 26.07.02).

"Виступаючими як із столиці, так і з регіонів йшлося обговорення про стан виконання указу президента" (О. Гусєв. "25 років віч-на віч з Чорнобилем". – К. : ТОВ ВПЦ "Літопис–ХХ. 2011 /помилки рукопису/).

"Найкращою вважається вода з Юрського горизонту. У ній висока якість. Ще й з необхідним вмістом йоду. А українці якраз мешкають на території з його дефіцитом". Студентка слушно виправила: "Це високоякісна вода". *Доредагуйте цей фрагмент.*

14 травня відбулися слухання комітетів Верховної Ради України з питань державного будівництва і місцевого самоврядування, з питань боротьби з організованою злочинністю та корупцією, з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності щодо становища, яке склалося в Мукачевому з проведенням виборів міського голови (Укр. газ., 20.05.2004).

=====

Можна радити редакторів починати неясні, проблемні для швидкого сприйняття речення з різноманітних обставинних зворотів з тим, щоб потім не розривати зв'язки між підметом і присудком чи додатком:

"Влада застосувала маніпулятивний елемент з огляду на соціально-економічну ситуацію, відволікаючи увагу простих громадян від їхніх щоденних проблем цим мовним питанням" (Іван Леонов. Інт. з Мих. Ратушним // УМ, 10–11.08.2012).

"Папа Римський Бенедикт XVI ще раз повернувся, у зв'язку з днем пам'яті св. Томи Афінського, – філософа і теолога – до теми розриву між вірою і розумом у сучасному суспільстві".

Запропоновано заслухати питання на засіданні Парламентської асамблеї ЄС про конституційну кризу в Україні (Р. Ера, 27.01.2004).

РОЗДІЛ 11

ІНТЕГРОВАНІ ВПРАВИ ПІДВИЩЕНОЇ СКЛАДНОСТІ

Крім лексичних, морфологічних, синтаксичних, логічних помилок, фрагменти цього розділу містять також прорахунки ментально-психологічного характеру, які часто виникають на дословесному етапі формулювання думки. Це так звані "напівфабрикати думки".

Такі вправи підвищеної складності можуть бути запропоновані в контрольних роботах для стаціонарних груп або як самостійні домашні – для студентів заочної форми навчання.

ВАРІАНТ 1

Відредагуйте. Визначте типи помилок.

"Втрата зору обома або одним із очей може відбутися за дві години" (Реклама на УР-1, 14.01.2013 і в інші дні).

"Молоді шанувальники і викладачі навчальних закладів матимуть можливість безплатно відвідувати Пантеон, Триумфальну арку, монастир Мон Сен-Мішель, а також постійні виставки близько 40 національних музеїв. Ймовірніше, правила діятимуть як для французів, так і для туристів" (Дем. Україна, 23.01.2009).

"Люди по-різному реагують на цю інформацію. Та найпоширенішим ставленням до майбутніх подій є оця негативна емоція – страх перед невизначеністю. Нічого доброго така реакція не може принести: у когось стрибає тиск, хтось впадає в депресивний стан, інші запивають свою тривогу міцними напоями – агресивність всього суспільства зашкалює" (Світлана Неділько. Для одних кінець світу, для інших – рай! // Улюблена газета, 5.12.2012).

"Секрет успіху любовних відносин не зводиться лише до наявності любові й терпіння. Ще одна важлива якість, яку треба розвивати в собі, ростити й леліяти – це повага до партнера. Недолік поваги провокує відхід у іншу реальність – в комп'ютерні ігри, алкоголь або надмірне захоплення хобі. Якщо ж неповага другої половинки зашкалює, то це і зовсім може стати серйозним приводом для розриву відносин" (Катерина Єршова. *Повага* // *Улюблена газета*. 5.12.2012).

"Чому більш дорослі люди, заставши "радянськість" далеко не в найкращі її загниваючі роки, не плекаючи жодних ілюзій із приводу сумнівної чарівності травневих та листопадових демонстрацій, – усе ж таки дедалі сумніше й журно-іронічніше продовжують святкувати 7 листопада?" (Олена Тараненко. *Червоні дні* укр. календаря, або *Святкове рад. двовірство* // *ДТ*, 17.01.2009).

"Нерідко естетична цілісність образного оповідання порушується саме через невміння автора будувати сюжет. Читач повинен добре пізнати героїв, співчувати їм, полюбити їх. Для цього в ході розвитку сюжету вони повинні часто і вражаюче потрапляти в поле зору читача" (Петро Таланчук. *З Україною в серці. Роздуми про наболіле. Вибрана публіцистика*. – К.: Ун-т "Україна", 2013).

"Слово "криза" на прес-конференції не пролунало, натомість генеральний директор Центру суч. мистецтва PinchukArtCentre Екхард Шнайдер завдяки премії створив гігантську базу даних укр. художників, /з якої можна дізнатися/, що вперше в світі застосовувалась практика відбору художніх робіт по інтернету, що хороших робіт було стільки, що експерти так зворушилися від кількості заявок – 1101, що замість виставки 12 номінантів вирішили зробити виставку 20 і їм дали більше часу підготуватися до виставки" (*Художників восени рахують* // *УМ*, 27.02.2009).

"Радянська влада винагороджувала юних іуд /Павликів Морозових/ поїздками до "Артеку". Був навіть такий період, коли все населення "піонерської республіки" лише з них і складалося. Керівництво "Артека" називало їх "особливою зміною". Ці діти, які втратили своїх батьків, перебували в стані важкої депресії і явно потребували допомоги психіатра. Піонервожаті не знали, як до них підійти. Нещасним було нікуди повертатися, своїх близьких вони погубили, а односельчани цих дітей ненавиділи" (Ігор Лосєв. *Телебачення було!* // *День*, 22.05.2009).

.....

"... Не міг він (Маннергейм) не взятися за зброю, коли радянські без оголошення війни полетіли на житлові квартали Хельсінкі" (Ігор Лосєв. Грім барабанів, рев фанфар і ледве чутний голос правди // День, 22.05.2009).

ВАРІАНТ 2

"Я здивований, що політичними силами сьогодні не затребувані фігури, які тією чи іншою мірою могли б підсилити будь-який список" (Іван Капсамун. Ефектно. Чи ефективно? // День, 15.05.2012).

"Інфографіка як одна з найпопулярніших форм поширення ідей та інформації за допомогою візуальних образів є безумовною прерогативою у сучасних періодичних журнальних виданнях" (З дипломної роботи, травень 2012).

"Вражаюче, що країна, яка пережила геноцид, масові репресії, не могла знайти місце на звалищі історії партії, яка за все це несе відповідальність" (Ігор Лосєв. Демарш із сталінського бункера // День, 25–26.05. 2012).

"Із порушенням охоронних зон пам'яток, що знаходяться в заповіднику, влаштовуються нові будівлі підвищеної етажності, які зводяться на глибоких палях, що несе загрозу фізичному існуванню старовинних будівель, що мають стрічкові підмурки. Автори нових будівель, як правило, стараються "замаскувати" їх – надати їм вигляду старовини, споруджуючи їх у псевдоісторичних еkleктичних формах, прикрашаючи фасади китчевими деталями. Але це виглядає дуже безглуздо, оскільки не відповідає парцеляції та модулю автентичних справжніх пам'яток та свідчить лише про поганій смак як самих замовників, так і архітекторів, які обслуговують" (Михайло Дегтярьов, мистецтвознавець. Музеї в облозі // День, 9.09.2008).

Модуль в архітектурі – вихідна одиниця виміру, за якою визначають пропорції будови; парцеляція – розподіл ділянок під будову. Все це зайві деталі.

"Дме п'янкий вітер, котрий червонить наші щоки та зриває подих, викликаючи запаморочення від передчуття різні, пиятики і окриляючого усвідомлення нашої величі та безсмертя" (Вол. Сердюк. Ревідкриття. Роман // З рук. до Вітч. № 1–2 – 2008).

"Події у ВР запрограмовані тими людьми з оточення Президента, які понад усе прагнуть проведення парламентських виборів весною наступного року. Конкретно це Сергій Львовичкін та Дмитро Фірташ, які найбільше зацікавлені в тому аби максимально розширити своє представництво у Верховній Раді. Сьогодні, як відомо, група Львовичкіна – Фірташа – Бойко налічує в парламенті близько 15 депутатів..." (Наталія Ромашова. "Пацієнт" живий чи...? // День, 23.12.2010).

"Хамство єсть скрізь. Це правда. Скрізь єсть "гін" до виділювання себе із своєї громади, до непослуху їй. Але скрізь пруч цієї сили відосередкової, руйнуюча єсть сила доосередкова, здержуюча" (День, 27.04.2012)

"Ці безкоштовні концерти під відкритим небом збирали тисячі киян, які щиро любили їх, справляли на них духовно-культурний вплив" (Юрій Килимник. Окраса культури // День, 20.05.2009).

ВАРІАНТ 3

"Влада застосувала маніпулятивний елемент з огляду на соціально-економічну ситуацію, відволікаючи увагу простих громадян від їхніх щоденних проблем цим мовним питанням" (Іван Леонов. Інт. з Мих. Ратушним // УМ, 10–11.08.2012).

"Сучасна нам теорія самоорганізації [йдеться про синергетику] вірогідно може через деякий час (тр. згодом може) стати приватним випадком іншої, більш загальної теорії" (з рук. до ВОУ, № 2 – 2003).

Пошук нових, адекватних наявній ситуації засобів маніфестації поглядів на мистецтво, а(,) відтак, і на життєдіяльність митця, призводить до: підкресленої уваги до морального боку дій художника, до будови ним взаємин з товаришами як братських, безкорисних та

.....

лицарських, відмови від авторської персоналізації розуміння необхідності створення угруповання, колективу, члени якого б створювали нові ситуації та їх свідоцтва” (Олена Жорнова. “Формування у студентів поняття соціокультури в контексті становлення їхньої суб’єктної активності” / Актуальні проблеми гуманіт. освіти: Зб. н. праць. Вип. 1. - Кременець, 2004, с. 326).

"Діловий текст характеризується як зростаючою стандартизацією мови (вживання усталених словесних формул, значна частота повтору слів, зворотів, конструкцій), так і своєрідністю синтаксису (прямий порядок слів: підмет – перед присудком і якомога ближче до початку речення; означення – перед означуваним; додаток – після керуючого слова; обставинні слова – якомога ближче до пояснюваного; вставні слова вживаються на поч. реч. тощо)" (З дипл. роботи, травень 2011 – з посил. на: Горбул О. та ін. Ділова укр. мова. – К., 2000. – С. 119).

"У її (Лейпцизької опери) першій прем'єрі (вистави "Рієнці") також ішлося про історію – таку, якою вона представлялася авторові, і вже дещо іншою, сприйнятою постановниками з дистанції в півтори сторіччя" (Марина Черкашина. Ост. герой історії без героїв // День, 7.12.2007).

"Не зайве вкотре повторити і найголовнішу причину занепаду тваринництва: пограбування, руйнування тваринницьких ферм у десяти тисячах(!) конаючих колективних господарствах: понад 2 мільйони корів опинилися в довгих кишнях керівних аграріїв України" (Сергій Плачинда. Молодь – наш рятунок /ЛУ, 25.06.2009).

"Для одержання розсади в закритий ґрунт насіння висівають в середині березня, а у відкритий – в квітні. Для кращого приживання, перед висадкою сіянці пікірують. Розсаду висаджують від початку травня до початку червня. Добре росте на родючих, вологоємких ґрунтах, не зносить свіжого гною, але витримує напівтінь. Гарантія якості при наявності підтверджуючих документів" (Супровідна інструкція до посівного насіння компанії "Свитязь", 2011).

Микола Томенко (заст. Голови ВР) з трибуни парламенту заявив: "Я думаю, що кількість призначених Віктором Івановичем (Балогою,

главою Секретаріату Президента, який пішов у відставку) людей з Закарпаття зменшиться на порядок, тому що я об'їздив всю Україну і скрізь зустрічаю голів райадміністрацій з Мукачево. Таке враження, що це фантастично велике місто, яке кадрово підпитує всю країну" (навела "Свобода" 25.05.2009).

"Але злобні люди завжди намагаються знищувати зі свого шляху таких лідерів, що можуть стати окрасою і гордістю нації і суспільства" (Михайло Аксанюк. Помста за патріотизм // УМ, 23.04.2009).

"Коли я приїхав на місце події, оглянув поверхово місце події і сторожа, котрий бачив злочинця в спину" (З міліцейських протоколів. Надіслав кол. слідчий Ігор Корж).

ВАРІАНТ 4

"Завітаємо до Переяслава-Хмельницького, щоб подивитися, що ж сьогодні нагадує в містечку Київщини про перебування тут митця 1845 року" (З краєзнавчої праці про Т.Г.Шевченка, 2012. – С. 279) – *"в містечку Київщини"*.

"Але дана фреска не є портретом родини Ярослава, бо це ніяк не узгоджується з датами вищеназваних графіті, оскільки старші діти князя представлені на фресці дорослими, між тим як старші сини та дочки Ярослава народилися з 1020 по 1032 р. Насправді на княжому портреті представлено родину Володимира та Анни" ("Древнейшие граффити Софии Киевской и время ее создания". К., 2012. – С. 226 /укр. резюме/).

"Це було несамовите відчуття, позаяк я вже й забув, як виглядає світ стоячи", – не може натішитися Гжебський. Відтепер перед одужуючим новий виклик – почати ходити (Антін Борковський. Польський пацієнт – про людину, яка пробула 19 років у комі // УМ, 6.06.2007).

“Подальші прогнози стосовно соціально-демографічного розвитку країни невтішні: необхідно відзначити негативні тенденції падіння рівня народжуваності, який нині майже на 40 % нижче зареєстрованого на

.....

початку 90-х років (12,7 %) і складав у 2001 році 7,8 осіб на 1000 населення” (з рук. до ВОУ №3 – 2004).

"Відбулося офіційне урочисте відкриття винного бутика... Не дивлячись на те, що винних butikів у місті вже вистачає, відкриття цього закладу чекали. По-перше, його основна спеціалізація, як виявляється з назви Strada dell Vino ("вулиця вина"), італійські вина і напої. По-друге, ... По-третє, тут же є кафе з італійською кухнею, де можна спробувати куплене вино. Ну, а в четвертих, але зовсім не в останніх, місцезростахування закладу – центральніше не буває... Підвальність у цьому конкретному випадку швидше гідність, ніж недолік. Гостей зустрічали директор закладу, класична скрипка і Chardonnau" (Хр., 1.04.2008) – 1–2).

"Майстерня братів Винників". Їх багато що споріднює – творчі принципи, наївна манера зображення, техніка виконання маслом та акриловими фарбами. І все ж художники дуже різні. Але є в їхній творчості об'єднуюча стилістика – постімпресіонізм, що характеризує експозицію, до якої Олег та Олександр (брати з дев'ятирічною різницею у віці) йшли різними шляхами. Обидва закінчили Харківське художнє училище, вчилися в Академії мистецтв, старший Олег пішов після третього курсу і з головою поринув у творчість, а Олександр академію закінчив, вступив спочатку до молодіжної, а потім і до професійної Спілки художників" (День, 23.10.2008).

На запитання радіослухача, чи не ЗМІ винні в розбраті у владі і суспільстві нар. деп. відповідає: "ЗМІ – це дзеркало нашого суспільства. Тож на зеркала неча пенять, коли рожа крива" (УР-1, 22.05.2009).

"В очах сучасників він /Шекспір/ зовсім не був визначною величиною. Хоча пізніше поетом Беном Джонсоном був названий 'душею століття' " (Андрій Шестаков. Навколошекспірівські пристрасті // УМ, 23.04.2009).

"Можливо, це особливість чинного Глави держави, але видно, що його результативні зусилля досягаються винятково у блокуванні тих чи інших ініціатив. Тим не менше саме за цю посаду точиться

найзапекліша боротьба" (З інт. з Юлією Тимошенко в СВ, 24.04.2009. З запитання кор. Олександра Черевка).

"Дякую, що навчили української мови", "Дякую, що розкрили красу укр. мови" – такими відгуками переповнені серця болгар, росіян, молдаван, гагаузів і навіть одного татарина і афганця (Ол-др Гаврош. Як в Одесі укр. мови навчають // УМ, 30.07.2008).

"Діставшись балкона розміром 3 на 1,5 метри другого поверху друкарні, а нині – Музею книги, і з того місця, де стояв Тарас Григорович, відкривається неймовірно захоплююча панорама (З краєзнавчої книги, 2013, с. 87).

БЛОК КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

ЧАСТИНА I

ЗРАЗКИ ТИПОВИХ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ (з можливими варіантами редагування)

Наводимо чотири варіанти типової контрольної роботи.
Умовою в них є:

1. Відредагуйте. 2. Визначте типи помилок

Зразок для виконання завдання

"При цьому хочемо довести до Вашого відома, що більшість васильківців не *розділяють погляди* на суспільно-політичну ситуацію в м. Василькові про який вам розповіли представники *пікетуючих*. До речі, переважна більшість учасників пікету є працівники фірми "Антарес", директором якої *являється* Станіслав Гордієнко. Ці люди були зняті з робочих місць і привезені на місце пікету на службовому автобусі фірми" (Веч. Васильків, № 103, квітень 2008) – не поділяють поглядів; громадсько-політичну; кома після "в м. Василькові"; пікетувальників; засновником є; "привезені... службовим автобусом"; крім того, "зняті з робочих місць" студент не дуже слушно замінив на "звільнені від роботи";.

Нерозрізнення паронімів; помилка формотворення: після заперечення ім-к ставлять у родов. відмінку; неточне слововжив.: ін. значення слова (у місті діє громада, а не суспільство); ім-к у нехарактерній для укр. мови формі акт. дієприкметка; русизм; редакторська неточність в ословленні пропозиції (їх не звільняли з роботи, а саме знімали з

робочих місць у робочий час); *неживомовна калькована прийменникова словосполука там, де в укр. мові користуються формою орудного відм.*

Або докладніше:

- 1) *розділяють – поділяють: нерозрізнення паронімів*
- 2) *не розділяють погляди – не поділяють поглядів: помилка формотворення: після заперечення ім-к ставлять у родов. відмінку*
- 3) *на суспільно-політичну ситуацію – громадсько-політичну – неточне слововжив.: слово має ін. значення (у місті діє громада, а не суспільство); при оцінці в категоріях комунікативної лінгвістики: невідповідність рівневі семантичного узагальнення*
- 4) *потрібна кома після "в м. Василькові": пунктуаційна помилка: не виділено підрядне речення*
- 5) *пікетуючих – пікетувальників; іменник у нехарактерній для укр. мови формі активного дієприкметника*
- 6) *засновником являється – засновником є: русизм*
- 7) *привезені... на службовому автобусі фірми – "привезені... службовим автобусом: неживомовна калькована прийменникова словосполука там, де в укр. мові користуються формою орудного відмінка*

[8] "зняті з робочих місць" студент не дуже слушно замінив на "звільнені від роботи"; – вийшла двозначність; це *редакторська неточність в ословленні думки* (їх не звільняли з роботи, а саме знімали з робочих місць у робочий час)]

Відредагований варіант:

При цьому хочемо довести до Вашого відома, що більшість васильківців не поділяють поглядів на громадсько-політичну ситуацію в м. Василькові, про який вам розповіли представники пікетувальників. До речі, переважна більшість учасників пікету є працівники фірми "Антарес", директором якої є Станіслав Гордієнко. Ці люди були зняті з робочих місць і привезені на місце пікету на службовому автобусі фірми"

ВАРІАНТ 1

1. "У жінок, які вживають непомірно каву значно більше шансів захворіти на діабет..." (Реклама на УР 1, 22.02.2011).

.....

2. "У кожній країні треба дивитися на те, що собою представляє економіка й обов'язково поєднувати ці питання з національною безпекою. У будь-якому випадку держава повинна залишити за собою природні монополії, які на сьогоднішній день мають стратегічне значення" (Іван Капсамун. Позиція "змін". Інт. з Андрієм Пишним, членом політради партії "Фронт змін", 3.06.2011).

3. Прем'єр запевнив пікетувальників, що плата за квартиру складатиме не більше 25 відсотків зарплати.

4. "Діти були голодні і на уроках втрачали свідомість з голоду" (Валентин Чемерис. Я – Чемерис... – з рук. до Вітч. № 1–2, 2007).

5. "Його часто відвідують картини минулого, і він повертається до місць, де проживав до скоєння злочину..." (День, Анонс програм – про фільм "Розкаяння", 19.01.2007)

6 "Смерть композитора відізначалась глибокою біллю в наших серцях" (УР-1, 8.01.2007).

7. "Система /радянська/ створила блискучий всеохоплюючий фантом-рай на землі" (День, 2.02.2007).

8. "Мені страшенно сподобалися грузинські фолкові пісні" (УР-1, 26.05.2011, передача про Грузію, Ірина Архипенко).

9. "Зйомки відбудуться на кіностудії Довженка. Очікується 300 вболівальників. Суворий дрес-код: жінки у вечірніх сукнях, чоловіки у смокінгах. За VIP-столиками будуть знамениті люди..." (День, 8.09.06 – про новий на той час проект на телеканалі "1+1" "Танці з зірками").

10. "Ліс є одним з основних поглиначів вуглекислого газу й виробників кисню, постачальник цінних матеріалів, захисник поверхні Землі від водної ерозії та суховіїв" (Ол-дра Шепель. Розбалансованість // День, 2.03.2007)

ВАРІАНТ 2

1. "Великі забруднені поверхні вимагають роботи професіонала: якщо сажу не вдалося видалити повністю, вона буде безупинно

циркулювати в будинку по системі опалення" (Як відмити сажу // Газ. "Добрий господар". № 7. – 2009).

2. "В восьмидесяті роки в Дніпропетровському університеті запровадили для філологів положення, згідно яких художні, науково-популярні, розважальні та ін. публікації (окрім реклами й оголошень) хоча й не вважали науковими роботами, але долучали до робочої звітності як свідоцтво професійного рівня філолога" (Вол. Лесной. Читаючи Шкляра: чому та Україна програла // День, 24–25.06.2011).

3. "Нарешті Світлана знаходить щастя в обличчі вже немолодого, але чарівного та надійного Володимира Дмитровича" (День, 19.01.2007, Анонс програм, про к/ф "Час бажань").

4. "Батько був найкращим. Добрим, чутливим..." (Газета по-укр., 7.02.2007).

5. "Після мітингу пішли класти квіти до пам'ятнику Т. Г. Шевченка" (День, 2.02.2007)

6. "Неллі Уварова після приголомшуючого успіху серіалу "Не родися красивою" отримала безліч цікавих пропозицій" (День, 26.01.2007).

7. "Якщо ви апелюєте про те, що цей комітет потрібно створити, вносьте пропозиції" (ВР, 9.01.2007)

8. Табло показало результат нашої спортсменки – 30,5 сек., перевершивши, таким чином, норму майстра спорту (УТ-1, 2003 рік).

9. "Хотів би найперше звернутися до пошукувачів [президентської булави] із покликом не розмахувати та фехтувати у виборній кон'юнктурі такими двогострими і неймовірно болючими проблемами як мова і громадянство" (Б. Олійник. Я – за українську Україну. – СВ, 11.11.2004).

10. "На даний момент отримано лише три заявки (на участь у "Євробаченні")... Називати когось фаворитом Олена Загороднюк поки що не наважується, адже прийом заявок ще триває повним ходом" (День, 2.02.2007)

ВАРІАНТ 3

1. "Дії слідчих органів по справі Гонгадзе серйозно відобразяться на репутації нинішньої влади" (Підзаголовок до м-лу: Іван Капсамун. Велике замкнене коло // День, 4.03.2011).

2. "Тим не менше, велика частина українців відчула погіршення матеріального становища на протязі останнього року" (Алла Дубровик. Взуття в кредит – сигнал бідності? // День, 24–25.06.2011)

3. "Але насправді ця заміна /на свіжого гравця Матераці/ в італійській команді стала фатальною – італійці забили і зробив це Матераці. Друга частина стала трагічною: забивали обидві команди" (Репортаж з матчу Італія – США // СТБ, ЧС з футб., червень 2006).

4. Що уявляє собою дистанційне навчання? (З рукопису до ВОУ № 3 – 2005).

5. "Наш район представляла сім'я вчителя Гаврилівської ЗОШ І–ІІІ ст. Олександра Шевчука. Разом Ольгою, яка працює завідуючою сільським клубом в с. Караїна та сином дев'ятикласником Олексієм вони активно проявили себе в усіх конкурсах, які пропонувалися, і показали в них свої вміння, знання і ерудицію" (Життя Теофіпольщини, 22.04.2011).

6. "Суть нашої проблеми – у формуванні /в державі/ будівничої правлячої касти" (Укр. газ., 8.03.2007)

7. "Кондоліза Райс закликала країни здійснити присутність в Афганістані" (Р. Ера, 27.01.2007).

8. "Втім, коли морського лева перевозили назад до Праги, втім, по дорозі Гастон загинув" (ІСТV, новини – 17.11.2005).

9. "Ці всі аксесуари виглядають на жінці актуально. І взагалі жінка виглядає стильно і впевнено" (Р. Ера, 1.02.2007)

10. "Народившись у 1853 році, Микола Іванович Кибальчич родом був з Малоросії, із заштатного містечка Короп на Чернігівщині" (І. Малишевський, Справа державного злочинця. – 3 рук. до Вітч. № 5-6 – 2006)

ВАРІАНТ 4

1. Завітайте в “Господарочку”: ви будете задоволені привітністю продавців і дешевими цінами.

2. "Логіка їх проста і зрозуміла: одержати повний контроль над судовою системою можна тільки одержавши повний контроль над Верховним Судом. А для цього потрібно позбавитися Онопенка" (Іван Бойко. Відставки не дочекаються! // УМ).

3. "Прямої задачі лякати читачів чи сучасників я звичайно не ставив" (Ю.Щербак. Подивимось з майбутнього, де ми там є /у зв. з виходом кн. "Час смертохристів (міражі 2077)"/ // ЛУ, 14.04.2011).

4. "Інститут Президента ще надто сильний, і нема нічого, що могло б його поколивати" (Раїса Богатирьова, заява; прозвучала на всіх каналах ТБ і Р).

5. "Відчув притік енергії" /з’ївши спечену на багатті змію/("Школа виживання", док. фільм; УТ-1, 27.03.2007).

6. "Виявляється, суспільству набагато легше зняти з документів гриф "секретно", ніж позбутися стереотипів тоталітаристичного мислення. Одне з найбільш незрозумілих явищ політичного життя у сьогодняшній Україні що частина виборців віддає свої голоси ідеологічним "уламкам" тих, хто призвів українську націю до найбільшого в її сучасній історії лиха" (Аркадій Сидорук, кор-нт у США. Голодомор: коли Україна й світ визнають правду? // УМ, 6.02.2007).

7. "У вищих ешелонах влади ця подія тлумачиться по-різному" (Р. Ера, 10.11.2007; йдеться про події на плато Ай-Петрі в Криму)

8. "Домовитись між собою політикам, за якими стоять конкуруючі фінансово-промислові групи, буде непросто" (з бакалаврської роботи, черв. 2006).

9. "Між тим, існує інший і, як на мене, більш логічний і ефективний варіант, який протягом кількох місяців може принести

кардинальну зміну ситуації на нашу користь" (Павло Жовніренко.
Позбутися "комплексту жертви" // День, 15.02.2012)

10. "На жаль, Дериземля /напередодні він у біатлоні приніс український збірній першу медаль – бронзову – за всю історію чемпіонатів світу/ у недільному "персьюті" мав дуже низький результат. Справжня катастрофа трапилася зі стрільбою у снайпера Олександра Біланенка" /без ніякого розшифрування, бо далі йде новий підрозділ, озаглавлений:/ "Дівчата приноровлюються") (УМ, 6.02.2007).

ЧАСТИНА II

ІСПИТОВІ ЗАПИТАННЯ до курсу "Типологія помилок"

До першого запитання в білеті

1. Типологія помилок: мета і завдання курсу.
2. Помилка. Поняття девіації. Девіатологія.
3. Загальна типологічна характеристика помилок мовної комунікації.
4. Неточне слововживання: види помилок.
5. Багатозначність слова і контекстуальна точність його вживання.
6. Помилки у вживанні слів, близьких за значенням і різних за звучанням.
7. Помилки у вживанні слів, схожих за звучанням, але різних за значенням.
8. Сплутування слів однієї предметної галузі (одного семантичного поля).
9. Нерозрізнення значень одного багатозначного слова.
10. Неточне формотворення (характерні види помилок цього типу).
11. Типи помилок граматичного неузгодження.
12. Характерні помилки при поєднанні однорідних членів речення і словосполук.
13. Помилки в реченнях із вставними словами.
14. Неправильне вживання сполучників і сполучних слів. Кома на стику двох сполучників.
15. Характерні помилки при користуванні дієприслівниковими зворотами.
16. Типи стилістичних помилок, які порушують ясність тексту.
17. Роль логічного наголосу в реченнях. Способи його означення та усунення похибок невдалого наголошування.
18. Омоформи в комунікації. Порядок дій редактора на виявлення двозначності в омоформах та способи її усунення.
19. Помилковий смисловий зв'язок. Метод позиційної класифікації елементів тексту; порядок дій редактора для усунення помилкового смислового зв'язку.

-
20. Засоби забезпечення логічних зв'язків у тексті. Характерні помилки при їх використанні.
 21. Найхарактерніші помилки на порушення закону тотожності.
 22. Помилки на порушення закону несуперечності.
 23. Підміна понять; помилки в класифікації понять, їх поділі.
 24. Порушення вимог логіки до означень і формулювань.
 25. Суть помилок "Зіставлення незіставного" та "Ненавмисне зіставлення елементів у конструкціях з переліком".
 26. Суть політики лінгвоциду 30-х і подальших років ХХ ст.
 27. Лексикографічний арсенал редактора (характеристика сучасних словників)
 28. Суть і типи помилок, які порушують причинно-наслідкові зв'язки в уривку тексту чи в тексті загалом.
 29. Що таке мовна недостатність та мовна надмірність у тексті?
 30. Ментально-психологічна природа авторських помилок.

До другого запитання в білеті

1. Суржик: росіянізми і російські кальки.
2. Мовний суржик: причини з'яви і побутування.
3. Види кальок.
4. Кальковані складноскорочені слова.
5. Зміщення семантики в кальках.
6. Вигадані при калькуванні слова-покручі.
7. Калькування російського канцеляриту.
8. "Фіктивний дієприкметник".
9. "Неочевидні" ("приховані") кальки.
10. За калькою – втрачений синонімічний ряд.
11. Міжмовні омоніми. Нерозрізнена міжмовна паронімія.
12. Морфологічні форми за російським зразком.
13. Запозичення російських родових форм іменників.
14. Російські інтерференції у відмінкових формах числівників.
15. Нехтування правил евфонії (фоніки).
16. Призабута система процесових понять.
17. Кальковані сталі словосполучення з прийменниками.
18. Фразеологічні "асоціації" з тим або тим ключовим словом.
19. Види калькованих сталих словосполук (загальна характеристика).
20. Кальковані фразеологічні звороти часу.

-
21. Призабута українська ідіоматика, витіснена калькованими формами.
 22. Синтаксичні конструкції за російським зразком – відмінності в керуванні.
 23. Синтаксичні конструкції за російським зразком – пасивні конструкції, зокрема зі зворотним дієсловом.
 24. Діалектизми, архаїзми, іншомовні слова в сучасній мові: принципи користування ними.
 25. Жаргон і сленги: принципи використання (стилістичні межі).
 26. Штампи в друкованих творах.
 27. Лексична тавтологія.
 28. Що таке лінгвоцид і чи був він в історії української мови?
 29. Проаналізуйте значення лексичних пар "виключний" і "винятковий", "вдача" і "удача". Які типи помилок трапляються при їх уживанні?
 30. Проаналізуйте помилки при перекладі на українську російських слів "время" і "область". Які типи помилок трапляються при їх віддачі українською мовою?

Третє запитання – фрагменти для редагування і визначення типів помилок.

ЧАСТИНА ІІІ

НАЙЧАСТОТНІШІ ПОМИЛКИ (для бліц-опитування та самотренінгу)

Відредагуйте і визначте типи помилок

Лексика (в т. ч. суржикова)

- оточуюче середовище (Р. Ера, Хр., 1+1 та ін.)
- поступлення в Держбюджет (ВР, Анат. Кінах)
- заявив наступне (1+1)
- у дорожніх пробках (ВК)
- грудна клітина (УР–1)
- не дивлячись на це (УР–1)
- існуючі тарифи (ВК)
- звернено особисту увагу на... (УР–1, Нестор Шуфрич)
- більш раціональніше виглядає "вірусний" шлях (День)
- товари першої необхідності (Р. Ера)
- вартість комунальних послуг подорожчала (УР–1, 21.11.2012)
- карман для мобільного телефону (УР-1, рекл.)
- попередження отруєнь дикоростущими грибами (5-й кан. ТБ)
- топливно-енергетичний комплекс (1+1)
- інколи інтереси США і Росії співпадали (1+1)
- температура складає 7 градусів (ТРК Київ)
- терпить недбале відношення до неї (День)
- Майк Стерн одержав звання кращого джазового гітариста
миру
- треба заставити владу працювати (ВР)
- це торкається в першу чергу малозабезпечених (УР–1)
- в Україні скоротиться кількість вузів (УМ)
- гарний викладацький склад (УМ)
- в документі міститься наступне (ВР, Адам Мартинюк)
- "Геровітал" укріплює зуби (СТБ)
- коли не знаєш, як поступити (5-й канал ТБ)
- регіонали схвально відносяться до такого розвитку подій (День)
- постійним оптовим клієнтам надають скидки (Газ по-укр.)

-
- товар можна замовити по телефону (Газ по-укр.)
 - в неї відсутній досвід роботи в якості телеведучої (День)
 - Що таке апендицит? Яка його роль в організмі людини? І чи треба його удаляти? (Р Ера, огляд преси)
 - стихійні лиха наносять величезні збитки (УР-1)
 - після перерахунку грошей товар доставлять за адресою покупця (Газ по-укр.)
 - "Україна зазнала чисельних втрат" (Вол. Яворівський на УР-1)
 - що їй неїметься? (ВР)
 - не треба накалювати ситуацію в Україні (Інна Богословська, ICTV)
 - Державна атестаційна комісія закрила 9 вузів у Криму (УМ)
 - Ми висловлюємо шкоду /у зв'язку з загибеллю людей/ (5-й канал ТБ)
 - чорнила не відцвітають (ТЕТ)
 - статистично цей рівень складає 51 % (День)
 - ціль такої реклами (День)
 - мобільне віщання /на ТБ/ (День)
 - пропозиція не відрізнялася особливою новизною (УТ-1)
 - коли настає вересень (День)
 - переписка з Секретаріатом Президента (ВР, Мороз О.О.)
 - об'єднав християн і маврів проти загального ворога (День)
 - Віталій Кличко спробує використати будь-який привід для того, щоб закінчити поєдинок нокаутом (Інтер)
 - я переформую питання (5-й канал ТБ)
 - приголомшуючий інстинкт (День)
 - Андрій Шевченко несвідомо зачепив його ногою (УТ-1)
 - за чисельними побажаннями клієнтів (СТБ)
 - відчув притік енергії (УТ-1)
 - опозиція не може змиритися з положенням речей (ВР)
 - своє відношення до діючого президента (Укр. газ.)
 - книга з широким кругозором і цікавими співставленнями (День)
 - дослідження засноване на співставленні поглядів Сковороди і Шевченка (ДТ)
 - малювали якусь уяву про той архітектурний проект (Р.Київ)
 - велике кафе в Берліні відкрили навмисне до ЧС з футболу (5-й канал, Лідія Таран)
-

Фразеологія

- *і що кидається в очі...* (Л. Заседа, День)
- *словом, підготовка до виборів кипить повним ходом* (Хр.)
- *на протязі кількох десятиліть* (ВК)
- *три роки назад* (Олег Надоша, нар. деп., ICTV)
- *і це у дві години ночі* (День)
- *головний розпорядник у президентській свиті* (Вол. Яворівський про Віктора Медведчука, ЛУ)
- *мати ні світ, ні зоря йшла в поле..* (Вал. Чемерис, з рукоп. до "Вітчизи")
- *не в змозі це зробити* (СВ)
- *іншим політичним партіям "Вперед, Україно!" порадила поступати таким же чином* (СВ)
- *ідеться мова про те, що...* (УР-1)
- *без коливань прийняв пропозицію* (ВР)
- *за здорово живеш* (1+1)
- *на майбутній час* (СТБ)
- *понесуть збитки* (УТ-1)
- *походи за сіллю часто носили військовий характер* (УР-1)
- *не дивлячись на те, що...* (ВР, УТ-1 – з футб. реп.)
- *Неллі Уварова після приголомшуючого успіху серіалу "Не родися красивою" отримала безліч цікавих пропозицій* (День)
- *в залежності від того...* (СВ)
- *у живих залишилась тільки старша сестра* (День)
- *нанесені удари* (Юрій Шаповал, УР-1)
- *концерт мав відбутися під відкритим небом* (ДТ)
- *одним словом, перший концерт євротуру пройшов успішно* (ДТ)
- *співнав вибір* (День)
- *наглядна агітація* (Р.Київ)
- *на протязі року* (ВР, В.Яворівський)
- *бачать російську мову в якості навіть не другої, а єдиної державної* (Дем. Укр.)

Морфологія (орфографія)

- *тепер про більш оптимістичніші речі* (Р.Ера)
- *це не зовсім вірно* (День)
- *починаючий виконавець* (День)
- *виснажлива біль* (Р.Ера)
- *тут пам'ятають рок-н-рол п'ятдесятих* (День)

-
- про розпуск парламента (5-й кан. ТБ – плинний рядок)
 - нудьгуюча мати (День)
 - зрадити своїм принципам (День, УМ)
 - прилетів з Арменії (День)
 - найтанцюючі пари (1+1)
 - Верховна Рада – вищий законодавчий орган країни (ВР)
 - представник Президенту у Верховній Раді (1+1)
 - перейти на розрахунки грошми (1+1)
 - цифри виглядають так (УМ)
 - музей наймистецькішої вулиці (УМ)
 - Президент зобов'язаний попереджати загрози (ВР, О.Мороз)
 - руйнування хрящу (Телегід)
 - шестидесяти п'ятьма відсоткам мешканцям доводиться платити за комунальні послуги вчетверо більше (УР–1)
 - "До слідуєчої суботи!" (ICTV)
 - загальнозміцнююча дія препарату (УР–1)
 - підслуховуючі пристрої (День)
 - КДБ, на чолі з Берією, вирішилго створити свою ОУН–УПА (День)
 - Севастопіль, Сімферопіль (СТБ)
 - вища міра покарання (УР–1)
 - група шестидесятників (День)
 - "Холівер" благодійно впливає на печінку (Р.Ера)
 - статус народного депутату (ВР)
 - йдеться про створення єдиного економічного простіру (П. Симоненко)
 - автор сценарія (серіал "5 хвилин до метро")
 - пасхальні розваги (День)
 - наносять шкоду (СВ)
 - закохуються один в одного (День)
 - пограбування банка (ВК)
 - нав'язші на зубах проблеми (День)
 - Гліб Гусев (Газета 24)
 - іменного подарунку (Газета 24)
 - для попередження зіткнень суден у морі (Газета 24)
 - насолоджуватися заходами сонця (Газета 24)
 - від одного бара до іншого (Газета 24)
 - правляча партія (Газета 24)

- *наші бажання співпали* (ДТ)
- *крики екіпажа про допомогу* (Кінодайджест)
- *діючий документ* (Лівий берег)
- *боротьба з бідністю серед працюючих людей* (СВ)
- *люблячі батьки* (Вісті)
- *понад п'яти тисяч* (5-й канал ТБ)
- *він фахівець в області транспорту і зв'язку* (ВР)
- *зіткнулися протиборствуючі сторони* (День)
- *антигітлерівська організація "Воююча Франція"* (УМ)
- *рейсом від Москви до Сінгапуру* (День)
- *"Доброго ранку, Росія!"* (День)
- *самих різних потреб* (УМ)
- *носити системний характер* (УР-1)
- *це стосується 81-го депутату* (Нар. деп. на 5-му каналі ТБ)
- *управління Верховного комісару ООН у справах біженців* (День)
- *десятки зо два* (Р.Ера)
- *шестидесятники* (ВК, День, Р.Ера)
- *інакомислячі* (УМ, УТ-1)
- *регулюємий термостат* (Реклама)
- *самим образливим було...* (День, Людмила Заседа)
- *три програмуємих режима* (Реклама)
- *жуючі ліки, жарознижуючі засоби* (Реклама на Р.Ера)
- *пам'ятник Леніна* (СТБ)
- *приголомшуючий ефект* (Час Київщини)
- *жодного мандату* (ВР)
- *існуючі тарифи* (ВК)

Синтаксис

- *вступить до КПУ, очолювану Леонідом Грачем /йдеться про кримський "клон" КПУ/* (День)
- *згідно понятійного апарату* (День)
- *мета, яка не може не вітатися* (УР-1)
- *пробив по воротам* (УТ-1)
- *якщо ви апелюєте про те, що цей комітет потрібен, вносьте пропозиції* (ВР)
- *звинувачення з боку Росії про те, що...* (5-й кан. ТБ)
- *піднялися по кримським серпантинам* (5-й кан. ТБ)
- *згідно закону* (День)
- *приїхавши на конференцію, журналістів не зустріли...* ("Слово")

-
- і другий момент, за який треба сказати (5-й канал ТБ)
 - ми бачимго про те, що цей орган безконтрольний (ВР)
 - "За все тебе дякую" (Назва телесеріалу)
 - мандатом по депутатам (СТБ)
 - не розприділивши депутатів по комітетам (УТ-1)
 - багато хто вже позбулися від цієї страшної недуги (Пенс. кур'єр)
 - таким чином ми звертаємо увагу людей, що наша жінка відіграє важливе значення у суспільстві (УТ-1)
 - в результаті операції, проведеній проти активістів руху "Хамаз", заарештовано 7 чоловік (УР-1)
 - "Я зараз кажу за трохи інший акцент політики" (Анат. Матвієнко, ВР)
 - не витримують кастінг (День)
 - більш агресивнішим виявився журналіст (День)
 - переказавши українською не один десяток його поезій, мені не раз спадало на думку... (О.Мороз, ЛУ)
 - вчить нову зірку всім тонкощам гри (День)
 - зазнали трагедію (Р.Ера)
 - початкуючі сміхотворці (В.Чемерис, з рукопису до "Вітчизни")
 - результат засвідчує про те, що (УР-1)
 - і що кидається в очі (Газ Гарт)
 - закликала перешкоджати й не допускати нових політичних проектів (День)
- Логічні та фактичні помилки
- указ поза всяким сумнівом є неконституційним (ВР)
 - голова Міносвіти (1+1, плинний рядок)
 - Книжка казок шведського письменника вийшла восени цього року у видавництві "Юніверсум" (Р.Ера, 8.01.2008)
 - банк пропонує високі відсотки у гривні та валюті (Реклама)
 - Підзаголовок "Музей одягу в Переяславі начебто виганяє Московський патріархат" (УМ)
- позиція керівництва фракції буде співпадати з членами нашої фракції (УР-1)
- з 2004-го року він у Партії регіонів, очолюваної В.Януковичем (5-й кан. ТБ).

====

.....

Вправа 2. (інтегрована; можлива й для бліц-опитувань) **Виправте неточності у форматворенні (неправильне відмінювання, ступенювання, не той рід, неправильно взяті суфікс, однина чи множина).**

Більшість автомобілей.

Вже є чимало підприємств, які досягли більш вагоміших результатів.

Лауреат кількох фестивалей.

Вища міра покарання.

Лижі для мене найзахоплюючий відпочинок.

Вчену ступінь доктора права одержав у 2001 році.

загибель...

(ТБ: УТ-1, 1+1, Тоніс, "Київ", УР-1:)

Усього самого найкращого (слова, якими ведуча Ірина Грей завершувала передачу "Пісня року").

Виконавська та законодавча влада.

Виконавча дисципліна.

Ще чорнила не висохли на тій угоді, як її дезактивували.

Це не кон'як – найсправжнісінька підробка; та й ціна 9 гривнів ніяк би не покривала затрат на виробництво.

Стиковку корабля провели штатно.

Є вже чимало підприємств, які досягли більш вагоміших результатів.

До копії наказу додайте супроводжуючий лист.

Ароматизовані есенції

Він криворіжчанин, а вона з Чернівець...

ДОВІДКОВИЙ БЛОК

"РЕДАКТОРОВІ – НА УВАГУ"

- ✓ Відмінкові форми іменників
- ✓ Деякі нюанси відмінювання числівників
- ✓ Перелік незбіжностей у роді (між українською і російською мовами)
- ✓ Винятки з правил евфонії
- ✓ Найпоширеніші помилки в ступенюванні
- ✓ Префіксальні і суфіксальні інтерференції
- ✓ Способи віддачі форм "фіктивного дієприкметника" засобами української мови
- ✓ Найпоширеніші вади у використанні лексики неосновного фонду:
- ✓ Про значення слів "реанімованої" (відроджуваної) лексики:
- ✓ Складні випадки пунктуації
- ✓ Про логічні функції сполучників

1. Відмінкові форми іменників

Родовий відмінок

Закінчення /-а/ в родовому відм. мають:

– назви осіб, власні імена, прізвища й прізвиська, уособлені предмети та явища (*студента, силача, Мороза, Вітра*)

– назви конкретних предметів: тварин (*вовка, пса*), дерев (*граба, дуба*); населених пунктів (Малина, Лондона), інші геогр. назви з наголосом на ост. складі (*Остра, Дніпра*), а також прикметникового походження із суфіксами присвійності *-ов, -ев /-єв/*. *-ин /-їн/* та *-ськ-* (*Яготина, Дніпропетровська*). Якщо до складених географічних назв входить іменник, що закінчується на *-у /-ю/*, то це закінчення

зберігається (*Зеленого Гаю, Красного Лиману*); міри довжини, площі, ваги, часу тощо (*літра, гектара, вівторка*); назви грошових знаків (*гроша, долара*); числові назви (*десятка, мільйона*); інші слова, що стосуються порядку предметів при лічбі (*номера, параграфа*); назви будівель і їх частин (*гаража, карниза, портика*); назви машин, їх деталей (*трактора, мотора*)

– терміни іншомовного походження, переважно з галузі точних наук (*атома, ромба, відмінка, числівника*)

– назви збірних понять, деяких предметів і т.ін., якщо наголос у родовому відмінку падає на закінчення; це переважно багатоскладові іменники (*вишняка, піджака, табуна*); наголошене закінчення **-а** приймають деякі іменники, що в називному відмінку мають лише один склад (*гвинта, горба, меча, ножа, плаща*; так само й їх різновиди з префіксом: *пагорба, переліска*)

Закінчення **/-у/** мають іменники чоловічого роду на приголосний, коли ці останні означають::

– масу, матеріал (*азоту, гіпсу, граніту, піску*)

– збірні поняття (*колективу, капіталу, оркестру,)*

Примітка: вище йшлося про іменники твердої та мішаної груп; у м'якій групі відповідно мають бути закінчення **/-я/** і **/-ю/** (*коріння, моря, Діниця, водню, раю, вогню* тощо)

Зауважимо, що з родовим відмінком у сумлінного автора і редактора проблем немає, адже цю форму обов'язково позначають усі орфографічні словники

І все ж редакторів треба завжди вдумуватися в контекстні нюанси, які не завжди можуть бути передбачені у словнику.

Виконуючи справи з відмінювання, зверніть увагу на такі міркування.

Як буде в родовому відмінку: *Рима* чи *Риму*? Залежить від контексту. "Підконтрольними територіями Стародавнього Риму (держави) стали практично всі землі навколо Середземного моря"; "На території Рима (міста) розташована й теократична держава Ватикан".

А як буде – *акту* чи *акта*? Навіть академічний Орфографічний словник дає доволі спрощено: акта (документ) і акту (дія). Однак, як

слушно вважає С. Караванський, там, де йдеться про офіційний державний правовий документ, слід писати акту (як і закону, указу) /Карав., 2009/. Тож маємо: "Лук'яненко, Павличко, Мусіяка, ...особисто брали участь у підготовці Акту про державну незалежність". Але "кожен господар одержав наділ відповідно до акта про землю"; "після складання акта про передачу справ..." – тут таки, як і написано в Орфографічному словнику, йдеться про конкретні документи, які або одержують на руки, або виготовляють для документування адміністративно-правових баз даних. Коли ж ідеться про дію, то пишуть: "здійснення акту агресії /дія/"; ("фізіологічного акту") тощо.

Караванський же звертає увагу й на слово "плуг", щодо якого той самий Орфографічний словник однозначно рекомендує в род. відм. закінчення /-а/: плуга. "Але коли слово плуг, – пише Караванський, – вжито як назва організації "Плуг", то письменники 20-х років вступали до **Плугу** й виходили з **Плугу**, хоч словники /й тоді/ закінчення /-у/ не наводили. Очевидно, в літературі 20-х років ще не було знищено почуття мови до тієї міри, щоб сказати "вступаю до **Плуга** або виходжу з **Плуга**..." (Карав., 2009)

Отже, "Виходжу з "Плугу", але "загнав плуга глибоко в землю".

2. Деякі особливості відмінювання числівників

Збірний числівник **двоє**

сполучається з обмеженою кількістю іменників, зокр.: 1) З іменниками чол. і спільного роду, які позначають осіб чоловічої статі: *двоє школярів, двоє суддів*. 2) З іменниками чоловічого роду, які позначають назви тварин і птахів: *двоє коней, двоє орлів*. 3) З іменниками IV відм.: *двоє телят, двоє хлоп'ят*. 4) З іменниками, що мають лише множину: *двоє воріт, двоє ножиць*. 5) З іменниками, що означають парні поняття: *двоє чобіт, двоє крил*. 6) З особовими займенниками **ми**, **ви**, **вони** у формі: *двоє їх у мене*. 7) З іменниками, що в однині і множині мають різні основи: *двоє дітей* (від *дитина* і *діти*).

Збірні числівники не можуть входити до складених, тому при поєднанні складених числівників, які закінчуються на **два**, з множинними іменниками та іменниками IV відм. типу **теля**, **лоша**,

курча використовують лічильні слова **голова, штука, пара, примірник, одиниця**: *двадцять дві пари окулярів, п'ятдесят дві голови телят*. Ненормативною є словосполучка *двадцять двоє окулярів*. У формах непрямих відмінків лічильні слова зникають: *двадцяти двох окуляр, п'ятдесяти двом телятам* тощо

Числівник два (двох, дав. двом, знах. два і двох, ор. двома, місц. на /у/ двох).

Керування: з числівником **два** (як і **три, чотири**) іменники вживаються у формі називного відмінка множини: *два приймачі, два фахівці* [не два приймача, не два фахівця].

Іменники, які в однині та множині мають різні основи (**громадянин, селянин, дівчина, людина, дитина**), поєднуються з числівником **два** у формі родов. відмінка однини: *два громадянина, дві дівчини*.

Означення, яке входить до складу кількісно-іменної словосполучки, має форму називного відмінка множини: *дві рівні частини, дві бурхливі ріки, дві маленькі дівчинки, два гірські озера (не гірських), два військові літаки (не військових)*.

Означення, виражене присвійним прикметником, ставиться у формі родового відмінка множини незалежно від граматичного роду іменника: *два батькових журнали*.

Слово пара

поєднується: 1) З іменниками, що позначають два однорідних предмети, які становлять одне ціле: *пара чобіт, пара коней*. 2) З іменниками, що позначають двох осіб, об'єднаних спільною дією, станом, почуттям: *молода пара, пара боксерів, пара фігуристів*. 3) З іменниками (у множині), які позначають предмети роздрібної торгівлі: *пара огірків*. Ненормативними є вислови *сказати пару слів; покликати на пару хвилин; для впевненості вкинули в хату пару гранат*. Треба: **сказати кілька слів, покликати на кілька хвилин; вкинули зо дві гранати**.

Обидва, обох, обом, обома, (на) обох для ч. і с.р. і **обидві** – для ж.р.; **обоє** – не пов'язане з граматичним родом. У непрямих відмінках форми однакові для всіх трьох родів. У ж и в а н н я: 1) З іменниками, що вживаються тільки в множині, числ. *обидва, обидві* і їх форми не

вживаються. Неправильно: *біля обох воріт*. Треба: **біля цих і тих воріт**.

2) При іменниках та словах **обидва** і **обидві** прикметники звичайно мають форму називного відмінка множини *Обидва маленькі хлопчики*. *Обидві маленькі дівчинки*.

[**Обидвоє**] У нинішній журналістській практиці це слово стало модним, особливо у спортивних матеріалах (інформації, репортажах): *"в обидвох футболістів по п'ять м'ячів"*, *"в'їхав обидвома ногами"*, *"обидвоє падають..."* Слово це, якщо й побутує, то переважно на пограниччі з Польщею, Словаччиною, тобто є діалектним. "Обидвоє", "обидвома" і "обидвох" – діал. скоріш усього польського (там є це слово) або чеського походження (але там однина цього слова – "обадва"); українська норма тут – **обидва** (**обоє**) і **обох**; СУМ наводить приклад з *"обидвоє"* – з І.Вільде, кваліфікуючи цей приклад як діал.

Характерні помилки в користуванні числівниками

Типова помилка	Правило	Зредагований варіант
<i>Десятью; шістью, двадцятью вісьмама; з дев'ятсот шкiл</i>	Слід користуватися правописною парадигмою числівників в укр. мові (Укр. правопис, підручники укр. мови)	<u>десятьма; шістьох; двадцятьма вісьмома; з дев'ятисот шкiл</u>
<i>двохтисячп'ятого року; на двохтисячнодесятий рік</i>	У складених порядкових числівниках відмінюється тільки остання частина	<u>дві тисячі п'ятого; на дві тисячі десятий</u>
<i>двохпартійна коаліція; двотисячний рік; двохкласне училище</i>	Складні слова, перша частина яких складається з числівника дво- або двох- (але не <i>дву-</i> і не <i>двух-</i>) диференціюють так: дво... вживається, коли наступна част. починається з приголосного (крім слів сотий, тисячний, мільйонний, мільярдний). Двох... вживають, коли наступна частина починається з голосної	<u>двопартійна</u> коаліція; <u>двокласне</u> училище; <u>двогодинний</u> , але <u>двохсотий</u> кілометр; <u>двохтисячний</u> рік
<i>шістисот сорока шість осіб або шістсот сорок шести</i>	Складені кількісні числівники відмінюються в кожній своїй частині	<u>шістисот сорока шести</u>
<i>п'ятдесяти; шестидесятники</i>	У числівниках п'ятдесят, шістдесят, сімдесят,	<u>п'ятдесяти;</u> <u>шістдесятники</u>

Типова помилка	Правило	Зредагований варіант
	<i>вісімдесят</i> і в напівзабутій формі числ. <i>дев'ятдесят</i> відмінюється тільки друга частина. Цьому правилу підлягають і складні іменники, однією з частин яких є ці числівники	
<i>семидесяти відсоткам мешканцям; перед першим вересням</i>	При збірних, неозначено-кількісних числівниках та слові "відсотків" іменник ставиться в <i>род. в.</i>	<u>сімдесяти відсоткам мешканців;</u> перед першим <u>вересня</u>
<i>Двумісячний, трьохрічний, двохпалатний, трьохтомний</i>	Правило для числівників, які є компонентами складних прикметників: дво-, три-, чотири- виступають у словах, другий складник яких починається на приголосний, а компоненти двох-, трьох- і чотирьох- – там, де другий складник починається на голосний	<u>двомісячний; трирічний; двопалатний; тритомний</u>
<i>Двомільйонний, тритисячний двітисячоріччя</i>	У прикметниках, складовою частиною яких є компоненти –тисячний, –мільйонний, мільярдний , а також у прикметниках і іменниках, компонентом яких є складений числівник, вживають форму родового відмінка	<u>двохмільйонний, трьохтисячний, двохтисячоріччя,</u>
<i>заволоділи 4,3 тисячами євро</i>	Іменник у словосполучі з десятковим дробом узгоджується в родовому відмінку	<u>4,3 тисячі</u> (тобто <u>чотирма і трьома десятими тисячі</u>);
<i>вшестирьох</i>	Відчислівникові прислівники удвох, вчотирьох, вшістьох мають ту ж форму, яку має взятий в основу утвореного слова числівник	<u>вшістьох</u>

3. Перелік незбіжностей у роді (між українською і російською мовами)

Українські варіанти

Чоловічий рід

аерозоль, біль, дріб, жаль, живопис, запис, зяб, кенгуру, кір, літопис, машинопис, метастаз, мозоль, молебень, напис, нежить, непотріб, опис, перекис, пил, підпис, полин, поступ, продаж, пропис, псалтир, розпач, розсип, рояль, рукопис, сажень, Сибір, сип, собака, степ, степінь, ступінь, толь, тунель, тюль, фенхель, шампунь, ярмарок

Жіночий рід

антресоль, бандероль, бешамель, ваніль, вуаль, емаль, каніфоль, консоль, криза, мігрень, недуга, нетель, папороть, президія, путь, розкіш, теза, тополя, філігрань, фланель

4. Винятки з правил евфонії

Чергування не завжди можливе. Проте з цим чергуванням *треба* бути обачними; є слова, які вживаються тільки з “в” або з “у” – адже зі зміною префікса міняється й зміст слова. Йдеться про такі пари слів:

вдача і удача
вклад і уклад
вникати і уникати
вникнути і уникнути
впадати і упадати
вправа і управа
вступ і уступ
всувати і усувати
вражений і уражений

Це слова різні за *значенням*, чергування тут немає.

Є й слова, в яких префікси у і в не чергуються, хоч у них і немає пароніма, тобто близькозвучного слова:

вдих	властив/ий (-о)
включно	властивість
вдування	властолюбний
вдуматися	влучн/ий (-ість)
вдумливий	вмикач
вдячний	внесок
вдячність	вписка
взаємини	вплавлений
взаємн/ість (-ий)	вплив (-ати)
взвод	впуск
взірець	вражаюч/ий (-е)
взуття	враження
взуттєвик <i>і под.</i>	(у знач. уявлення)
вкладн/ий (-ик)	врода
включення	вродливий
вплавлений	втруча-ння (тися)
власкор	всеобуч
власн/е (-ий; -ик)	вступ (-ний; -ник)
власність	вторг/нення
власно/ручний (і под.)	(-атися)
вражий	вторинний
вимикач	вхід (-ний)
влад/а (-ання; -ар; -ика)	входження
владний	вчасний

А також усі складні слова, що починаються зі складника “взаємо-”
Крім того, немає чергування у словах, що починаються на у: увага, указ, умова тощо.

Може бути просте випадання приголосної “в”: вирій – ирій.

Приклади невдалого чергування через можливі протилежні асоціації або неблагозвучні поєднання звуків:

ввозяться товари і *увозяться*
вносяться пропозиції і *уносяться*
уніс пропозицію

5. Найпоширеніші помилки в ступенюванні

Редагуючи фрагменти зі ступенювання прикметників, дієприкметників, прислівників, зверніть увагу на найпоширеніші помилки:

а) сплутують дві форми ступенювання прикметника – просту (синтетичну) й складну (аналітичну): *більш оптимістичніші речі; найбільш цікавіша книга* (в обох випадках слова "більш" і "найбільш" – зайві, груба помилка)

б) вживають вищий ступінь /прикметника / замість найвищого – під впливом рос. форми: *незалежність є вищою цінністю; зустріч на вищому рівні; Вища атестаційна комісія – найвищою цінністю; на найвищому рівні; Найвища атестаційна комісія*

в) спотворюють форму найвищого ступеня прикметника, взоруючись іноді на російську мову: *самий кращий; найнапружена пора*

г) неправильно узгоджують прикметник (або прислівник) вищого ступеня порівняння з іменником чи займенником, часто пропускаючи необхідний прийменник (*від, за, порівняно з, проти* або сполучників *ніж, як*: *він дужчий тебе* (дужчий від, дужчий ніж))

д) іноді ступенюють відносні прикметники: *ще більш вершковіший* (шоколад) тощо.

6. Префіксальні інтерференції

Ірина Фаріон визначає три типи помилок у словах з префіксами:

- порушення префіксальної сполучуваності (валентності);
- вживання ненормативних чужомовних, зокрема російських префіксів;
- надмірна інтернаціоналізація українських префіксальних слів.

Усе це разом, підкреслює вона, – заглушення української думки. І наводить слова Л.Булаховського, який про префікси писав, що вони "безперервно діяли в потребі створювати нові знаки мислі – слова, які зумовлювали великою мірою специфічно український за зовнішнім виглядом склад лексики" (Булаховський Л. Укр. мова // Вибр. праці у п'яти томах. – К.1977. – Т.ІІ. – С. 146)

Ілюструє перший тип помилок:

- ви-** *ви-переджувати хворобу* – по-переджати хворобу, але *ви-словити думку; ви-бирати депутатів* тр. о-бирати депутатів, але *ви-бирати річ*;
- від-** *від-стоювати думку* тр. об-стоювати думку, але *від-бути додому*;
відрікся від неї тр. з-рікся її, але *від-різав хліба*
від-регулювати пульт тр. з-регулювати пульт, але *від-хилити пропозицію*;
від-редагувати текст тр. з-редагувати текст, але *від-бити удар*;
від-шліфувати поверхню тр. по-шліфувати поверхню, але *віді-йти швидко*;
- на-** *на-значений на посаду* тр. при-значений на посаду, але *на-їхати машиною*;
- о-** *о-смілитися сказати* тр. на-смілитися сказати, але зовсім *о-глухнути*;
о-правдати людину тр. ви-правдати людину, але *о-бридло слухати*;
о-судили злочинця тр. за-судили злочинця, але він *о-злюбився*;
- під-** *під-забуті черги* тр. при-забуті черги, але *під'-їхати швидко*;
- по-** *по-слати за тобою* тр. ви-слати по тебе, але *по-ходити містом*;
по-стригся вчора тр. під-стригся вчора, але *по-стригся в монахи*;
по-зволити сказати тр. до-зволити сказати, але *по-їсти смачно*;
по-правити текст тр. ви-правити текст, але *по-боротися знову*;
проти-по-ставити факти тр. проти-ставити факти;
по-сміхнутися радісно тр. у-сміхнутися радісно, але *по-сміхнутися глузливо*;
- при-** *при-тримуватися думки* тр. до-тримуватися думки, але *при-тримуватися ногою*;
при-водити приклад тр. на-водити приклад, але *при-вести kota*;

-
- при-належність до партії* тр. на-лежність до партії, але присутність у групі;
при-знався у гріхові тр. зізнався у гріхові, але при-був учора;
при-класти зусиль тр. до-класти зусиль, але при-пізнитися знов;
при-мудрився прийти тр. у-мудрився прийти, але при-класти рук;
роз-при-діляють кошти тр. роз-по-діляють кошти.
- про-** *про-йшовся зі мною* тр. пере-йшовся зі мною, але про-йшов дощ;
про-голодався дуже тр. з-голоднів дуже, але про-бачив мені;
про-вірити показники тр. пере-вірити показники, але прожити день;
- роз-** *роз-друкувати текст* тр. ви-друкувати текст, але роз-бити посуд;
роз-пружити м'язи тр. від-пружити м'язи, але роз-лити воду;
роз-ділити радість тр. по-ділити радість, але роз-ділити землю;
- спів-** *спів-ставити факти* тр. зі-ставити факти, але спів-працювали довго;
спів-надали думки тр. з-бігалися думки, але спів-жили творчо;
- с-** *с-повнюється 36 років* тр. ви-повнюється (а краще й безпрефіксальне минає) 36 років, але с-хопити за руку.

Невелика частина наведених прикладів прокоментована в підрозділі "Калькована лексика", однак тут повторення корисне, адже воно дає уявлення про інтерференції ще з одного погляду – з погляду структури слова, збагачує тим самим компетентність редактора, розширює його професійний інструментарій.

Окремо – про префікс **обез-**, який І.Фаріон називає "яскравим прикладом асиміляційного накидання українській мові невластивої префіксальної моделі в 30-ті роки ХХ ст." (с. 100). Це слова типу *обез-барвити, обез-болити, обез-воднити, обез-главити, обез-зброїти, обез-уміти...* Із віддієслівними похідними СУМ–11 містить 130 слів цієї моделі. У Хроніках НДІ мовознавства 1933–1934 років було зазначено: "обминання в українській мові слів із префіксом **обез-** [відповідно до

рос. *обез-* (*обес-*)], коли такі слова існують у мові, є націоналістичне шкідництво" (див. Кубайчук, с. 161). Але й у часи незалежної України триває триумфальна хода префікса-асимілятора. У ВТСУМ 2005 року таких словотворів – 170! Нормальні українські варіанти тут – *зне-* (*зне-*барвлювати, зне-болювати /зне-чулювати/, *обез-*вітрювати – *з-*невітрювати /про вітрила/, *обез-*волювати – *з-*неволювати, *обез-*жирений – *зне-*жирений /ви-пощений/, *обез-*заражувати – *зне-*заражувати *кого, що*, *обез-*личувати – *зне-*особлювати /позбавляти *кого особистості* чи *індивідуальності*/, *зне-*славлювати, *зне-*силювати /зне-силіти й зне-силити/, знеструмлювати тощо); *ви-* (*обез-*людніти – *ви-*людніти /і *з-*людніти, *з-*безлюдніти/); *роз-* (*обез-*зброювати – *роз-*зброювати); *з-* (*обез-*грошуватися – *з-*грошуватися /вибитися або звестися з грошей/, *обез-*зубіти – *з-*беззубіти); Деякі з поданих вище слів мають **фразеологічні відповідники** (*обез-*личувати – *ще фраз.* зачісувати під одну гребінку) та **сталі словосполучення**, часом в основі яких – **слова з іншими основами /коренями/** (*обез-*голови́ти – від-тяти, стяти голову, *обез-*уміти – збожеволіти /з-дуріти, о-дуріти, *з-*навісніти, у Кримського – обез-глуздіти, втратити розум/).

До речі.

І найновіший СУМ (однотомний, 2012) інерційно подає слова *обезземелювати*, *обезлюдніти*, *обезсмертити*; *обеззброювати*. Не наведені бодай як паралельні варіанти А.Кримського: збезземелювати, вилюдніти (збезлюдніти і злюдніти), збезсмертити (знесмертити); у Караванського – роззброювати.

Але "обеззброювати" дають і А.Кримський, і Св. Караванський, "обезглуздіти" – Св. Караванський;

7. Суфіксальні інтерференції

- *-чик, -щик*
- *-ирувати, -ірувати*

І. Фаріон називає їх "російсько-німецьким секонд-хендом" (с. 85).

Просто було б перейти на *-ува* та й годі (*компостирувати* – компостувати, *марширувати* – маршувати, *бомбардирувати* – бомбувати, *сервірувати* – сервувати). Якби не одна проблема –

проблема омонімічних форм: *командирувати* – *командувати(?)*, *репетирувати* – *репетувати*, *котирувати* – *котувати...*

Але українська мова має й інші варіанти формотворення.

1) Так звані розщеплені присудки (описові форми): *лідирувати* – *вести перед*; *репетирувати* – *проводити репетицію*; *котирувати(ся)* – *мати цінність* (вартість).

2) Синонімічні варіанти (слова з іншим коренем, але з тим же або близьким значенням /тією ж семантикою/: *командирувати* – /за контекстом/ *виряджати* (відряджати), *висилати*, *відправляти*, *делегувати*; *парирувати* – *відбивати*, *давати здачі*; *утрирувати* – *перебільшувати*, *гіперболізувати*, *перебирати міру*, *переборщувати*, *пересолювати*, *переперчувати*, *передавати куті меду* тощо.

– **-очн/ий/** (похідні від іменників ж.р. на **-к/а/**): *виставка* – *виставочний* – *виставковий*; *посадка* – *посадочний* – *посадковий*; *перевірка* – *перевірочний* – *перевірковий*. Це не стосується слів, де в компоненті **-очн** фонема "о" входить до кореневої частини, іноді як чергована з кореневим "і": *очний*, *заочний*, *урочний*, *пісочний*, *поточний*, (але не *порочний*, бо це русизм, українські відповідники – *гріховний*, *хибний*, *многогрішний*). Цей суфікс увійшов у нашу мову все тоді ж – у 30-ті роки. Ось як затаврував спроби заміни його українськими відповідниками НДІ мовознавства: "Обминання прикметників із суфіксом **-очний** становить по суті націоналістичне перекручення української мови" (Кубайчук, с. 163).

Той же суфікс **-очн-** замінив собою велику кількість слів з суфіксом **-ов-**: Так з'явився *ар-очн-ий* там, де має бути *арковий*, відповідно: *огір-очн-ий* – *огірковий*, *бар-очн-ий* – *бароковий*, *бал-очн-ий* – *балковий*, *вил-очн-ий* – *вилковий*, *рам-очн-ий* – *рамковий*,

С. Караванський серед поширених називає також відповідники з суфіксами **-н-, -льн-, (-ельн-), -вч-** (при цьому авторка ґрунтується на прикладах РУС складної лексики С.Караванського): *закуп-очн-ий* – *закупний*, *купівельний*; *обріз-очн-ий* – *обрізний*, *обрізувальний*; *перев'яз-очн-ий* – *перев'язний*, (*бинтувальний*, *бинтовий* матеріал); *перевал-очн-ий* – *перевальний* (*перевантажний*); *передат-очн-ий* – *передавачий* *передачний*; *оцін-очн-ий* – *оцінний*, *цінувальний*; *розлив-очн-ий* – *розливний*; *заготов-очн-ий* – *заготівельний*.

В українській мові є й чимало питомих українських варіантів з іншими кореневими основами та фразеологічними варіантами. У попередньому переліку такі варіанти можемо спостерегти на прикладі відповідників до калькованих слів *посадочний, перев'язочний і перевалочний*. Крім того, маємо: *гон-очн-ий* – перегінний, *командиров-очн-ий* – відрядний; *луб-очн-ий* – луб'яний, (у знач. дешёвый) дешевий, *надбав-очн-ий* – надвишковий, надвишний, надбавковий, *одиначний* – одинарний, поодинчий, *оскол-очн-ий* – шрапнельний, скалчастий, *пережит-очн-ий* – перебутий, *постав-очн-ий* – доставний, *правом-очн-ий* – правочинний, правосильний, правоможний; *протизачат-очн-ий* – протизаплідний, *худос-очн-ий* – сухорлявий, сухоробрий; *булав-очн-ий* – як макове зерня, *нар-очн-ий* – як на зло., як на те., *явочний* – як доконаний факт., без дозволу, на власну руку; словосполучки: *автозаправ-очн-а* станція – бензостанція

балансиров-очн-ий, безпоряд-очн-ий,

І. Фаріон: "Складний процес звільнення нашої мови від накиннутих суфіксів розпочався. Сподіваймося, що він стане незворотним" (с. 87). Тут же – посилання на: Вихованець І. Мовна мозаїка. Виставочний і виставковий, посадочний і посадковий // Укр. мова. – 2002. – № 2.

-ейськ- (Фаріон: "З огляду на сплановану структурну асиміляцію укр. мови, ми "збагачені" на ще один інтерферований прикметниковий суфікс **-ейськ-ий**, на зразок *мілиць-ейськ-ий, бібл-ейськ-ий, судд-ейськ-ий*. Ці форми активно поповнили перелік понад тридцятьох похідних зазначеної моделі в "Інверсійному словникові" (с.301). Тут слід розрізняти слова з суфіксом **-ейськ** (як у наведених вище прикладах) і суфіксом **-ськ** після основи на **-ей**, де збіг **-ейськ-** є цілком нормативним (гвіней-ський, плебей-ський, фарисей-ський, юдей-ський): чи суфіксальної зв'язки **-ей-** (це слова типу: адміралт-ей-ський, епікур-ей-ський, європ-ей-ський, жит-ей-ський). Одначе, за Фаріон, нема потреби в такому розширенні в похідних від *біблія, міліція*, адже їхня основа закінчується на **-й-**, відтак діє закон аналогії: біблі-й-ний (від біблія), емоці-й-ний (від емоція), концепці-й-ний (від концепція), міліці-й-ний (від міліція), ностальгі-й-ний (від ностальгія), релігі-й-ний (від релігія), тенденці-й-ний (від тенденція), традиці-й-ний (від традиція), утопі-й-ний (від утопія), фракці-й-ний (від фракція).

8. Способи віддачі "фіктивного дієприкметника" засобами української мови

I – Морфологічні способи

1–10 – віддієслівні прикметники з іншими суфіксами:

– **-увальн(ий)**: *регулюючий – регулювальний*

– **-ч-**: *об'єднуючий – об'єднавчий*,

– **-а/льн-** прикметники з ін. суфіксами (найчастіше синонімічні):
об'єднуючий – єднальний;

– **-лив-** – *влюбчивий характер – люблива вдача; загрожуючий – загрозливий*;

– **-ист-** – *загрібаючий – загребистий*

– **-н-**: *утворюючий – твірний*

– **-им-** : *люблячий – любимий*

– **-л-**: *вміючий – вмілий*

– **-івн-**: *пануючий – панівний*

– **-ом-**: *зникаючий – зникомий*

11. – суфікси для іменника (найчастіше абстрактного), якими замінено калькований дієприкметник, зокр. **-овання**

12–17. – суфікси для позначення особи (діяча) та відмови від /діє/прикметникового субстантиву (**-ник, -ець, -ар, -ер, -тель, -ач**):
виконуючий обов'язки – виконавець, всезнаючий – всевідець, колекціонуючий марки – колекціонер марок, орендує /землю/ – орендар

18. – **анин** *віруючий – прочанин*

19. – **/ув/альник** – уникнення дієприкметникової кальки (субстантива) іменником з суф-сами **-альн-** + **-ик-**: *співчуваючі – співчувальники (уникнення субстантива); протестуючий – протестувальник*

20. – прикметники з наголошуваними суфіксами **-уч, -ущ, -юч, -ющ**

21. – перетворення омоформного дієприкметника на прикметник

22. – зміна дієприкметникової форми на прикметник з додаванням префікса, іноді й зі зміною суфікса + 18. (див. 11, щоб не повторитися) – заміна дієприкметника на прикметник з видозміною морфологічної

форми (напр., додавання префікса, зміною суфікса): *ведуча – провідна; голодуюче селянство – виголодніле (виголоджене)*

23. **Все** + вищий ступінь порівняння

II Лексичні способи (використання інших частин мови, складних іменників, прикладок тощо)

24. – дієприкметник перетворюємо на дієслово: *і плачуть дуже*

25. – використання дієприслівника (дієприсл. звороту)

26. – заміна іншим дієприкметником: **давні дієприкметники** (*зникомий, свідомий*); **активні дієприкметники минулого часу** (*прилеглий*)

27 – заміна на займенник (*увесь* та ін.)

28. – займенник з іменником: *глаголючий – сказав сими словами*

29. – заміна дієприкметника на іменник з тією ж основою

30. – (—"–) іменник з іншою основою (щоб уникнути дієприкметникового субстантива)

31. – заміна дієприкметника на іменник-прикладку з тією ж основою чи її заміною: *конкуруючі групи – групи-конкуренти*

32. – помічною є традиційна українська словоформа (тобто живомовні слова і словосполучення, що виникли за традиційними способами українського словотворення: *закручуючий голови – закрутиголова, ... ; "пишущая братия" – перодряпи, словошкряби*; та й спільні з рос. *писаки, борзописці*)

32а. – дwochленна складна прикметниково-іменникова словосполучення: *оточуюче середовище – наколишнє середовище, оточуючий світ – навколишній світ* /а ще економніше для обох випадків – *довкілля*/)

33. Заміна кальки в основі – на українське слово

34. Дієприкметник просто зайвий (канцеляритна калька)

35. Заміна неконтекстної, семантично алогічної лексеми на доречну, живомовну (крім того, що вона за формою калькована, неукраїнська)

III Поєднання морфологічного і лексичного способів

36. – переформулювання фрагмента думки (з дієприкметником) іншими лексико-синтаксичними засобами: *єдиний стимулюючий простір – єдина система стимулів* (хоча можливий і *стимулювальний*)

37 – дієприкметниково-іменникову словосполуку перетворюють на двоіменникову: *розсіюючий фактор – фактор розсіювання*

IV Синонімічні засоби

38. – синонімічна заміна на прикметник /з іншою основою/: *багатообіцяючий – перспективний; здоровомислячий – розсудливий*

39 те ж стосується й прислівника – *працююча пральна машина – увімкнена машина; інтригуючий знак (Заб.) – прихований; діючий – чинний; правляча – владна* (найчастіше йдеться про заміну кальки на природну українську лексему)

40. – синонімічне слово перетворене на прикметник (+ можливо суф. **-ч-** або **-н-**): *бажаючий – охочий; запам'ятовуючий – запам'ятовчий*

41. – уникнення дієприкметникової кальки іменником-синонімом в основі з суф-сами **-альн-** + **-ик-**

42. – кальку у вигляді складного іменника, синонімічної заміни в якому зазнала одна з частин: *інакомислячий – інакодумець*

V – Поєднання у словосполуках кількох частин мови

43 – перетворення дієприкметника на словосполуку пасивний дієприкметник – іменник: *голодуючі – піддані голоду, морені голодом*

VI – Синтаксичні та фразеологічні засоби

44. – підрядні речення різного типу: *як він сидів, слухав, запитував*

45. – перекладання з уникненням кальки-дієприкметника: *не несучий глек – а з глеком води; відволікаючий маневр – для відвернення уваги*. Часто це допомагає уникнути комунікативних неточностей.

46. – використання прислівників-посилювачів **чимраз, щораз, дедалі, щодалі**

47. – уникнення кальки за допомогою прийменника **для** та іменника з тією ж основою, що і в дієприкметника: *уточнююче запитання – запитання для уточнення*

48. – там, де є нюанс початку процесу, можна скористатися прислівником **уже** і прикметником із суфіксом **-уват-**

49. – там, де йдеться про кінець процесу, **уже майже** + прикметник з ін. основою: *відумираюча шляхта* (Маланюк) – *вимируща, напіввимерла*

50. – у пригоді стає живомовний, ідіоматичний – часом образний – зворот: *діючий – у дії, в роботі, в ходу; покладаючий надії на – з надіями на*

51. – замість дієприкметника можна використати дієслово або іменник з прикметником *готовий, зайнятий, звиклий, здатний, охочий, радий, схильний: перебільшуючий – схильний перебільшувати, агітуючий – зайнятий агітацією* (чи пасивним дієприкметником): (щось на зразок розщепленого присудка)

VII – Невдалі підрядні конструкції в намаганні уникнути активного дієприкметника

9. Найпоширеніші вади у використанні лексики неосновного фонду:

Архаїзми – вживання без стилістичної потреби.

Діалектизми – порушення міри вживання і ясності викладу; неточні значення слова.

Іншомовні слова: надлишкове вживання – засмічення української мови; неточні значення слова.

Жаргон. Сленги (молодіжний”, побутовий, кримінальний, професійний...): стилістична, контекстуальна недоречність вживання; часом і неточні значення слів та сталих виразів.

Архаїзми

Архаїзми – застарілі слова, які вийшли із загального активного вжитку. Серед них редактор має виділяти історизми – слова, що позначають зниклі реалії суспільно-політичного життя та побуту. Але архаїзми не щезають з мови, їх використовують у науковій сфері та історичній художній літературі. Розрізняють ще стилістичні архаїзми, якими послуговуються переважно в публіцистичній літературі.

У радянські часи боротьба з "архаїзмами" мала політичне підґрунтя. Цей термін догідливі тогочасні філологи тлумачили розширено і таким чином ця "боротьба з архаїзмами" перетворювалася на боротьбу з самотутністю української мови.

Письменник Микола Сом пише: "Згадаймо, що писала, як знущалася з Анатолія Перепаді офіційна канцелярія (так він евфемічно називає тогочасну владу). Називала його давнє, незнищенне суто українське слово "архаїчним", "застарілим" і т. д." (Микола Сом. Урок Перепаді // СВ, 21.09.2010)

Діалектизми

Діалектизми теж належать до лексики обмеженого вживання. Проте, як вважає О.Д.Пономарів, водночас це потужні джерела, які живлять велику ріку нашої мови, збагачують її синоніміку. Найчастіше діалектизми використовують у художніх та публіцистичних творах. Тут треба все ж знати міру, пам'ятати, що невмотивоване і непомірне вживання діалектизмів розхитує літературну норму, знижує рівень культури мовлення.

Львівський професор Анатолій Капелюшний пояснює майбутнім редакторам, що діалектизми найчастіше використовують:

- у розмовному мовленні як засіб вільного, невимушеного спілкування людей – носіїв певного говору;
- у художніх текстах для відтворення цього типу мовлення;
- у художньому мовленні в прямій мові для створення мовної характеристики персонажа, для типізації характерів представників різних суспільних верств;
- у художньому мовленні для реального відтворення життя з усіма його подробицями;
- у художньому мовленні для відтворення місцевого колориту;
- у публіцистичному стилі для позначення реалій життя словами, яким нема відповідників у літературній мові;
- у публіцистичному стилі в прямій мові для створення мовної характеристики персонажа, для відтворення місцевого колориту.

У науковому та офіційно-діловому стилях діалектну лексику, як правило, не використовують" (Капелюшний А.О. Стилїстика й редагування: Практ. словник-довідник журналіста. – Львів: ПАІС, 2002. – 576 с. – С. 20)

10. Іншомовні слова

Ще до методичних порад:

Зловживання іншомовними словами. Чи – Надуживання іншомовної лексики.

Засмічення тексту чужою лексикою, яка псує мову і комунікацію.

Найпоширеніші помилки:

– неточне розуміння етимології іншомовного слова

– невмотивоване, надлишкове використання іншомовних слів

– не викорінювати їх, а не зловживати ними

– через непрозорість семантики виникають плеонастичні словосполучки, тавтології з іншомовними словами: типу *є різні варіанти, монументальний пам'ятник, період часу* (період і є "коло часу"), *ностальгія за батьківщиною (за минулим)* ("ностальгія" і є туга за батьківщиною і за минулим), *основна домінанта* (фр. *dominante*, лат. *dominans* – панівний) – просто домінанта або головна чи панівна ідея, головна ознака, *бурхлива овація* (овація і є бурхливі, захоплені знаки схвалення й вітання; плеоназму немає в близькій словосполучці – бурхливі оплески, можна назвати контамінацією в фразеологізмі); *жестикулюючи руками; нема іншої альтернативи; повний кворум* (лат. *quorum praesentia sufficit* – яких присутності достатньо, слово "повний" зайве); *найбільш оптимальний* (дослівно "найбільш найкращий"), *сервісне обслуговування* (сервіс – це й є обслуговування)

– іноді іншомовне слово допомагає уникнути кореневої тавтології; в цих випадках воно використовується як синонім до українського слова: *забезпечити безпеку – гарантувати безпеку* + українською засоби: убезпечити, зробити безпечним; *користь від використання вигода* (Р/ж-л "Слово, 14.09.2009)

11. Складні випадки пунктуації

Пунктуація в реченнях з відокремленими членами і конструкціями (діприкметниковими і дієприслівниковими зворотами, окремими прикметниками, діеприкметниками, дієприслівниками, прислівниками, прикладками, уточнювальними, пояснювальними і приєднувальними членами і конструкціями)

Кому ставлять, якщо:

– зворот виконує приєднувальну, уточнювальну функцію (Загальне правило)

Кома не ставиться в деяких обставинних зворотах: відповідно до (інструкції, вимог тощо), за вказівкою, за порадою, за рішенням, згідно з постановою, з огляду на, на пропозицію (такого-то).

Ще кілька складних випадків,

зокрема в реченнях з діеприкметниковими зворотами,

– якщо вони відносяться не тільки до підмета, а й до присудка ("Сидів він побілілий від болю")

– якщо зворот стоїть перед визначуваним словом і не має додаткових обставинних значень ("Усунутий від виконання обов'язків директора Н.Н звернувся зі скаргою до міністерства")

– якщо він відноситься до особового займенника, що стоїть у знахідному відмінку ("Ми бачили їх покинутих напризволяще, хворих, без медичної допомоги")

дієприслівникові звороти:

– дієприслівники в яких втратили дієслівне значення і часто виступають у ролі складних прийменників: *виходячи з...*, *дивлячись на...*, *починаючи з...* (тобто "з такого-то часу"); *судячи з усього і зважаючи на все* (тобто "за всіма ознаками"); *враховуючи що* (тобто "з урахуванням чогось")

– дієприслівник утратив дієслівне значення

– якщо зворот (найчастіше зі значенням обставини способу дії) тісно зв'язаний за змістом з присудком, вказує на те, як щось відбувається, а не що роблячи (*ішов припадаючи на ногу – як ішов?*; *писав нахиливши голову – як писав?*) //і утворює смисловий центр висловлювання"//

прикметники

– якщо вони стоять після неозначеного, присвійного займенника ("Він розповідав *про щось маловідоме* нам)

– дієприслівниковий зворот після протиставного сполучника ("*а увійшовши в аудиторію...*")

– якщо зворот являє собою ідіоматичний вислів (*працював не покладаючи рук; мчати не переводячи духу; слухали затамувавши подих*)

– якщо дієприслівник має при собі залежне сполучне слово який (*перед університетськими колективами постають десятки загальних методологічних і організаційних проблем, не розв'язавши які годі сподіватися на успіх у підготовці педагогічних кадрів*)

===

– при вживанні складних підрядних сполучників (*тому що, з огляду на те що, замість того щоб, для того щоб, з тим щоб, після того як, тоді як, відтоді як*) кому ставлять один раз: а) перед сполучником, якщо підрядна частина йде за головною; б) після всієї підрядної частини, якщо вона передує головній "*Ми поїхали разом, тому що разом веселіше*"; "*У той час як я ладнав снасть для лову риби, діти вже купалися*". Проте є ситуації, коли слід увиразнити логічний наголос. Але це ситуація, коли із складним сполучником відбувається й певна синтаксична трансформація: він розпадається на дві частини: перша частина сприймається як співвідносне слово і входить до складу головного речення, а друга виконує роль сполучника: "*Він схуд за ті три доби так, що лишилися тільки шкіра та ребра*"; "*Тоді сироті неділя, як сорочка біла*" (Номис)

Виходячи зі сказаного, можемо зробити висновок: дієприслівник утратив дієслівне значення; зворот набув ролі складного прийменника – кома не потрібна

—

*І стане щастям все те горе!
Віддаленіє рій причин,
Відстелиться, як поле орне,
Засіяне хто знає чим* (Вінгр., с. 79).

1) Дієприкметниковий зворот тут виділяється обов'язково, він значно поширений

2) Перед "чим" кому не ставлять, бо тут маємо справу з нерозчленованою словосполучкою – еквівалентом слова "хто знає чим", тобто варіантом прислівника ("хтозна-чим").

Щасливий той, хто(,) і зазнавши мук(,)

Життя прожив прозоро і натхненно. (С.82)

Автор скористався своїм творчим правом інтонаційно увиразнити думку. А синтаксично коми не обов'язкові (рівнозначне синтаксичному варіантові "хто і в муках життя прожив...").

—

Кому не ставлять у звороті з прийменником *замість*, якщо він має значення за або натомість ("Замість старої хати звели нову"; "Дала ж мене моя мати заміж за старого і казала шанувати *замість молодого*")

—

Складні випадки використання тире між підметом і присудком

Тире зазвичай ставлять

– між підметом і присудком на місці допоміжного слова-зв'язки, якщо присудок виражений іменником або кількісним числівником у називному відмінку: а) в реченнях, які становлять логічне визначення (Пароніми – слова, близькі за звучанням і написанням, але різні за значенням); б) після однорідних підметів (Київ, Черкаси, Дніпропетровськ, Запоріжжя, Херсон – найбільші міста українського Подніпров'я); в) для позначення виразної паузи, яка вносить ясність у варіанти смислу речення, (Татко мій – учитель. Татко – мій учитель)

Тире не ставлять між підметом і присудком:

1) якщо прості за конструкцією речення мають розмовний характер (Мій брат спортсмен);

2) якщо в ролі зв'язки виступають порівняльні сполучники *як, неначе, рівно, якраз* (Вулиця неначе вимерла; Ти мені як рідний брат)

3) якщо між підметом і присудком стоїть вставне слово, прислівник, сполучник, частка (Ртуть теж метал; Дніпро, здається, найбільша ріка України)

4) якщо перед присудком стоїть заперечна частка *не* (Курка не птиця)

5) якщо присудок передує підметові (Які хлопці-молодці наші Клички!)

6) якщо перед присудком стоїть належний до нього неузгоджений другорядний член речення (Робота для них радість, відпочинок для них заслужена винагорода)

7) якщо підмет у поєднанні з присудком утворюють нероз'єднуваний фразеологічний зворот (Гріш ціна теорії, яку не перевірили на практиці); виняток – коли тире ставиться як авторський знак ("Кров людська – не водиця")

8) якщо підмет виражено особовим займенником, а присудок – називним відмінком іменника (Він знаний перекладач творів античних поетів /про Андрія Содомору/).

Пунктуація в реченнях зі вставними словами і словосполученнями

Тут слід розрізняти **вставні слова і словосполучення** (їх відокремлюють) і **не вставні**

ВСТАВНИМИ найчастіше бувають такі слова і словосполучення: *бач, бачиш, бачте, безперечно, безумовно, бувало, видимо, видно, відома річ, власне, головне, головним чином, далєбі, до речі, звичайно, звісно, здавалось, здається, значить, зрозуміло, кажуть, коротко кажучи, либонь, мабуть, між іншим, мовляв, може, можливо, навпаки, на жаль, на мій погляд, на нашу думку, наприклад, нарешті, на щастя, немає сумніву, отже, очевидно, певна річ, певно, по-перше, по-друге, правда, проте й однак* (не на першому місці в головному або підрядному реченні, де ці слова є протиставними сполучниками), *сказати б, справді, щоправда, як видно, ясна річ* і деякі інші

НЕ ВИСТУПАЮТЬ У РОЛІ ВСТАВНИХ і не виділяються комами: *адже, адже ж, а може, ануж, ачей, буквально, буцім, буцімто, виключно, в кінцевому рахунку, воістину все ж, все таки, втім, геть* (геть усе, геть високо сонце підбилося), *до того ж, і все ж, ледь, ледве, майже, між тим, мов, мовляв, може, може-таки, навіть,*

навряд чи, на довершення, на додаток, напевне, наче, начеб, начебто, немов, немовби, неначе, неначебто, ніби, нібито, ось, певне, певно, приблизно, притому, просто, раптом, рішуче, саме, таж, тобто, тому, хіба, чей, якраз і под. Іноді (частіше в середині речення) деякі з наведених слів можуть бути виділені зі стилістичною метою, для увиразнення думки.

"Крім того" у значенні вставної сполуки завжди виділяється комою (комами). Що ж до прийменника "крім", то словосполуки з ним вживаються з метою включення або виключення і зазвичай виділяються комами (*всі посміхнулися, крім ...*). Виняток – звороти з цим прийменником зі значенням включення (як складової частини?): *крім зарплатні ви діставатимете преміальні*.

12. Про логічні функції сполучників

Сполучники з погляду їх логіко-граматичної ролі можемо поділити насамперед на дві великі групи: сурядну і підрядну. У сурядній групі дістанемо такі розряди сполучників:

1. Єднальні: *і (й), та* (у значенні *і*), *і... і, ні... ні, та ні... та ні, ані... ані, ні... ані*.

2. Протиставні: *а, але, зате, проте, однак, та* (в значенні *але*), *тільки*.

3. Зіставний: *а*.

4. Розділові: *або, чи, хоч, або... або, чи то... чи то* /автор дає *не то... не то/, чи... чи, хоч... хоч, то... то, чи то... чи то* та ін.

5. Градаційні: *а й, а ще, а навіть, а до того ж, та навіть, та ще й, не тільки... а (але) й, не тільки... а навіть, не лише... а (але) й, не так... як, якщо не... то*.

6. Приєднувальні: *і (й), та, та й, а також, і навіть, а й, ще й, та ще, та ще й*.

У підрядній групі:

1. Причинові: *бо, тому що, оскільки, через те що, завдяки тому що*.

2. Наслідкові: *так що*.

3. Часові (сполучники і сполучні слова): *коли, як, поки, допоки, доки, відколи, відтоді як, з того часу, до того як, перед тим як, перш*

.....

ніж, після того як, тільки... як, як тільки, тільки-но... як, щойно, ледве, поки не, аж поки, коли, коли б.

4. Умовні: *якщо, якби, коли, коли б, раз.*

5. Допустові: *хоч (хоча), хоч (хоча)... а (але), зате, однак, дарма що, незважаючи на те що, хай (нехай)... але (та, так).*

6. Порівняльні: *як, мов, мовби, немов, немов би, наче, неначе, начебто, неначебто, ніби, нібито.*

7. Мети, або цільові: *щоб, аби /?/, для того щоб, з тим що, за тим що.*

8. Об'єктні, або з'ясувальні (?): *що, рідше як, ніби.*

9. Пояснювальні: *тобто, а саме, як от, зокрема, цебто (себто), або.*

На думку М. Я. Плющ, усі підрядні сполучники поділяються на два розряди – з'ясувальні й обставинні, а останні, у свою чергу, – на сполучники часу, мети, умови, допустові, способу дії, порівняння, причини, міри і ступеня, наслідку. (За: Горох Г.В. Службові слова в суч. укр. мові. Модульний курс : Навч. пос. – К.-Под., 2009. – 72 с. / С.15–16)

Так само для позначення подій, явищ, всупереч яким відбувається дія, послуговуються прийменниками *незважаючи на те що, дарма що, всупереч, наперекір чому-небудь, попри* (в переорієнтованому знач. *всупереч*)

Але сполучники і сполучні слова (+ прислівники, прийменники) це лише одна з логічних сув'язей. А є ж іще різноманітні смислові, фактологічні залежності, похибки в яких ніби підривають логіку тексту зсередини; є ще пропущені ланки у викладі тощо. Псують логіку й неконтекстні слова, "нібисиноніми", різноманітні неузгодження і неправильні керування

13. Про значення “актуалізовуваної лексики”

Починаючи з 80-х років ЗМІ захопилися лексикою, яку за радянських часів називали застарілою, архаїчною, на яку, по суті, було накладено табу. Ця тенденція панує й понині. Мова багатьох телеведучих, матеріалів газет та журналів рясніє словами *аби, відтак, летовище, либонь, наразі, натомість, позаяк, прецінь* та ін.

“Чим закінчилася гаряча дискусія, *наразі* невідомо” (раніше журналісти вживали тут інші слова: *поки що, на цей час, досі*);

“Протягом тижня в Палаці “Україна” відбуватимуться концерти популярних співаків. *Відтак* почнуться творчі звіти самодіяльних колективів областей” (це там, де раніше говорили *далі, після, згодом, потім, тоді*, а за контекстом і *відтоді*);

“Ми втратили чимало можливостей пробитися до наступного кола змагань в ігрових видах спорту. *Натомість* добре виступають борці вільного стилю і боксери” (*зате, а от, замість того*).

Часто ці процеси супроводжуються й певними втратами, автори припускаються неточностей у вживанні цих слів.

Ця тенденція має не тільки прибічників, а часом і рішучих критиків, які пишуть у різні установи, до редакцій листи з вимогами припинити “нівечення української мови”, покарати журналіста, редактора чи ведучого. Причому ці “дбайливіці чистоти” української мови самі цією мовою не користуються. Але наглядати за нею вважають священним обов’язком.

Втім саме прагнення мобілізувати для мовного вжитку “застарілі” слова не можна осуджувати. Це явище давно відоме в розвитку мов. До “застарілої” лексики вдаються письменники, публіцисти, науковці. Комусь цілком достатньо звичного *поки що*, а іншого тішить *наразі*. Хтось каже *аеропорт*, іншому до смаку *летовище*. Це слово, до речі, близьке до інших слов’янських: *летище* у болгарській, *летиште* у чеській, *летиско* у словацькій, *лотніско* – у польській; всі вони семантично прозорі – поле, з якого злітають, над яким літають, в них – своя (рідна) основа на відміну від іншомовного *аеропорт*, вони деривативні – тобто словотвірні: *летовищний*; “*аеропортний*”, до речі, не скажеш.

Максим Рильський, визнаний знавець української літературної мови, свого часу застерігав лексикографів: треба дуже обережно використовувати в словниках ремарки типу *уст.* (устаревшее), *прост.* (просторечное), *разг.* (разговорное), *редк.* (редкое), *обл.* (областное) [йшлося про рос.-укр. та укр.-рос. словники], адже це може не виправдано обмежувати вживання слова (Див.: Рильський М. Ясна зброя: Статті. - К.: Рад. письм., 1971. - С. 273 - 274).

Не можна ставитися до так званої застарілої лексики, як до зношеного одягу. Весь словниковий запас мови є дорогоцінним

набутком нації. Це скарбниця, з якої будь-коли можна дістати потрібну коштовність. Застаріле слово знадобиться для відтворення мовної атмосфери певного історичного періоду (блискучі зразки – у Ліни Костенко – “Маруся Чурай” і “Берестечко”), для характеристики персонажів, а може поповнити і сучасний лексичний фонд.

Діалектизми теж – величезний, незміряний резерв літературної мови. Час від часу вони з’являються в ужитку (переважно завдяки письменникам і журналістам), відвойовують собі місце в постійному словниковому фонді. На інші мода минає, і вони до часу знову відходять у заповідні гущавини нашої мови. Тож не можна навіть говорити про них як про “застарілу лексику”.

І все ж знову маємо прислухатися до мудрої поради М. Рильського. Він писав, що автор, який без усякої потреби архаїзує мову у своєму творі, вартий осуду (Там само, с. 34).

Аби

Сполучник **аби** звичайно є відповідником до *рос.* лишь бы, только бы. Як сполучник мети в українській мові використовують слово “щоб”.

У сполучника “аби” – інша стилістична функція.

В останні роки це слово стало модним, ним послуговуються до ладу й не до ладу. У Верховній Раді кажуть: “Було б добре, *аби* голови комітетів попрацювали”; у спортивних репортажах – “Не встиг, *аби* перехопити м’яч” (УТ-1). Антоненко-Давидович вважав, що *спол.* **аби** звичайно є відповідником до *рос.* лишь бы, только бы: “Аби день до вечора”, “Нехай собі співає, аби неголосно” (Шевч.). Іноді авторові бракує чуття мови при вживанні *ц.* сполучника. У зв’язку з жахливим терактом в Індонезії (більше 200 жертв) СТБ 14.10.2002 повідомляє: “Тисячі людей зібралися в церквах, *аби* відбутися жалобну церемонію” – *аби* відбутися! Повна мовна глухота. Антоненко-Давидович слушно зазначає: “Але в деяких говірках української мови це слово править за синонім до *спол.* хоч, хоч би, якби. Це позначилося й у нашій класичній літературі”. До речі, СУМ, не пояснюючи цієї обставини, без стилістичних обмежень подає приклади з Франка, Вовчка, Котляревського, Мирного, Стефаника, що часто й вносить різнобіжність у практику вживання цього *спол.* РУС під реєстровим словом **чтобы** (**чтоб**) дає: союз щоб, редко щоби; (со значением цели, разг. – еще) нехай, хай, обл. аби, нехай. Тож “аби” і “нехай” – обласне. При

надмірному послуговуванні цей *спол.* робить думку неточною (виникає небажане “*аби тільки*”, “*абияк*”); іноді архаїзує мову. “Всім поступалися, *для того аби* не гнівити начальника” (з газети). А в народній пісні співається: “*Не сказала добровечір, щоб не розгнівився*”. І цілком природно звучать *укр. фраз.* хоч гірше – *аби* інше; стук-грюк, *аби* з рук. До речі, у складних *спол.* для того щоб, замість того щоб і *под. аби* не вживається: “Затіяли ми ту справу *для того, аби* зміцнити економічні позиції фірми” (УМ) – *тр. для того, щоб*; “Навіть Ленін і Сталін не додумалися *до того, аби* роздробити Білорусію і включити її окремими областями до складу СРСР, заявив Олександр Лукашенко” (УР) – *до того, щоб...* Проти надмірного “абикання” виступав Вол. Винниченко, а нині виступає Св. Караванський. До речі, М.Лукаш широко послуговувався сполучником “*аби*”, але не в *знач.* “*щоб*”. Ось його варіанти: *аби* мед, а мухи налізуть; *аби* мені тепло, нехай кажуть “некло”; *жінка* куриці до пари – *аби* з двору, вже й пропала; *та* хоть *рябо* на виду, *аби* дівка до ладу; *тень-тень, аби* день тощо (“Дон Кіхот”, *ост. приклад* – з перекл. А. Стіля). В інших випадках він послуговувався сполучником “*щоб*”: “*наказав йому, щоб* на завтра влаштував обід у тій долині”; “*щоб* проти її [природи] законів боротися, занадто багато сили треба мати” (обидва прикл. – з перекл. “Декамерона”); “*А ревний наш ревнивець, щоб* жінка його змови не впізнала, ще й камінців у рота набрав” (З предмету “Дон Кіхота”).

Відтак (неконтекстне). “Модне” словечко. Його значення (семантика): *після чого-небудь; потім, далі*.

відтак – *потім, після того, далі*, а не *отож і тож, тому* (а саме цих значень журналісти надають слову “відтак”. “А загальна культура і вихованість людини зумовлює морально вмотивовані цілі, які вона ставить перед собою... *Відтак*, якщо людина здійснює свою справу, руйнуючи довкілля чи соціальні терени, то *така людина* втрачає право називатись вихованою” (з рук. до ВОУ № 4 – 2003) – тут *отже.*; (крім того, слід уникнути тавтології: *вона*)

Наразі

Слову *наразі*, яке означає *поки що, на цей час* (іноді – *зараз*), приписують нині чимало невластивих значень, його так універсалізували, що можна було б включити до словника Елочки-Людодідки:

– одні автори, вживаючи його в невластивому значенні – на місці сполучника *отже*. Після вступних роз’яснень до передачі ведуча каже: “*Наразі* вмикаємо радіотрансляційний запис” (УР, 27.04.02). Це що – *покищо* вмикаємо?

– Вживають це слово навіть замість сполучника *однак*: “*Наразі* вважаючись масовою, українська народна культура такою не є”;

– *далі, тепер*: “*наразі* [в наступній інформації] ми хочемо розповісти про англійський “Вімблдон” (“Тоніс”, 19.01.2003), “Ви прослухали передачу для любителів музики. *Наразі* хочу назвати прізвища переможців вікторини”

– *нині*: “Були в Україні великі можливості, та що ми маємо *наразі*?”;

– *тепер, а тепер*: “*Наразі* пропонуємо послухати арію Віолетти з опери Верді “Травіата”, “А *наразі* докладніше про Андрея Шептицького” (УР-1, 26.07.03);

– *тільки-но, щойно*: “*Наразі* ви прослухали передачу...” (УР-1);

– *уже*: “...система відеотелефонного зв’язку, що *наразі* працює в Україні” (СТБ, 8.11.02) (... що *вже* працює... Чи “*що поки що* працює?”);

– *у тому числі*: “служби імміграції різних країн, *наразі* й України (Р. Ера, 21.08.02);

– *в нинішніх умовах*: “*Наразі* ідеального каналу ніхто не побудує, тому що ми живемо в жорсткому конкурентному полі” (День, 2.08.02);

– *на даний час*: “*Наразі* існують два понижені примірники дисертації [Олександра Фінкеля, теоретика українського перекладу] в дисертаційному фонді Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету. (Шмігер Тарас. Ол-др Фінкель - теоретик укр. перекладу // Григорій Кочур і укр. переклад: М-ли міжнар. н.-практ. конф., Київ-Ірпінь, 27-29 жовтня 2003 року. – К., Ірпінь : “Перун”, 2004. – 280 с. – С. 273);

– *тут*: “Те, про що *наразі* мовиться, потребує наполегливих і тактовних роз’яснень” (А.Погрібний. Щиру молитву чужою мовою не вознесеш або Про церкву, укр. мову та Біблію в школі. // Голос православ’я. – 2003. – № 9, травень. – С. 6) – те, про що *тут* мовиться;

– *досі*: У Бішкеку (Киргизстан) почалися переговори української та киргизької делегацій щодо вступу України до Світової організації торгівлі... Нагадаємо, що *наразі* в процесі вступу до СОТ Україна завершила переговори і підписала двосторонні протоколи про доступ до

ринків з усіма 49 країнами – членами робочої групи СОТ, окрім Киргизстану (УМ, 13.11.2007).

– наразі поки що (плеоназм). “Мені здається, що якогось категоричного й оптимального визначення, що таке український бренд [на ТБ], наразі поки що не існує. Існують різні спроби його створити, які в успішні результати поки що не трансформувалися” (“День”, 19.09.2003) – 1) точного визначення; 2) ще немає; 3) є; 4) вони поки що безуспішні. (Мені здається, що точного визначення поняття "український бренд" ще немає. Є різні спроби його створити /сформулювати/, але вони поки що безуспішні). **Неконтекстне слово; "наразі" й "поки що" це одне і те ж – плеоназм; штамп (несподівана образність); тавтології; надлишкове іншомовне слово.**

– як тавтологія: “Мені здається, що якогось категоричного й оптимального визначення, що таке укр. бренд, наразі поки що не існує” (“День”, 19.09.03);

– просто зайве слово: “Воротар наразі надійно забирає м’яч”, “Київські динамівці наразі знову завоювали чемпіонське звання” (зайве слово, яке, однак, спотворило зміст, бо як це “наразі завоювали”? Поки що? На даний момент? Адже вони навічно вже чемпіони 2004 року!).

– непоєднані слова до ц. “наразі”: “На разі (так у тексті курсової роботи) вже спостерігається реабілітація забутих і напівзабутих /слів?! української мови” (поки що вже?) – нині вже.

– і насамперед: “Мета цього інтерв’ю скласти своєрідний рейтинг больових точок Києва. Наразі це Андріївський узвіз і його так звана реконструкція” (Нат. Лебідь. Нонсенсів у Києві багато // УМ, 27.10.2006) – І перша серед них – Андріївський узвіз.

Ці журналісти, певно, вважають, що збагачують українську мову. Насправді ж вони її збіднюють, звужують синонімічні можливості, та ще й при цьому спотворюють зміст інформації.

Підрахуйте, у скількох значеннях вживається це наразі навіть у наведених мною прикладах. Більш ніж півтора десятків!! І всі – в невластивих для української мови значеннях. Що це означає? Що наші журналісти викинули з ужитку 15 українських слів (отже, далі, тепер, а тепер, тільки-но, уже, в тому числі, в нинішніх умовах, на даний час, тут, поки що *і под.*) і замінили їх одним – наразі. Тож вони не збагатили мову одним цим словом, а збіднили її на 15 слів!

.....

І, до того ж, грубо зашкодили самому (прекрасному, скажемо) слову "наразі". Від непомірного вживання воно приїдається, набиває оскому. Відбувається **вбивство слова**, яке спочатку так сподобалося. (Слова треба вживати у властивих їм значеннях).

УР, "Вузлики на пам'ять" (зокр., 21.08.2005) про наразі як "поки що", запозичене з польської. Диктор до цього додає: "До речі, це слово пишеться окремо". Тобто він рекомендує нас сприймати його не як прислівник, а як прийменник + іменник. Але ж і СУМ, і найновіший академічний Орфографічний словник (2005) подають це як одне слово, тобто як *прислівник*. В українській мові є й слово раз у значенні випадок – див., напр., у Грінченка: "Порятуй мене в пригоді, а в добрім разі не потребуєм рятунків" (Номис).

Натомість

натомість: "Плату за вхідні дзвінки все ще беруть... *Натомість* пеню за квартплату зняли" (ICTV, 20.02.03). Виклавши інформацію про пожежу в Каліфорнії, диктор телеканалу "1+1" (29.10.03) переходить до наступної: "*Натомість* у Таїланді тропічні зливи спричинили величезні повені..." Який логічний зв'язок існує між двома повідомленнями в обох прикладах? "*Натомість*" – це замість чого-н., це логічна зв'язка, що підкреслює залежність між подіями: "Ми розмовляєм сухо не дарма./ Такі чужі. А ти при всіх натомість / незримо обнімаєш чотирма / мою незриму світлу непритомність." (Є.Л.Костенко., Над берегами вічної ріки. – С.112). Ліна Костенко вживає це слово й для стилізації історичного ділового документа – листа гетьмана про помилування Марусі Чурай: "Дійшла до нас, до гетьмана, відомість, / іж у Полтаві скоївся той гріх,/ що смертю має бути покараний. *Натомість* / ми цим писанням ознамуєм всіх:/ В тяжкі часи кривавої сваволі / смертей і кари маємо доволі. / І так чигає смерть вже звідусіль. / І так погребів більше, ніж весіль./ То чи ж воно нам буде до пуття – / пустити прахом ще одне життя?" (Маруся Чурай. – С. 80-81).

І тут теж – глибокий внутрішній зв'язок, мотивація гетьманського рішення. Слово "*натомість*" органічно зв'язане з усім текстом. І. Драч перевів цей *присл. у прийм.* – [і вийшло штучно]: "...І встає домовина *натомість* колиски" ("Сонце і слово". – С. 153). Орфографічний словник дає лише як *присл.* СУМ – теж як *присл.*, а також, з *обмеж. розм.*, - як *спол. у зн. однак, зате* ("...собака не вкусив його, натомість

лизав хлопцеві ноги”). ВТС – замість чого-небудь, як *розм.* зате, однак. У Грінченка “вместо того, за то”: “Він скупий, так жінка натомість щедра”. Виразна літературна традиція – натомість вживається як прислівник у зн. “замість того”. Дуже лексично-периферійно це слово трапляється й у значенні *протиставного сполучника* і майже казусно (оказіонально) – у значенні *прийменника* [Драч]. “Мейснер з Президентом України не зустрічався, але *натомість* його обрали почесним академіком Академії мистецтв України” (ТБ 1+1, 4.09.2003) – цікаво, чи це оговорюється в програмах дипломатичних контактів: якщо вас не прийме Президент, то оберемо академіком; якщо ж в академії не буде ніяких зборів, то звозимо на полювання? “*Натомість* Китай залишився ??”

--

Багато заперечень викликає й не завжди доречне використання слова *натомість*. Українське телебачення, радіо часто вдаються до нього як своєрідного “місточка” між інформаційними повідомленнями. “Під час операції знищено 30 бойовиків. *Натомість* у Києві відбувся з’їзд жіночих організацій”. Чому ж *натомість*? Адже це слово означає “замість того”, “зате”, “однак” (див. СУМ). Невиправдано воно вживається й у значенні “у той же час”. “Нашому форвардові відверто *повезло*: в подібних ситуаціях гравці зазнають значно серйозніших травм. *Натомість* Андрій Шевченко через два-три тижні вийде на поле” (УР-1, “Планета спорту”, 21.02.05) – Андрій же через два-три тижні ... Див. також *натомість чого* – прислівник перетворено на *прийменник*.

Позаяк

Тож проблема не в тому, звертатися чи не звертатися до архаїзмів. Головне – чи є в них потреба. Навіщо, скажімо, зловживати словом *позаяк*? Воно ніколи не було в активному вжитку. Словник української мови (СУМ) подає його зі стилістичними обмеженнями *заст.* і *жарт.* – застаріле і жартівливе! Це й не дивно, бо складене воно штучно: не “поза + тим” (що було б зрозуміло), а “поза + як” – нелогічно для словотвору, нелогічний, дикий словотвір. Це слово Голохвастова чи, скажімо, Виборного.. Мову їх, таких химерних і фанфаронистих, воно й характеризує. І тут воно дуже на місці.

У деяких газетах замість сполучників *бо*, *бо ж*, *оскільки*, *через те що*, *тим що*, *тому що*, *затим що*, *того що*, *а що...то*, *адже*, *ж*, *же* (він

же профан у цій справі), ще *заст. канц. понеже*; послідовно використовують лише *позаяк*. Поверніться до поданого переліку – який багатий синонімічний ряд! Ігнорувати його – значить збіднювати стилістичні можливості мови.

Ось звичайний селянин після ДТП пише пояснювальну записку про те, що він не викрутив руль на крутому повороті і його занесло в огорож баби Домни. “А що не було огорожі, то й спинився біля її вікон” (СВ, 21.10.05). “Просунутий” же редактор виправляє: “*позаяк* не було огорожі”

До того ж часом виникає кумедний ефект, особливо коли це слово без усяких жартів вкладають в уста людей, які ніколи б його не вимовили. Газета “Голос України” приписала це слово народному депутатові минулого скликання Володимирові Мойсеєнку, який не раз демонстрував свою зневагу до української мови. І от раптом його земляки в Донбасі читають начебто його слова: “*Позаяк* закон не прийнято, люди знов залишилися без пенсій”. Він виступав російською і фразу почав словом “Поскольку...” – хто ж так перекладає!

Про ставлення М.Рильського до “позаяків”: “...огульний рівень наших перекладачів і перекладів, особливо в галузі художньої прози, – невисокий і ще раз невисокий. Іноді навіть думаєш, що оті малоросійські напівпереклади, напівтравестії, які давав Гребінка чи Гулак-Артемівський, усе-таки вищі своєю мовною культурою, чи принаймні стихією, ніж наші бліді, анемічні, безбарвні, хоч і чесні по-своєму “позаяки”... (Ясна зброя, с. 203).

Намагання пожвавити й урізноманітнити виклад за допомогою слів типу “позаяк”, “сливе” та ін. сприймається читачами, які володіють літературною мовою, як своєрідний відступ від стилістичної норми. Такі застарілі, а часом і територіально обмежені варіанти літературної норми і справді зупиняють увагу читача, але зупиняють її не на змісті повідомлюваного, а на його формі – на шкоду змістові.

Так само недоречно цим словом часто послуговуються й на телевізійних каналах “СТБ”, “1+1”, “Новий канал”, у багатьох газетах.

У РУС С.Іваницького і Ф.Шумлянського “**ибо**” – бо, затим що , тому що, через те що, тим що; але в “**так как**” додано й *позаяк*.

У “Словарі рос.-укр” М. Уманця і А. Спілки “**ибо**” – бо, затим що , тому що, через те що; у “**так как**” – бо, затим що , через те що

Попри

попри: Забувають, що це слово багатозначне: не лише всупереч та незважаючи на..., а й уздовж, мимо, біля і побіля та повз.

"*Попри на взаємний зростаючий потяг*, колеги прагнуть не виходити за рамки професійних відносин" (День, 6.07.2007. Анонси програм) – прийменник "на" редактор має вилучити; "попри щодалі більший взаємний потяг".

Надлишковий прийменник, який спричинився до ненормативної побудови фрагмента (із числа актуалізованих призабутих слів, значення яких автори розуміють неточно – як "наразі"); фіктивний дієприкметник.

– "*Попри* відносно суху та приємну погоду, місто *проводить заходи з метою попередження наслідків паводку*" (Ганна Редька Місцеві водойми очищають... // ВК, 18.04.2013) – кома не потрібна; "попри..." – алогічна прийменникова конструкція: /адже "попри" – це "незважаючи на...", то чим би завадила цим роботам хороша погода? У контексті можливо навіть "використовуючи суху та приємну погоду, розгорнули роботу...") – тож весь зворот /"*попри* відносно суху та приємну погоду"/ можна просто скоротити; запобігання негативним наслідкам повені. До речі, про "паводок" і "повінь". Це синоніми, але не дублети. У них різна перша ознака у значенні: **повінь** – розлиття ріки при весняному розтаванні снігу, льоду; а **паводок** – це нерегулярне підняття рівня води внаслідок злив. Тож у цій кореспонденції точніше було б послуговуватися першим терміном. Це – весняна повінь.

Логічна помилка: в реченні немає співвідносно-допустового прийменникового зв'язку (попри, незважаючи на); **калька** – міжмовний омонім; **неконтекстний синонім**.

Навчальне видання

Павло Петрович КУЛЯС

РЕДАКТОРСЬКИЙ ПРАКТИКУМ
(з дисципліни “Типологія помилок”)

Навчальний посібник

Робота подається в авторській редакції

У доборі дев'ятивного матеріалу та редагуванні взяла участь Н. Н. Куляс

Технічне редагування – Т. С. Меркулова

Верстка – Т. М. Ветраченко

Підписано до друку 9.10. 2013 р.

Формат 60x84/16 Папір офсетний. Гарнітура Таймс. Друк офсетний.

Умовн. друк. аркушів 21. Облік. видав. арк. 11,5.

Наклад 300 прим. Зам № 029.

Віддруковано з оригіналів

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова. 01030, м. Київ, вул. Пирогова, 9.
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002
(044) 239-30-26